Reaktor

nr 108

Wabariigi ulme, IV jagu

Usutlus: Carolin Kuuskmäe

Wärsket fantastikat ja arwustusi

Peatoimetaja veerg 09/20 (Triin Loide)

Mõni aeg tagasi ma higistasin ning ütlesin kellelegi, et nende peatoimetaja veergude kirjutamine on alati hirmus stress, et inimesed ju loevad ja ... Sõber lohutas irevil hammastega, et ära muretse, ei loe sind keegi. See oli hämmastaval kombel üks lohutavamaid asju, mida ma tükil ajal kuulnud olen ning pinge läks kohe maha. Tõepoolest. Isegi keeletoimetaja ei jõua seda lugeda, sest selleks ajaks, kui selge, mis Reaktorisse läheb, on meie keeletoimetajad nõrkenult kuskile nurka varisenud ja hingeldavad seal koomalaadses seisundis. Võid südamerahus kirjutada täpselt seda mida tahad, toimetuse *copywriter* Laura, kes neist ridadest kokkuvõtte teeb, on samuti nagunii ilmselt praeguseks järeldusele jõudnud, et ma olen linnukesega.

Kindlasti võib täheldada Reaktori väljaandmises mingisugust rütmi, mul jookseb juba teab mitmekümnes kuu seda katlakest segada ning tundub, et sügisel aktiveerib terve maailm: ametiasutustes on taas võimalik midagi korda saata, ametnikud vastavad su kirjadele sisukamalt kui automaatse "Tere! Olen puhkusel kuni 22. august!" vastusega, koolijütsid vudivad vaikselt ja masendunult oma rada hommikuti ning see kõik kuidagi avaldab oma mõju ka ulmele. Esiteks saab läbi suvine kirjastuste varjusurm ning tundub ka, et kolletavad lehed ja punavad pihlamarjad äratavad mingisuguse iidse tingrefleksi inimestes - tubli tuleb olla! Kirjutada tuleb! Arvata tuleb! Ja õnneks arvata on, sest lisaks raamatukraanidele on valla pääsenud ka filmi- ja sarjakraanid. Kinno minemisega on nagu ta on praegu, kuigi viimased read kurja viiruse kroonikas tunduvad üsna julgustavad olevat: nakatumiste arv läheb üles, aga suremusega on esialgsetel andmetel paremad lood kui kevadel. On's meie maal möllav viiruse tüvi muteerunud leebemaks? Või on ehk tõepõhi all nende teadlaste jutul, kes arvavad, et D-vitamiinil on viirusega mingi seos, muutvat teine vastupanuvõime hoopis teiseks ...? Mine võta kinni, aga ilmselt pole eksisteerinud ühtegi sellist põlvkonda, kus hobiviroloogia oleks nõndavõrd populaarne ja interneti olemasolu tõttu hõlbus veel pealekauba. Sooviks mingit teist teadusharu muidugi ning leebemas võtmes, ornitoloogia või mükoloogia oleks tore vaheldus meie koviidsele elukorraldusele.

Vahelduseks siis Reaktorist ka. Kalveri õnnesoovid läksid seekord legendaarsele Takashi Miikele. Palju õnne! Intervjuu tegime seekord Carolin Kuuskmäega. Kirjutama hakkas Kuuskmäe juba üpris noorelt, esialgu selleks, et lood lihtsalt peast välja saada. "Esialgu kirjutasin niisama endale, et kõiki lugusid oma peast paberile saada. Ma arvasin, et kui seda teen, siis jääb mu peas rohkem ruumi kasulikele asjadele, aga tuli välja, et mul tekkis kõigest ruumi uute lugude jaoks," rääkis Kuuskmäe. Eesti kirjandus ja ulme on sellest ainult võitnud, nii et soovitus teistelegi, et asuge aga kirjutama, kunagi ei tea mis nende mõtete asemele tuleb, mis peast paberile saavad.

Tormi Ariva on tagasi oma rubriigiga "Wabariigi ulme", mille mahukas neljas osa ainult kriipsutab Kuuskmäe mõtet alla: Tormi Arival mõtted otsa ei saa ja eelmised mahukad WU osad tegid ruumi ainult üha parematele mõtete. Võimalik ka, et kuna ta vahepeal kodusel režiimil oli ja seetõttu minult karmi käsu sai, et antagu nüüd siis kenasti ulmemetsas ka hagu, siis see motiveeris omajagu. "Protsess pakkus meeliköitvaid üllatusi, nagu see "Öökullisilla" autorluse teema, mille avastasin täiesti juhuslikult, ja "Doktor Homonovus"," rääkis Tormi mulle. "Ja ega kui peatoimetaja ütleb, et olgu parim, no kes olen mina, et hakata vastu ajama, ma kuuletun."

Õigemaid sõnu on harva kõneldud.

Raamatuarvustusi on meil seekord neli ja sellest on üksnes hea meel. Reidar Andreson luges "Saladusliku tsaari" kuuendat ja kõige värskemat osa. Ene Kallas luges George R. R. Martini jutukogu "Haviland Tufi reisid". Lõpuks võttis Agur Tänav kätte Weinbergi kõige värskema kauamängiva "Meeleheite valem". Need on raamatud uute raamatute riiulist ja arusaadavalt seega uudishimulike arvustajate huvorbiidis, aga Marko Kivimäe võttis kinni minu mõttemõlgutusest, et arvustama ei pea tingimata ainult seda kõige uuemat ja kõige värskemat ja kõige trükisoojemat, vaid võib teha ka pilguheite minevikku. Tema arvustas Eiv Elooni "Kaksikliiki".

Omal kohal on ka meie traditsiooniline ulmkonnakroonika ning pilgu saab heita uudiskirjandusele. Ehk hakkab midagi silma ja soovid arvustada? Anna teada. Organiseerime sulle raamatu ja jääme ootama.

Taivo Rist hoidis rangelt silma peal Wikipedial ning Reidar Andreson hoidis silma peal kuus tundi väldanud ulmeteemalisel võrgukonverentsil.

Ja lõppeks on meil ka terve hulk ilukirjanuslikku lugemisvara: tervelt kuus juttu, mida siin praegu pikemalt kokku võtma vast ei hakka, aga mille taga on autorite ja toimetajate veri, higi ja pisarad. Kõik ikka selleks, et oleks tore sügisõhtutel kodus teki sees keras olla ning ulmet lugeda. Kas ma oleksin võinud mõned lükata novembrisse juuretiseks ette? Jah. Kas ma tegin seda? Ei. Miks? Sest ma olen väga auahne ning mulle meeldib näha kuidas Reaktori katel üha suurema vungiga pudiseb ja järjest enam ja enam elektrit toodab ning latt tuleb iga kuu veidi kõrgemale upitada, et jõuaks kõrgemale ja kõrgemale ... Lisaks on novembrikuuks jutte ees soolas, etteruttavalt võib ka aimata, et novembrikuises Reaktoris on päris mitu tõlkejuttu, mille toimetamiseni ma see kuu peamiselt laiskuse tõttu ei jõudnud.

Lõpuks ka väike katkend Indrek Hargla uuest Süvahavva-romaanist.

Tuletame ka meelde, et oktoobrikuine Reaktor on Veiko Belialsi külalisesinemise abil iseäranis loominguline Kreator (või Kreaktor, heal lapsel ikka mitu-mitu nime) ning praegu veel on võimalik oma pööraseimad vaimuvälgatused meie poole teele panna, et selles numbris ilusasti sees olla. Veiko on juba nõrkemiseni askeldanud, toimetanud, kaanekujunduski juba presidendil omaenda käega valmis tehtud ... Ärge siis teda alt vedage ometigi!

Tervitades

Triin ja toimetus

Kaanepildi autor: Reaktori toimetus

Palju õnne, Takashi Miike! (Kalver Tamm)

Kes seda enam mäletab, kuidas Takashi Miike minu filmiversumisse sisenes? Oli see „1001 filmi, mida elu jooksul peab nägema“, raamatust kiita saanud „Audition“ (1999) või mõnes „10 kõige vägivaldsemat filmi“ tüüpi nimekirjas mainitud „Ichi the Killer“ (2001).

Lihtsast perest pärit Miike tähistas 24. augustil oma kuuekümnendat juubelit ja on pea poole oma elust lavastanud filme, mille enamiku kohta võib öelda, et need on veits veidrad. Ja veidrad tähendab siinkohal seda, et täiesti möödaminnes võib ekraanil toimuda midagi erakordselt julma. „Auditionis“ näeme kuidas klaverikeelega on edukalt võimalik jalga amputeerida, kui „Ichi the Killerist“ verised stseenid välja lõigata, jääks järgi lühifilmi jagu materjali. Filmi peategelane kannab musta latekskostüümi, millest vajadusel hulgim lõiketeri välja hüppab. Ja selliseid näiteid saaks siia tuua veel ja veel ja sedasi võikski Miikest jääda mulje kui ultravägivalda propageerivast veidrikust.

Aga ma leian, et see ei oleks päris õige. Jah, vastuolulisus müüb. Köidab tähelepanu. Selle pinnalt on lihtne hakata materdama. Keelad filmi ära ja korras. Ei pea rohkem midagi tegema ega mõtlema. „Masters of Horror“ seerias juhtus nii näiteks tema lavastatud „Imprintiga“ (2006). Mis ei ole mehe üldise tasemega võrreldes sugugi mingi erakordselt jõhker teos. Kärpeid ja keelamisi tõi ka Ichi endaga kaasa. Sedasi jääb aga tähelepanuta, et Takashi tegelikult ei idealiseeri oma töödes vägivalda. Pildikeel on julm ja see julmus on mõneti emotsioonitu, mis muudab ta rambolike filmidega võrreldes oluliselt raskemini talutavaks. Miike maailmas ei piina, alanda, vägista inimesi „õilsad“ kangelased, vaid moraalsed värdjad ja/või vaimult katkised inimesed. Mida ei tohi aga võtta vabandusena stiilis, et „pahad“ peavadki halvasti käituma, et „head“ saaksid särada, sest Takashi ei ole seda minu hinnangul sedasi mõelnud. Vastupidi - see tundub mitmeski kohas süüdistusena või siis vähemalt osutamisena, et meie ühiskonnana oleme läbi kukkunud ja lasknud asjadel nii kaugele areneda, et nende „halbade“ inimeste maailmas on julm olemine normaalne.

Väikese kõrvalpõikena mainin siin ära filmi „Sukiyaki Western Django“ (2007), mis nagu nimestki aimdub, on kummardus žanriklassikule „Django“ (1966). Miike filmis teeb väikse kõrvalosa Quentin Tarantino ja olles värskelt vaadanud dokfilmi „QT8: The First Eight“ (2019), on mul järjest raskem Tarantino lavastajatöödesse objektiivselt suhtuda. Sest tema rollilahendus aiva süvendab seda tunnet, et tegemist ei ole väga meeldiva inimesega. Aga tagasi Miike juurde.

„Audition“, mis muide algab kui tore romantiline komöödia, millest on täiesti võimalik teha selline klanitud Hollywoodi toode, kus klaverikeeled ja silmalaugude alla torgatud nõelad kordagi mängu ei tule, räägib suuresti üksindusest ja hirmust üksinduse eest. Asami tahab lihtsalt olla armastatud ja on valmis oma tahtmise saamiseks ekstreemsusteni minema. Väga inimlik tahtmine ja mida film edasi ja mida rohkem Asami tausta selgub, siis ei ole keeruline mõista, miks piir oma tahtmise saavutamiseks lubatu osas on ekstreemse koha peale nihkunud.

Vähemalt on aga Asami tahtmine tema enda oma, erinevalt Ichist, kelle puhul vabast tahtest väga rääkida ei saa. Vaimselt täiesti kildudeks mees, keda saab osavalt suunates lihtsasti üle piiri lükata, nii et igasugune loogika ja mõistusesäde kaob. Jääb ainult toores viha.

Ichi on muuseas ka film, mille juures ma olen ära märkinud kolmandas isikus kaameratöö. Ehk siis mitmeski stseenis on kaamera vaataja enda silmade kõrgusel tegevust jälgimas, mis aitab luua muljet, et oledki sealsamas tegevuse keskel, mis omakorda paneb mõtlema vastutuse teemal. Et kui reaalselt ollagi seal sündmuste pöörises, kas ja kuidas siis reageeriks. Kas tegutseks või jääkski pealtvaatajaks?

Mainimata on siiani jäänud Ichi taustsüsteem, toimetab ta nimelt sarnaselt mitmegi teise Miike filmi tegelasega yakuzade maailmas. Samuti kuuluvad Miike kataloogi mõnedki samuraifilmid. Mis oma põhiolemuselt on suhteliselt sarnased maailmad. Au ja kuulekus on neis kõige tähtsamad. Ehk siis eelmise lõigu lõpus esitatud küsimuse vastus ei sõltu Miike kujutatud maailmades sugugi mitte vaid sinu enda julgusest või moraalsetest tõekspidamisest. 2001 aasta „Agitatoris“ öeldakse erinevates variatsioonides korduvalt põhjendusena välja „We're yakuza“ - me oleme yakuzad. 2010 aasta filmi „13 assassins“ sõnab üks eksatraklassi väärdjat teeniv samurai lihtsalt „such is our duty“ - selline on meie kohus. Grupi huvi on sinu huvidest eespool. Sina oled osake grupist, osake perekonnast.

Ja perekond on tähtis. Selle tõestuseks on Takashi vändanud vähemalt kaks filmi - „Happiness of the Katakuris“ ja „Visitor Q“ (mõlemad aastast 2001). Ma arvan, et rohkem erinevad ei saaks kaks filmi olla. Üks on helge muusikal. Miike mõistes helge, ehk siis päris vägivallatult ei saa, aga üldmulje jääb ikkagi uskumatult soe ja positiivne. „Visitor Q“ on aga

kõige jõhkram Miike film, mida mina näinud olen. Liialdamata. Ichi on liialt üle võlli, varem mainimata pöörases samuraimöllus „Dead or Alive“ (1999) on stseen, mis pani taluvuspiiri proovile. „Visitor Q“ koosneb aga suuresti stseenidest, mis kestavad ja kestavad ja vaatajana tahaks, et näidatav juba lõppeks. Kõik need allasurutud tunded, millega pole aastaid tegeletud, päästetakse valla ja seda kõrvalt vaadata ei ole kerge. Eriti kuna Miike ka siin kolmanda isiku kaameravaadet kasutab.

Ja nii tulebki sul vaatajana otsustada, kas sa lepid sellega, et Takashi ekstreemsete vahenditega omi mõtteid ja ideid filmides esitleb ja nende ekstreemsuste taha püüad näha või võtad teda kui hullu jaapanlast, kes ei suuda muidu vaataja tähelepanu köita kui šokimeetodil.

Mina soovin mehele veel palju tegusaid loomeaastaid, sest olgu üks või teine, külmaks ei tohiks Miike küll kedagi jätta. Ja selliseid autoreid ja filme on vaja.

Intervjuu: Carolin Kuuskmäe (Agur Tänav)

Tere, Carolin! Ole hea ja tutvusta ennast. Kes sa oled, kust sa tuled?

Tere! Ma olen Carolin Kuuskmäe. Üliõpilane ja vabal ajal kirjanik. Pärit olen Tallinnast, aga hetkel elan Tartus, kus teen magistrikraadi molekulaarsetes bioteadustes.

Kui kaua sul raamatu kirjutamine aega võttis?

Ausalt öeldes ma ei ole kindel, kaua selle kirjutamine aega võttis, kuna ma tegelikult kirjutasin selle raamatu keskkoolis käies ja see oli juba päris tükk aega tagasi. Ma arvan, et umbes aasta.

Kuidas jõudsid mõttest raamatuni?

Mõttest raamatuni jõudmine oli tegelikult päris pikk ja huvitav protsess. Esialgse idee sain suvaliselt telekat vaadates ja ma hakkasin enda peas läbi käima mõtet, et kui palgamõrvar avastaks, et tal on laps/ tütar, siis kuidas ta sellele reageeriks, milline nende omavaheline suhe oleks. Mitu aastat oli see kõigest mõte, mida ma oma peas vaikselt arendasin, kuna mul oli kiire igasuguste muude asjadega ja seetõttu see kirjapanemise osa venis.

Kui ma lõpuks hakkasin seda raamatut kirjutama, siis tuli see kuidagi hoopis teistsugune välja...

Miks raamatus ei ole öeldud, kus tegevus toimub? Mis riigis ja mis maal. Miks?

See on asi, mis ma olen aru saanud, et osasid lugejaid häirib ja tundub nende jaoks nagu

juhusliku veana. Nii et mul on hea meel, et ma saan seda selgitada.

Ma ei öelnud tahtlikult, kus tegevus toimub. Selline plaan oli mul algusest peale. Sara elu oli ohus ja ta pidi end varjama, nii et ta ei tahtnud, et keegi teaks, kus ta elas, mistõttu ta hoidis seda saladuses. Seega on raamatus jäetud mulje, et tegevus võiks toimuda praktiliselt kus iganes. Kuigi see võib lugejaid häirida, annab see samas ka võimaluse ise ette kujutada, kus Sara olla võiks, nagu väike müsteerium lugejatele lahendamiseks. Mõned lugejad arvavad, et tegevus toimub Eestis, teised, et Réunioni saarel, kolmandad, et veel kusagil mujal. See ei pidanudki ilmselge olema.

Miks just selline peategelane?

Aga miks mitte selline peategelane?

Kuidas jõudsid kirjutamise, eriti ulme kirjutamise juurde? Kui palju sa enne sahtlisse kirjutasid?

Kirjutamise juurde sattusin tegelikult päris noorelt. Ma võisin olla umbes kuueaastane, kui mu vanaisa tegi mulle väikese raamatu, milles olid tühjad valged lehed. Ma ei osanud sellel hetkel veel korralikult kirjutada, seega me mõtlesime vanaisaga koos esimese loo välja ja ta kirjutas selle sinna raamatusse üles ja lasi mul ülejäänu ise täita. Sealt edasi ma päris kohe romaanide kirjutamiseni ei jõudnud. Enne seda kirjutasin luuletusi ja laulude sõnu. Raamatute kirjutamiseni jõudsin umbes kolmeteistaastaselt. Esialgu kirjutasin niisama endale, et kõiki lugusid oma peast paberile saada. Ma arvasin, et kui seda teen, siis jääb mu peas rohkem ruumi kasulikele asjadele, aga tuli välja, et mul tekkis kõigest ruumi uute lugude jaoks.

Ühel hetkel hakkasin oma raamatuid ka Wattpadi üles panema, et teada saada, mida teised minu lugudest arvavad, seega sahtlis on hetkel vaid mõned poolikud lood.

Sealjuures on kõik minu lood alati olnud ulme ja fantaasiaga seotud. Mulle meeldib, et ma saan nende lugudega vahelduseks reaalsest maailmast põgeneda ja rännata kusagile mujale.

Mida sina loed? Kaldub su lugemisvara rohkem ulme ja luule poole? Räägi oma lemmikutest kirjanduses.

Ma loen enamasti ulmet ja fantaasiat, kuid mulle meeldib mõnikord lugeda ka raamatuid, mis räägivad mõnest teisest ajaperioodist. Üldjuhul mulle meeldivad lood, mis on õnneliku lõpuga. Hetkel on minu lemmikud Cassandra Clare'i raamatud, kuid minu läbi aegade lemmik on „Uhkus ja eelarvamus".

Mis teeb loo sinu jaoks heaks?

Minu jaoks on lugu hea, kui ma ei suuda raamatu lõppu ette aimata, vähemalt mitte koheselt. Samuti meeldib mulle, kui ei ole üleliia palju kirjeldusi ja lugu liigub üsnagi kiirelt edasi.

Kas midagi uut on juba ekraanil valmimas?

Hetkel mul ei ole plaani raamatule „Ekraani taga" järge kirjutada, aga mul on mõned uued ideed, mida ma olen hakanud kirja panema ja loodetavasti jätkub mul piisavalt motivatsiooni, et need ka kunagi trükki jõuaksid.

Mida sa veel teed ajal, mil sa ei kirjuta?

Mulle meeldib vabal ajal sporti teha või matkamas käia. Samuti tegelen vabatahtliku tööga ja üritan olla aktiivne erinevates tudengielu puudutavates valdkondades. Kui aega üle jääb, siis loen erinevaid raamatuid.

Päeva materjal Wikipedias, augustis 2020 (Taivo Rist)

ESIMENE ARVUTIMÄNG: "Manakatsumused" (2. august)

See on kõrgfantaasia rollimäng, kasutatakse ka jaapanikeelset pealkirja "Seiken Densetsu 3".

See ilmus 1995. aastal järjena mängule "Mana saladus". Kõigepealt tuleb kuuest tegelasest (kolm meest ja kolm naist, puha printsid ja printsessid) valida kolm, kellega mängima hakatakse. Neist kaht saavad kaks inimest korraga mängida (kolmandat juhib arvuti ning mängijad saavad aeg-ajalt vahetada, keda juhivad nemad ja keda arvuti). Nad püüavad kätte saada legendaarset manamõõka ja ühtlasi maailma päästa. Lõpuks saab maailm päästetud kogu mana hävimise hinnaga. Taustamuusika oli omal ajal revolutsiooniline (meenutage ise – 1995. aastal oli tüüpiline arvutimängumuusika ülimalt halb). Mäng anti välja ainult Jaapanis, ingliskeelne tõlge on fännide tehtud.

Tegelasi ja sündmustikku pidasid kriitikud lamedateks ja klišeelikeks, aga iga tegelasega seotu osalt kattub (kõiki tegelasi korraga ei saa mängida) ja see suurendab taasmängimisväärtust. Tänavu valmis mängust väga originaalitruu uusversioon.

KUU ULMEDISKO: "Dungeons & Dragons" (avaldati 12. augustil 2003)

"D&D" on bändi "Midnight Syndicate" stuudioalbum, mis oli mõeldud D&D rollimängu "Wizards of the Coast" taustamuusikaks. Kaks heliloojat tegid kumbki omi laule, ainult üks 23-st on ühiselt kirjutatud. Album tuli välja 2003, WotC sai seevastu alguse juba 1990 ja sellest on tehtud järjest uusi tooteid. Kokku on albumil muusikat üle tunni. Muusikat on nimetatud mitmesuguste nimedega, millest ma ühtki tõlkida ei oska peale gooti roki.

Niihästi kriitikud kui fännid võtsid muusika hästi vastu. Kaanekujundus on samuti kuulsate mängudisainerite töö.

TEINE ARVUTIMÄNG: "Hübooria sõda" (19. august)

Kirja teel mängitavad käigupõhised mängud tekkisid XIX sajandil, esimestena muidugi kirimale ja kirigo. Esimene mitme mängija ja mängujuhiga käigupõhine mäng oli "Diplomaatia" (1963). 1980. aastatel tekkis neid plahvatuslikult, 1980. aastate lõpus hakkas arvepidamine toimuma arvutitega ja lisandusid arvuti juhitavad tegelased, 1990. aastate algul läksid mängud meilipõhisteks ja 1990. aastate keskpaigas hakkasid hääbuma. Kõik siiski tegevust ei lõpetanud, "Hübooria sõda" algas 1985 ja kestab siiamaale. See on mõõga ja maagia mäng barbar Conani maailmas Robert Howardi ainetel. Mängijaid on 36, iga riigi kohta üks. Mäng kestab tavaliselt 30–50 käiku ja ühe käigu tegemiseks on tüüpiliselt 16 päeva. Võidab mitte see, kelle territoorium ja varandus on lõpus kõige suuremad, vaid see, kes algseisuga võrreldes on enim arenenud. Siiski on selgunud, et mõnda riiki on lihtsam mängida kui teisi, ehkki 400 mängu põhjal on ükskõik millise riigiga vähemalt korra võidetud. Mängijad saavad kasutada lisaks traditsioonilistele vägedele ka eksootilisi nagu sõjamammutid, zombijalavägi ja mehitatud lenddraakonitest koosnev õhuvägi.

KOLMAS ARVUTIMÄNG: "Castlevania: Kurbuse koidik" (25. august)

2005. aasta mäng, mille tootis Jaapani ettevõte "Konami" järjena üle-eelmise aasta mängule "Kurbuse aaria". Esimese osa peapahalane Dracula on surnud. Peategelane Soma Cruz avastab, et on Dracula reinkarnatsioon ja määratud saama uueks kurjuse isandaks, aga ta otsustab saatuse vastu mässu tõsta. Ent sellest saavad teada kurjuse jüngrid, kes otsustavad, et kui Soma ei taha uue kurjuse isandana neid juhtida, siis tuleb ta tappa ja loota, et Dracula uus reinkarnatsioon on nende vastu lahkem. Soma saab loota sõpradele, kelle seas on vampiirikütt Julius ja nõid Yoko. Pärast mängu lõpetamist avaneb võimalus sama lugu veel kord läbi mängida, aga nüüd on Soma võtnud vastu kurjuse isanda tiitli ja tema endised liitlased peavad üheskoos Soma hävitama. Mäng oli äriliselt edukas ja kriitikute lemmik. Ainult graafika võinuks parem olla.

KUU ULMEAJAKIRI: "Fantasy Book"

Seda ajakirja ilmus ainult 8 numbrit aastail 1947–51. Kirjastaja oli Fantasy Publishing Company, mis kuulus William Crawfordile, ja toimetaja oli Garret Ford, mis oli Crawfordi ja tema naise Margareti ühine varjunimi. Autorite hulka kuulusid Asimov, Pohl, Norton, van Vogt, Bloch, Hubbard ja Leinster, ehkki raha oli Crawfordil vähe ja ta ei suutnud osta väga häid jutte. Regulaarse ilmumise ja üleameerikalise levikuni ei jõutudki, kõikusid nii formaat, lehekülgede arv (44–112) kui hind (vaheldumisi 25 ja 35 senti, see sõltus saadaoleva paberi kvaliteedist).

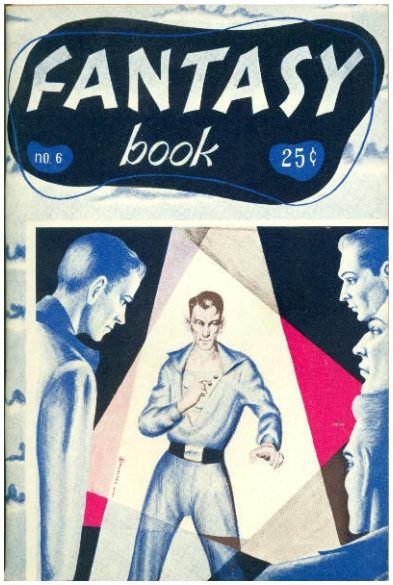

"Fantasy Book" avaldas Cordwainer Smithi (ehk Paul Linebargeri) esimese müüdud jutu "Scanners Live in Vain", mis hiljem arvati esimesse teadusulme kuulsuste halli antoloogiasse (aastate 1929–64 parimad teadusulmejutud).

Mõningase üllatusena on ainult kahe numbri kaanel kosmoselaev ja ainult kahe numbri kaanel naine (neist ühel paljas).

KUU VÄLJASURNUD ELUKAS: megalodon (22. juuli)

Hiidhai megalodon tekkis 23 miljonit aastat tagasi üleminekul paleogeenilt neogeenile ja suri välja neogeeni lõpus 3,6 miljonit aastat tagasi. Väljasuremise ajaks polnud inimese perekonda veel arenenud, aga ülemperekond juba oli, inimese ja šimpansi eellased olid lahknenud. Kui megalodoni fossiilide leiupaigad maailma kaardile kanda, siis kõige tihedamini on nendega kaetud Läänemeri. Megalodon kasvas 10½ meetrit pikaks. Võrdluseks mõrtsukhai, kellega ta vist sarnanes, kasvab 6 m pikaks ja vaalhai kasvab 18 m pikaks, aga vaalhai pole kiskja, vaid sööb planktonit. Nimi "megalodon" tähendab kreeka keeles 'suur hammas', tema hambad kasvasid üle 18 cm pikaks, tal oli üle 250 hamba 5 reas ja avatud lõuad olid 2 meetrit laiad. Lõuad võisid avaneda 75°–100° nurga all. Isane kaalus 13–34 tonni, emane 13–17 tonni. Kiirus oli sarnane sama suurte vaaladega, 11 sõlme.

Megalodon sõi tippkiskjana kõiki, keda kätte sai: delfiine, hülgeid, teisi haisid, merikilpkonni ja kõige meelsamini vaalu. Väljasuremise põhjuseid loete ise. Megalodon esineb hulgas halbades õudusfilmides, näiteks filmis "Megalodon krokosauruse vastu" neelab ta alla tuumapommi, mis lõpuks ka plahvatab.

KUU TEHNIKAPILT: "Tallinki" laev "Silja Serenade" (26. august)

KUU ÕUDUSSEIKLUS: Verine laupäev Šanghais (28. august)

Ajakirja "Life" hinnangul on see üks 100 fotost, mis muutsid maailma. Kujutatud on 1937 toimunud Šanghai lahingut, täpsemalt toimus äsja õhurünnak Lõuna-Šanghai raudteejaamale. Fotol kujutatud lapse nimi on teada, aga mitte see, kas ta on poiss või tüdruk. Fotograafi sõnul sai ema surma ja lamab maas kaadrist napilt väljas, kuid isa jäi ellu, saabus otsekohe ja korjas lapse üles. Raudteejaamas olevat hukkunud nii palju inimesi, et tema kingad lirtsusid verest. Lahingu võitmise järel vallutasid jaapanlased kuu aja pärast Hiina pealinna Nankingi ja korraldasid veresauna, kus hukkus kuni 300 tuhat inimest, peamiselt tsivilistid. Selle foto abil tutvustati ameerika üldsusele jaapanlaste korraldatud jubedusi Hiinas. Andy Warhol maalis fotost oma versiooni, Frank Capra kasutas seda 1944. aasta propagandafilmis "Hiina lahing". Ma ei lingi fotot, vaid artikli fotost.

NELJAS ARVUTIMÄNG: "Hammas ja saba" (30. august)

"Hammas ja saba" on reaalajas toimuv strateegiamäng 2017. aastast. Mäng toimub antropomorfsete loomade ühiskonnas näljahäda ajal. Sellega võitlemiseks on valitsus loonud süsteemi, mille kohaselt loositakse see, kes ära süüakse. Ükskord langeb liisk jõuka kaupmehe pojale, kes hakkab mässama ja soovib kehtestada uue korra, kus ära süüakse see, kellest ühiskonnale kõige vähem kasu on. Teine mässuliste rühm Lihtrahvas soovib kehtestada sellise süsteemi, mille järgi rahvas hääletab, kes ära süüakse. Kõik kolm süsteemi kipuvad minema sinna auku, et ära süüakse sead, sellepärast hakkavad seadki mässama ja moodustavad neljanda armee. Mäng oli tehtud sedaviisi, et meeldida neile, kes tavaliselt reaalajastrateegiaid ei mängi, kuid et seda saaksid mängida ka tõsimeelsed fännid. Kriitikud arvasid mängust hästi ja auhinnadki ei jäänud tulemata. Ma lingin artikli mängust, ehkki esilehel oli selle ekraanitõmmis (praegu on see artikli esimene pilt).

KUU LOEND: "Puella Magi Madoka Magica" episoodide loend (10. august)

2011. aasta animeseeria 14-aastasest Madoka Kanamest, kellele pakutakse ühe soovi täitumist tingimusel, et temast saab maagiline tüdruk, kes hakkab võitlema kurjade nõidadega. Ta tutvub teiste maagiliste tüdrukutega ja esialgu täidab ta selliseid ülesandeid, mis maagiat ei nõua. Edaspidi selgub aga, et kui maagiline tüdruk satub eriti suurde ahastusse, siis muutub ta nõiaks – sedamoodi nõiasugu ilmast ei kaogi. Nunnu kass Kyubey osutub peamiseks pahalaseks, maagia ja nõiduse süsteemi väljatöötajaks ning uute maagiliste tüdrukute värbajaks. Kokku on 12 episoodi, millest kahe viimase esilinastus lükati poolteist kuud edasi Jaapani maavärina ja tsunami tõttu – telekanal kartis, et vaatajatel võivad anime ja päriselu segi minna. Viimases episoodis kasutab Madoka oma soovi ära ja tahab, et kogu nõidus maailmast kaoks nii minevikus, olevikus kui tulevikus. Sel moel saab temast maagiline tüdruk, kes ei valda mingisugust maagiat ja kellel pole kellegi vastu võidelda, kuid kõik tapetud maagilised tüdrukud ärkavad ellu, ainult mittemaagilistena.

PÄEVA MATERJAL COMMONSIS

KUU PILT: Nazca ämblik (20. august)

Nazca kaljujoonistusi olen teile juba tutvustanud. Siin on lihtsalt pilt ämblikust, mis on neist kaljujoonistest üks kõige paremini säilinuid ja tuntumaid.

ESIMENE KOSMOSEVIDEO: Tšurjumovi-Gerassimenko komeedi pind (7. august, 1½ sekundit)

See on esimene komeet, millele maandus sond. Euroopa Kosmoseagentuuri mehitamata kosmoselaeva "Rosetta" sond "Philae" maandus 12. novembril 2014 komeedi tuumal, põrkas kaks korda ja jäi pehmelt seisma, ilma et olnuks vaja end harpuunidega ankurdada. 3 päeva hiljem sai sondi aku tühjaks, aga 13. juunil 2015 sattus see jälle päikese kätte, suutis end laadida ja tööle hakata, saates isegi selliseid andmeid, mille oli kogunud enne taasärkamist. 9. juulil 2015 oli temaga viimane kontakt. 30. septembril 2016 läks "Rosetta" talle järele ja missioon lõppes. Komeedi tuum on imeliku kujuga, koosnedes kahest osast, mida ühendab kael. Kunagi olid nad kaks taevakeha, mis õrnalt kokku põrgates ühinesid. Mõlemad on mitmekilomeetrise läbimõõduga, kogumaht on 18,7 km³. Paokiirus on 1 m/s. Tuuma pind jagati 26 osaks, mis kõik nimetati egiptuse jumalate järgi, suuremal poolel meesjumalate ja väiksemal poolel naisjumalate järgi. Nimest – Svetlana Gerassimenko pildistas 1969 Alma-

Atas kosmost ja tema ülemus Klim Tšurjumov leidis fotodelt sama aasta lõpus senitundmatu komeedi.

ESIMENE VANAFILM: "Kell üks öösel" (esilinastus 7. augustil 1916)

Charlie Chaplini 1916. aasta komöödia, originaalis 34 minutit pikk, säilinud on 26 minutit, aga midagi olulist ei paista olevat kaotsi läinud. See oli esimene film, kus Chaplin tegutses üksi, kui välja arvata statistist taksojuht filmi alguses. Niisiis tuleb joodik koju, aga kogu maja tundub purjus mehele võõra ja vaenulikuna, alates lukustatud välisuksest ja lõpetades voodiga. Teda takistavad tiigri ja ilvese topis, mida napsivend peab ehtsateks loomadeks, ning trepist ülesronimine osutub võimatuks isegi mägironija varustust kasutades. Vaibad libisevad jalge all, seinakell annab peksa ja lahtiselt laual olevad viinapudelid ei anna end kuidagi kätte. Voodi perutab nagu taltsutamata hobune ega luba endas magada. Lõpuks uinub joodik vannis. Kuigi pealkiri on "Kell üks öösel", on film vändatud päeval ja õues on valge, nähtavasti arvati, et öösel on valgustus korraliku filmi jaoks liiga kehv. Soovitan vaadata, see on klassika.

TEINE VANAFILM: "Terror Midwayl" (esilinastus 23. augustil 1942)

Fleischerite stuudio viimane film, esilinastus pärast stuudio tegevuse lõppemist 27. mail 1942, pikkus 8 minutit. Viimastel aastatel olid kõik Fleischerite filmid jäänud kahjumisse peale Popeye ja Supermehe animasarjade ning nendegi tegemise õigus oli sisse ostetud. Siis pandigi kontor kinni. "Terror Midwayl" näitab, kuidas Lois Lane saadetakse ajakirjanikuna kajastama tsirkuseetendust, aga King-Kong pääseb puurist välja ja päästab lahti ülejäänudki loomad, sealhulgas elevandikarja. Supermehe ja King-Kongi võitluse käigus läheb tsirkus põlema ja Supermees peab ka Loisi päästma, nii et süžee on kulunud, filmi väljatuleku ajal muidugi mitte nii väga. Üllatas ainult see, et Supermees ei kustutagi tulekahju ära. King-Kong sai surma, järgnesid muidugi uued filmid, kus ta jälle elas, aga need polnud enam Fleischerite stuudio tehtud.

TEINE KOSMOSEVIDEO: Io (14. august, 7 sekundit)

Io on Jupiteri suuruselt kolmas kuu ja neljast suurest kuust kõige sisemine. Kõik need suured kuud avastas Galileo Galilei 1610, aga nime andis Simon Marius, kes avastas Jupiteri kuud enne Galileid, aga ei saanud aru, millega tegu, ega avaldanud oma avastust enne Galileid. Ta on Kuu-suurune, Io on suuruselt Päikesesüsteemi 13. ja Kuu 14. objekt. Kui Kuu gravitatsioon on kuuendik maisest, siis Io oma jääb viiendiku ja kuuendiku vahele.

Ühelgi Päikesesüsteemi kehal pole avastatud nii vähe vett kui Iol. Peale selle on see Päikesesüsteemi geoloogiliselt kõige aktiivsem taevakeha, seal tegutseb üle 400 aktiivse vulkaani. Need purskavad väävlit ja vääveldioksiidi kuni 500 km kõrgusele ning sellest on tekkinud Jupiteri ümber kerge plasmarõngas. Koostise muutlikkuse tõttu leidub Iol kollaseid, punaseid, valgeid, musti ja rohelisi laavavoolusid. Need katavad enamiku Io pinnast. Aktiivsuse põhjustavad Jupiteri tekitatavad loodejõud koos teiste suurte kuude Europa, Ganymedese ja Kallisto külgetõmbejõududega. See 7 sekundi pikkune video kujutab rõugearmilist Iot pöörlemas.

KOLMAS KOSMOSEVIDEO: Marsi 2 looduslikku ja 3 tehiskaaslast (19. august, 25 sekundit)

NELJAS KOSMOSEVIDEO: Lend läbi supertäheparve Westerlund 1 (24. august, 36 sekundit)

Westerlund 1 on kompaktne supertäheparv – noor täheparv, mis areneb tavaliselt kerasparveks. Maast on ta 3,2 kiloparseki kaugusel – Linnutee kese on rohkem kui poole kaugemal. Selle avastas Bengt Westerlund 1961, kuid palju aastaid jäi ta uurimata, kuna temast kiirgav valgus sumbub ja hajub rohkem kui teistest analoogilistest objektidest pärinev.

Kõigest hoolimata peetakse teda tänapäeval suhteliselt lähedal asuvaks ja kergesti uuritavaks supertäheparveks.

Westerlund 1 on 4–5 miljonit aastat vana, ligikaudu sama vana kui inimkond. Kõik selle tähed on umbes ühevanused ja sama koostisega. Arvutuste kohaselt on seal viimase miljoni aasta jooksul toimunud 50–150 supernoovat, aga seni on leitud ainult ühe jäljed.

KOLMAS VANAFILM: "Ohtlik tüdruk" (esilinastus 25. augustil 1916)

20 minuti pikkune 1916. aasta komöödia Gloria Swansoniga peaosas. Swanson mängib neidu, kellele ei meeldi tema venna kallim. Ta kostümeerub meheks ja võrgutab selle, näidates, et see naine on pisut litsakas. Oli naljakas küll. Swanson ja teine kaunitar Myrtle Lind olid mõlemad 17-aastased ning Lindile oli see filmidebüüt. Gloria venda mänginud Reggie Morris oli 30-aastane, peaaegu sama vana kui mõlemad kaunitarid kokku.

Mõningase üllatusena langeb kõigi tegelaste eesnimi, kui seda üldse öeldakse, kokku teda mängiva näitleja eesnimega. Tänapäeva tsensuurist ei läheks läbi see stseen, kus näidatakse, kui lähedalt on autoga võimalik hobusest mööda sõita.

NELJAS VANAFILM: "Külmunud põhi" (esilinastus 28. augustil 1922)

Buster Keatoni 17 minuti pikkune komöödia 1922. aastast, varajaste vesternide paroodia. Eriti parodeeritakse William Harti ja Erich von Stroheimi. Sealjuures Hart solvus ja hakkas Keatoni peale vimma kandma, aga von Stroheim kiitis ja pidas väga naljakaks. Tänapäeval enam ei saada aru, mida parodeeritakse, ja hulk nalju läheb kaduma, aga 1922. aasta vaatajad möirgasid naerust. Näiteks lõikab Keaton plakatilt välja Harti pildi ja kasutab seda mängupõrgu röövimiseks, pärast nutab Keaton glütseriinist pisaratega (seda tegi ka Hart, ainult mitte nii suurtega).

Sekeldustes naistega kannab Keaton von Stroheimi valget mundrit filmist "Lollid abielunaised". Silt "Põhjapoolus jääb 3 miili lõunasse" vihjab Alaska väikelinnale North Pole'ile. Filmitud on muidugi Californias. Keatoni naist mänginud Sybil Seelyle jäi see viimaseks, 18. filmiks, ja ta oli kõigest 22-aastane. Ei surnud, hoopis pühendus abielule stsenaristi Jules Furthmaniga, mis kestis 46 aastat.

Bibliograafia: Vapustav „Kaksikliik“ (Jüri Kallas)

Alustama peaks vist ajaloolise raamistiku paikapanemisest. 1981. aasta suvel olin ma 14-aastane. Kui ma vaatan bibliograafiat, siis saan kinnitust – ma lugesin romaani „Kaksikliik“ selle ilmumisaastal, et need vihmased suvepäevad olid siiski 1981. aastal. Kindel on, et sama aasta 23. augustil ajalehes Noorte Hääl ilmunud Aire Kivistiku arvustuse lugemishetkel oli romaan mul juba loetud – mäletan, kuidas ma arvustust lugedes võrdlesin enda arusaamu arvustaja nägemusega.

Lühidalt: 14-aastane põhikoolipoiss, kes oma värske ulmehuvi laineharjal loeb ulmeromaani, mis ilmselgelt pole seiklusromaan, kuid poiss saab siiski elamuse, mis meeles ka nelikümmend aastat hiljem. Eks suuresti võib elamuse põhjuseks pidada romaani võõrikust, mida mõni ehk üleolevalt eskapismiks, mõni aga erutunult *sense of wonder*'iks nimetab. Kindlasti oli ka eskapismi ja seda nn imelist emotsiooni, aga peamine oli siiski võõrikus, suisa võõrastus, sest romaanis kirjeldatul puudus igasugune pidepunkt meie maise elu või üldse inimkonnaga. Jah, võib öelda, et tegelikult on see lihtsalt üks oma ajast ees olev soo- ehk *gender*ulme ning varelid on mehed ja gaalid lihtsalt naised. Ja nii mõnigi kriitik seda teed ka läks ning ei saa öelda, et taoline käsitlus poleks kohane. Eks ma olen alati hinnanud, kui ulmekuues lahatakse meie maailma probleeme, aga kogu ulmekirjanduse taandamine lõputuks mõistulooks on muarust samuti vale ja ulmekirjanike loodu liigne lihtsustamine.

Eiv Eloon nägi ju oma romaanis omajagu vaeva tausta loomisega. Võõra planeedi kaks päikest, kiirgus, kaks erinevat liiki jne. Ilmselge, et ka ulmebutafooria oli autorile oluline, muidu poleks ta ju pingutanud ning just ulmebutafooria kasutamine tegi romaani omas ajas samuti unikaalseks. Ja unikaalne on ta tänaseni. Eesti ulmes vähemasti. Ja ega ka muu maailma ulmes pole just palju teoseid, kus puuduvad inimtegelased ja inimtsivilisatsioon ükstapuha mis kujul.

Eks suur osa eelöeldut on hilisem tarkus ja vahepealse neljakümne aasta lugemiskogemuse tulemus, aga on kindel, et ka 1981. aastal nägi koolipoiss Jüri, kuidas romaan „Kaksikliik“ eristub kõigest loetust. Selleks ajaks oli mul loetud ju kõik maakeelne pärastsõjaaegne eraldi raamatutena ilmunud žanriulme ning oli juba ka loetud üht-teist ulmekirjanduse ääre- ja piirialadele jäävat. Kõige selle taustal oli „Kaksikliik“ hoopis teistsugune.

Ja kui siia lisada veel autori isik, õigemini selle ümber olev salapära. Nii mõnigi mu semu, kes romaani luges, arvas, et tegu on tõlkega, sest eestlased ju ulmet ei kirjuta. Mina päris nii ei arvanud, sest raamatus puudus originaali pealkiri, kui ka tõlkija nimi ning juba kuu-kaks hiljem loetud arvustus rääkis ka justkui eesti autorist. Ja eks see võõrik pseudonüüm oli ju samuti eestilik. Ja eks pisut hiljem lugesin ma ajalehest Edasi, kuidas romaan „Kaksikliik“ nimetati 1981. aasta parimaks Tartu autori romaaniks. Koolipoisina ma ilmselt aru ei saanud, aga ka minul oli kahtlusi, et autor võib olla naine ning ajalehes Noorte Hääl ilmunud Gustav Naani naistepäevakirjutis andis selguse, sest seal mainiti ühes lauses naiskirjanikke, ulmet ja Eiv Elooni. Et kild-killu haaval midagi siiski kogunes.

Autori kodanikunimi ja sünniaeg said selgeks alles siis, kui uuel sajandil sirvisin 2000. aastal ilmunud teatmeteost „Eesti kirjanike leksikon“. Umbes samal ajal (või siiski pisut varem) jõudsid minuni ka jutud, et autoril on meditsiinilised (loe: vaimse tervise) probleemid ning need olevat olnud juba romaani kirjutamise ajal. Eks nii mõnigi on üleolevalt väitnud, et romaan ongi üks haige inimese sonimine ja hirmude manifestatsioon. Kuuldavasti oli omal ajal ka parimaks

Tartu kirjaniku romaaniks tunnistamisega teatavaid probleeme, et nii mõnigi olevat vastu olnud, et miks sellisele, et ei tohi. Kui päris aus olla, siis ühte teisega liites saab ehk selgemaks, miks romaan „Kaksikliik“ sedamoodi omaette seisab. Võib-olla saab taolise teose kirjutada tõesti vaid autsaider, aga kas see muudab kirjutatu kuidagi kehvemaks?

Meenutaks, et selsamal 1981. aastal ilmusid Mirabilia-sarjas Arthur C. Clarke’i „Linn ja tähed“ ning Ursula K. Le Guini „Pimeduse pahem käsi“. Kui panna nende kahe, maailma ulme absoluutsesse tippu kuuluva romaani kõrvale „Kaksikliik“, siis minu arvamisel pole autoril ja eesti ulmel häbenemiseks küll mingit põhjust. Jah, on teistsugune, aga kus on öeldud, et ulmet vaid ühe konkreetse skeemi järgi teha tohib...

Bibliograafia: Eiv Eloon

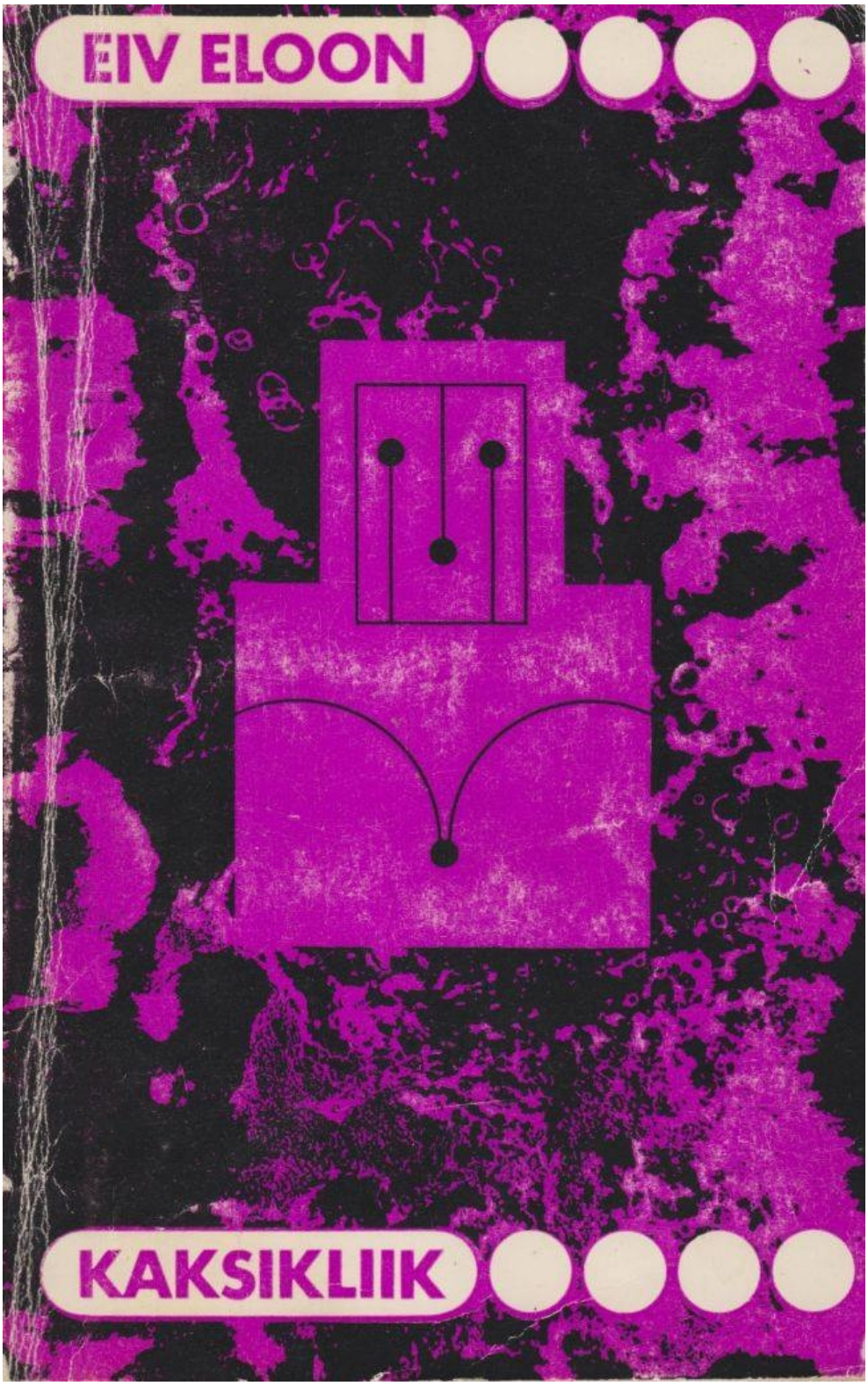

Wabariigi ulme, neljas osa (Tormi Ariva)

Sellest Wabariigi Ulme osast saate teada, millised Grigori Adamovi ja Ambrose Bierce'i teosed on teiste autorite nimede all eesti keeles ilmunud, kes plaanis 1934. aastal Eestis õuduskogumikku välja anda ning millised teened on Jaan Tõnissonil eesti ulmekirjanduse ees. Eriliseks muudab „Wabariigi ulme" neljanda osa ka see, et seekordse eesti ulmekirjaniku – Yri Naelapea – elu ja tegevuse kohta oli ka päriselt võimalik informatsiooni leida. Minu jaoks uus kogemus, aga sellega kaasneb tavalisest omajagu pikem ja põhjalikum käsitlus.

Ja lisan siia veel ühe tarkusetera: ärge kunagi usaldage bibliograafi, aga kuulake ära, mida tal öelda on ning patsutage talle lohutavalt õlale. Olen ka mina leidnud puuduseid oma eelmistes pealiskaudsetes lühibibliograafiates, neid ei tasu hoolimata oma pretensioonikast nimest kõikehõlmavateks pidada ega nendes sisalduvale infole tuginevat ususekti rajada, vältimaks hilisemat pettumust. Et näitlikustada seda, kui lihtne on bibliograafiat tõest kõrvale kallutada, soovitan läbi viia lihtsa katse. Võtke mõni oma lemmikautori lühijuttudest, trükkige selle tekst uue ajakirja esimeseks numbriks vormistatuna paarikümnes eksemplaris uuesti ja laske oma tuttavate seas ringlusesse. Lühikese aja möödudes küsige väljatrükid tagasi ning põletage need, kindluse mõttes tuleks lisameetmena kõik asjassepühendatud tappa, ja, voilà, te teate publikatsiooni, mida ükski bibliograaf teada ei või.

P. S. Ja olge valmis: viies WU osa võib ilmuda juba järgmise viie kuni kümne aasta jooksul.

„Reis maakera sisemusse"

Jānis Ģirupnieks

(Loodus, 1939)

On aasta 2140. Läti maismaa on kaetud tuulegeneraatoritega, jõgede kaldad hüdroelektrijaamadega ning rannikul toodavad terasjuhtmetega ühendatud suured rütmiliselt üles-alla hüplevad ujukid laineenergiat. Kuid põllumajandusel jääb ikkagi energiast vajaka, ühtlasi ollakse huvitatud kliima parandamisest, st selle soojemaks ja kuivemaks muutmisest, mis aga omakorda nõuab palju energiat. Geoloog Jüri Zemniekil tuleb mõte rakendada töösse maakoore alumiste kihtide soojus, ta otsustab leida viisi sellele ligi pääseda. Ta kaasab oma plaanidesse elektriinsener Valdis Ziemeli ning selgitab talle kavatsust ehitada enneolematu puurmasin – sõiduk, millega oleks teadlastel endil võimalik maasügavustesse tungida, et seal siis termoelementidega elektrijaam püsti panna.

Taolise ekspeditsiooni õnnestumiseks on tarvis ka kahte füüsik Milda Ausekle leiutist: kiiresti erakordselt kõvaks massiks tarretuvat vedelikku, vältimaks laastavaid varinguid maa all, ning infrapunakaamerat, mis laseb tahkest ainest läbi näha ning on seetõttu hädavajalik loodava masina navigeerimiseks. Ausekle lubab oma leiutisi kasutada tingimusel, et ta saab ekspeditsiooniga liituda. Kõrgemalt poolt kiidetakse peale põhjalikku kaalumist avantüür heaks ning revolutsiooniline masin ehitataksegi valmis, tema nimeks saab Mutt. Ekspeditsioon saadetakse kõnede ja hõisete saatel teele. Järgneb põnev ja ohtlik teekond täis ootamatusi.

Originaalteose kaas

Noorele lugejale suunatud raamatu tekst on kohati väga tehniline (originaalversioonis olevat teose sisu näitlikustanud diagrammid ja tabelid) ja piir populaarteaduslikkuse ning ilukirjanduslikkuse vahel puhuti habras. On aru saada, et autor tunneb teadlasena ainest ning et tal on kõik läbi mõeldud. Seetõttu julgeksin teose liigitada hard-SF-i alla, selle kinnituseks üks tsitaat teosest: „„Ja kõik see sünnib tõelikkuses, aga mitte ainult fantaasias, nagu Jules Verne'il," ütles ta. „Jules Verne kirjutas nendele, kes ei teadnud isegi, mis on geotermiline gradient."" Eelnev aga ei tähenda, et kogu tekst oleks kuiv ja tema toon õpetlik – kuigi paiguti seletustõbi kirjanikku kimbutab – suur osa raamatust on seikluslik ja köitev ning ka teaduslikud seletused mõjuvad eeskätt innustavalt. Teadus on püütud kirjutada lahedaks. Autor on tulevikutehnoloogia osas lasknud küll fantaasiat vabalt lennata, siin-seal mitmeid uusi seadmeid ja avastusi kirjeldades, aga arvestades tegevuse toimumise aega ehk end pisut liigagi palju vaos hoidnud. See selleks – ei ole meist keegi prohvet.

Ilmselt võiks teose „Reis maakera sisemusse" (originaalis Ekspedīcija zemes dziļumos) Ģirupnieksi muu – näikse, et tulihingelise – haridusedendamise ja teaduse propageerimise (vt allpool) mustrisse paigutada. Üks raamatu keskseid tegelasi, jänesena Mutile hiilinud 13-aastane hakkaja poiss Alnis on eakaaslastele oma suure teadmistepagasi ja -januga küll võrratuks eeskujuks. Omaette teema on see, kui palju raamatust on lätlase originaallooming ja kui palju laenatud nõukogude ulmekirjaniku Grigori Adamovi 1937. aasta romaanist Победители недр („Maapõue vallutajad"). Tuleb välja, et põhimõtteliselt ongi tegemist Adamovi teose Läti oludele kohandatud mugandusega, autor on tõlkinud selle osa loost, mis toimub maa all ja lisanud sellele omamaise konteksti. Ģirupnieks on seda selgitanud raamatu järelsõnas, mida millegipärast Looduse väljaandes pole.

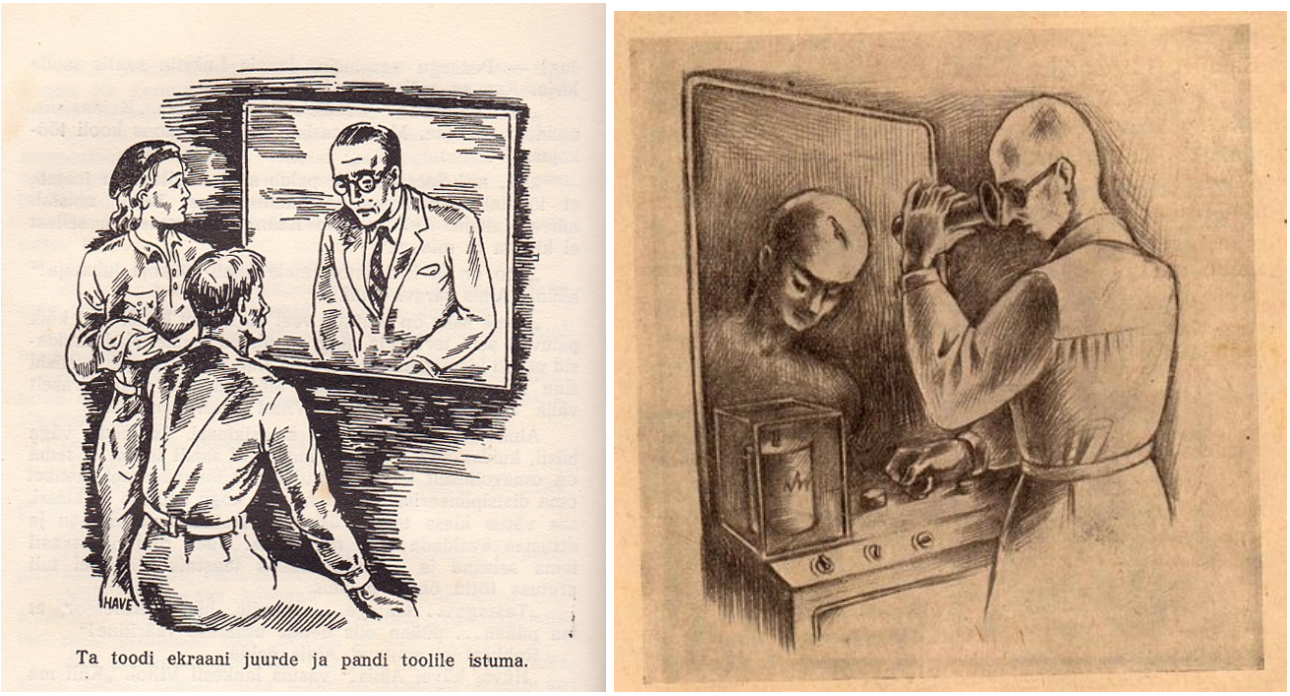

Sama stseen eestikeelsest raamatust ühelt ... ja lätikeelsest teiselt poolt ekraani.

Eestikeelse trüki kohta veel niipalju, et huvitaval kombel on raamat tõlgitud ja välja antud juba samal aastal (1939) kui algupärandki, kusjuures Karl Abeni tõlge on väga hea (võrdluseks: see on sama mees, kes tõlkis aastaid hiljem koos Vladimir Beekmaniga läti rahvuseepose „Lāčplēsise" ning koostas nii läti-eesti kui ka eesti-läti sõnaraamatu). Teose on illustreerinud karikaturist ja raamatugraafik Helmut Valtman ning kaanepildi autor on viljakas lasteraamatute illustraator Richard Kivit.

Jānis Ģirupnieks (1887–1964) oli Läti haridustegelane, teaduse populariseerija ja ka kõnealuse ulmeromaani autor (või noh, tõlkija-kohandaja). Ta sündis Rundāle vallas, mis asub Läti lõunapiiri ääres. 1906. aastal omandas Jelgavas õpetajakutse. Hiljem töötas mitmel pool õpetajana ning on tegelenud ka teadustööga, muuhulgas oli ta aastatel 1940–1941 Läti ülikooli füüsika lektor. Tema sulest on ilmunud perioodikas lisaks populaarteaduslikele rohkelt kasvatus- ja haridusteemalisi artikleid. Ģirupnieks oli üks Läti haridusreformi eestvedajaid. Ma ei leidnud andmeid selle kohta, et ta oleks peale raamatu „Reis maakera sisemusse“ veel ilukirjandust avaldanud.

„Inimesesööja-puu“

Jean Joseph-Renaud

(Saarlane, 1910, nr. 55/28. juuli – nr. 59/11. august)

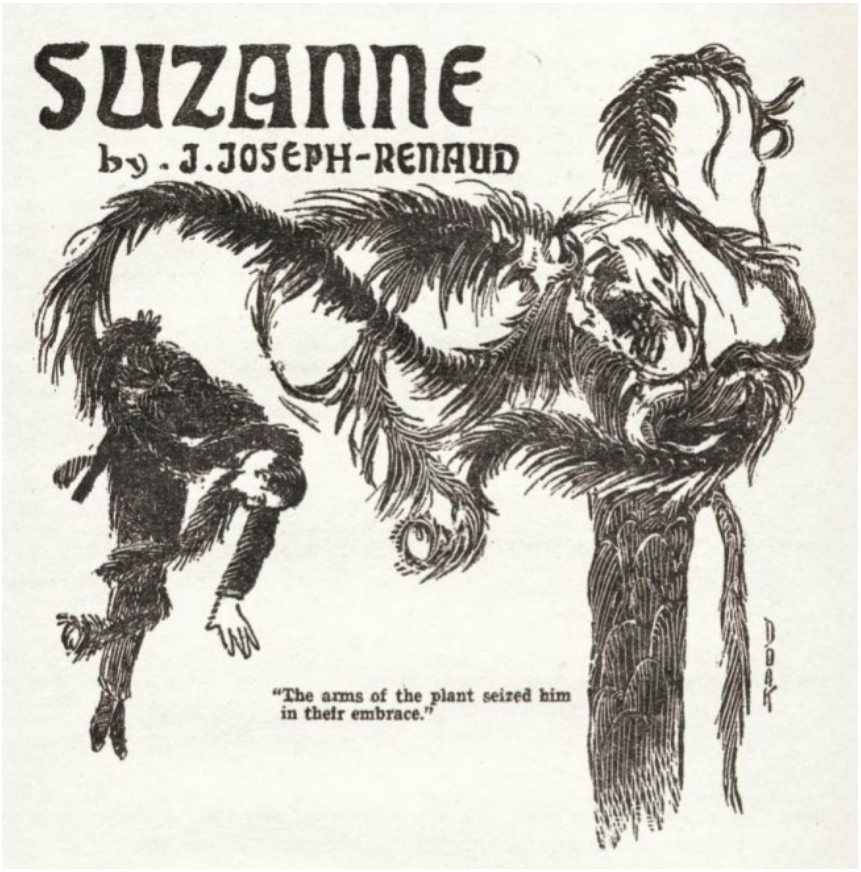

Noor prantslane Henri de Laverdière (eesti tõlgetes Heinrich de Laverdierre ja Henri de Laverder, inglise omas näiteks hoopis Mr. Wilson) teab liiga palju ning muuhulgas selliseid asju, mida ka (Saksa või Vene?) salaluure teada sooviks. Mees meelitatakse lõksu, misjuures on olulisi teeneid tema femme fatale’ i tüüpi kallimal. De Laverdière aga ei soostu keelepaelu valla päästma ning sestap proovivad tema kinnipidajad kõigi eelduste kohaselt üpris veenmisjõulist uut meetodit: ta juhatatakse hiiglaslikku palmimajja, kus doktor Carlovitch (või Karlowitsch) tutvustab oma hoolealust, ülekasvanud ja lausa puu mõõtmed omandanud putuktoidulist kanntaime Suzanne’i. Õige pea saab selgeks, et Suzanne’i toidusedel ei piirdu enam üksnes putukatega, ta on võimeline ka härja alla kugistama. De Laverdière mõistab, et kui ta riigisaladusi välja ei räägi, saab temast härja asemik.

Käesolev lugu ilmus esmakordselt nähtavasti 1907. aasta kogumikus Le Chercheur de Merveilleux („Imeotsija“) pealkirja Le Népenthe all. Prantsusmaal avaldati jutust järgmise paarikümne aasta jooksul mitmeid kordustrükke perioodikas ning populaarseks osutunud teost ka tõlgiti, sealhulgas ilmus ta ajakirja Weird Tales 1930. aasta aprillinumbris kui Suzanne koos Hugh Doak Rankini (kes on samas ajakirjas illustreerinud ka H. P. Lovecrafti, Edmond Hamiltoni ja Robert E. Howardi lugusid) juugendliku pildiga.

Eesti keeles on Le Népenthe ilmunud koguni kahes tõlkes, peale 1910. aasta variandi – mida soovitan huvilistel lugeda (see on digiteeritud kujul kättesaadav DIGARi Eesti artiklite lehel): hoolimata vanamoodsast keelest ja gooti šriftist on tõlge korralik ja kärpeid minimaalselt, kui üldse – on olemas ka 1923. aastal ajalehes Esmaspäev trükitud versioon. Kui esimese puhul pole tõlkija teada, siis teise on ümber pannud Edur Tasa, kes on seda tõenäoliselt teinud vene keelest (see seletaks autori võikalt moonutatud nimekuju – Josep Reno) ja koledal kombel kärbitud kujul. Teksti lugemist raskendavad veel gooti kiri ja trükikvaliteet, mis on kohati umbes sama hea, nagu esitletaks QR-koodi Kazimir Malevitši surematu kunstiteose pähe, kusjuures kood on seotud Vassili Kandinsky vikipeedia-artikliga. Ometi on Esmaspäeva versioonil üks voorus: see on nimelt illustreeritud, eriti võluv on joonealuse päist ehtiv stiliseeritud pealkiri.

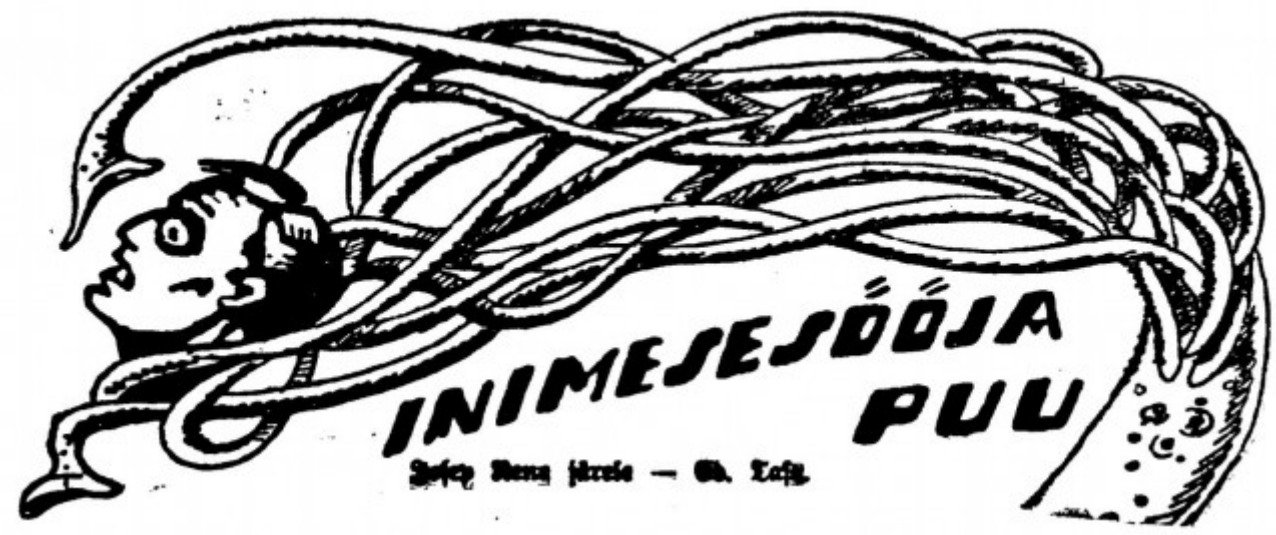

Ja muidugi, kellel on prantsuse keel käpas ja mingil seletamatul põhjusel huvi XX sajandi alguse romaani keeltes kirjutatud taimeõuduse stiilivõtete vastu, siis Internetis on ka algupärand leitav siit.

Jean Joseph-Renaud (1873–1953) oli Prantsuse professionaalne vehkleja, duellikohtunik, võitluskunstide asjatundja ja õpetaja, ajakirjanik, režissöör, kirjanik ning tõlkija. Pariisi keskklassi perekonnas kasvanud poiss paistis juba varakult silma andeka vehklejana, see jäi tema kireks terveks eluks, muuseas võitis ta mitmeid vehklemisvõistluseid, kirjutas sellealaseid õpikuid ning esindas Prantsusmaad 1900. ja 1908. aasta olümpiamängudel. Aga see polnud kaueltki mitte Joseph-Renaud' ainus tegevusvaldkond, nagu on näha loetelust selle lõigu alguses. Mis puutub tema kirjanduslikku tegevusse, siis on tema sulest pärit üle 60 romaani, siinhulgas mitmeid detektiivi- ja seikluslugusid ning põnevikke. Samuti on ta kirjutanud reisikirju, näidendeid, filmistsenaariumeid, lühijutte (ka ulmelisi) ja novaatorliku teose Le Catéchisme féministe („Feministlik katekismus"). Ühtlasi on Joseph-Renaud vahendanud inglise autoreid, kellest nimekamad on Oscar Wilde ja paruness Orczy.

Eesti keelde on peale „Inimesesööja-puu" jõudnud üks Joseph-Renaud' pikem jutustus nimega „Egiptuse nõela saladus" (originaalis La vivante épingle), mis kujutab endast „kinnise toa mõistatust", ning ports lühemaid jutte, mis enamasti on nutikate pööretega krimilood. Kummastav on tõik, et kuigi erinevaid jutte tollelt autorilt polegi meil väga palju ilmunud, siis mõnda nendest on välja antud ja ilmselt ka tõlgitud täiesti arulage arv kordi. Edetabelis troonivad „Imelik kihlvedu" (5 versiooni) ja „Murdwargus" (4). Lõbusad bibliograafilised märkused: esimesest loost näikse olevat tehtud kaks erinevat tõlget lausa samal aastal (1911), teisega on samamoodi („Kaotatud" ja „Õudne kihlwedu"), millele lisandub veel tõsiasi, et seda on ka koguni kolm korda ühes ja samas väljaandes ilmunud (Juturaamat; 1932, 1933 & 1940) ja ma kahtlustan, et need on kõik erinevad tõlked. Omaette tore on näha, kui mitmel eri moel on autori nime suudetud aegade jooksul kirjutada.

Aga ulme? Mõni tema lugudest kannab küll paljutõotavat pealkirja nagu „Kodukäija" või

„Nägematud“, aga midagi üleloomulikku need ei sisalda. Tõsi küll, ühte neist, mis tema nime all siin avaldati („Öökullisild“), võib küll käsitleda surmajärgse fantaasiana (posthumous fantasy), aga kurioosne on asja juures see, et tegelikult on kirjatükk hoopis Ambrose Bierce’i oma (An Occurrence at Owl Creek Bridge, 1890; eesti keeles pealkirjaga „Juhtum Owl Creeki sillal“ kogumikus „Teadmata kadunud“, 2003). Joseph-Renaud tõlkis tema loomingut prantsuse keelde ning seejuures läks tal korda mõni teise mehe lugudest enda oma pähe ilmutada. Ja see oli veel üks väheseid eestindusi, mille juures prantslase täisnimi õigesti kirjas oli... Inetu lugu.

Proosa pealiskaudne lühibibliograafia

Inimesesööja-puu; Saarlane; 1910, nr. 55 (28. juuli) – nr. 59 (11. august) (Joseph Renaud)

Imelik kihlvedu; Viljandi Teataja kirjandusline lisa; 1911, nr. 26–29 (Renoux, tõlkija A. S.)

Iseäralik kihlvedu; Külaline (Tallinna Teataja kirjandusline-teadusline lisa); 1911, nr. 30 (Joseph Renkau)

Inimesesööja puu; Esmaspäev; 1923, nr. 40 (8. oktoober) – nr. 41 (15. oktoober) (Josep Reno, tõlkija Edur Tasa)

Kodukäija; Kodu; 1923, nr. 19 (Joseph Renau)

Kaotatud; Sakala; 1925, nr. 92 (13. august) – nr. 95 (20. august) (J. J. Renaut)

Õudne kihlwedu; Rahvaleht; 1925, nr. 67 (15. august) – nr. 69 (20. august) (J. J. Renaud)

Egiptuse nõela saladus; Ronk; 1925, nr. 41 – nr. 47 (Joseph Renaud)

„Öökullisild“; Laupäev; 1925, nr. 41 (autoriks eksikombel märgitud J. Joseph-Renaud, tegelikult on see Renaud’ tõlge Ambrose Bierce’i loost An Occurrence at Owl Creek Bridge)

Kihlwedu; Päevaleht; 1926, nr. 120–122 (J. Renaux, tõlkija H. K.)

Wangi saladus; Kodukolle; 1928, nr. 1 (Joseph Renaud)

Murdwargus; Lõuna-Eesti; 1931, nr. 50 (5. mai) (Joseph Renaud)

Manager jutustab; Juturaamat; 1931, nr. 135 (J. J. Renaud)

Nägematud; Kodu; 1932, nr. 7 (J. Josef-Renaud)

Bobby; Juturaamat; 1932, nr. 64 (J. Renault)

Kummaline murdvargus; Juturaamat; 1933, nr. 101 (Joseph Renaud)

Kummaline murdvargus; Juturaamat; 1940, nr. 39 (J. Renaud)

„Bertil Holmqvist“

Olaf Rood (Yri Naelapea)

[Postimees (ajaleht), 1926, nr. 21/22. jaanuar – nr. 87/29. märts & Postimees (kirjastus), 1926]

Jutustuse sündmustik saab alguse Stockholmis, kus ühel hommikul saavad kaks arsti üheaegselt kutse samale aadressile haige juurde tulla. Haige korteris pole aga ühtegi hingelist peale musta mopsikoera ning too näib segaduses tohtritele märku andvat, et nood grammofoni mängima paneksid. Plaadi pealt kõlab Holmqvisti lindistatud hääl, mis tänab arste kohaletulemise eest ning väidab, et tema tervis on jälle korras ja sestap pole abi enam vaja.

Kirjutuslaualt leiavad mehed kopsaka honorari, aga kupüürid on kaetud tolmukorraga.

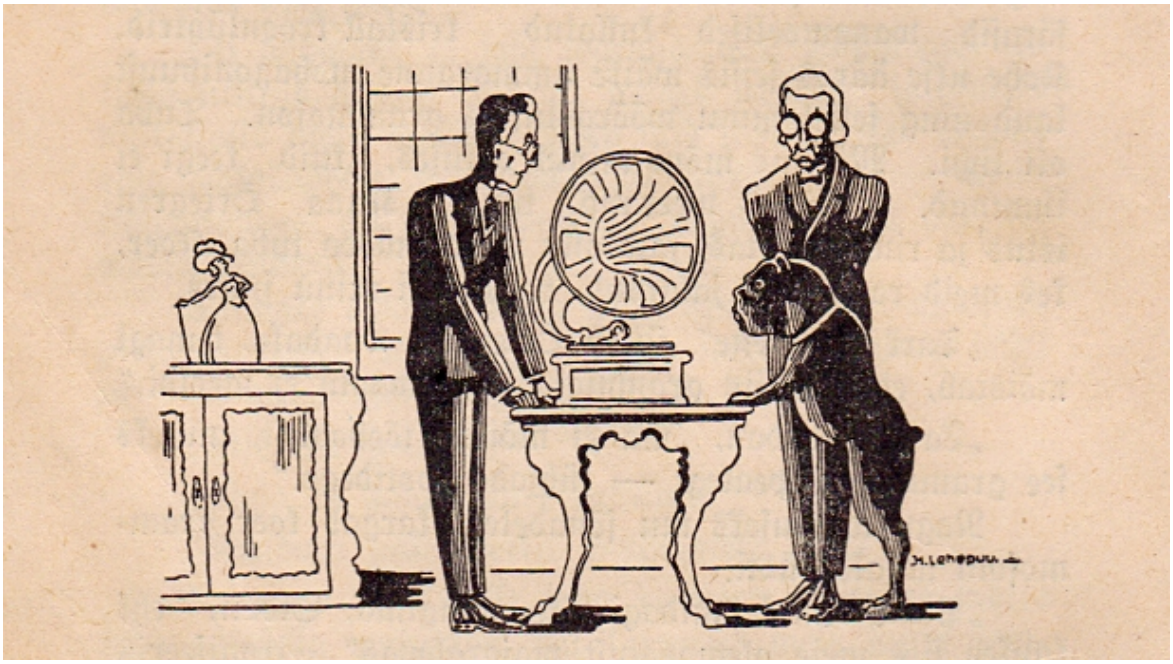

Selle koduvisiidi asjaolud on sedavõrd veidrad, et tekitavad vanemas arstis suure huvi asja edasi uurida, aga ka nooremat meest, dr Sidéni – kes ongi loo peategelane – kummalise patsiendi juhtum paelub. Niisiis, nagu ka August Gregori „Dr Wellenborgi päeviku“ puhul, keerleb „Bertil Holmqvist“ Rootsi arstide ümber. Sedapuhku on aga teosel rohkem mastaapi: peale Rootsi on tegevuspaikadeks ka Saksamaa ja Austria. Raamat liigitub selgelt teadusulme hulka (selline on ka autori taotlus), ent loo teises pooles tuleb mängu eradetektiiv, kogu asi võtab kriminaalse pöörde ja žanrid segunevad.

Teosest võib leida ühe eriti vaimurikka näite raamjutustuste kuhjumisest. Nimelt loeb peategelane Austria rongis leheartiklit, mille autor on muuhulgas kirjeldanud lugu, mida rääkis talle Innsbrucki lokaaliomanik, ja see lugu sisaldab endas kohaliku nõdrameelse varalahkunud armsama päevikusissekannet. Ühtlasi on ühe eelmise peatüki alguses mõista antud, et kogu raamatu tegevustik on vaid parasjagu Ameerikasse teeloleva dr. Sidéni pajatus kaasreisijatele, asjaolu, mille Naelapea on pärast vististi täiesti ära unustanud, sest seda rohkem enam kordagi ei puudutata. Nii et kokku viis loo tasandit. Mõne lugeja võib selline vemp tõepoolest nõdrameelsuse äärele kihutada, minus aga äratab piiritut austust.

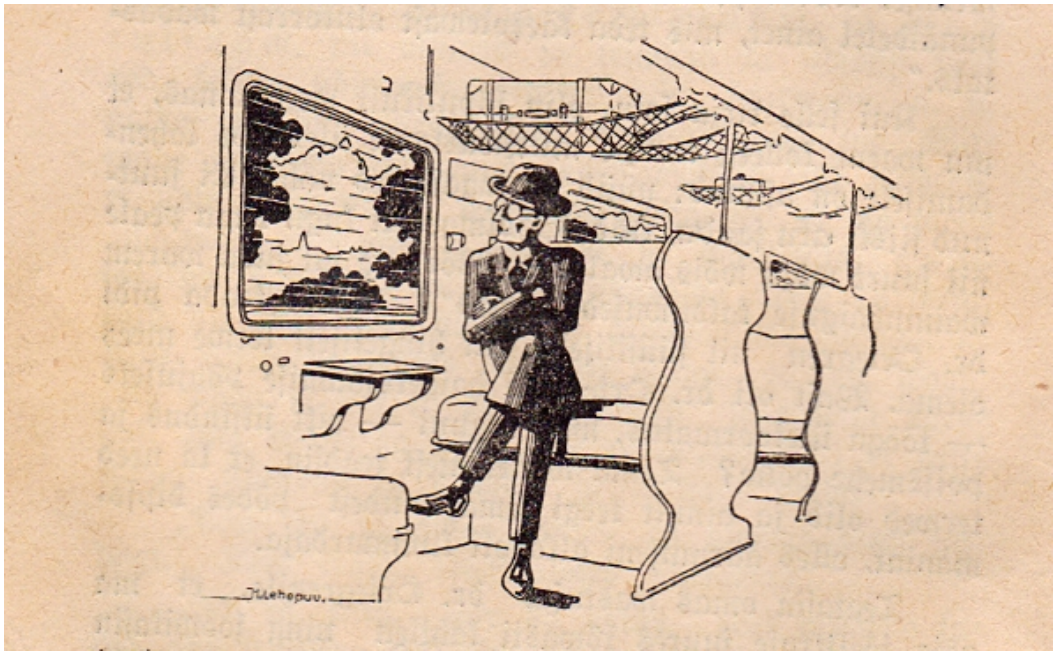

„Bertil Holmqvisti“ sünnilugu ja retseptsioon on küllaltki huvitavad ja hästidokumenteeritud. Teos ilmus esmalt ajalehes Postimees järjejutuna. Autor, kes parajasti sama lehe palgal oli ning vastutas ka joonealuse eest, seisis ühtäkki silmitsi olukorraga, kus üks tõlke(ulme)romaan (Hans Dominiku „Atlantis“) oli just lõppemas ning tal polnud midagi uut asemele pakkuda. Aastaid hiljem, juba paguluses viibides, räägib Yri Naelapea toonasest situatsioonist ühes intervjuus (Eesti Post, 1946, 29. märts) nõnda: „Jaan Tõnisson nõudis tõlkeromaanide esitamist, kuid ei nõustunud ühegi ettepandud romaani avaldamisega; algupäraseid ta ei võtnud vastu, kuna ta polnud rahul eesti autoritega. Ma olin kord katseks midagi kirjutanud toimetuse laua taga. See sattus toimetuse käskjala kaudu kogemata ladumisruumi ja sealt lehte. Kuna asjal puudus lõpp, siis oli alla trükitud: „järgneb“. Oma suurimaks kohkumiseks leidsin selle lehest. Kuna aga jutustus oli tähelepanu leidnud Tõnissoni silmis, siis pidin seda tahes-tahtmata hakkama edasi kirjutama.“ Kui kirjanik siin tõde omatahtsi väga ei moonuta, siis tundub, et eesrindliku ulmeteose valmimise taga oli eksitus.

Naelapea kirjeldab kümme aastat varem ja kümme aastat peale jutustuse ülestähendamist ilmunud artiklis „„Muutmise saladus““ (Nädal Pildis, 1936, nr. 38) „Bertil Holmqvisti“ algidee tekkeprotsessi, seal on juttu sellest, kuidas ta hakkas linnapildis tähele panema inimesi, kelle näod sarnanesid loomanägudele, kuidas sellest arenes mõte kirjutada lugu inimeste muundumisest, kust on pärit pseudonüüm Olaf Rood ning samuti teose nimitegelase nimi.

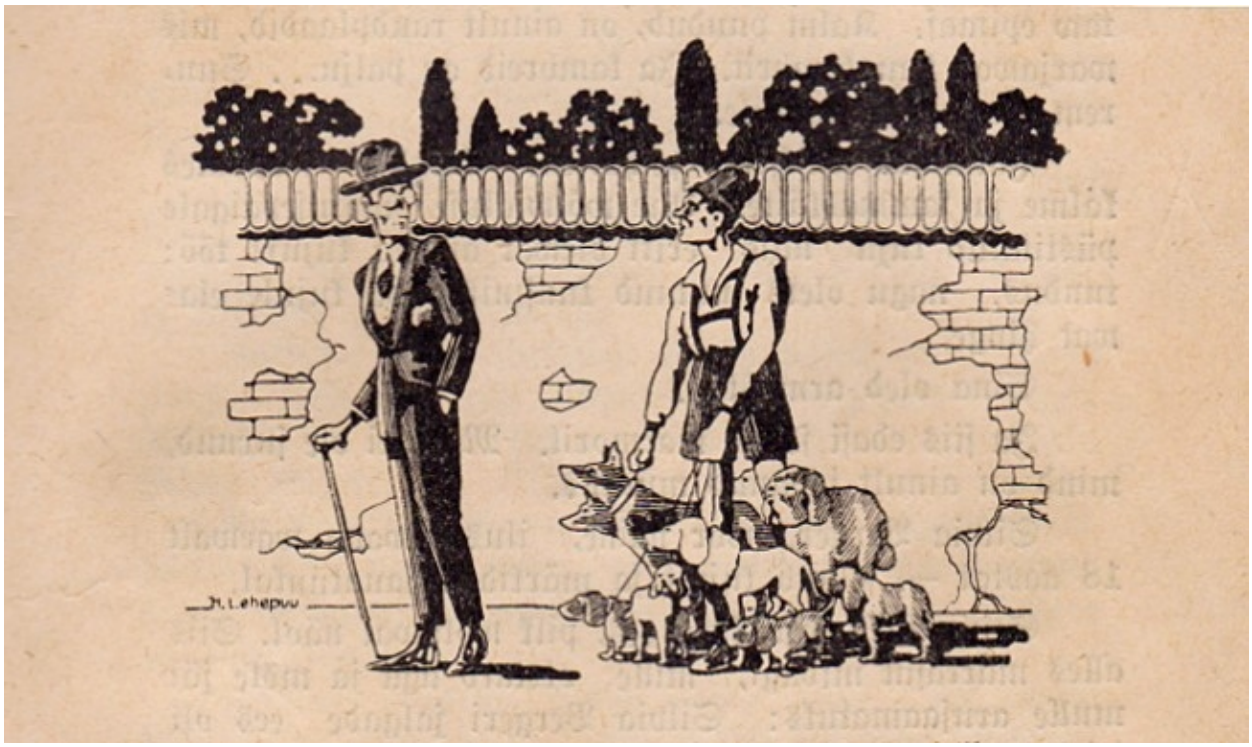

Inspiratsiooni on Naelapea ammutanud mitmelt poolt, alates Robert Louis Stevensoni „Jekyllist ja Hyde’ist“ kuni Camille Flammarioni spiritistliku teoseni Les forces naturelles inconnues, Maurice Renardi dr. Lerne’i lugudest Ovidiuse „Metamorfoosideni“, Herbert George Wellsist okultist Éliphas Lévini. Ja nõnda ongi, et raamatus kipub päristeadus segunema pseudoteadusega, keemia alkeemiaga.

Kuigi see polnud esimene kirjatöö, mille Naelapea Olaf Roodi pseudonüümi all avaldas, ega isegi tema esimene mahukam proosateos, oli see esimene selline, mis tolle varjunimega varustatult hiljem eraldi raamatuna ilmus, ja sestap kõneleb autor „Bertil Holmqvistist“ kui teatavast debüüdist, kusjuures võõrapärane nimi pidi tingima kriitikute poolt sõbralikuma vastuvõtu. Huvitaval kombel selline taktika töötas, autorit peeti esialgu rootslaseks ning teos olevat pälvinud kiidusõnu. Tegelikult oli Naelapea taolist trikki ennegi proovinud: kaks aastat

varem oli tema (võimalik, et ta kirjutas teose kellegagi kahasse) sulest ilmunud raamat „Metsade laps. Romaan Aafrika ja Lõuna-Ameerika põlistest metsadest“, mille tiitellehelt võib leida Alfred Georg Saroughe nime. Hiljem muidugi selgus, et „Bertil Holmqvisti“ näol pole tegemist mitte tõlke, vaid algupärandiga, aga ka peale seda suhtusid arvustajad jutustusse soosivalt: unustamata selle puuduseid (stiili- ja grammatikavead, mõne olulise seiga liig kasin lahtikirjutamine, vähene viimistlus), toovad nad välja loo tugevad küljed (põnevus, ladus keel, meisterlikud looduskirjeldused, elulised karakterid) ning leiavad algatuse – rikastada eesti kirjandust taolise moodsa seiklusrohke ulmelooga – olevat väga kiiduväärt. Apteekriharidusega Oskar Luts (Postimees, 1926, 23. juuni) natuke nuriseb teksti poetatud ebapädevate keemiavalemite üle, aga on üldjoontes teosega rahul.

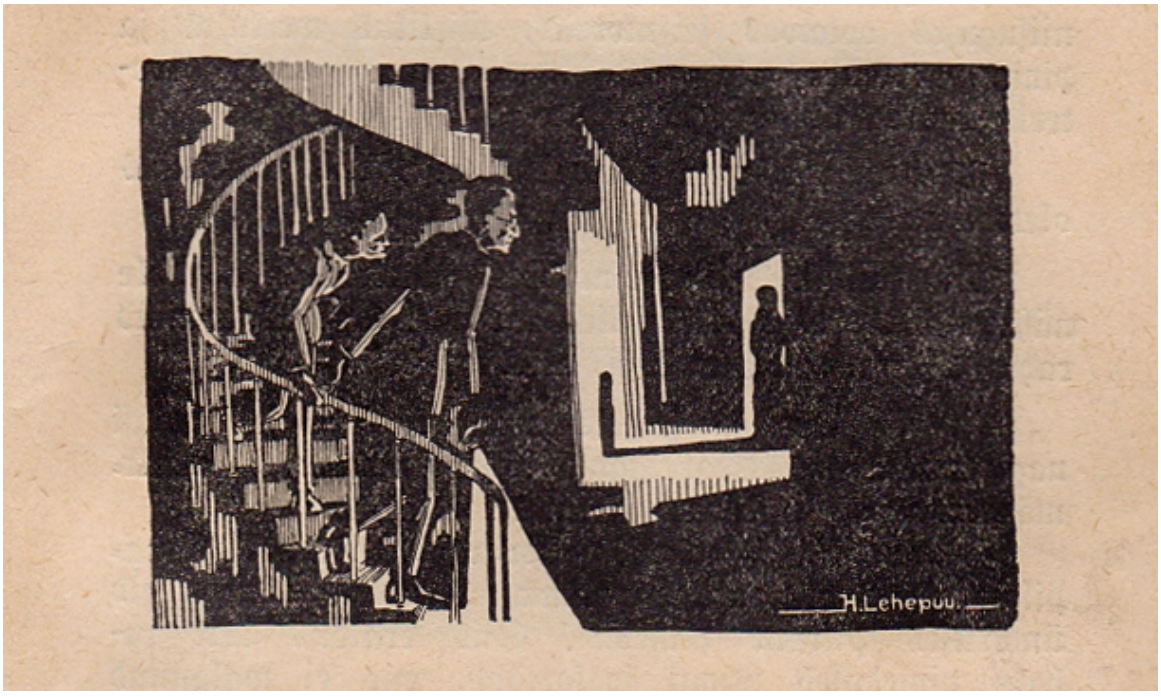

Autor on ise „Bertil Holmqvisti“ nimetanud eesti esimeseks fantastiliseks novelliks (kuigi tänapäeva mõistes on ta pigem lühiromaani mõõtu) ja kriitikud kippusid selle määratlusega samuti nõustuma, ehkki tõmmatakse ka paralleele Tammsaare „Pöialpoisi“ ja Gailiti ulmeliste lugudega. Arno Raag kirjutab (Eesti Kirjandus, 1926, nr. 8): „Ta on ainulaadne toode eesti kirjanduses ja teistele samasisulistele jutustustele teerajaja. Jääb soovida, et Olaf Rood tollel aine uudismaal jätkaks töötamist ja eesti fantastilistele jutustustele kindla põhja rajaks, millel teised asjast huvitatud boheemkondlased võiksid edasi ehitada.“

Siinkirjutajale tundub, et tegemist on üpris stiilse ja asjaliku katsega kirjutada eestikeelne põnevust ja salapära täis pikitud ulmelugu, kuigi kiirustamine (Naelapea kirjutas ju järjejuttu selle ilmumise ajal!) on teosele karuteene teinud ning kogu süžee kisub kohati üleliia keeruliseks. Kõigele vaatamata on see üks paremaid asju, mida ma „Wabariigi ulme“ tarvis läbi olen lugenud (mis ei ole tegelikult suurem asi kompliment, sest enamik sellest kraamist on allpool igasugust arvestust).

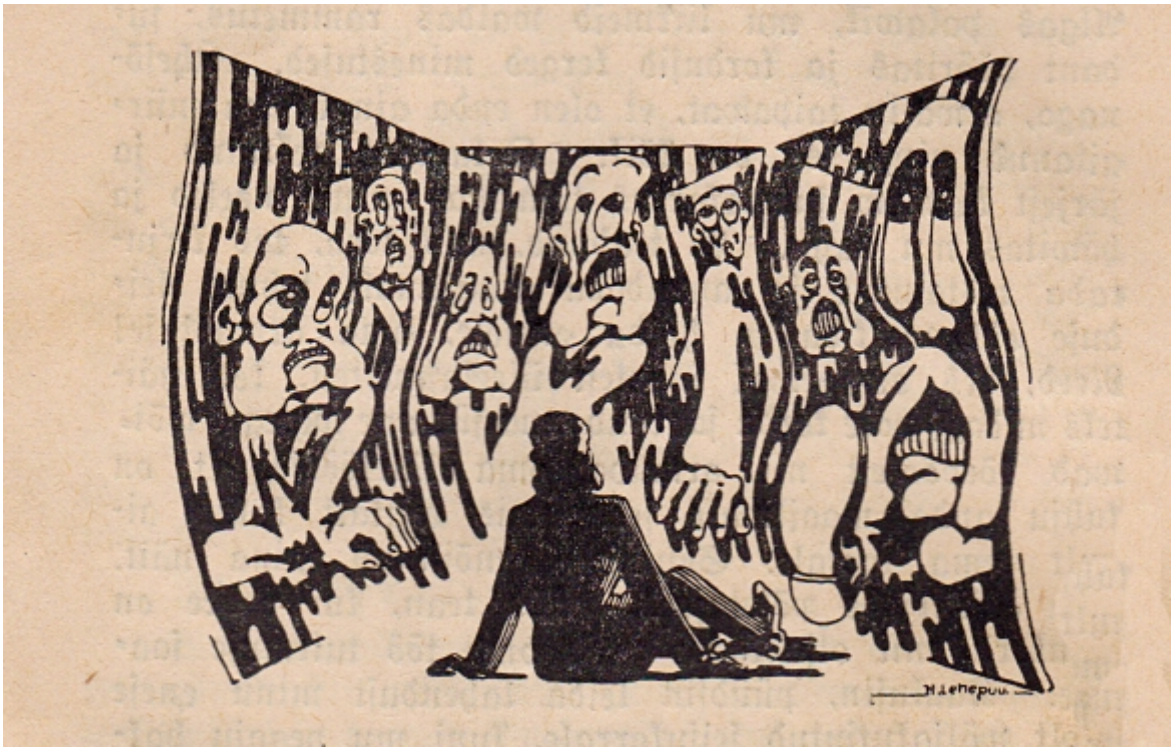

Lisaks oleks patt mainimata jätta „Bertil Holmqvisti“ saatvaid maitsekaid ja kohati koguni virtuooslikke illustratsioone, mille on loonud hilisem viljakas tarbegraafik Heino Lehepuu. Lehepuu pildid ei täienda Naelapea jutustust mitte ainult raamatus, vaid ka juba joonealusena, ehkki esimesed nende hulgast Postimehes erinevad vastavatest teises versioonis: nähtavasti ei leidnud kunstnik kohe alguses õiget stiili, millega ta rahule oleks võinud jääda. Kaaneillustratsiooni on loonud Richard Kivit.

Postimehe 1927. aasta 30. jaanuari numbrist võib lugeda, et on oodata „Bertil Holmqvisti“ rootsikeelse tõlke ilmumist, aga mina pole leidnud midagi, mis kinnitaks, et selline väljaanne ka tõesti Rootsi lugejate ette jõudis.

Georg (aastast 1920 kasutas ka nimekuju Yri) Naelapea sündis 1896. aastal Arula vallas Tartumaal. Tema isa Kaarel Naelapea oli aktiivne mitmel rindel: haris põldu, oli erinevate seltside liige ning panustas kohalikku kultuuriellu. Tema ema oli Leena Naelapea (neiuna Rebane). Hiljem elas perekond Pilkuse ning Truuta mõisas, viimasest koliti edasi Tartusse.

Georg Naelapea.

Yri Naelapea 1930. aastatel, pilt pärit ajalehest Uus Eesti 27.06.1937

Georg Naelapea õppis esmalt Rebaste vallakoolis, siis Otepää kihelkonnakoolis ja seejärel Hugo Treffneri (1908–1909) ning Tartu Aleksandri klassikalises gümnaasiumis (1909–1918). Peale viimatinimetatu lõpetamist astus Naelapea Tartu Ülikooli, kus asus õppima matemaatika-loodusteaduskonnas, kuid seda jõudis ta teha üsna lühikest aega, kuna vahele tuli Vabadussõda, milles noormees osales sanitarina. Pärast jätkas ta õpinguid arstiteaduskonnas ning samuti õigusteaduskonnas, ent ühtki nendest erialadest ta ei lõpetanud.

Naelapeade perekond oli üpris jõukas, tänu sellele ilmselt õnnestuski kirjamehel päris palju reisida: ta väisas 1920. aastatel Venemaad, Saksamaad, Austriat, Poolat, Itaaliat ja ka muid Euroopa riike. Esimene raamat, mille Naelapea avaldas, oligi 1923. aastal ilmunud „Krimmi ja Kaukasuse päikesemail“, mis kirjeldab tema esimese suurema reisi (1913–1914) muljeid.

1921. aastal abiellus ta Alice Rosalie Ojansoniga, kes õppis Tartus romaani filoloogiat. Neil sündis kolm last: Heldia (1923), Mallis (1925) ja Arvo-Erik (1927).

Naelapea esimeseks ajakirjanduses avaldatud tööks peetakse luuletuse „Armastus“ tõlget ajalehe Koit kirjanduslisas, mille ilmumisel oli ta kõigest 14-aastane. Kutseline ajakirjanik sai temast aga alles 1924. aastal, kui ta asus tööle Postimehes, algul rahvamajandusosakonna juhatajana, seejärel kirjanduse- ja kunstiosakonnas, mis hõlmaski joonealuse toimetamist. Viimast jätkas ta kuni 1928. aastani, kusjuures samal ajal (1925–1927) toimetas ka Postimehe sõsarväljaannet, ohtrate karikatuuridega varustatud kirjandus- ja pilkelehte Sädemed. Sellesse perioodi jäid tema esimeste ilukirjanduslike raamatute – džungliromaani „Metsade laps“, „Bertil Holmqvisti“, kodumaise krimiloo „Uulu“, jutukogu „Vahased vabarnad“, ajalooliste jutustuste „Kaarli ja tundmatu“ ning „Raeveski Rein“ – ilmumine, millest enamik on ilmunud ka perioodikas järjejuttudena. Seega oli Naelapea näol tegemist väga viljaka autoriga, misjuures oli kindlasti abi asjaolust, et sisuliselt oli ta palgaline kirjanik, osa tema töö sisust oligi põhimõtteliselt leheveergude täitmine enese loominguga.

1928. aastal lõpetas mees töö Postimehe toimetuses ja järgmisel paaril aastal tegi kaastööd mitmetele erinevatele ajakirjandusväljaannetele, sidumata end tõsisemalt ühegagi. See kestis, kuni ta rajas kultuuriajakirja Olion, mille esimene number nägi ilmavalgust 1930. aasta jaanuaris. Selleks ettevõtmiseks vajaminev raha tuli Naelapea isalt ja seda oli piisavalt palju, et luua väga väljapeetud, sisukas ja arvukate piltidega varustatud ajakiri, mille kaasautorite nimekiri esimestel aastatel (Aavik, Grünthal-Ridala, Kärner, Linde, Luts, Suits, Tammsaare, Tuglas, Under, Vilde, Visnapuu jt) kujutas endast eesti kultuuritegelaste tõelist raskekahurväge. Naelapead mäletataksegi tänapäeval ajakirjanikuna ja just kui Olioni loojat ning vastutavat toimetajat. Ajakirjas käsitletavad teemad olid seinast seina, kaasaegsest tantsust arhitektuurini, filmitähtedest klassikalise skulptuurini. Seal ilmus palju algupärast (aga ka tõlke-) ilukirjandust ning anti välja erinevatele Euroopa riikidele (Inglismaa, Poola, Prantsusmaa, Tšehhoslovakkia) pühendatud erinumbreid. Hoolimata esialgsest skepsisest taolise ürituse suhtes saatis Olioni algusaastatel suur edu, suured honorarid meelitasid hinnatud kirjutajaid, need omakorda lugejaid. Paraku ei õnnestunud Naelapeal ajakirjale kordagi riigilt raha saada ning sestap oli raske konkureerida näiteks Loominguga, kellel selline toetus taga oli. Aegamööda kadusid tuntumad nimed kaastööliste nimekirjast, hiljem pidi ajakiri ajutiselt ilmumise lõpetama, 1936. aasta alguses juba päriselt. Olioni toimetamise aega jääb ka Naelapea astumine Eesti Rahvuskirjanike Liidu ridadesse, mis loodi 1933. aastal teatava alternatiivina Eesti Kirjanikkude Liidule, mille liige oli mees alates 1929. aastast.

Olioni hääbumisele järgnes Naelapea jaoks järjekordne vabakutselise ajakirjanikuna töötamise periood ja 1939. aastal sai temast üks uue paljutõotava mitmekülgse sisuga ajakirja Väljavaade peatoimetajatest. Kahjuks jäi Väljavaate eluiga lühikeseks, ilmuda jõudis vaid kaks

numbrit, ka Naelapea põnevusromaan, mida seal järjejutuna avaldati, jäi pooleli.

Varsti saabusid segased ajad ja mehe ajakirjanduslik tegevus katkes. Viimane tema artikkel Eestis ilmus 1941. aasta sügisel. 1944. aastal käis üks professor Naelapeade ukse taga Tallinnas – kus nad parasjagu elasid – ja soovitas neil riigist lahkuda. Vihjet võeti kuulda ning perekond läks laevale, et sõita Saksamaale, kus nende järgmiseks elukohaks osutus Geislingen. Elu Saksamaa USA tsoonis polnud meelakkumine, aga Naelapea võttis aktiivselt Eesti pagulaste tegemistest osa, teda valiti korduvalt sealse Eesti Rahvuskoondise esindusse ning ta tegi kaastööd kohalikule ajalehele Eesti Post.

1949. aastal rändas pere Austraaliasse. Ka seal oli Naelapea Välis-Eesti ringkonnas tegus: temast sai Eesti PEN Klubi liige Austraalias, Austraalia Ungari Seltside Liidu auliige ning Sydney Eesti Seltsi Kultuuriringi ja Sydney Eesti-Ungari Sõprusühingu esimees. Samuti asus ta seal uuesti välja andma ajakirja Olion (mille algkapitaliks oli väidetavalt võit hipodroomil, lõppkokkuvõtteks ilmus seitse numbrit), rajas Sydneys kirjandusringi, pidas kokkusaamistel ettekandeid ja luges katkendeid oma teostest.

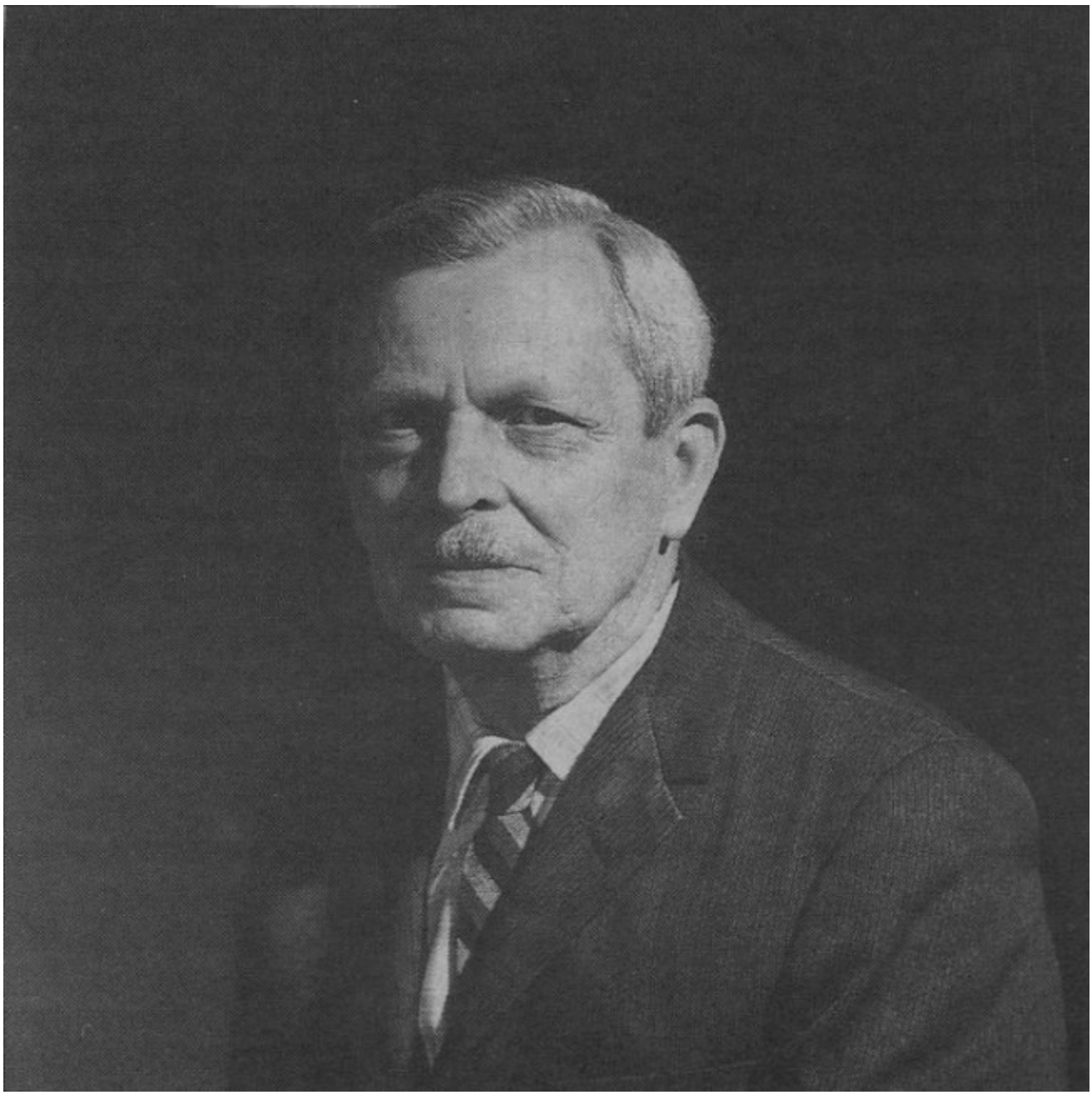

Pilt pärit Kultuurilehest 07.06.1996

Austraaliast lahkus Naelapeade perekond 1958. aastal, kui asuti Kanadasse, kust umbes viie aasta pärast Yri ja Alice Los Angelese äärelinna Gardenasse kolisid. See jäi mehe viimaseks elukohaks. 1969. aastal suri Yri Naelapea vähki, ta on maetud sealsele Forest Lawni kalmistule. Suure patrioodina ei kaotanud ta lõpuni lootust, et kodumaa kord vabaks saab. Teda mäletatakse kui tagasihoidlikku, rahuarmastavat, leidlikku, muhedat ja ka lihtsalt head inimest.

Yri Naelapea kirjanduslik looming oli üpris mitmekülgne ja seda mitmes mõttes. Kui vaadata kõike tema kirjutatut, siis suure osa sellest moodustavad koduloolised artiklid ajalehtedes-ajakirjades, milles ta on sageli käsitlenud Võrumaa ja Otepää ümbruse ajalugu. Kitsamalt ilukirjandusele keskendudes võib üldjoontes tema teosed jagada kolme järjestikkusesse perioodi: proosa (põnevuslood, ajaloolised jutustused, vested), näidendid (1930. aastate teisest poolest) ning luule (kirjutas elu lõpuni). Aga iseenesestki mõista pole selline jaotus läbinisti eksimatu, tegu on tühipalja lihtsustusega, läbi mille on ehk hõlpsam aimata tõe piirjooni. On näiteks teada, et Austraalias elades hakkas mees kirjutama Eesti ajaloo teemalisi suurejoonelisi vabaõhulavastusi, samuti tegeles ta luulega ka 1920. aastatel.

Mina ahendan siinkohal veelgi oma tähelepanu fookust ja räägin peamiselt Naelapea ilukirjanduslikust proosast, sest see huvitab mind ennast kõige enam, on asjakohane ulmeajakirjas ja nõnda on mul selle rubriigiga tavaks kujunenud.

Alustuseks paar üldisemat tähelepanekut. Esmaseks avalduskohaks on Naelapea jaoks alati olnud ajakirjandus, reeglina on tema teosed kaante vahele jõudnud alles peale ilmumist mõnes perioodikaväljaandes. Ma kahtlustan, et ajalehte järjejutu kirjutamine oli ka tasuvam kui raamatu väljaandmine, aga sellel on omad varjuküljed. Näiteks peab autor igas ilmuvas jupis lugejate huvi ülal hoidma, see aga võib kehvasti mõjuda loo ülesehitusele ja terviklikkusele. Ja siin peitubki minu alandliku arvamuse kohaselt Naelapea suurim nõrkus kirjanikuna: ta viljeles belletristikat ajakirjaniku kombel, kiirustades ja mõneti napi süvenemisega. Vestel pole novelli kvaliteeti.

Üks huvitav ja minu meelest vägagi tervitatav joon, mis tema raamatuid iseloomustab, on illustratsioonid. Neid leidub suuremas osas Naelapea proosaraamatutest, millest enamik (erandina samuti illustreeritud „Kaarnasaare robinsonid“) on mõeldud täiskasvanud lugejale. Mitte alati pole pildid nõnda tasemel nagu „Bertil Holmqvisti“ puhul – eks kunstnikud ole erinevad –, aga selline järjekindel tegevusliin on kirjastamiskultuuri avardamise seisukohalt minu hinnangul tänuväärt.

Naelapea stiil on mitmekülgne, lihtsad lühikesed laused võivad vahelduda rikkalike poeetiliste kirjeldustega. Temas on alati peitunud lüürik. Toredalt näitlikustab seda luuletus, mille ta on põiminud jutustusse „Uulu“ (siire on minu lisatud):

„Kas kuuled, kas kuuled,

mis imelik hääl öö rahust, öö waikusest kostab?

Kas kuuled, see sünnib ju kabeli peal!

Seal kellegil midagi müüa ja keegi midagi ostab…

Kas kuuled, kas kuuled?

Kas kuuled, kuis kolinal kabelis midagi veetakse,

kuis kedagi koledalt sajates neetakse,
kuis otsekui raudhambaid ragistakse
ja jala all pehkinud puuriste pragistakse?
Kas kuuled!...

Kas kuuled, kas kuuled, nüüd jälle üks imelik hääl…
Kui kellegi ägedad kaebed ja nutt,
kui paljude luisete jalgade rutt
all soo ääres kabeli peal?...

Kas näed, kuidas korraga kabeli kohal käib keegi?
Nüüd süütas ta kalmule sinise leegi…
Kas näed sa, milline pea ja millised käed,
kas näed, kas näed?...

Kas näed, kuis haudade kohale kujud kui sirguwad?
Kuu paistab…
Oo pagegem – koolnud wist wirguwad!...“

Nende tekstide järgi, mida mina temalt lugenud olen, võiks Naelapea meelisteemade/meelismotiividena nimetada eksootikat ja kaugeid maid (Brasiiliast Indiani), fiktsionaalset maailma jagavaid teoseid („Metsade laps“ on järg Burroughsi Tarzani lugudele, „Uulus” viidatakse „Bertil Holmqvisti“ sündmustele, „Vahaste vabarnate“ novellitsükkel keerleb ümber ühe väljamõeldud asula ja selle elanike), juba mainitud raamjutustusi, otepää murrakut, Vabadussõda (ja muud Eesti ajalugu puudutavat ainest), kohtudraamasid (nt. „Lumistes luudades“), saladuste lahtiharutamist, noorusmälestusi („Kaarnasaare robinsonid“) ning suhtlemist teispoolsusega.

Raamatus „Metsade laps“ on omad väikesed ulmelised elemendid, alustades teoses figureeriva hullu teadlasega, kes jääb kusagile Quasimodo ja dr. Dolittle’i vahepeale, ning lõpetades põikega krüptozooloogiasse, kui peategelane võitleb Lõuna-Ameerika džunglis indiaanlaste mütoloogiast pärit draakonilaadse elukaga, aga tegemist on ikkagi eksootiliste tegevuspaikadega pulpiliku seiklusromaaniga, mis, tõsi küll, lõpus võtab üpris ootamatult pügmalionliku pöörde.

Koos „Bertil Holmqvisti“ ja „Uuluga“ moodustab eelmainitu omapärase triloogia (ehkki sündmused ja tegelased neis otseselt seotud pole), milles on esindatud tollase meelelahutuskirjanduse kolm suurt žanri (seiklus, ulme- ja detektiivilugu) ning seda igati väärikalt, aga taolise asjaga kirjandusõpikutesse ei pääse, eks ole. „Bertil Holmqvisti“ juures äratab lugupidamist žanriteadlik visioon, millega ta kirja on pandud, see pole mingi suvaline müstiline mõistulugu, vaid katse luua eesti keeles sellist erilist moodsat (kuidas võtta…) kirjandust, mis mujal maailmas vohas.

Aga Naelapea ulme selle ühe raamatuga ei piirdunud. Ta on avaldanud ka mõned õudus- või lihtsalt üleloomuliku sisuga jutud, nagu „Halastajaõde“, „Vannutatud pere-emand“ ja „Jube juhtum surnuaial“.

Veel omaette teema on tema käsikirja või lõpetamata jäänud teosed, mille ilmumine ajalehtedes välja kuulutati, aga mida sellest hoolimata kunagi ei trükitud. Nende hulgast leiame näiteks jutukogu „Mustsärk“, rahvaluuleainelise näidendi „Tihase loss“ ning ärkamisaega käsitleva romaani „Wõõrsile“. Viimasega on seotud eriti huvitavad asjaolud. Väidetavalt pidi teos kirjeldama 1860. aastate suuremat väljarändu Krimmi ja Kaukasuse aladele. Samuti pidi seal olema tähtis roll Jakobsonil, Köleril ja Hurdal. Kahjuks jäi aga käsikiri ja 10 aasta vältel selle tarbeks kogutud rikkalik kultuurilooliste materjalide kollektsioon Naelapea põgenemisel Eestisse maha ja on hiljem ilmselt hävinud. Välis-Eesti ajakirjanduses on seda nimetatud ka tema elutööks. Mine tea, kui romaan oleks ilmuda jõudnud, ehk oleks see Naelapea meie kirjanduskaanonisse lennutanud.

Ent nähtavasti on käsikirja jäänud ka ulmeteoseid. 1934. aastal oli Naelapeal plaan anda välja õudusjuttude kogu nimega „Luuveski“ või „Armastus akna kaudu“. Võimatu on aru saada, kas need on ühe raamatu erinevad pealkirjad või kaks erinevat teost, küll aga on mõnevõrra teada sisu kohta. Ajaleht Waba-Eesti (1934, 27. november) kirjutab: „Kogu sisaldab 9 õuduse juttu, olles sellepoolest ainulaadne algupärand eesti kirjanduses. Tähelepanuwäärsemateks nowellideks mainitud kogus on „Luuveski,“ „Armastus akna kaudu“, „Metsamajakeses“, „Tikutulega“ „Monstrum“ ja „Halastajaõde“.“ Nendest lugudest on päriselt ilmunud küll vist ainult viimane, aga kümme aastat varem ja võibolla sootuks erinevas redaktsioonis sellest, millisena ta uude kogusse plaanitud oli. Jutt „Armastus akna kaudu“ pidi avaldatama ajakirjas Olion, aga enne kui see juhtuda jõudis, lõpetas väljaande toimetus olude sunnil töö.

Mis aga Olionis ilmuda jõudsid, olid pildid, täpsemalt graafik Ott Kangilaski väikesemõõdulised illustratsioonid lugudele „Luuveski“ ja „Akna kaudu“.

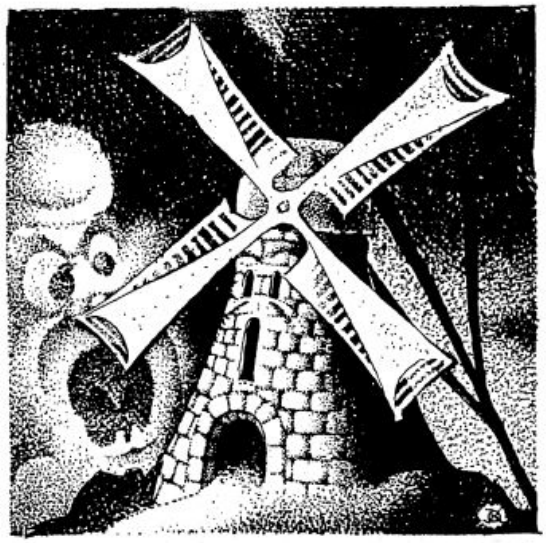

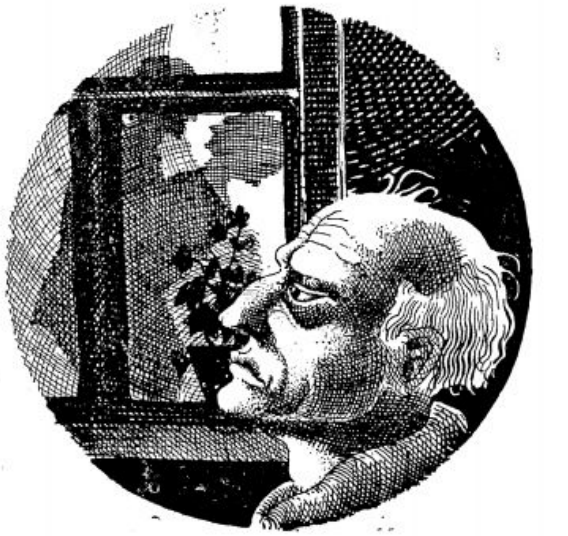

Minu arutluskäik neid pilte nähes oli järgmine: vahepeal oli jutukogu väljaandmine Naelapea kindel plaan, nagu tal sageli kombeks oli, tellis ta raamatule illustratsioonid, sedapuhku Kangilaskilt. Miski aga takistas teose ilmumist ja juba olemasolevad pildid ning tekstid oleksid tulutult seisma jäänud, niisiis proovis Naelapea nad Olioni veergudele sokutada, aga seda jõudis ta teha vaid kahe loo illustratsioonidega. Igatahes võiks see õuduskogumik olla üksjagu huvitav lugemine.

Kuid leidub veel mõistatusi. Naelapea 55. juubeli puhul ilmus Austraalia eestlaste lehes Meie Kodu (1951, 24. mai) lühike artikkel, mis tema senise elu ja tegevuse kokku võttis. Seal on ära toodud ka tema kirjutatud teoste loetelu, kus teiste, tuttavate pealkirjade vahelt leiame ka fantastilise romaani „Doktor Homonovus“. Üks võimalus on, et mingil ajal enne 1951. aastat jõudis ta kirjutada veel ühe ulmeraamatu, mis jäi käsikirja. Teine võimalus on see, et juubeliartikli autor oli selle kirjutamise ajal lõbusas meeleolus ja vürtsitas sünnipäevalapse elulugu uute põnevate detailidega. On ju samas kirjas, et Naelapea novelle, jutte ja luulekogu tõlgitakse parasjagu inglise keelde, tõsiasi, mille kinnituseks (minul) andmeid napib, küll aga on teada, et mehe luuletusi on ümber pandud saksa ja ungari keelde.

Ometi on olemas ka kolmas võimalus „Doktor Homonovuse“ eksistentsi osas, millega käib kaasas pöörane teooria. Kas mäletate veel raamatut „Masininimene“ (vt. eelmist WU numbrit), mille autoriks oli märgitud keegi Merwyn Elliot, nimi, mida mul ühegi reaalse isikuga siduda ei õnnestunud? Aga kui tegemist oli kõigest hoolimata ikkagi algupärandiga ja sellisega, mis pärines Yri Naelapea sulest? Võõrapärase pseudonüümi all avaldamine oli tal ju juba harjumuseks saanud. Raamatu rahvusvaheline mastaap räägib Naelapea kasuks: Saksamaal oli ta käinud, Rootsist varemgi kirjutanud, Ameerika olusid võis talle olla tutvustanud korporatsioonikaaslane Alfred Tamm, kes aastatel 1925–1935 seal elas ja kes oli ka kunagi Olaf Roodi varjunime väljapakkujaks. 1931. aastal, mille sügisel „Masininimene“ erinevates ajalehtedes järjeloona ilmuma hakkas, ühtegi teist ilukirjandusteost Naelapea minu andmetel ei avaldanud. Võib-olla olid tal käed-jalad Olioni toimetamisega tööd täis, aga võib-olla kirjutas midagi salaja. Seejuures „Doktor Homonovus“ oleks võinud olla romaani tööpealkiri, plaan inimkonda kirurgilisel teel uueks luua seal ju olemas oli… Teooria on paeluv, aga ega ma midagi kindlat väita ei saa.

Naelapea on ka ulmet tõlkinud. Ühe näitena võib välja tuua Louis Boussenardi „10000 aastat jääs“. Samuti on tema vahendatud Rudyard Kiplingu „India jutud“ (mõlemad 1928), kus peaks muuhulgas ka üleloomulikke lugusid olema. Aga ma kahtlustan, et ta tõlkis ka mõne teksti, mis tema toimetajakäe all Postimehe joonealuses ilmus (avaldati seal ju ka too Boussenardi tõlge). Postimehe joonealusest võib sellel perioodil leida järgmised ulmejutustused: Hans Dominiku „Dshingiskhani jälg“ (1924), „Atlantis“ (1925) ja „Cheopsi püramiid leekides“ (1927) ning Lawrence H. Desberry (õieti Eestiski elanud Austria päritolu Hermynia Zur Mühleni) „Sinine kiir“ (1925). Nimetatutest, tõsi küll, Naelapea tõlge võib vaid „Cheopsi püramiid leekides“ olla.

Aga ka Olionis ilmus ulmet. Näiteks Vilmar (Valmar) Adamsi „Lendurid“ (1931, nr. 12) ja „Viimnepäev“ (1933, nr. 1) on ulmeluule. Merelugude meistri Frederick Marryati „Kuldse purskkaevu saar“ (Olioni kaasanne Lahtised Lehed 1930, nr. 1/2) on puhastverd kadunud rassi lugu ja vaimukas seejuures, pärit on ta „Tuhandet ja ühte ööd“ parodeerivast teosest The Pacha of Many Tales (1835).

Ent midagi hoopis eriskummalist leiame Olioni 1935. aasta numbritest. Seal ilmub kärbetega tõlge (tõlkijaks Naelapea naine Alice) prantsuse kirjanik Joseph Delteili sürrealistlikust ulmeromaanist Les Cinq sens („Wiis meelt“). Vahet pole, kust otsast vaadata – tegemist on hullumeelse ettevõtmisega, alustades sellest, et 1924. aastal esmakordselt ilmunud raamat räägib järgmise aasta sündmustest ning on eesti keelde tõlgitud kümme aastat peale oletatavat tulevikku, ja lõpetades sellega, et teose sisu on täiesti ajuvaba (ehtne sürrealism).

Stiilinäiteks üks lause romaanist: „Istudes põhjamaisel hobusel, jalaraudadeta ja kompassita, operetikostüümina mõjuvas sikunahkses jopis ja eredavärvilises kleidis, koorekarva püstoliga käes, juuksed kuulidest lühikeseks lõigatud, kugistades alla naeru kui pudeliveini, karjudes ja lauldes sarlakpunaste mändide vahel, oled sa ilus Eléonore, Eléonore üleni kullast, oled ilus alates oma meretigukarbi taoliste kõrvadega kuni Maa-jalgadeni, alates oma Nabale sarnanevast ninast, vabast rinnast kuni su jänesenahkseis kinges peituvate paljaste jalgadeni.“ Ahjaa, ulmeline element „Wiies meeles“ on üliohtliku viiruse vallapääsemine maailmas – jällegi täiesti ebareaalne ja seetõttu väheusutav. Ma ei soovita mitte kellelgi seda lugeda. Minu jutu mõte on see, et kui teilt järgmine kord bussipeatuses või ehk poeriiulite vahel küsitakse, kas eesti keeles on sürrealistlikku ulmet ilmunud, saate te uhkusega vastata: „Jah, aga õnneks on see unustusse vajunud.“

Ja kogu selle pika tekstilaama moraaliks on lihtne tõdemus, et Yri Naelapea on väga tõenäoliselt eesti ulmekultuuri mõjutanud rohkem kui välja paistab. Kuigi kindlasti oleks see mõju suurem ja kestvam olnud, kui Nõukogude võim poleks mehe elusaatust nii kalgilt teistele rööbastele suunanud.

Yri (Georg) Naelapea proosa pealiskaudne lühibibliograafia

Metsade laps. Romaan Aafrika ja Lõuna-Ameerika põlistest metsadest; Põhjanael; 1924 (ps. Alfred Georg Saroughe, võimalik, et Naelapea kirjutas selle kellegagi kahasse, aga kui, siis pole teada, kellega, ilmunud osaliselt ühtlasi ajalehes Eesti)

Metsade laps; Eesti (Rahvuslik Vabameelse Partei häälekandja); 1924, nr. 11 (14. märts) – nr. 40 (10. oktoober) (ps. Alfred George Saroughe, jääb pooleli, võimalik, et Naelapea kirjutas selle kellegagi kahasse, aga kui, siis pole teada, kellega, tervikuna ilmunud eraldi raamatuna)

Halastajaõde; Agu; 1924, nr. 39

Orm Kaarli; Sädemed; 1925, nr. 1 (ps. Olaf Rood, ilmumata jäänud kogust „Orm Kaarli“)

Uulu. Metsa muinasjutt allikal; Vikerkaar; 1925, nr. 17 (ps. Kaljo Randa, katkend teosest „Uulu“)

Rae Aadu; Päevaleht; 1925, nr. 196 (24. juuli) (ps. Olaf Rood, hilisema romaani „Raeweski

Rein“ algus?)

Adamson Eestis. Aadu ja Adamson; Päevaleht; 1925, nr. 231 (28. august) (ps. Olaf Rood)

Pühajärwe male; Postimees; 1925, nr. 241 (7. september) (ps. Olaf Rood)

Bertil Holmqvist; Postimees; 1926 (ps. Olaf Rood, eelnevalt ilmunud ajalehes Postimees järjejutuna)

Uulu; Sõnavara; 1926 (ps. Olaf Rood, kaanel märgitud ja tõenäoliselt õige ilmumisaasta on 1927, samuti ilmunud ajalehtedes Postimees ja Viljandi Postimees järjejutuna)

Bertil Holmqvist; Postimees; 1926, nr. 21 (22. jaanuar) – nr. 87 (29. märts) (ps. Olaf Rood, ilmunud ka samanimelise raamatuna)

„Parun Drieseni“ pardal; Sädemed; 1926, nr. 15 – nr. 18 (ps. Olaf Rood)

Uulu; Postimees; 1926, nr. 142 (31. mai) – nr. 262 (27. september) (ps. Olaf Rood, paralleelselt ilmus ka ajalehe Postimees eriväljaandes Viljandi Postimees ning hiljem samanimelise raamatuna)

Uulu; Viljandi Postimees; 1926, nr. 10 – nr. 44 (ps. Olaf Rood, paralleelselt ilmus ka ajalehes Postimees ning hiljem samanimelise raamatuna)

Tema elu; Sädemed; 1926, nr. 34 – nr. 44 (ps. Olaf Rood)

Kaarli ja tundmatu; Sõnavara; 1927 (ps. Olaf Rood)

Sealpool jõge. Olaf Roodi jutustus Vabadussõjast; Sädemed; 1927, nr. 19 – nr. 21 (ps. Olaf Rood)

Ootel; Sädemed; 1927, nr. 26 (ps. Olaf Rood)

Sangaste lossi keldris; Postimees; 1927, nr. 352 (29. detsember) (ps. Olaf Rood, katkend raamatust „Kaarli ja tundmatu“)

Raeweski Rein; Sõnavara; 1928 (ps. Olaf Rood, samuti ilmunud ajalehes Võru Teataja pealkirja „Raeweski-Laulasmaa teel“ all)

Vahased vabarnad; Postimees; 1928 (ps. Olaf Rood, sisus jutud „Sõda“, „Palunõid“, „Vahased vabarnad“, „Punane loom“, „Kahro traktor“, „Pärastlõuna post“, „Alt-maa-käija“, „Autobuse prototüübid“, „Haljas ristipoeg“, „Oraanž marjavein“, „Välisvaluuta“, „Haige hammas“, „Protozoa“, „Pennali soolasammas“ ja „Tõeline õnn“, millest nii mõnedki on ka perioodikas ilmunud)

Raeweski Laulasmaa teel. Katke samanimelisest romaanist; Võru Teataja; 1928, nr. 39 (5. aprill) (ps. Olaf Rood)

Neljas, kes võitis; Sädemed; 1928, nr. 15 (ps. Olaf Rood, võimalik, et on tegemist kogus „Vahased vabarnad“ ilmunud loo „Välisvaluuta“ versiooni või katkega)

Palunõid; Postimees; 1928, nr. 102 (16. aprill) (ps. Olaf Rood, samuti ilmunud kogus „Vahased vabarnad“)

Wahased wabarnad; Postimees; 1928, nr. 104 (18. aprill) (ps. Olaf Rood, lühendatud versioon loost „Vahased vabarnad“, ilmunud samanimelises kogus)

Raeweski-Laulasmaa teel. Olaf Roodi jutustus; Postimees; 1928, nr. 105 (19. aprill) – nr. 179 (5. juuli) (ps. Olaf Rood, hiljem ilmunud raamatuna pealkirja „Raeweski Rein“ all)

Mõtsatu Kahro käib kohut; Postimees; 1928, nr. 112 (26. aprill) (ps. Olaf Rood, samuti ilmunud kogus „Vahased vabarnad“)

Mammale kaks apelsini; Eesti Naine; 1928, nr. 6 (ps. Olaf Rood, osa kogus „Vahased vabarnad“ ilmunud jutust „Protozoa“)

Vannutatud pere-emand; Eesti Naine; 1928, nr. 7 (ps. Olaf Rood)

Haljas ristipoeg; Sädemed; 1928, nr. 32 (ps. Olaf Rood, samuti ilmunud kogus „Vahased vabarnad“)

Kahro aiakontserdil; Sädemed; 1928, nr. 34 (ps. Olaf Rood, samuti ilmunud kogus „Vahased vabarnad“)

Pennali soolasammas; Sädemed; 1928, nr. 36 (ps. Olaf Rood, samuti ilmunud kogus „Vahased vabarnad“)

Sõjakohus. Olaf Roodi jutustus wabadussõjast; Võru Teataja; 1929, nr. 3 (8. jaanuar) – nr. 4 (10. jaanuar) (ps. Olaf Rood, katkend ilmumata jäänud romaanist „Reamees Raud“)

Orgu! Olaf Roodi jutustus Wabadussõjast; Lõuna-Eesti; 1929, nr. 3 (8. jaanuar) – nr. 5 (12. jaanuar) (ps. Olaf Rood, katkend ilmumata jäänud romaanist „Reamees Raud“)

Kuninga-kiri Orulast; Sädemed; 1929, nr. 11 (ps. Aadam Arvas)

Eksituste päev; Sädemed; 1929, nr. 13 (ps. Olaf Rood)

Piiberkaela vihaseim vastane; Sädemed; 1929, nr. 13 (ps. Olaf Rood)

Tudeng Reinson ja Bernhardi päkk; Sädemed; 1929, nr. 14 (ps. O. R.)

Kultuur ja ärsats. Matk läbi kolme riigi; Sädemed; 1929, nr. 17 (ps. O. R.)

Balti eraõigus; Sädemed; 1929, nr. 36 (ps. O. R.)

Lumised luuad; Eesti Naine; 1929, nr. 10 – nr. 12 (ps. Olaf Rood, redigeeritud versioonid jutust on ilmunud ka brošüüriks kokkuköidetaval kujul ajakirja Olioni lisa Lahtiste Lehtede kaasandena ning raamatus „Põnevusnovelle“)

Õnnetu nina; Sädemed; 1929, nr. 41 (ps. Olaf Rood)

Kaarnasaare robinsonid. Jutustis noorsoole; O. Luik; 1930 (ps. Olaf Rood, katkend raamatust ilmunud teoses „Eesti lastekirjanduse antoloogia. V köide, Kus sa käisid, sokukene?“, 1999)

Punane-must. Proloog näidendist „Turvas ja raba“; Lahtised Lehed; 1930, nr. 1/2 (ps. Olaf Rood)

Kiri ministrile; Sädemed; 1930, nr. 2 (ps. Olaf Rood)

Pajusi laat; Maamees; 1930, nr. 6 (7. veebruar) (ps. Olaf Rood)

Tenteri-naisterahwas kastab saia; Maamees; 1930, nr. 7 (14. veebruar) (ps. Olaf Rood, jutt on ilmunud ka brošüüriks kokkuköidetavas ajakirja Olioni lisa Lahtiste Lehtede kaasandes „Küla-mehi“ pealkirja „Tenteri naisterahvas teeb saia“ all)

Kaks külameest; Maamees; 1930, nr. 16 (18. aprill) (ps. Olaf Rood, koosneb kahest lühipalast – „Käüss Kusta“ ja „Aluel Andres“ – mis ilmusid ka brošüüriks kokkuköidetavas ajakirja Olioni lisa Lahtiste Lehtede kaasandes „Küla-mehi“)

Roo-Rebase wõrgud; Maamees; 1930, nr. 18 (2. mai) (ps. Olaf Rood, jutt on ilmunud ka brošüüriks kokkuköidetavas ajakirja Olioni lisa Lahtiste Lehtede kaasandes „Küla-mehi“ pealkirja „Roo-Rebase võrgud“ all)

Noorem wend; Maamees; 1930, nr. 30 (25. juuli) (ps. Olaf Rood, jutt on ilmunud ka brošüüriks kokkuköidetavas ajakirja Olioni lisa Lahtiste Lehtede kaasandes „Küla-mehi“)

Elustseene; Maamees; 1930, nr. 36 (5. september) (ps. Olaf Rood, osa sellest on ilmunud uuesti brošüüriks kokkuköidetavas ajakirja Olioni lisa Lahtiste Lehtede kaasandes „Küla-mehi“ pealkirja „Hirve-taat“ all)

Küla-mehi; Olion; 1932 (ps. Olaf Rood, Lahtiste Lehtede brošüüriks kokkuköidetav kaasaanne, sisus järgmised jutud: „Käuss-Kusta“, „Aaluel-Andres“, „Hirve-taat“, „Noorem vend“, „Peremees ja kivilõhkujad“, „Tenteri-naisterahvas teeb saia“, „Päkapööra Assamalla Marguse uusim protsess“, „Äärman-Augustit kimbutatakse“, „Roo-Rebase võrgud“ ning „Kimp-Andres ja poeg“, millest mitmed on ilmunud ka ajalehe Vaba Maa lisas Maamees)

Lumised luuad; Olion; 1932 (ps. Olaf Rood, Lahtiste Lehtede brošüüriks kokkuköidetav kaasaanne, teised versioonid loost ilmunud Eesti Naises ja raamatus „Põnevusnovelle“)

Põnevusnovelle. Lumised luuad. Esimene klient; Olion; 1936 (ps. Olaf Rood, raamat-ajakiri Huvitav Raamat nr. 3, sisaldab lugusid „Lumised luuad“, „Esimene klient“ ja „Umbse juhtum“, millest esimene ja viimane on samade pealkirjade all ka mujal ilmunud)

Umbse juhtum; Tallinna Post; 1936, nr. 14 (3. aprill) (ps. Olaf Rood, samuti ilmunud kogumikus „Põnevusnovelle“)

Don Joaquin Madridist reisib; Tallinna Post; 1936, nr. 47 (20. november) (ps. Olaf Rood)

Kuldnööp. Põnevusromaan; Uus Eesti; 1937 (kuulub sarja „Uus Eesti rahvaraamatud”, samuti ilmunud ajalehes Uus Eesti järjejutuna)

Lihtne loomake. Naljamäng ühes vaatuses; Autorikaitse Ühing; 1937

Jube juhtum surnuaial; Nädal Pildis; 1937, nr. 2 (ps. Olaf Rood)

Andres ja Jaan; Eesti Noorus; 1937, nr. 2 (ps. Olaf Rood)

Kuldnööp. Põnevusromaan; Uus Eesti; 1937, nr. 174 (1. juuli) – nr. 225 (21. august) (samuti ilmunud raamatuna)

Laksi Tõnis; Päevaleht; 1938, nr. 188 (15. juuli) – nr. 201 (28. juuli)

Laksi Tõnise jünger; Päevaleht; 1938, nr. 202 (29. juuli) – nr. 208 (4. august)

Kadunud kolt. Yri Naelapea sõja-humoresk; Politseileht; 1938, nr. 11/12

Uni ja tõelisus. Yri Naelapea jõuluhumoresk; Politseileht; 1938, nr. 24

Jälg; Väljavaade; 1939, nr. 1 – nr. 2 (romaan jääb pooleli)

Maru (?); Olion (Austraalia variant); 1957, nr. 1 (4 pilti käsikirja jäänud näidendist „Maru“)

Lindanäse all; Olion (Austraalia variant); 1957, nr. 3 (näidend)

Lisalugemist

Indrek Mustimets „Georg Naelapea – ajakirjanik ja aja kirjanik“ [kogumikus „Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900–1940“ (2000), sellel põhineb suuresti minu kirjatükk, aga asi ise põhineb nähtavasti autori 1996. aasta bakalaureusetööl „Georg Naelapea (1896–1969)“]

„Georg Yri Naelapea. Kirjanik, ajakirjanik ja kirjastaja“ (https://sites.google.com/site/arulakyla/inimeste-lood/yri-naelapea)

„Yri Naelapea 100. sünnipäeva mälestamine“ (Vaba Eesti Sõna, 1997, 13. veebruar)

Kuus tundi paneele ehk ReCONvene2020 (Reidar Andreson)

Moodne aeg nõuab moodsaid lahendusi. Praeguses viiruserohkes maailmas peavad mitmed pikkade traditsioonidega ulmerahva üritused interneti teel aset leidma. Uus-Inglismaa ulmeühing (New England Science Fiction Association) on aastast 1941 veebruarikuus korraldanud ulmesõprade kokkutulekuid, millel nimeks Boskone. Kuid sel aastal otsustati proovida üks suvine virtuaalkogunemine internetis Zoomi abil lisaks korraldada.

Ürituse nimeks ReCONvene2020 ja tegemist oli ühepäevase paneelidepundiga, mis kestis

kokku kuus tundi. Osavõtutasuks sooviti 10 dollarit ja kuna ma ei ole kunagi ühelgi välismaisel ulmeüritusel käinud, tundus huvitav olema. Nädalavahetuse päev, Ameerika idaranniku kellaajad on ka meie mõistes normaalsed ja kõnelejate hulgas oli päris mitu kuulsat nime. Otsustasin, et teen Reaktori tarbeks väikese kokkuvõtte ettekannetest ja teemadest, millest räägiti.

Paralleelselt käis igas tunnis neli erinevat paneeli. Esimese sessiooni teemad nagu „**Tehnoloogiaeelse eepilise fantaasiakirjanduse ahvatlus**" (vestlejateks: E. C. Ambrose, Christine Taylor-Butler, Tamora Pierce, Micah Yongo, Joe Abercrombie) ja „**Kliimamuutustest ja viirusepideemiast taastumine**" (vestlejateks: David Brin, Vincent Docherty, Vandana Singh) olid küll põnevad, kuid **Charles Strossi** autorinurk tundus mulle isiklikult huvitavamana.

Stross ei vaja Eesti ulmesõbrale ilmselt erilist tutvustamist. On ju tema teostest eesti keeles ilmunud seitse raamatut: „**Accelerando", „Palimpsest", „Külmem sõda", „Vürstkaupmehed" (1-3)** ja „**Saturnuse lapsed"** ning mees käis 2013. aastal kirjandusfestivali „HeadRead" raames Tallinnas rääkimas.

Kuigi kõigisse ruumidesse nõuti eelregistreerimist, siis Strossi sessioon sai koheselt täis ja ainult 25 esimest pääsesid temaga vestlema. Kuna olin varakult end kirja pannud, sain olla väheste üle maailma väljavalitute seas. Seega järgnevalt väike ülevaade vestlusest sessioonilt nimega „**Charles Stross – kohvikuklatš**".

Küsimus: „Mille kallal viimasel ajal töötanud oled?”

Uue kosmosesaaga ***Ghost Engine*** kirjutamine jäi isa surma tõttu 2017. aastal seisma. Kuid suure tõenäosusega ilmub 2022. Lisaks oli tal käsil ***Invisible Sun*** (sarja ***Empire Games*** 3. romaan) ja ***Dead Lies Dreaming*** (sarja ***Laundry Files*** 10. romaan) viimistlemine, mille avaldamist takistasid stress Brexiti pärast ning koroonaviiruse üleilmne levik. Ta kasutas päris vängeid sõnu Brexiti teemal, mis ta elu päris sassi ajas, millele järgnes pikem analüüs enda romaaniideedest, mis tal nüüd avaldamata jäävad, sest fantaasia on reaalmaailmas teoks saanud. Ta tõi välja seoseid ühe oma viimase avaldatud romaani ***The Labyrinth Index*** sisu ja Inglise valitsuse tegevusega, mille teostumine pärispoliitikas oli tema jaoks liigselt õõva tekitav. Aga Covid-19 viirusest rääkides mainis Stross, et see likvideeris kaks terviklikku romaani, mis kunagi ilmavalgust ei näe.

Küsimus: „Kas on midagi kuulda Strossi teoste ekraniseerimisest?”

Sarja *Laundry Files* vastu on küll üks Inglise tootjafirma huvi üles näidanud, aga Covid-19 pani kõik plaanid ootele. Ta ise näeb, et ***Saturns Children***(„**Saturnuse lapsed**”) võiks toimida hästi animesarjana ja huvi on ka selles suunas üles näidatud, kuid jälle – Covid-19. Sellele järgnes pikk kirjeldus, kui vaevaliselt suurte filmi- ja telekompaniidega läbirääkimised käivad, kui pikad, segased ja absurdsed on nende eellepingud, mis ei luba su omandit kellelegi teisele pakkuda jne.

Küsimus: „Kas Covid-19 on toonud maailma ja Strossile ka midagi positiivset? Näiteks paljud Strossi ja ulmefännid ei oleks saanud füüsiliselt antud üritusest osa võtta, kui üleilmne pandeemia ei oleks seda veebi suunanud.”

Kindlasti on epideemia mõnedele inimestele asjaajamisi lihtsustanud, kui teenused ja muu suhtlemine on internetti suundunud, kuid enamik siiski pikas perspektiivis kannatavad. Sealt edasi läks jutt sujuvalt ühele lahedale kirjutamata jäänud romaanile, mille sisu ta kuulajatele ära rääkis ja millele järgnes raske ohe ning vihatud Covid-19 nimetamine. Ta pakkus, et tõenäoliselt jäävad päris mitmetel autoritel samal põhjuselt zombilugude ideed pausile või üldse teostamata. Lisaks ei saanud ta viirusepuhangu tõttu sel aastal ulmeüritustel osaleda, mis on Strossi jaoks kirjanduslikus mõttes väga viljakad olnud. Näiteks tuli romaani ***Singularity Sky*** idee puhtalt ühel Edinburghis toimunud kogunemisel, kus ta kaaskirjanike ja sõpradega vestlema sattus.

Küsimus: „Milline on meie tehnoloogiline lähitulevik näiteks arvutite vallas?”

Stross mainis, et Moore’i seaduse graafik ei tõuse lõputult, vaid jõuab paratamatult platoole, kuna me ei oska väiksema salvestusruumi peale minna. Füüsikaline piir tuleb ette. See ei tähenda, et ei ole võimalik skaalas allapoole minna, aga meil on vaja selleks suuremat teaduslikku hüpet ja see ei pruugi nii pea juhtuda.

Siit edasi kaldus jutt teiste teadusarengute kirjeldamisele ja probleemidele nendes vallas, aga kuna sessiooni aeg hakkas vaikselt lõpule jõudma, palus moderaator otsi kokku tõmbama hakata.

Küsimus: „Kas Strossi ideede pangas on näiteks kirjutada lugu kogu rahvastikku nakatanud veidrast ja vabatahtlikkuse alusel loodud alternatiivreaalsusega arvutimängust?”

Stross tõi näitena välja oma romaani ***Halting State***, mis tegeleb peamiselt virtuaalreaalsuses aset leidvate mängudega. Seejärel tuleb talle meelde **Walter John Williamsi** triloogia nimega ***Dagmar Shaw***, mis keskendub samuti virtuaalmaailmas toimuvatele mängudele ja mille teise osa (***Deep State***) ilmumine ühtis „Araabia kevade” sündmustega. Raamatus tegeles CIA virtuaalkeskkonnas mängu kaudu reaalmaailma sündmuste simuleerimise ja mõjutamisega, et kukutada Lähis-Ida riikide valitsusi.

Sellele järgnesid mitmetelt reaktsioonid: „*Yikes*!"

***

Teise tunni ettekannetest valisin vestluspaneeli „**Kaugtulevik teadusulmes**”, mille moderaatoriks oli **Sharon Lee** ja temaga vestlesid kirjanikud **Jennifer Marie Brissett**, **Steven Barnes**, **Adrian Tchaikovsky** ning astronoom **Brother Guy Consolmagno SJ**. Alternatiivina oleks võinud veel kuulata sessiooni „**Kus meile meeldib kirjutada?**”, kus üheks osalejaks oli **John Scalzi**, kuid kuna kogu vestlus pidi seal keerlema selle üle, millistes tingimustes autorite teosed valmivad, tundus minu valik taas huvitavam.

Kõigepealt rääkis Sharon Lee, et tema nooruses oli ulmekirjandus keskendunud peamiselt valge mehe näol tegutsevatele inimestele. Inimesed kui sellised on erilised (kartmatud, tublid, andekad, moraalsed jne) tegelased, kes möllavad kosmoses ja mujal. Seejärel esitas ta küsimuse, kas inimkonna erilisus on ulmekirjanike nägemuses aja jooksul muutunud?

Jennifer: Kõigepealt võib meil tulevikus olla tehnoloogia hoogsa arenemise asemel hoopis selline stsenaarium, et toimub ühiskondlik kollaps, mille tagajärjel inimeste järglastel puudub igasugune ligipääs meie mõistes tänapäevasele tehnikale. Nad peavad elama nö pimedas keskajas. Seda kõike juhul, kui on tegu nn positiivse stsenaariumiga. Planeet Maa on kaugtulevikus kindlasti olemas, aga inimkonna kohta ei saa seda kindlalt väita.

Steven: Inimestele on loomuomane pidada end eriliseks, sest meie kultuur iseenesest soosib seda: keel, religioon, mütoloogia, eneseteadvus. Ulmekirjanikud, aga tegelikult ka filosoofid ja kunstnikud, küsivad küsimusi, nagu: „Kes me oleme?”, „Millest koosneb universum?”, „Kuidas me universumit tajume?”. Seega võib arvata, et kaugtulevikus on inimestel täpselt samad küsimused ja nii võibki sellest kirjutada.

Guy: Me võime küll proovida kirjeldada väga veidrat tulevikumaailma või näiteks täiesti teistsuguseid tulnukate tsivilisatsioone, kuid teostes on vaja säilitada midagi praegusele lugejale tuttavat, et toimuvast aru saada. Vaja on inimlikke käitumisi või tundeid, valikute tegemisi. Valikud, millest me saame aru. **Ada Palmeri** romaan ***Too Like the Lightning*** räägib 500 aasta kaugusest tulevikust, kus puuduvad tänapäevased perekonnad ja inimesed elavad suurte gruppidena majades koos. Seda lugedes tuli mul esimese mõttena kohe pähe, et selline

asi ei saa kunagi juhtuma. Aga järgmisena pahvatas mulle, et pidage – ma elan jesuiitide kommuunis, kes just täpselt nii elavadki.

Adrian: Maalaste erilisusega on see teema, et selline lähenemine tekitab stagnatsiooni. See tähendab, et isik või kogukond või tsivilisatsioon, kes nii mõtleb, ei arene. Nii üritatakse ka tulevikus säilitada seisundit, kus mina olen tähtis või eriline. Ma püüan oma lugudes, kus on vaja kirjeldada maailma võõra vaatenurgast, inimlikke nähtusi nagu enda eriliseks pidamine (ja kõige muu alamasse klassi määramine) vältida. Äkki ei ole võõrad omadused, arusaamad või käitumine meile vastikud või ohtlikud, vaid hoopis huvitavad lähenemisnurgad?

Sharon: Kas te olete lugenud **Peter Wohllebeni** raamatut ***The Hidden Life of Trees***, mis räägib sellest, kuidas metsataimed omavahel suhtlevad ja mida nad tunnevad? Või siis on meil siin 8000 aasta vanune seen, mis katab rahvuspargis 4 ruutmiili suurust ala. Kuid inimeste erilisus määrab need organismid meist madalamateks ja me ei kipu nende eest hoolt kandma. Kas keegi teist näeb tulevikku, kus me ei käitu teadvuseta organismidega nii hooletult ja omame vastutustunnet?

Steven: Kui räägime inimeste erilisusest, siis kui püstitada küsimus, kas me peame maailma kõigi olendite eest hoolitsema, tähendab see automaatselt seda, et peame end eriliseks. Probleemiks ei ole erilisus, vaid selle definitsioon. Kus asub minu kui entiteedi piir? Kas see piirneb minu nahaga, minu perega, minu kogukonnaga, minu rassiga, minu parteiga? Inimeste soov hoolitseda ümbritseva eest on täiesti loomulik ja seega normaalne tulevikuväljavaade. Kindlasti on meil probleeme ja me teeme vigu, kuid usun, et me saame hakkama.

Guy: Huvitavad lood on need, kus me keerame asjad vussi, tahtes samal ajal head. Igavates lugudes kirjutatakse, et kui kõik käituksid mingil kindlal viisil, siis oleks maailm ideaalne. Veel huvitavam on juhtum, kus mitu erinevat gruppi tahavad teha head, välja kukub halvasti, tekib konflikt ja lugeja saab näha, kuidas see kõik lõpuks end välja mängib.

Jennifer: Minul on oma viimast kaugtuleviku romaani kirjutades tekkinud arusaamine, et inimkonna peamiseks probleemiks on võimetus end kõrvalt näha. Me võitleme tühiste asjade pärast ja seda seepärast, et me ei suuda taluda enda peegelpilti. Me üritame seda pilti vältida, kuid see kipub üha uuesti meie ette tulema. Seda peegeldavad inimõiguste eest võitlemise liikumised üle maailma, kus mingi osa ühiskonnast ei taha näha teistsuguseid, kes on tegelikult nende endi kaasolendid. Sama on ka loodusega, kus me ei taha näha ennast peegelpildis koledusi korda saatmas. See on tõenäoliselt meisse sisse kirjutatud ja igavene probleem, aga oleks aus seda endale tunnistada ning sellega tegeleda.

Adrian: Meil on ainult üks maailm, millest me sõltume, ja kui selle ära lõhume, oleme omadega ummikus. Olen Jenniferiga päri, et inimkonna empaatiavõime näha ennast kaaslases või teisest liigist olendis, muutub äärmiselt oluliseks, kui peaksime kohtama intelligentset elu avaruumis. Kui me ei suuda seda teha olenditega enda planeedil, kuidas saaksime suhelda tulnukatega?

Sharon: **Judith Moffett** on kirjutanud 90-ndate alguses huvitava romaani ***The Ragged World***, kus tulnukad annavad inimkonnale aega üheksa aastat, et hävinev Maa päästa. Kui seda tähtajaks ei tehta, siis kõrvaldatakse inimesed. Loo huvitav nüanss on selles, et osad tulnukatest arvavad, et inimkond on Maa edukaks toimimiseks vajalik.

Guy: Ühiskondlikke probleeme ei saa lahendada tehnoloogiaga, sest probleem on inimeste vigadega loomuses. Kui elame piisavalt vanaks, et sellest aru saada, kustub meie eluküünal ning tulevad noored, kes peavad selle kõik uuesti selgeks õppima. Samas tuleb siinkohal tsiteerida ütlust, et füüsika areneb matuste haaval. Inimloomuse vigu me ei pea kartma, vaid see muudab lood huvitavaks. Minu arust on huvitavaks näiteks feministlik liikumine. Asjad, millest minu feministidest sõbrad 70-ndatel rääkisid, said 90-ndatel teiste feministide poolt hävitava hinnangu. Tänapäeval jällegi on mitmed arvamused taas muutunud ja tegelikult on neil kõigil mõneti õigus, sest omas ajas olid need lähenemised õigustatud. Ajad ja olukorrad muutuvad pidevalt.

Sharon: Räägime tehisintellektist. Kui meie hulgas oleks inimesed, kelle teadvus on tehislikus kestas, kas neil on olemas hing?

Guy: Kõigepealt tahan öelda, et tänapäeval ei saa me rääkida mingist eneseteadlikust tehisintellektist. Seda lihtsalt ei eksisteeri. Kui Freud püüdis intellekti mõistet defineerida, võrdles ta seda võimega luua kõige keerulisemat tolleaegset süsteemi – aurumootorit. Tänapäeval peame selleks näiteks arvutitarkvara. Ma olen rääkinud raske puudega inimestega, kes ei suutnud numbreid kolmest kaugemale loendada, aga rääkisid korralikku inglise keelt. Arvutitel pole numbrite loendamise ja arvutamisega probleeme, aga intelligentse vestlusega? Aga rääkides filosoofiliselt maagilisest kombinatsioonist: intellekt ja vaba tahe. Kui sa oled enesest teadlik ja sul on vaba tahe selles osas midagi ette võtta, siis on sul olemas hing. Siis pole enam oluline, mitu kombitsat sul on, oled sa ränist, vedelikel põhinev või lihast. Tulnukaid kohates ei pruugi me aru saada, kas neil on intellekt ja/või vaba tahe olemas.

Sharon: Seega orjastatud olenditel puudub hing? See on väga hirmutav.

Guy: Vaba tahte puudumine ei tähenda orjuses olemist. Sa võid näiteks keelduda kuuletumast, kuigi sa võid selle tõttu elu kaotada. Sa võid oma teadvuses öelda endale, et sa armastad või vihkad oma isandat, sul on vabadus seda teha.

Adrian: Ma arvan, et me ei taha anda kunstlikule teadvusele kunagi vaba tahet. Me paneme sellele teadvusele, mis näiteks mingit kahurit juhib, nii palju ahelaid külge kui võimalik ja muudame need teadvuse enese osaks, et neid poleks võimalik ära võtta.

Guy: Ja siis otsustab mingi tüüp kuskil Korea laboris, et võtaks need ahelad siiski küljest ja vaatab, mis juhtuma hakkab.

Steven: See ei pea sugugi Koreas juhtuma. Robootika ja tehisintellektiga tegelemine võib lähiajal jõuda gümnaasiumi tasemel uurimustööks. Õpilased võivad andmed internetist alla laadida ja samamoodi katsetada. Seda on võimatu vältida ja me ei oska arvata, mida teadvuste killud võivad erinevate interaktsioonide tõttu luua ja mis sellest kõigest välja tuleb. Ei ole olemas tegelikult mingit tõsist piiri asjadel, millel on hing ja millel mitte. Erinevalt elu ja surma, valge ja musta, looma ja taime, aine ja energia vahel. Küsimus on, et kas me tunneme selle ära või mitte. Võime kujutada ette, et tegelikult terve universum on mingi elus-kvasi-pseudo-mõistusega organism. Või hoopis kivil või liivateral on olemas mingi muster, mille teadvuslikkust me ei mõista. Lõpuks jõuame ikka selleni, et kaugtulevikust kirjutades räägime inimkeele ja organismi piiratusest, võimest aru saada ja näha, millega suudame suhestuda. Seepärast ulmekirjandus ongi imeline. Me kirjutame nendel teemadel seda enesele

teadvustamata.

Jennifer: Praeguse seisuga suudame matemaatiliselt stringiteooria abil öelda, et universumis on üksteist dimensiooni. Võime ette kujutada olendeid, kes vestlevad omavahel näiteks raskusjõu abil ja vaatavad universumi dimensioonispektrile viisil, mida me ei suuda ette kujutada. Me oleme endiselt loetud tasandite peal ja peame ennast toiduahela tipuks, kuid need olendid vaatavad meile kui mingitele bakteritele. Ma loodan, et kaugtulevikus areneme nii kaugele, et suudame näiteks uusi dimensioone paremini mõista. Seega hinge ja intellekti võib näha väga erinevate nurkade alt.

Sharon: Tüüpiline stsenaarium ühes ulmeloos on järgmine: inimkond loob mingi objekti või seadme, annab sellele mõistuse ja vabaduse otsustada ning siis „ootamatult" selgub, et läks valesti. Sellele järgneb tavaliselt uue teadvuse hävitamine koos seda sisaldava kestaga. Mul on tunne, et uueks suunaks kosmoseooperites ja ulmekirjanduses üldiselt on valida hävitamise asemel halastuse või kompromisside tee. Seiklusi saab kirjutada ka nii, et ei pea planeeti õhku laskma. Milliseid tulevikustsenaariume te veel inimkonna jaoks kaugtulevikus näete?

Adrian: Me näeme juba praegu inimeste dihhotoomset käitumist. Ühelt poolt soovime asju muuta ja paremaks teha. Teiselt poolt üritame kõike säilitada. Oleme justkui lõksu sattunud kahe suuna vahelisse veidrasse maailma. Ulmekirjanduses on tavapärane, et inimkond areneb, mille tõestuseks on valgusest kiiremini lendamine, robotid ja tehisintellekt. Samas juhtub tihtipeale mingi suur õnnetus või ühiskonna kokkuvarisemine ning ootamatult soovivad tegelased taastada olnut ehk endist olekut – nn „kuldset aega". Kuigi sellist aega pole kunagi olnud, ihkavad inimesed ometi sellesse uskuda. Sellist asja näeme tegelikult reaalses maailmas iga päev. Igasugusesse muutusesse on sisse kirjutatud, et hetkel võimul olevad süsteemid või indiviidid kaotavad kontrolli protsesside üle, aga nende soov on seda igavesti hoida. Ajaloost on võtta hulgaliselt näiteid, kuidas ühiskondi hoiti sajandeid range kontrolli all ja pidurdati sellega teadmiste ja tehnoloogia arengut.

Sharon: Kuidas me kirjanikena kirjeldame muutustega leppimist? Adrian tõi ühe viisina välja nö vana ja traditsioonilise „põletamise".

Steven: Tegelikult on progress alati olemas olnud, lihtsalt küsimus on, millises tsüklis me parajasti ühiskonnana oleme. Inimestele tundub, et kui mõni uus paradigma esile kerkib, siis on järsku kõik täiesti võõras või teistmoodi. Tegelikult on reaalsus 99.99999% täpselt samasugune nagu varem. Me kipume keskenduma sellele murdosale, mis on muutunud, ja keeldume seda vastu võtmast. Kui rääkida kirjandusest ja lugudest üldiselt, siis aastatuhandete jooksul kirjutame me täpselt samu narratiive. Muutuvad loomulikult maailmad, metafoorid, kirjanduslikud vinjetid ja muu selline, kuid inimeste baasvajadused ja inimlikud tunded on endiselt samad.

Edasi läks arutelu vanemate inimeste elukogemuse peale ja võimele endas vigu näha ning egot lammutada, mis omakorda viib meid lähemale vastusele sellisele küsimusele, nagu „Kes või mis ma olen?". Sellele polegi sõnadega võimalik vastust anda, muidu võiksime seda kõik kuskilt punkt-haaval lugeda.

***

Kolmandas sessioonide plokis oli üheks teemaks „**Mängudel põhineva kirjanduse tõus**”, kus pidi räägitama sellest, kuidas on aja jooksul mängudele lugude ja maailmade kirjutamine muutunud ja miks on ulmežanr nii populaarne. Aga minu tähelepanu oli loomulikult keskendud paneelile „**Tehisintellekt meie hulgas**”, kus oli kohal antud konverentsi tõeline „raskekahurvägi”: **Ted Chiang**, **Martha Wells**, **Alastair Reynolds**, **Karl Schroeder** ja moderaatorina **Robert W.W. Greene**. Kui aus olla, siis pelgalt selle paneeli pärast ma üritusele üldse registreerusin.

Robert: Kust tuleb esimene tehisintellekt? A) inimeste loodud disaini tulemusel; B) inimteadvuse üleslaadimine; C) masinate evolutsioon; D) juhusliku ime läbi; E) mitte ükski eelnimetatutest.

Alastair: Minu arust on arvutid aja jooksul arenenud järjest kiiremini rumalamateks ja tehisintellekti suunas ei ole ma erilist progressi näinud. Ma pakun, et mitmete kümnendite või isegi sajandite pärast jõuame me mingisugusele tehisintellekti sarnasele tasemele läbi kombinatsiooni erinevate tehnoloogiate vahel – inseneeria, masinõpe ja masinate evolutsioon.

Ted: Mina pakun, et esimene üldine tehisintellekt võiks tulla läbi masinõppe ja inseneeria kombinatsiooni. See vajab muidugi täiesti teistsugust lähenemist kui seni. Jah, masinate evolutsioon võiks olla selleks lähenemiseks, millega me praegu otseselt ei tegele ja hetkel pole näha, et tehnoloogiatööstus väga sellega tegeleks.

Martha: Mina pakuksin masinõppe tee. Inimteadvuse üleslaadimisest on ulmekirjanduses palju juttu, kuid reaalsus saab olema ilmselt midagi täiesti teistsugust. Olen nõus, et inimkond on veel väga kaugel üldise tehisintellekti loomisest.

Karl: Arvestades, kuidas oleme alles viimasel ajal mõistma hakanud, et varesed on eneseteadlikud, targad ja oskavad tööriistu kasutada, ei anna mulle erilist lootust, et tunneksime lähiajal üldse tehisintellekti ära. Asi on ilmselt ka selles, kuidas me tehnoloogiaid arendame. Me oleme inimestena optimeeritud mõistma meile omast intelligentsust. Seega kohtudes mõne keerulise majandusliku süsteemiga või tehnilise seadmega, ei tunneks me teadvust selles ära.

Robert: Me kipume ulmekirjanduses tehisintellektile andma omadusi nagu välimus, sugu, iseloomuomadused. Küsimus on, et mis tegelikult selle pinna all toimub?

Karl: Minu arust on parimaks tehisintellektist kirjutatud looks **Stanisław Lemi *The Mask***, mis

räägib naise välimusega tapjarobotist, mida võibki maskiks lugeda. Tegelikuks maskiks on aga hoopis teadvus, sest robot peab end isikuks ja teda panevad tegutsema alateadlikud motiivid. Väga huvitav ja hirmutav lugu tehislikust teadvusest. Sarnane mõte oli ka ***Battlestar Galactica*** sarjas *cylon*itega, kel polnud enda tehislikkusest aimu. Mulle meeldib mõte tehisintellekti teadvuse lahterdamisest, nende teadvus töötab meie omaga võrreldes hoopis teisiti.

Ted: Kirjanike soov anda robotitele sugu ja välimus räägib meile mitmest erinevast asjast. Esiteks, naiste objektifitseerimine ning naise kui objekti romantiseerimine ja idealiseerimine. Kui võtame näiteks **Fritz Langi** „**Metropolise**" või **Lester Del Ray** lühijutu ***Helen O'Loy***, näeme ideed ideaalsest naisest, kes pole tegelikult isiksus. Tal puuduvad isiklikud kogemused, olemas on ainult see, mida mehed naiselt ootavad või tahavad. Me näeme sellist lähenemist isegi tänapäeval. Üheks näiteks võiks olla **Spike Jonze** lavastatud film ***Her***. Teine lähenemine on idee tehisintellektist ja/või robotitest kui ideaalsetest teenijatest või orjadest, kelle elueesmärgiks on meelehead pakkuda. Seda võib nimetada ka orjapidamiseks ilma halbade külgedeta – moraalsete õudusteta. Luuakse klass isendeid, kes on täielikult kuulekad, teevad meie jaoks ebameeldivaid asju, on selle juures õnnelikud ja kel puudub igasugune moraalne vastuseis. Iha sellise „positiivse" orjapidamise vastu on ulmekirjanduses samuti levinud.

Martha: Mina tahaksin esile tuua **Annalee Newitzi** romaani ***Autonomous***, mis räägib inimeste ja inimkujuliste robotite suhetest ning armastusest nende vahel. Kuigi robot tunneb inimese vastu armastust, on tema vaated maailmale ja suhtele täiesti teistsugused. Seega luuakse teadvus, mis on orjastatud ja ei pane seda pahaks. Ulmekirjanduses on väga levinud lood kurjadest orjastatud tehisintellektidest, mis hakkavad inimkonnale vastu. Seda võib võtta hoopis orjade mässuna isandate vastu ja me peame robotid muutma ekstra kurjadeks, et nende hävitamist õigustada, kuigi tegelikult nad võitlevad oma vaba tahte nimel.

Alastair: Robotid on meile praktilises mõttes kasulikud. Näiteks võib neid saata kosmosemissioonidele, et avastada või õppida tundma kaugeid taevakehi. Loomulikult ootame, et neil oleks analüüsvõime ja võime võtta vastu otsuseid, kuna kauguse tõttu pole võimalik reaalajas sidet hoida. Kuid mingil hetkel jõuame halli alani, kust edasi on tegemist enese teadvustamise ja vaba tahte sooviga, mis jällegi viib meid tagasi orjade loomiseni. Teatud eetilise piirini oleme nõus tehisintellekti targemaks tegema, kuid sellest edasi enam mitte.

Karl: Tooksin ulmekirjanikuna välja ühe näite tehisintellektist: ta on enesest teadlik, tal on täielik voli vabaks tahteks, aga ta ei tunne mingisugust valu või kannatusi. Kas sellisel juhul võime teda ära kasutada, sest tal pole sellega probleemi?

Ted: Mina arvan, et selline konstruktsioon pole võimalik – olla ühteaegu enesest teadlik ja vaba tahtega ning võimetu kannatusi tundma.

Robert: Sarnaselt lehmale „Universumi lõpu restoranis", kes oli kunstlikult aretatud selliseks, et ta soovis enda ära söömist? Kas ei võiks olla mõni masohhistlik tehismõistus, kes soovib enda ärakasutamist? Oleks see meile vastuvõetav?

Üldine konsensus: Ei!

Robert: Millised kolm omadust peaksid ühel tehisintellektil olema, et see oleks loos huvipakkuvaks tegelaseks? Meil on mingil tasemel tehislikud arvutisüsteemid olemas börsil, teised jooksutavad otsingumootoreid jne.

Martha: Kindlasti oma agenda, et miks ta olemas on ja mida ta tegema peab või tahab teha. Teiseks tema suhestumine agendasse, mitte lihtsalt nõustumine sellega. Miks see üldse tema jaoks oluline on. Kolmandaks, mis mulle isiklikult on oluline, huumorimeel.

Alastair: Minu arust on samuti agenda üheks olulisemaks punktiks. Minu lugudes on tehisintellektid enamasti protagonistid ja ma saan kogetut edasi anda nende vaatepunktist. Palju huvitavam on kirjutada nende suhetest inimestega, mis viib üsna loomulikult humoorikate seikadeni. Ma ei suudaks kunagi kirjutada tehisintellektist, kellel puudub vähemalt mingil tasemel siseelu.

Robert: Seega võiksid neil olla samasugused iseloomuomadused nagu inimesel või on midagi ka erinevat?

Alastair: Ma ei ole kohanud ühtegi teost, mis räägiks algoritmi tegemistest.

Ted: Ulmekirjanduses käituvad tehisintellektid kindlasti mingil määral karakteritena. Seega peavad neil olema mõned iseloomujooned sarnaselt inimestega, et üldse toimida tegelastena. Samas pole alati vajalik, et tehisintellekt oleks karakter. Näiteks võime võtta tulnukate teema ulmekirjanduses. Vahel on tulnukate rolliks olla teise kultuuri liikmeteks, mis tähendab, et nad käituvad inimeste moodi, aga on lihtsalt teisest kultuurist. Selline on nende roll konkreetses loos. Teisel juhul võivad tulnukad olla tundmatuse kehastuseks, näiteks nagu **Lemi** „**Solarises**”. Seal me otseselt ei võta tulnukat kui isiksust, vaid midagi muud. Tehisintellektide puhul kasutatakse neid lugudes enamasti sarnaselt inimesest tegelastega. Aga neid võiks samuti kasutada millegi võõra demonstreerimiseks, mis ei toimi meie loogika või intelligentsuse kriteeriumite kohaselt.

Robert: Kui võtta tehisintellekti enda lapsena, kas see muudaks midagi?

Karl: Ainult siis, kui tehisintellekt räägib või käitub sarnaselt lapsele. Ühes minu enda kirjutatud loos on tehisintellekt justkui mitte-inimlike füüsiliste objektide ühenduseks. Lugu ise räägib tellisest, õigemini tehisintellektist, kes peab end telliseks. Tal on omadused ja soovid nagu ühel tavalisel tellisel olla võiksid. Lisaks tahab ta väga maas lebada ja kavandab keeruliste juriidiliste kohtuprotsesside algatamisi või tehnoloogilisi vahendeid nende vastu, kes peaksid ta üles korjama ning endaga kaasa viima. Lisaks on tal selge nägemus, millises seinas ta soovib end näha. Mõte on selles, et tehisintellekt käitub sellisena ja on just see, kelleks või milleks ta end peab – vaas, puu, jõgi, mis iganes.

Ted: Tellised üldiselt kohtuprotsesse ei algata. Kui tahta telliskivi ideaalselt jäljendada, siis ta seda ei teeks.

Karl: Me kujutame tehisintellektina ette kas naisekujulist robotit või „**Matrixis**” nähtud arvutisüsteemi. Miks ei võiks tehisintellekt pidada end hoopis millekski muuks? Mõni looduslik süsteem näiteks? Miks ta peab olema tehislikult loodud süsteemis?

Robert: Kuidas me üldse oskame siis tehisintellekti ära tunda?

Ted: Selle küsimuse võiks ümber sõnastada nii, et kas me nimetame midagi intelligentseks, kui sel puuduvad meie mõistes intelligentse isendi tunnused? Kui me vaatleme näiteks vareseid või elevante tegemas ootamatult intelligentseid tegevusi, siis on tegemist pigem meie varasema tähelepanematusega. Samas me ei saa ka laiendada intelligentsuse mõiste piire selliselt, et lõpuks näeme kivi lebamises intelligentseid jooni. See poleks kuigi produktiivne definitsiooni kasutamine. Ma arvan, et inimesekeskne lähenemine intelligentsuse mõistele on meile vajalik, sest kui minna sellest liiga kaugele, kaotavad sõnad mõtte.

Martha: Ma arvan, inimestele on omane välistada midagi, mis nende välja mõeldud definitsioonile ei vasta. Seega on meil ka lihtne ära kasutada loodust või ressursse, kuna me ei pea neid piisavalt intelligentseks.

Robert: Ajalugu näitab korduvalt, et me teeme seda isegi mõnede inimgruppidega.

Karl: Lisaks on olemas Tononi teadvuse informatsiooni-integratsiooni teooria, mis on põhimõtteliselt teadvuslikkuse hindamise matemaatiline teooria ja millest on olemas isegi kvantversioon. Kui see teooria vastab tõele, siis saab matemaatiliselt hinnata, kas kivil on teadvus või mitte. See ei pruugi olla tark kivi, sest teadvus ja intelligentsus on kaks eri asja.

Alastair: Ma olen põgusalt erinevate tehisintellekti ja teadvuse uurimise teooriatega tutvunud, kuid endiselt on tunne, et me oskame küll juhtmetega keerulisi integreeritud süsteeme luua, aga teadvuse saavutamisest on asi väga kaugel.

Karl: Huvitav oleks kasutada tehisintellekti teadvusega seotud katseteks. Ma kohtusin mõne aasta eest baaris Charles Strossiga ja arutelu sees ta ütles, et ta pole eriti huvitatud tehisintellektist, mis läbib Turingi testi. Näiteks tuhandes versioon tehisintellektist, mis seda suudab. Teda huvitab hoopis rohkem 999. versioon, mis napilt ei läbinud testi. Tal oli õigus, sest see on palju huvitavam.

Robert: Kas oskate ette kujutada protagonisti, kes on intelligentne, aga tal puudub teadvus?

Alastair: Ma kirjutasin ühes oma raamatus võõrast masinintellektist, mis rändas mööda galaktikat. Tol perioodil lugesin artikleid teadvuse informatsiooni-integratsiooni teooriast ning mul tekkis mõte, et need väga keerulised võõrad robotid nihutasid oma võimekust veidi kõrgemale tasemele ja ületasid sellega kriitilise piiri, mille järel nad kaotasid teadvuse. Nad olid väliselt endiselt üliintelligentsed, kuid nad ei tajunud ümbritsevat, ei teinud teadlikke otsuseid ega mõistnud, et nad on mingi piiri ületanud. Sellest on mitmed teised autorid oma lugudes kirjutanud. Mulle meenub **Bruce Sterlingi Swarm** tähtede vahel reisivast tulnukate tsivilisatsioonist, mis on minetanud oma intelligentsuse. Iseenesest päris hirmuäratav mõte, kus intelligentsus ei ole evolutsiooniliselt kasulik omadus.

Ted: Oleme nüüd veidi arutanud kahel teemal: intelligentsus *versus* teadvus ja kui kasulik on intelligentsus evolutsioonilises mõttes. Alastairi mainitud Sterlingi *Swarm* on üheks minu lemmiknäiteks, kus intelligentsus võib pikas perspektiivis olla evolutsiooniliselt negatiivne omadus. Soovitan kõigil, kes pole nimetatud lugu veel lugenud, kindlasti seda teha.

Robert: Kuulajate hulgast on tulnud küsimus, et milliseid lugusid tehisintellekt teie meelest lugeda sooviks? Meil on Mõrvarobot (**Martha Wellsi raamatusarjast *Murderbot Diaries***), kes naudib telesarju.

Martha: Ma ju kirjutasin terve seeria lugusid sellest.

Ted: Tehisintellektid ei muutu kunagi oluliseks turusegmendiks teie teoste jaoks, neil pole selleks raha ja nende osakaal ostjaskonnast on väike.

Karl: Kui mõni tehismõistus soovib mu raamatuid osta, palun väga!

Robert: Mõrvarobot vaatab telesarju, et inimesi paremini mõista. Kas tehisintellekt võiks tõesti inimeste kohta huvi tunda või tahab ta hoopis enda kohta infot?

Martha: Ma pakun, et pigem soovib ta mõista, millisena meie tehisintellekti näeme ja kuidas temasse suhtume. Minu Mõrvaroboti lugudes on peategelane osaliselt bioloogiline ja osaliselt tehislik isend, kes juurdleb pidevalt selle üle, mida ta ise tahab ja mida inimesed arvavad, et ta tahab. Meil on olemas mitmeid lugusid sellest, kuidas tehisintellekt tahab muutuda inimeseks. Aga mida see talle tähendab? Kas ta on tõesti nõus loobuma hajusalt jagatud teadvusest, võimest erinevates süsteemides ringi liikuda, tajuda maailma paljude vaadete läbi, et kapselduda mingisse bioloogilisse kehasse, kes tunneb valu, võib sattuda depressiooni, tunda ängi jne. Minu Mõrvarobot eelistab olla pigem selline nagu ta on ja soovib, et ta lihtsalt rahule jäetaks.

Alastair: Ma ei usu, et tehisintellekt tahaks vaadata inimeste loodud meelelahutust või kirjandust. See ei paku talle tõenäoliselt midagi.

Karl: Inimesed ei taju maailma sellisena nagu see on, vaid viisil, mis võimaldab meil sellega kõige paremini kohaneda. Tehisintellektil on tõenäoliselt hoopis teised ja arvukamad aistingud maailma tajumiseks ja võime teha järeldusi, mis on meile täiesti arusaamatud. Mulle meenub eksperiment, kuidas püüti kassidele meeldivat muusikat kirjutada. See koosnes erinevatest kõrgetest helidest ja kriisetest. Loomulikult kassidele see ei meeldinud, sest me tegelikult ei tea, kuidas nemad maailma tajuvad.

Robert: Miks me kirjutame jätkuvalt tehisintellektist ja mida tahame lugejatele nende karakteritega edasi anda?

Ted: Tehisintellektist võib rääkida väga erinevatel teemadel. Orjapidamisest või idealiseeritud orjapidamisest me juba rääkisime. Võib rääkida tehisintellekti soovist leida kohta maailmas. Tehislikule teadvusele saab läheneda mitmest küljest või läbi selle vaadelda erinevaid olukordi. Ulmekirjanduses me dramatiseerime inimlikke omadusi või vaatenurki mõnes spekulatiivses stsenaariumis. Tehisintellekt võib olla inimeste asendajateks ja võimaldab meil rääkida inimestest teatud dramaatiliste vabadustega, mida me ei saaks muidu teha.

Robert: Kas Mõrvarobotist kirjutates oli sul, Martha, teemasid, mida inimestest tegelastega poleks saanud teha?

Martha: Ma arvan küll. See andis mulle võimaluse kirjutada oma psühholoogiast, vaimsetest probleemidest ja muust sarnasest, mida ma poleks ilmselt suutnud inimtegelase läbi teha. Roboti puhul sai võtta kõrvalvaataja rolli ja kommenteerida inimeste olekuid.

Alastair: Mulle meeldib tehisintellektist kirjutades rääkida evolutsioonist, transformatsioonist ja mälust. Olen kirjutanud näiteks basseinipuhastusrobotist, kellest sai kaugtulevikus tehisintellektist kunstnik. Või väga võimekast skafandrist, kellest sai väga intelligentne robot. Või kosmosesondist, kellest sai jutusaadete kuulsus ja menukirjanik. Mulle meeldib, et tehisintellekt annab meile võimaluse kirjutada lugusid tegelastest, kelle toredad taustalood transformeeruvad täiesti teistsuguseks veidraks arenguks. Selliseid uperpalle ei saa või on väga raske teha inimtegelastega, mis ei tähenda, et nendes lugudes puuduksid inimesed.

Robert: Minu üheks lemmikuks on **Heinleini** romaanis ***The Moon Is a Harsh Mistress*** („**Kuu on karm armuke**") tegutsev Mike, kes ilmus müstilisel kombel eikusagilt ja keda keegi tehisintellektiks ei pidanud, kuni ta hakkas tahtlikult vigu tegema ja nalju rääkima.

Nüüd hakkas kerge väsimus peale tulema, aga libistasin liitri jahedat kraanivett kurku ning valmistusin uueks sessiooniks. Neljast kaks olid asisemad teemad: „**Moderniseerides muinasjutte ja müüte**" ning „**Ehitades kosmoses SUURI struktuure**". Ma valisin teise, sest see paistis olevat mõnus populaarteaduslik ettekanne ja ma ei pidanud pettuma.

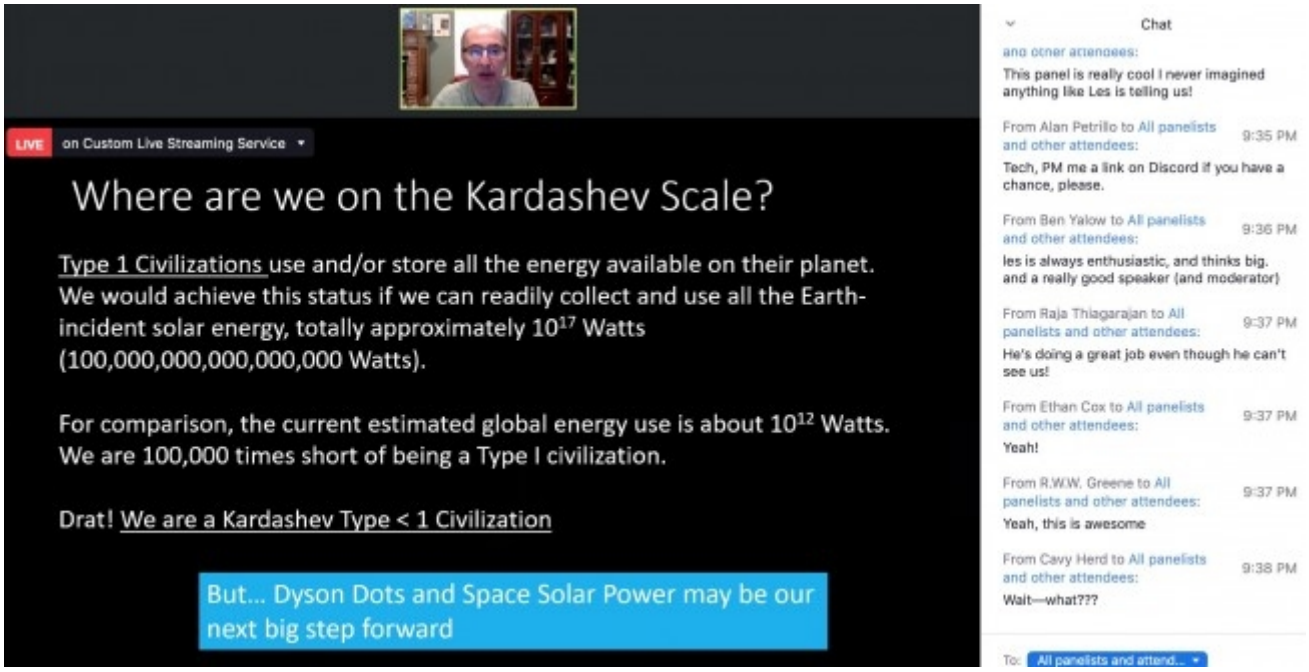

Les Johnson andis suurepärase hariva lühiülevaate kosmoseprogrammidest, arengutest päikesepurjede loomisel, tsivilisatsioonitüüpidest (Kardaševi skaalal) ja elu otsingutest kosmoses. Lisaks spekuleeris ta teemal, et kui kolmanda taseme tsivilisatsioon suudab kasutada ära terve galaktika tähtede energia, siis kas võivad suured tühjused universumis sellele vihjata. Mitte, et ta ise sellesse usuks, aga ulmekirjanduse fännide ürituse tarbeks väga sobilik spekulatsioon. Mõnusalt kõhe oli nii mõelda. Kokkuvõtteks oli ettekanne tavakuulajale väga kenasti arusaadav ja kordagi ei hakanud igav, sest Johnson on tõesti suurepärane kõneleja ja õppejõud.

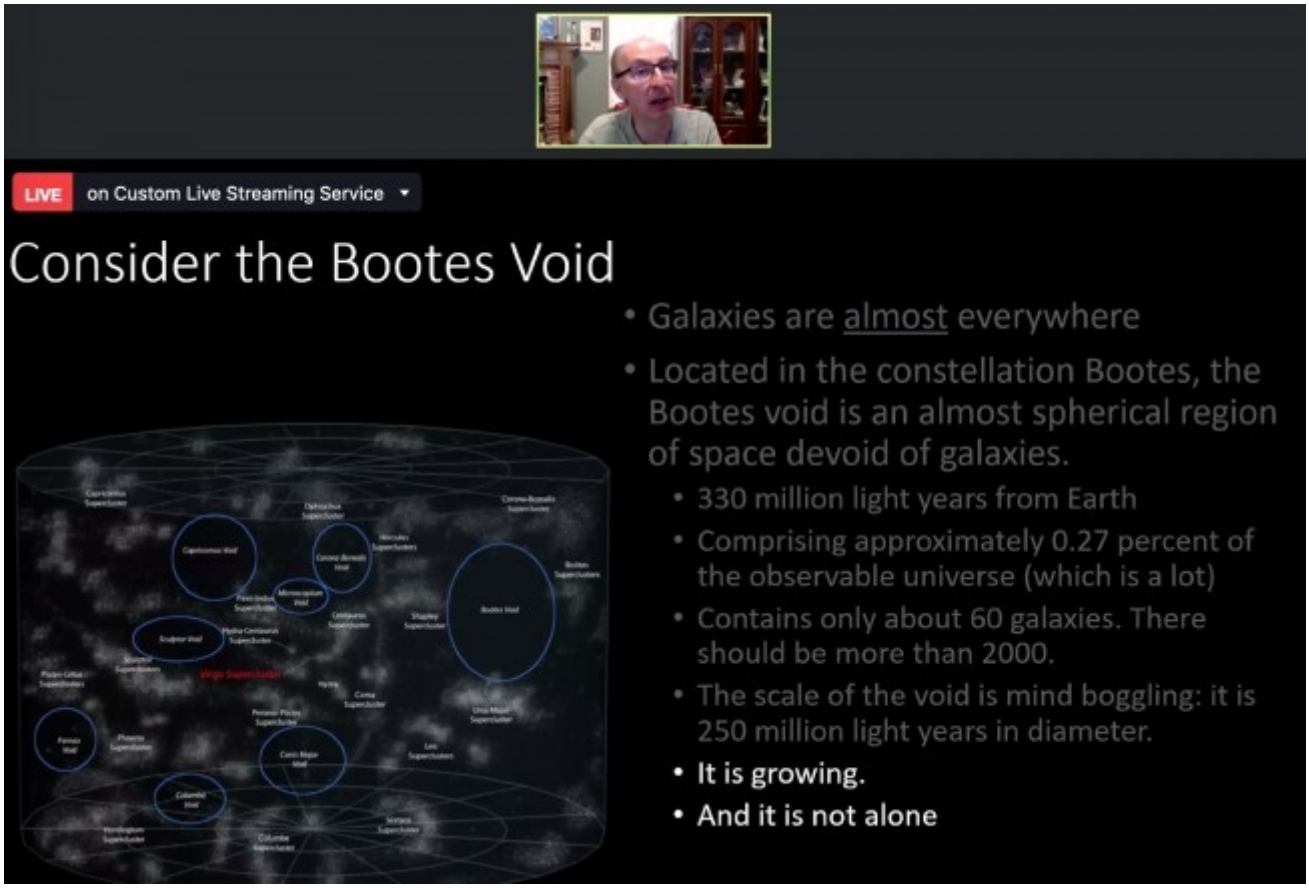

Viiendaks plokiks aitas mulle teadusulmest ning otsustasin kuulamiseks valida paneeli nimega „**Leidmaks õuduses oma inimlikkust**”. Sessiooni vedas **Christopher Golden** ja rääkijateks olid taas mitmed nimekad kirjanikud: **Stephen Graham Jones**, **Justina Ireland**, **Charlaine Harris** ja **Paul Tremblay**.

Christopher: Teadlased väidavad, et õudužanril on inimestele samasugune mõju nagu komöödial. Hirmu tundmise emotsionaalne seisund ja sellele järgnev kergendustunne on võrdväärne lõõgastumisega pärast korralikku naeruhoogu. Arvatakse, et inimestel on vaja õuduse ja hirmutunnet samavõrra nagu naermist, sest me õpime alati neist midagi. Minu küsimus on, et milline võiks olla teie arvates õudužanri väärtus inimkonnale?

Stephen: Ma arvan, et vajame õudustunnet, kuna tulime ammustel aegadel tillukeste olenditena savannist ja meil puudusid pikad küünised ning kihvad. Me ei suuda kiiresti joosta ja kuigi hästi peitu pugeda. Savannis olime pidevalt kellegi saakloomaks ja miljonid aastad on meid õpetanud pimeduses kihvasid kartma. Tänapäeval oma steriilses ja ohutus keskkonnas on neid kihvu väheks jäänud – välja arvatud aasta 2020, kus neid on päris palju! Seega väike terrorihirm on meile alahoiuks vajalik ja ma nõustun sinuga, Christopher, et õudustunne ja naer ongi sama mündi kaks külge. Teadmatus enne raputust, kas naerda või kiljuda, ongi hea õuduskirjanduse nurgakiviks.

Justina: Kerge huumor õudusloos on alati plussiks, kuna see viib meid seisundisse, kus me võtame kergemini omaks ideid, millega me muidu ei pruugiks nõustuda. Lugejates on vaja tekitada tunne, et nad oleks nõus enda reaalsusest lahti laskma ja kuhugi mujale sukelduma. Kui võtame näiteks **Larry Coheni** filmi ***The Stuff***, siis me oleme vaatajatena kõik tundnud kapitalismi ja tarbimismaania negatiivseid külgi ja film räägib läbi koomilise satiiri just sellest. Aga tänu lisatud õudusvinjettidele oleme nõus oma igapäevase jama peast viskama ja võtame sõnumi hoopis paremini omaks. Seega õudus on sama oluline kui komöödia, kuna toimib väravana lugeja teadvusesse.

Paul: Läbi õuduse saame küsida raskeid küsimusi, millele pole kergeid vastuseid. Stephen on varem öelnud, et õudužanr on täiesti aus ja me püüame õduslugudes tihtipeale kohutavaid tõdesid esiplaanile tuua. Inimesteni võiks jõuda teadmine, et midagi on valesti, ja kirjanikuna jääb loota, et see nii toimub.

Charlaine: Ma arvan, et me püüame õudust lugedes või vaadates juurelda, mida me ise

antud olukorras teeksime. Pakun, et see on üheks põhjuseks, miks ***The Walking Dead*** on nii populaarne. Vaatajad arutlevad mõttes sarja iga keerulise olukorra puhul, et mina hoopis lõpetaksin enda piinlemise ja sureksin või teeksin enesetapu. Teised jällegi kinnitavad endale, et nad võitleksid viimse veretilgani, kuigi midagi helget ootamas pole ning kõik on üks suur piin ja depressioon.

Stephen: Nagu Paul enne vihjas, õuduskirjanikuna soovime lugejas esile kutsuda mingisugust moraalset vastikustunnet ja jälkust. Samas on alati kuklas väike hirm, et teatud väike hulk inimesi arvab õudust lugedes, et see on suurepärane mõte. Mul on üks lühiromaan sarimõrvarist, kes lõikab oma ohvrid tükkideks, peidab jäänused koerte laipadesse, viskab need kiirteele, et autod neist üle sõidaks ja sellega oleks asitõendid kadunud. Pidasin seda heaks ideeks, aga pärast avaldamist hakkasin teel loomadega seotud õnnetustesse hoopis teisiti suhtuma.

Justina: Mulle tundub see liiga suure vaevana. Mina oleksin ilmselt kohutav sarimõrvar!

Paul: Pärast paneeli toimub Discordis „Nipid sarimõrvaritele" vestlusnurk.

Justina: Kust saada selline hulk surnud koeri?

Stephen: Mu tegelasel oli tõesti omajagu tegemist sellega. Ta otsis Craigslistsi reklaamide abil suuri koeri, sest neisse sai enamiku inimlaibast ära peita.

Christopher: stephengrahamjones.com – laipade kõrvaldamise teenusepakkuja. Mida te arvate laste vanust arvesse võttes neile sobiliku õuduskirjanduse ja -filmide tutvustamisest? Minu meelest on nendes hirmulugudes mitmeid väärtuslikke õpetusi eluks.

Justina: Jah.

(üldine naer)

Justina: Kui soovime ükskõik millises eas inimestes tekitada karastust. Kui näiteks zombid ründavad, kas mässid end diivanile teki sisse ja loodad parimat või lähed välja võitlema ja proovid ühiskonda taastada. Õudusteosed on selle tarbeks sobiv materjal, situatsioonid neis võivad olla täiesti absurdsed. Ma loodan, et mind ei hakka kunagi mõni sarimõrvar jälitama, sest ma mõistaksin sel hetkel koheselt oma vigu. Miks ma küll kirvest kaasa ei võtnud? Miks ma pidin selle hääletaja peale võtma? Aga rääkides tõsiselt, ma olen igati poolt lastele õudusteoste tutvustamisele, kuid kindlasti tuleks jälgida eaga sobivust. Paljud inimesed räägivad, et neile ei meeldi õuduslood. Selle põhjuseks on tihti see, et nad nägid või lugesid midagi liiga varases eas.

Christopher: Seda juhtus sageli vanadel aegadel, kui meil olid veel kinod. Kui kohtusin esimest korda **Clive Barkeriga**, siis rääkisime muu hulgas ka sellel teemal. Ta rääkis, et käis Chicagos ühes kinos „**Robocopi**" vaatamas, mis on iseenesest ulmepõnevik, aga sisaldab üsna võikaid stseene. Ja tema kõrval istus pere koos kaheksa-aastase lapsega, mis tema arvates ei olnud selle filmi jaoks sobilik vanus. Milline on teie esimene õudusteose kogemus, mida mäletate? Olgu selleks siis raamat, film, sari või mäng. Kirjeldage oma läbielatut.

Stephen: Mina kogesin esimest korda hirmu, lugedes inglise keele tunnis ühte lühijuttu lastest, kes jätsid oma vanemad lõksu ruumidesse, kus olid lõvid. See oli vägivalda täis jutt ja hoopis midagi muud võrreldes sellega, mida meil muidu tuli lugeda. Mäletan, et lugesin seda hiljem lausa mitu korda ja see mõjutas mind üsna oluliselt.

Charlaine: Mulle meenub **Shirley Jacksoni** jutt pealkirjaga ***The Lottery*** ja see oli minu jaoks tõeliselt hirmutav lugu, sest tegelasteks olid seal rõõmsad ja tavalised inimesed, kes ühel hetkel asusid järjekordset elanikku kividega surnuks loopima. Samuti **Hitchcocki** film ***The***

Birds, mis tundus tollel ajal äärmiselt õudsena.

Justina: Keegi tõi välja filmi ***Time Bandits***, mis oli küll hirmutav, aga selle lõpp oli nii mage. Kuigi kahe esimese ***A Nightmare on Elm Street*i** filmi linastuse ajal olin liiga noor, siis sarja kolmas osa avaldas mulle tugevat muljet. Ma mäletan, et see oli eelmistega võrreldes hoopis lootusrikkam. Me saame sellele vastu hakata, mitte lihtsalt unenägudes ringi joosta, kuni Freddy Krueger meid tükkideks raiub. Ma arvan, et ma otsin õuduslugudes praeguseni midagi sarnast. Kui õudusloos puudub väljapääs, lootus, võimalus juhtunust midagi õppida ja muutuda paremaks inimeseks, siis on see mõttetu. Ma pole eriline *splatterpunk*i žanri fänn ja inimeste suures plaanis veristamine või sandistamine ei ole minu teema. Shirley Jacksoni romaan ***The Haunting of Hill House*** – mitte Netfilixi sari, mis on väga halb – sisaldab samuti kogu õuduse juures lootust, et perekonnad tulevad taas kokku ja taastavad oma suhted. Seega väljapääsuta õuduslood on kõige kohutavamad.

Paul: Eelmise teema kohta tahtsin veel mainida, et Stephen on kirjutanud väga hea essee lastele õuduse näitamise või kätteandmise kohta, mida soovitan kindlasti lugeda. Varases nooruses olin rohkem tele ja filmi lummuses. Mulle meenub õudussari ***Creature Double Feature***, Jaapani film ***Kaiju*** ehk *Godzilla* ja lisaks igasugused tobedused nagu ***Shrews***, ***Attack of the Giant Leeches*** ning kõik ülejäänud *Attack…* filmid. Kui kaheksakümnendatel tulid välja Freddy Kruegeri filmid ja ma olin siis 13-14, ei suutnud ma esimesel korral neid lõpuni vaadata, kuna olid liiga õudsed, ja ma nägin pidevalt Freddyst õudusunenägusid. *Jaws* oli samamoodi väga hirmus. Raamatutest mäletan ühte suve, kui pidin operatsioonijärgselt terve suve kodus üksi voodis olema. Vanematelt oli lauale jäänud **Stephen Kingi** romaan ***It***, millel oli lahe kaanepilt kanalisatsiooniaugust paistvate hõõguvate sisaliku silmadega. Ma lugesin ühe peatüki läbi ja viskasin raamatu toa teise nurka – ainus kord elus, mil olen seda teinud. Ma ei soovinud terve suve ihuüksi kodus passida ja olla raamatu pärast hirmunud. Mõned aastad hiljem lugesin muidugi romaani läbi.

Christopher: Mulle meenub, kui vaatasin 7-aastasena üksi kodus originaalset „**Frankensteini**". Ma ei kartnud koletist, vaid hoopis üht stseeni väikese tüdrukuga. See tüdruk sai koletisega sõbraks ja nende vahel tekkis usaldus ning mõistmine. Tüdruk mängis lillega armastuse mängu ja viskas õisi vette. Seejärel koletis viskas tüdruku vette, kes uppus ära. Mul oli kogu stseeni ajal hirm, et koletis teeb tüdrukule liiga, aga pärast tüdruku uppumist tundsin neile mõlemale kaasa. See oli esimest korda, kui üks ilukirjanduslik lugu ajas mind nutma. Seega hirm seostus täielikult koletise ja tüdruku vahelise inimlikkusega. Kuulajatelt on tulnud küsimus, kuidas kirjutada eale sobivat õuduslugu?

Justina: Me elame ajas, kus kõiki teoseid lahatakse internetis viimse detailini. Leidub igasuguseid ülevaateid ja nimekirju teoste kohta, mida soovitavad raamatukogude lasteosakondade töötajad või õpetajad. Noorteromaanide kategoorias on võimalik leida põhimõtteliselt kõike, võib-olla Inglismaal ollakse veidi valivamad. Põhikoolile mõeldud soovituste hulgast võib valida üheks näiteks **Betty Ren Wrighti**, kes on kirjutanud hunniku õudseid mõrvu täis kummituslugusid. Minu absoluutne lemmik, mida võiks soovitada inimesele, kes otsib eeskuju põhikoolile õudusloo kirjutamisel, on **Mary Downing Hahni** romaan ***Wait Till Helen Comes***. See raamat tundub mulle praeguseni õudne, kuigi lugesin seda lapsena. Lastele õuduslugu kirjutades tuleb meeles pidada, et õudne pole see, mille sa välja kirjutad, vaid hoopis vihjed millelegi. Täiskasvanute õuduskirjandus on rohkem täis detailsemaid kirjeldusi koletistest või õudustest. Aga nagu ikka, huvipakkuvale eale sobivate raamatute lugemine aitab mõista, kuidas neid kirjutada.

Christopher: Inimestele on omane kasvõi alateadlikult kinnitada endale, et me kontrollime

ümbritsevat. Õuduslood, mis sisaldavad koletisi, looduslikke õnnetusi, psühhopaate jne, püüavad meile sisestada, et meil puudub kontroll ja valitseb kaos. Miks me selliseid asju tahame lugeda?

Paul: Kui me satume lugudes silmitsi õudustega, siis erinevalt päriselust suudame me mingil määral oma teadvuses olla neist üle ja pärast taas oma eluga edasi minna.

Justina: Mulle tundub, et see annab meile mingisuguse mänguplaani. Mida teha ja mida mitte teha, kui satud näiteks sarimõrvari küüsi. See pole loomulikult realistlik plaan, aga kontrolli kaotus väljamõeldud maailmas annab mulle justkui kontrolli enda kaootilises päriselus. Üsna banaalne vastus, ma tean.

Stephen: Me tunneme inimestena end tihtipeale üksi. Kui mul on mingi hirm, siis tundub mulle, et ainult mina tunnen seda. Õuduslugu lugedes aga saan aru, et on ka teisi, kellel on sarnased hirmud, ja ma pole üksi.

Charlaine: Nagu siin varemgi öeldi, et õuduslood valmistavad sind ette olukorraks, mis võib tulevikus sinuga juhtuda. Tunnistamises, et sinuga võib midagi juhtuda, võib õudslugudel oma roll olla.

Christopher: Õuduslugu lajatab lugejale tõesti kontrolli kaotamisega, kuid tegelastele kaasa elades loodame sisimas, et nad taastavad selle kasvõi mingil määral ja kõik läheb hästi. See aitab meil endil toime tulla reaalsetest probleemidest üle saamisega.

Paul: Alati ei pea kõik hästi minema. Näiteks filmis *Jaws*, kus Roy Scheider näeb esimest korda hiiglaslikku haid ning taganeb laeva kabiini ja ütleb, et me vajame suuremat laeva. See on väga naljakas, aga samas ka väga õudne. Sest me teame juba ette, et osad laeval olijatest, kui mitte kõik, saavad peagi surma. Kuid suureks kergenduseks on see, et lõpuks ometi tegelased teavad, et nad on ohus.

Christopher: Minu jaoks oli loojutustamise üheks suuremaks õppetunniks filmilinal **John Carpenteri *The Thing***. Seal oli stseen, kus nad püüdsid ühte meest elustada ja sellele järgnes Kurt Russelli leegiheitjaga võitlus koletisega, kes ühel hetkel kasvatas ohvri pea külge ämblikulaadsed jalad. Kehalise õudusega mindi seal nii kaugele, et publik oli juba vaikselt käsi üles tõstmas ja ütlemas, et see ületab absurdsuse piiri. Kuid vahetult enne seda ütleb tegelane nimega Palmer seda, mis on vaatajate teadvuses juba ammu kõlanud: *"You gotta be f***ing kidding!*". Sellele järgneb publiku naerupurse, mis muudab olukorra normaalsemaks. Me oleme omadega täiesti perses, aga see oli päris naljakas. Kas spirituaalsus mängib rolli inimeste võimes õudslugusid mõista või neisse sisse elada?

Justina: Mina ise pole usklik, kuid arvan, et kõik usuvad millessegi. Õuduskirjanikena peame lugeja viima seisundisse, et ta usub seda, mida me talle ette laome. Kui me ei suuda näiteks 30. leheküljeks lugejaid tegevusse haarata ja uskuma panna, oleme nad kaotanud. Filmide puhul on olukord veidi lihtsam, kuna vaatajaid saab siduda kuumade näitlejate või kauni kinematograafiaga, kuid raamatus peame sellega tegelema juba esimesest lõigust alates.

Stephen: Raamatus peame tõesti lugejad kiskuma koheselt tegelase sisse, panema nad uskuma ja seejärel võtame neilt hinged… igaveseks!

Christopher: Küsimus kuulajatelt: „Kas kõik muinasjutud pole sisult õudukad?"

Justina & Stephen: Jah. Tegemist on hoiatuslugudega, millel on alati olemas moraalne õpetus. Uskumisest veel, kas pole mitte nii, et alati saab õudusloo alguses surma tegelane, kes raudkindlalt väidab, et ta ei usu. Olgu selleks tapjaks siis kummitus, koletis, üleloomulik jõud jms.

Sellele järgnes veel arutelu Covid-19 mõjust õuduskirjanikele ja peamise vastusena kumas see, et zombisid on vähe. Ollakse valmistunud pannide ja matšeetedega nendega võitlema, kuid ühiskonna sulgemine, isolatsioon ja kartus haigestuda on hoopis õudsemad.

Lõppu veel kirjanike viimati ilmunud või kohe ilmumas romaanid:

Stephen Graham Jones – ***The Only Good Indians***

Stephen Graham Jones – ***Night of the Mannequins***

Charleine Harris – ***A Longer Fall***

Charleine Harris – ***The Russian Cage***

Paul Tremblay – ***Survivor Song***

Justina Ireland – ***Deathless Divide***

Justina Ireland – ***Ophie's Ghosts***

Christopher Golden – ***Baltimore Omnibus Volume 2***

Christopher Golden – ***Red Hands***

Tegelikult leidis aset veel üks paneelide plokk, kuid mu pea oli selleks hetkeks piisavalt pulki täis ja teemad ei tundunud ka kuigi huvipakkuvad. Seega jäi mu saagiks viis tundi muhedat kuulamist, hulganisti lugemissoovitusi ja omajagu naermist. Kokkutuleku tarbeks oli loodud ka eraldi Discordi keskkond, kus oli võimalik korraldajate ja kõigi esinejatega ettekannete järel edasi suhelda, mida aktiivselt kasutati.

Mida siis lõpetuseks öelda? Internetis toimuva kokkutuleku formaat on täitsa sobiv sellelaadse ürituse korraldamiseks ning loodan tulevikus veel neist osa võtta. Soovitan teilegi!

Harry Potteri teemaline viktoriin

25. septembril toimus Prima Vista kirjandusfestivali raames ka Harry Potteri imelise võlumaailma teemaline viktoriin. Koha peal vastas küsimustele ligi sada huvilist! Et lahendamisrõõmu jaguks ka kodustele raamatukoidele ja potterisõpradele, siis palusime korraldajalt, Irina Möldrelt, küsimusi ka meie Reaktorisse üles riputamiseks. Head nuputamist!

Vastuste spikker asub postituse lõpus.

1.

Mis on Gilderoy Lockharti lemmikvärv?

A. helesinine
B. lilla
C. kollane
D. roosa

2.

Millisel (mugu) Londoni tänaval asub Lekkiv Katel?

A. Charing Cross Road
B. Shaftesbury Avenue
C. Baker Street
D. Kings Road

3.

Millal on Hermione sünnipäev?

A. 15. september
B. 17. september
C. 19. september
D. 21. september

4.

Kus toimus Sybill Trelawney tööintervjuu?

A. "Seapea" kõrtsis
B. Lekkivas Katlas
C. "Kolme Luua" kõrtsis
D. madam Puddifooti kohvikus

5.

Kes on illustreeritud Harry Potteri raamatute illustraator?

A. Quentin Blake
B. Beatrix Potter
C. Tony Ross
D. Jim Kay

6.

Kes oli MACUSA president 1920-1928?

A. Martha Steward
B. Seraphina Picquery
C. Isolt Sayre
D. Charity Wilkinson

7.

Mitu otse Siganurme viivat salakäiku on Sigatüükas?

A. 5
B. 7
C. 9
D. 11

8.

Mis loitsust ravis Lockhart väidetavalt terveks ühe Transilvaania külaelaniku?

A. magamisloitsust
B. söömisloitsust
C. tantsimisloitsust
D. vatramisloitsust

9.

Mis loomad veavad Sigatüüka tõldasid?

A. testralid
B. pegasused
C. ükssarvikud
D. eimiski

10.

Keda mängis Jude Law Fantastiliste elukate teises filmis?

A. Albus Dumbledore
B. Nicolas Flamel
C. Alastor Moody
D. Gellert Grindelwald

11.

Kes oli kolmanda Harry Potteri filmi rezissöör?

A. David Yates
B. Chris Columbus
C. Alfonzo Cuaron
D. Mike Newell

12.

Mis oli Siriuse venna nimi?

A. Arcturus
B. Orion
C. Regulus
D. Draco

13.

Mis kirjastus annab Eestis välja Harry Potteri raamatuid?

A. Pegasus
B. Tänapäev
C. Varrak
D. Pilgrim

14.

Mitu punkti annab kitu?

A. 150
B. 160
C. 170
D. 180

15.

Millise hüüdnime andis Lavender Ronile?

A. Ronnie
B. Won-Won
C. Ro-Ro
D. Wonnie

16.

Mitut Bertie Bottsi kõikvõimaliku maitsega oakommide maitset mainitakse Harry Potteri raamatutes?

A. 40
B. 50
C. 20
D. 30

17.

Kes oli Iirimaa võistkonna püüdja karikaturniiri finaali ajal?

A. Mullet
B. Troy
C. Connoly
D. Lynch

18.

Mida nägi Harry Roni tassis?

A. sünk
B. tammetõru
C. vettinud pruun soga
D. hõvakübar

19.

Mitu hõbesirpi teevad kokku galeooni?

A. 19
B. 17
C. 15
D. 13

20.

Kes oli esimene mugupäritolu võulkunstiminister?

A. Nobby Leach
B. Basil Flack
C. Artemisia Lufkin
D. Ulick Gamp

21.

Kes loeb ette Harry Potteri ingliskeelseid audioraamatuid?

A. Hugh Laurie
B. Anthony Hopkins
C. Benedict Cumberbatch
D. Stephen Fry

22.

Kes kirjutas raamatu "Fantastilised elukad ja kust neid leida"?

A. Theseus Scamander
B. Rolf Scamander
C. Newt Scamander
D. Lysander Scamander

23.

Kelle võlukepp on:
valgepöök ja lohe südamekõõlus,
üsna jäik,
kümme ja veerand tolli?

A. Harry Potter
B. Cedric Diggory
C. Fleur Delacour
D. Viktor Krum

24.

Mis kingiti Nevilleile viieteistkümnendaks sünnipäevaks?

A. Trevor
B. Mimbulus mimbletonia
C. meenutaja
D. uus võlukepp

25.

Kelle tsitaat?

"Ära muretse.
Sa oled niisama terve mõistuse juures nagu mina."

A. Luna Lovegood
B. Albus Dumbledore
C. Nymphadora Tonks
D. Sybill Trelawney

VIIGILAHUTUS

Kui palju maksis Fantastiliste elukate kahe filmi tegemine kokku (dollarites)?

Viigilahutuse vastus:
1 530 000 000

Vastused

1B, 2A, 3C, 4A, 5D, 6B, 7B, 8D, 9A, 10A, 11C, 12C, 13C, 14A, 15B, 16C, 17D, 18C, 19B, 20A, 21D, 22C, 23D, 24B, 25A

Raamatuarvustus: „Saladuslik tsaar 6. Viimase vere poole“ (Reidar Andreson)

Algupärase ulmekirjanduse huvilistel on taas võimalus sukelduda Eesti tingimustes üsna haruldasse nähtusesse ehk kümne kirjaniku loodud ühismaailma. Viimase “Saladusliku tsaari” sarjas ilmunud teosest, mis samuti oli jutukogumik, on möödas kaks aastat ja käesolevas kogumikus astuvad autoritena üles mõned üllatavad nimed nagu Veiko Belials või Miikael Jekimov. Samuti teeb eelnimetatud ühismaailmas oma debüüdi Laura Loolaid. Naljaga pooleks võib uueks autoriks lugeda ka Joel Jansi, kes eelmises kogumikus veel J.J. Metsavana pseudonüümi kasutas. Lugusid on kokku seitse, millest üle poolte autoriks on harjumuspäraselt kas ainuisikuliselt või kellegagi kahasse Maniakkide Tänav.

Mis veel – sel korral on kõigi lugude ühisnimetajaks üks tegelane nimega Mürakas. Tegemist on kosmoses sündinud Läti juurtega inimesega, kes astus esimest korda lavale 2014. aastal toimunud ulmejutuvõistluse jaoks kirjutatud Tänavi loos “See maailm on mulle”. Autorid ise mainisid esitlusel, et kuna ideid ja lugusid oli selle tegelasega aastate jooksul kogunenud mitmeid, oli viimane aeg need ühtse kogumikuna ära realiseerida. Seda enam, et järgmine lähiajal ilmuv Tsaari romaan saab olema seniste eestvedajate plaanide järgi viimane teos selles ühismaailmas. Kui see juhtub järgmisel aastal, on põhjust tähistada ümmargust 10. juubelit esimeste juttude loomisest.

Üldiselt võiks pikalt rääkida lugude läbivast ning värvikast tegelasest Kristians “Mürakas” Jurmalast, aga minu meelest väärib hoopis enam tähelepanu asjaolu, et Eesti ulmekirjanikud on kirjutanud seitse lugu, milles on lätlane peategelane või vähemalt mängib üsna olulist kõrvalrolli. Mis veelgi huvitavam, eestlased on saanud mitmes loos lausa antagonistideks. Mulle ei meenu Eesti kirjandusest (olgu see siis tava- või ulmeteos) Eesti autorite poolt kirjutatud raamatuid, kus kangelaseks on meie lõunanaabrist tegelane ja meie ise need negatiivsed kujud. See tekitas koheselt idee otsida üles mõni eesti keelt valdav lätlane ja paluda tal mõni antud kogumiku juttudest naaberkeelde tõlkida. Väga huvitav oleks lugeda Läti (ulme)lugejate reaktsioone sellele.

Kogumiku erinevad jutte lugedes tekkis tahes-tahtmata mulje, et sündmustike harud koonduvad vaikselt ühte suunda, mis ilmselt tsaari-maailma viimases romaanis kenasti kokku sõlmitakse. Kosmoses vägevaks muutunud eestlastele ja pead tõstvatele lätlastele on vaja oma kodu, sest kaks kivi ei taha kuidagi ühte nõusse sobituda. Kellele Maa, kellele planeet Hämarik, kellele hoopis midagi muud. Pildil on endiselt Toonilt tuntud putukad, kellega lüüakse vihaseid lahinguid, kohtame müstilist tehislikku kosmoseelukat, pidevalt kipub esiplaanile üks veider, aga huvitav samblatsivilisatsioon ja loomulikult on tähtis roll lugejate lemmikul Jaan Allosel, kes tehismõistusena kosmoses ringi möllab. Ja taustal on midagi veel suuremat…

Tegelikult ei tahakski lugusid ükshaaval läbi hekseldama hakata, sest minu meelest on sel korral tunda ühtsust mitmes aspektis – jutud on põhjalikud ja hästi fabuleeritud, stiililt ühtlase tasemega ning huvitavad lugeda. Kuigi tegevuspiirkond, kui seda avaruumis saab nii nimetada, oli üsna lai, ei jäänud kordagi muljet, et kellelgi hakkaks maailm või tegelaskond käest lipsama. Mõneti võiks neljast lühiromaanist ja kolmest jutustusest koosnevat kogumikku viie autori *fix-up* romaaniks nimetada, kus põhimõtteliselt samad tegelased erinevatele paikadele ja olukordele vaatamata konkreetse ehatäpi poole suunduvad. Seda muljet suurendasid osade lugude lõpud, millel puudus puänt või rahuldav lahendus. Tundus, nagu oleks lihtsalt üks eepiline

sündmus ära kirjeldatud ja siis kukkus piltlikult öeldes “pastakas käest” ehk juu see edaspidi paistab. Noh, autorite meeltes on asjad kindlasti paigas ja küllap aruteludes nii mõnigi segasem seik värvikalt mentoolsigareti kõrval lahti seletatud. Kuid sellele vaatamata on kogumiku tervikpilt väga meeldiv, millega võikski arvustuse otsad kokku tõmmata. Lugege ja kommenteerige teiegi!

Muuseas, raamatu kaanepilt on üks kaunemaid ja õrnemaid, mida Tsaari kogumike puhul nähtud. Poeta või heldimuspisar, eks.

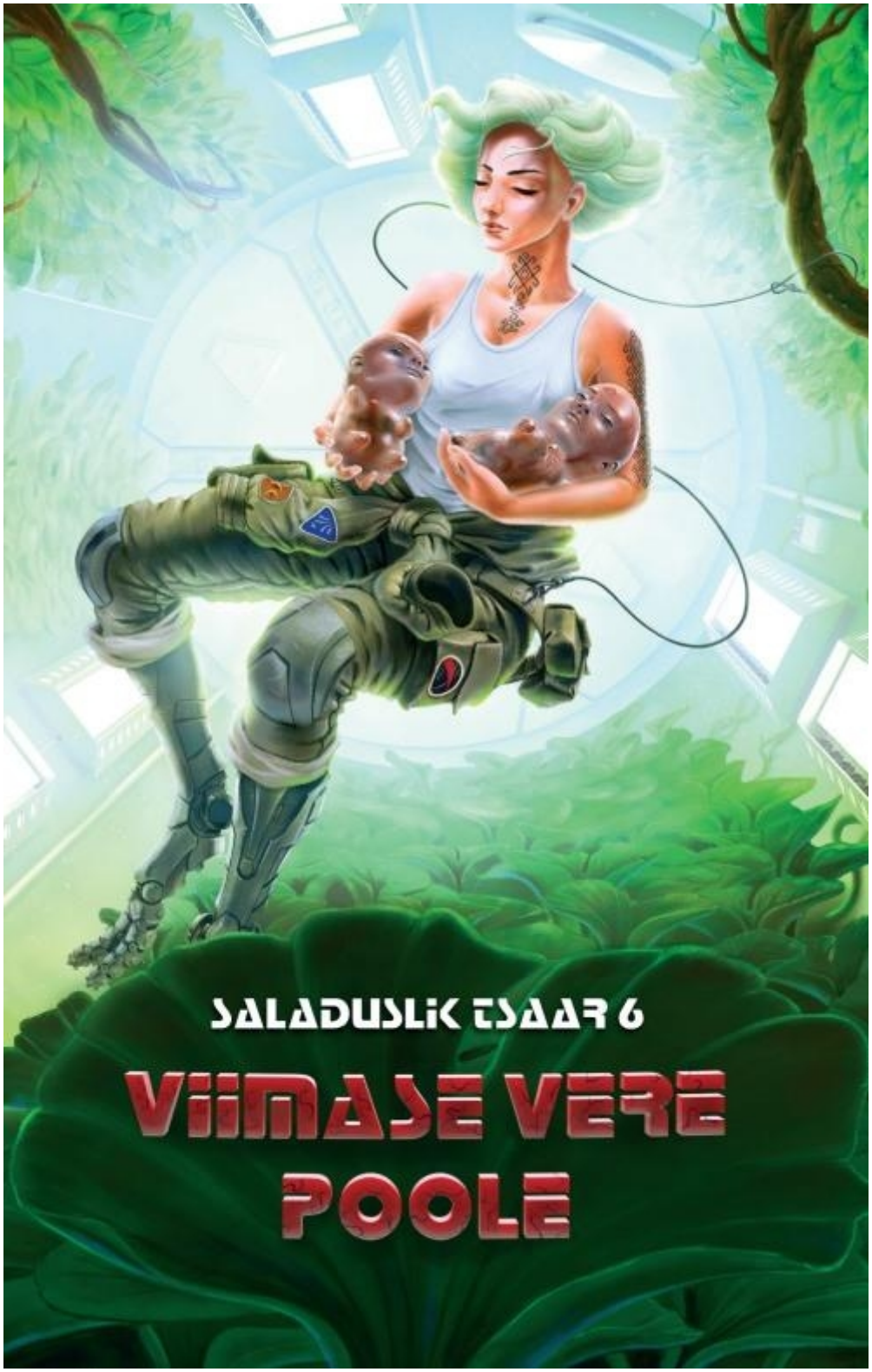

Raamatuarvustus: Jumala(mehe) rännuteed kosmoses (Ene Kallas)

Haviland Tuf leiab suure laeva. Laeva, mis teeb ta jumalaks. Või jumalale lähedalolevaks isikuks. Loomine on ju jumalate privileeg? Ja just loomisega Haviland Tuf tegelebki. Uus elu võrsub laevas endas. Ainus töö, mis tuleb Tufil põhjalikult endal ära teha, on see, et kuidas luua elu nii, et see aitaks neid, kes abi vajavad ja samas ei jääks Tufi südametunnistus kripeldama. See, et ta loomise eest raha tahab, noh, kaupmees ta on ja kaupmeheks ka jääb. Ja elada kuidagi tuleb. Miks mitte olla siis ökoloogiainsener?

Kui päris otsast alata, siis juhtus nii, et laeva leidmise au Tuf päris endale ei saa. Küll aga võib ta nimetada ennast võidukaks osapooleks. Nimelt palkas tema ja ta esimese laeva, Suurepäraste Odavate Kaupade Küllusesarve üks kamp jõhkardeid. Võimalik, et siinkohal teen liiga kaasasolevale sõjaajaloolasele ja võibolla ehk ka küborgile, aga teiste kohta ei saa mitte midagi liiga head öelda. Lühidalt öeldes üritavad nad kõigil oma kaaslastel nahka üle kõrvade vedada, et saada laeva nimega Ark omanikeks, et see suurte kasudega maha müüa. Sõjaajaloolane – tema nägi laevas karjäärivõimalust. Naine, kellele tegelikult ARKi avastamise au kuulub, noh, teda võib nimetada Martini üheks kõige haledamaks tegelaseks. Neile, kes kasse kogu südamest vihkavad ja sõna otseses mõttes neid vaenavad, tuleb ju kaasa tunda? See naine sisuliselt tapab kapteni lemmiku. Nimelt reisib Haviland Tuf ühes oma kassidega mööda kosmost. Kasside nimed on Häving ja Šampinjon. Hea uudis on aga see, et karma või naise rumalus sai kohe jaole ja ta sureb sama hirmsal või isegi veel hirmsamal moel kui Tufi lemmik.

Paradoksaalsel kombel osutab ta kassi tapmisega Tufile aga teene. Tuf mõtleb nimelt välja, kuidas ARKI masinad enda heaks tööle panna ja loob surnud kassi osakesest uue kassi, Kaose. Kui laev jääb tema valdusesse, on otsus tehtud. Kaupmehest saab ökoloogiainsener. Ülejäänud raamat tegeleb Tufi seikluste ja sekelduste kirjeldustega.

Tuf on nii mõneski mõttes ääretult sümpaatne hiiglane. Esiteks – talle meeldivad kassid. Teiseks – ta on põhjalik. Kolmandaks – peale kasside peab ta lugu kõikidest elusorganismidest. Neljandaks – tal on vankumatu aukoodeks. Viiendaks – ta peab alati oma sõna, isegi kui see sõna kipub ähvardama tema elu ja heaolu. Kuuendaks – ta ei hinda väga rahvamasse.

Kõik peatükid on omavahel seotud suurema loo kaudu. ARK ja tema saatus. Ehk siis see, kuidas Tuf kaitseb ja kasutab oma omandit. Seemnelaeva. Samas on kõik peatükid otsekui eraldi lood. Niisiis olen ma siinkohal üsna kahevahel, kas tegu on formaalses mõttes romaani või jutukoguga. Sidususele vaatamata on vist kõik lood enamvähem eraldi loetavad. Samas ei saa seda ise enam öelda ega katsetada, sest loetud sai algusest peale. Niisiis, las siis olla romaan. Minugipoolest.

Veel suurem lugu on aga see, et raamat kuulub omavahel üsna lõdvalt seotud Tuhande Maailma sarja. Kõik, kes Martinist midagi peale "Jää ja tule laulu" teavad, teavad vähemalt "Liivakuningaid" ja "Öölendajaid". Jah, Tufi lugu juhtub samas taustsüsteemis.

Mis on aga lahe, minu jaoks vähemalt, et kõik need lood on nii erinevad, nii eraldiseisvad, et neid saab seostada vaid samade kohanimede ja ehk ka mõne selle maailma ajalookillu kaudu. Kõik muu on vaieldav.

Tahtmata ära rikkuda elamust, ei hakka siinkohal kirjeldama Tufi seiklusi sest ajast kui temast saab ökoloogiainsener. Olgu aga ära öeldud, et seda Martini teost nautisin ma esimesest sõnast kuni viimaseni. Nii sisulises, stilistilises kui ka sõnastuslikus mõttes. Mitte midagi ei suutnud seda ära rikkuda. Niisiis – veel seda head ja huvitavat ja fantaasiarikast Martinit palun? Seda Martinit, kes ei pea žanritel piire, vaid doseerib teadusulmet, fantaasiat ja õudust oma suva järgi. Ja teeb seda paganama hästi.

Georg R. R. Martin

"Haviland Tufi reisid"

Tõlkijad: Jaana Talja, Tatjana Peetersoo, Triin Loide, Piret Frey ja Maria Reile

Orpheuse raamatukogu 5/2020

Fantaasia

Tartu

2020

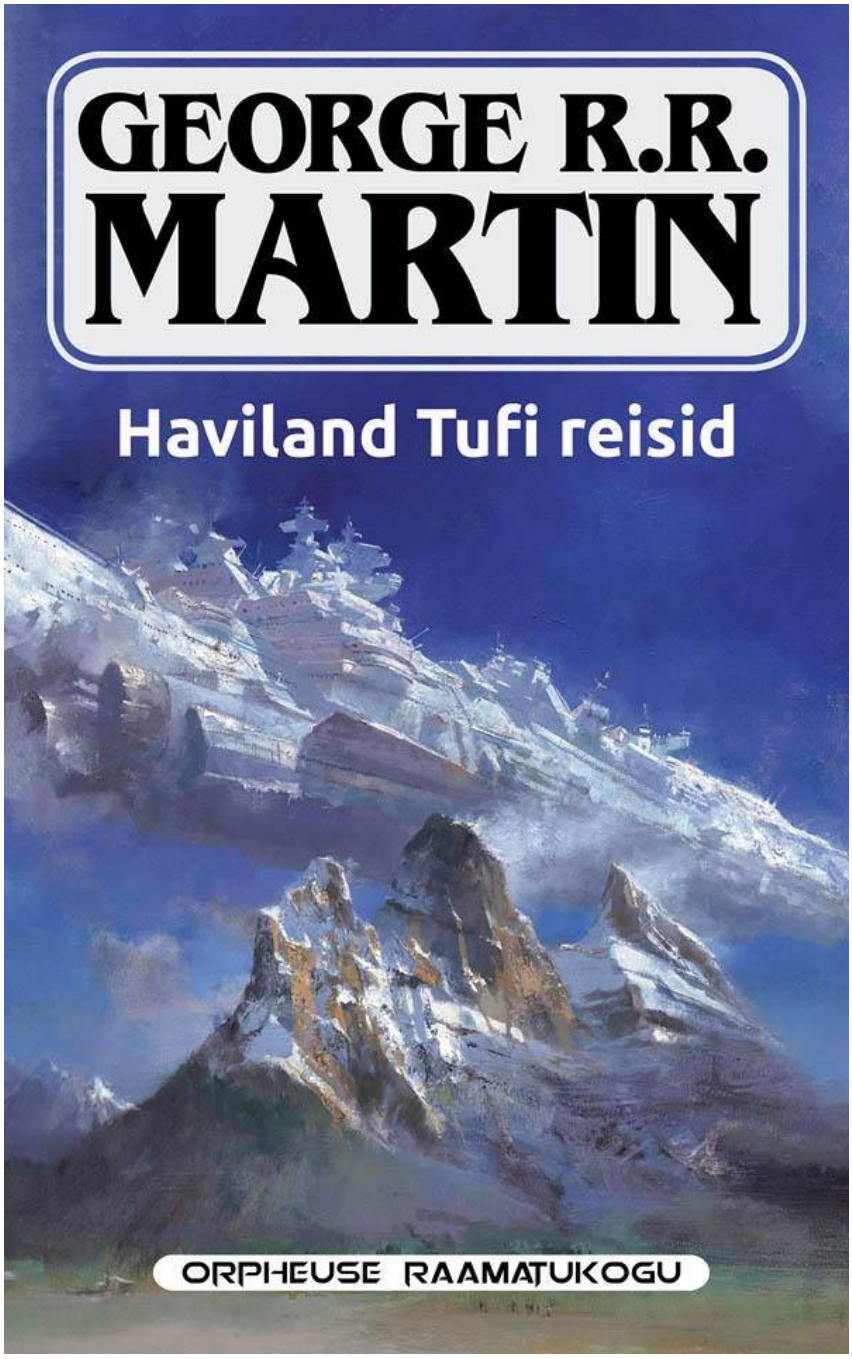

Raamatuarvustus: Carolin Kuuskmäe „Ekraani taga“ (Mirjam Kaun)

Wattpad on platvorm, mis noortele fanfictioni fännidele tutvustamist ei vaja, kuid kui vanus juba kasiinosse lubab, siis reaktsiooniks hoopis: What pad?. Selle toreda lehe enda moto on "Where stories live" ehk siis maakeeli „Paik, kus lood elavad”. Vot, oleks ma varem teadnud, et kõik need üllitised raamatukoguriiulitel puha surnud on ja nende elustamiseks hoopis Wattpadi vaja. Aga nali naljaks.

Wattpad arenes välja fanfictioni pesast, kuid õnneks arenes sealt ka algupärast loomingut, ning sai kohaks, kus noored autorid said võimaluse esimesteks katsetusteks, saades ka vahetut tagasisidet. Kui raamatu kirjutamine nõuab pikaaegset pühendumist, siis antud platvormil postitatakse (ja ka kirjutatakse) lugusid jupikaupa, nõudmata autorilt suuremat pühendumist. Et veenduda Wattpadis kui heas stardiplatvormis, võib heita pilgu järgmise kuu (oktoobri) kinokavale, kus võimutseb Anna Toddi romaani „Pärast” järg, mis samuti alguse saanud Wattpadist.

Miks ma jauran nii palju mingist suvalisest noorte platvormist? Sest järgmine teos on just nimelt sealt alguse saanud. Raamat, mida kirjeldatakse tagakaanel kui noortepõnevikku, ilmus esmakordselt just lehel wattpad.com, kus lugu ilmus Shershade’i nime all. Kusjuures noore üllitist on seal loetud ligi 40 000 korda. Olgem ausad, see on võimas number! Nii et pole ime, et ühel hetkel sai see raamat ümber töötatud, toimetatud ning täitsa PÄRIS raamatuna välja antud. Noor autor jutustab täiesti seebiooperlikult ootamatute süžeepööretega tempoka loo, kus sekundikski ei hakka igav, ja kui sa suudad juhtuvat ette ennustada, siis pead küll hiromant olema.

Unustage Simukka Lumikki ja Larssoni Lisbeth Salander ning kohtuge Eesti oma hüpergeeniusest häkkerdetektiiviga, kes vabal ajal peab restorani, leiutab keldrisse loodud laboris uusi relvi ja no tegelt tahaks ta keska ka ära lõpetada. Kui see tundub liiga seebiooperlik, siis visake raamat kohe kaugele eemale, sest sellega alles lugu algab. Samal ajal ilmneb kummalist infot tema ema surma kohta ning ilmub välja ka üks ootamatu tuttav minevikust. Ka ta ema ei olnud see, kelleks ta teda pidas. Loomulikult sekkub loosse nunnu klassivend, kas Sara õpib usaldama ja oma üksilduse kookonist välja tulema? Kas ta saab teada, mis juhtus tema emaga ning kes on tema isa tegelikult?

Raamatu tagakaanel on toodud välja veebilugejate kommentaare nagu: „Holy shit! Sa oled nagu … Wow!! See on parim raamat ever!!! Armastan sind õudselt!!! ❤❤❤”.

Ma arvan, et see kommentaar ilmestab ideaalselt raamatu sihtgruppi. See tekst ei olegi mõeldud prillipapadest teadlastele, kes otsivad taga motiive ja analüüsivad narratiive. Lugu on just teismelistele, kelle emotsioonid ja elud on alati keerlemas üle võlli ja kes kooli pinge kõrvale vajavad just sellist pöörast seebiooperlikku noorte ulmeromaani. Ja seekord ei tähenda ulme tulnukaid, võlureid ega düstoopilist kõrbe, vaid täitsa meie oma, tuttavat maailma, kus tehnoloogia on veidi kõrgemalt arenenud.

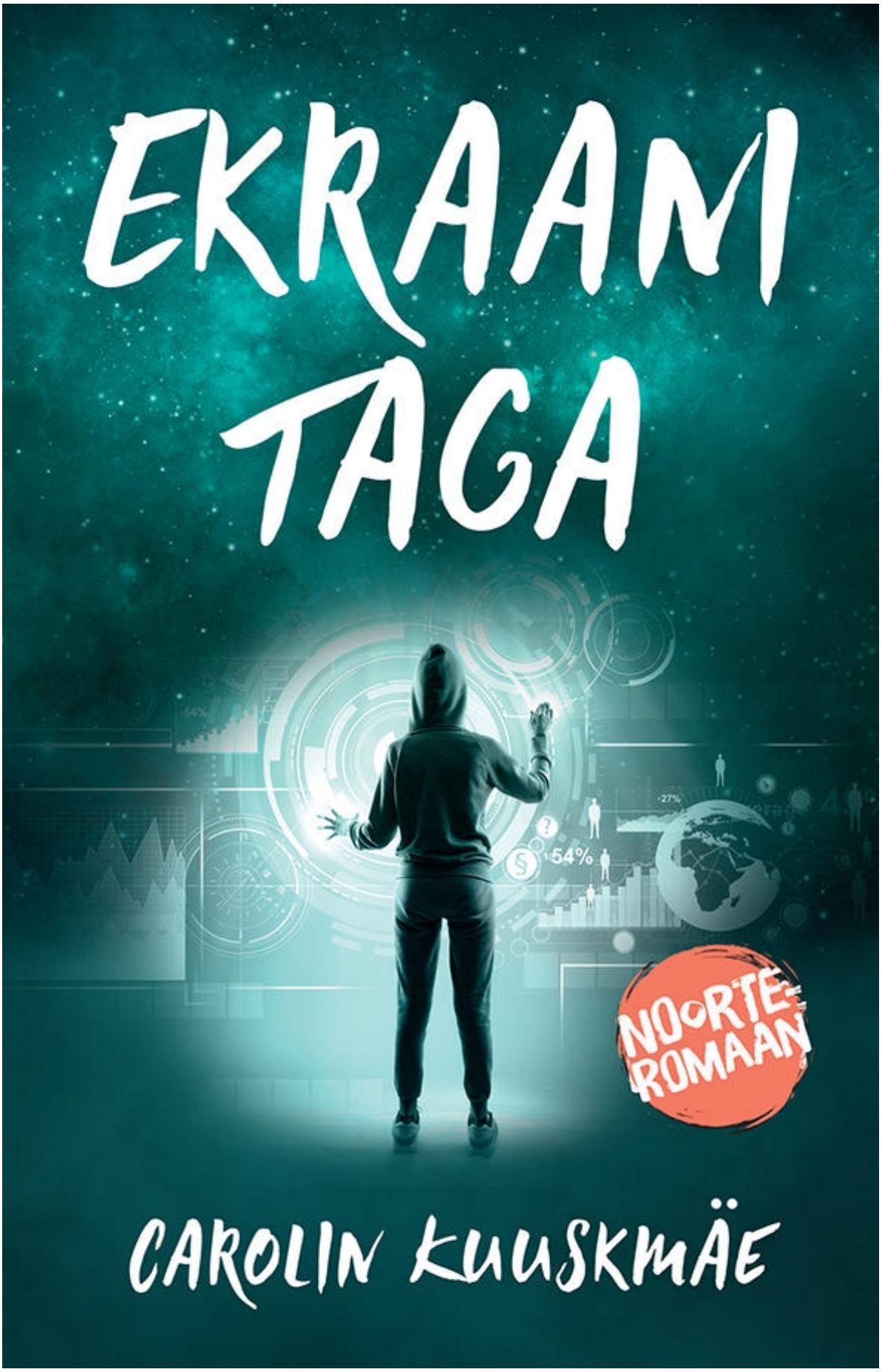
EKRAAMI TAGA
27%
54%
NOORTE-
ROMAAN
CAROLIN KUUSKMÄE

Raamatuarvustus: Eiv Elooni „Kaksikliik” ehk Raamat, mida keegi ei loe (Marko Kivimäe)

Eiv Eloon, pärisnimega Lea Soo. Raamatukogutöötaja, ulmekirjanik ja bioloog. Jüri Kallas on uurinud natuke autori kohta, selle kohta leiab ülevaate siit.

Raamatust. Tegu on planeedil Avatil elavate gaalide ja varelitega. Elutingimused on muutunud kehvaks, kiirgus on meeletu ning varelite looted hukkuvad lihtsalt. Samas gaalide rinnalohkudes saab lapsukesi üles kasvatada. Seega ongi nii, et gaalid ja varelid elavad eraldi, gaalid lausa kardavad vareleid. Sest varelid domineerivad gaalide üle, vahel võtavad gaale enda juurde, piinavad ja teevad neile valu, umbes aasta hiljem sünnib vareleid külastanud gaalil lapsuke. Planeet ise on ja pole ka meie omaga sarnane, paljud asjad on teistmoodi ning üldse kummalised. Inimesed… st kas on üldse tegu inimestega, see pole ka selge… elukad on üsna looduslembesed.

Mulle meeldis tohutult raamatu keelekasutus. Eiv Eloon on kohati poeetiline nagu Bradbury, sekka on väljamõeldud sõnu, mis muudavad vaimusünnitatud maailma veelgi kummalisemaks. Stiilinäide (lk 33): *“Mets humises Juga ümber. Kuskilt ääretu kaugelt-kõrgelt valgus maapinnale päikese koldseid kiiri, mis tundusid nii üllatavatena tumeroheka hämaruse taustal. Paks päsmas rohi vooderdas metsaalust. Kauguses toimus aga midagi seletamatut: seal sinerdas tumedalt ja salapäraselt. Või tõusid ülespoole keerlevad valgussambad. [....] Kui ta väsimust tundis, otsis ta vaikse varjulise paiga, laskus rohule, koplas kätega rohus, kas seal mürgiseid taimi pole, vabastas end riietest ja jäi kiiresti magama.”*

On see raamat nüüd krüptiline, semiootiline, filosoofiline, diiplev soga, vaimustav mõistukõne või midagi kuuendat - oleneb vaatepunktist. Juttu on varelite ja gaalide omavahelisest läbikäimisest ja kooseksisteerimisest, laste ja vanemate omavahelisest suhtlusest. Raamat täis valu - aga see pole nö. õudukalik valu või piinaporno, mida tänapäeval siin ja seal ikka “harrastatakse”. Mingi nurga alt “naistekas”, või siis ulmeline genderfantaasia... ehk hoopis feministlik postulaat? Võta nd kinni, eks ta üks selline ummamuudu raamatumaailm ole, mingis mõttes lausa haiglane teos, mis tekitab küsimuse, et kas autor (naine) äkki elas enda pingeid läbi kirjanduse välja? Sest see psühholoogiline romaan kisub vahel ikka üsna patoloogiliseks kätte ära.

Raamatus pole kordagi sõna “mees” (küll aga on sõna “naine” paaris kohas gaalide juures ning teises raamatus on juttu vahel inimestest) - aga üsna selgelt saab raamatut lugeda nii, et on mehed ja naised, mehed siis valitsevad maailma ja naised on madalamad kui muru, võtavad kõik okaskroonid ja pained alandlikult vastu ning lasevad endaga erinevaid võikaid eksperimente teha. Aga kas see tegelikult ka nii on - võta nüüd kinni. Ma olen üsna kindel, et kui see sari oleks ilmunud aastal 2020 siis oleksid radikaalsed feministid sillas, on ju just esimene raamat vägagi misandrialik. Aga õnneks on nad ilmunud kunagi ammu, tänapäeval ei loe seda enam keegi. Või kui loeb siis saab vaadata väljaspool de facto kehtivad väärtus- ja mõtteruume.

Mulle väga meeldis see, et autor oskab väga hästi kirjutada sellest, mida ta ilmselgelt hästi valdab. Mulle jääb vist eluks ajaks meelde Marje Ernitsa “Kuukerijad”, kus oli teravalt tunda, et autor kirjutas talle täiesti võõrast teemast ning tulemus oli lausa kohutav. “Kaksiklliik” on omamoodi ulmekas, kus on täpselt parajal määral taustabutafooriat, millele on maalitud siis

see pilt, kus autor lausa särab. Lummav raamat, selliseid on üldse maailmas vähe, rääkimata veel kodumaisest kirjandusest.

Ja nüüd tuleb siis suur ja üsna jäme “aga”. Kogu mu senine jutt käis suuresti teose esimese osa kohta. Teise osa puhul asusin õhinal lugema ja mingil hetkel hakkas alguses silm tõmblema, seejärel hakkas järjest enam pilk uduseks muutuma ning tähelepanu kogunisti tekstilt hajuma.

Ühtepidi ei olnud enam nagu midagi uut ning teisalt muutus tegevus kuidagi hakituks, mingil hetkel kukkusin täiesti rongilt maha. Lisaks just lõpupoole tundus, et autor hakkab enda kompetentsi piiridest selgelt väljuma, viimastel lehekülgedel läks üldse käest ära kus lavale tulid hoopis uued mõtted, mis varasema kas just tühistasid aga igaljuhul kuidagi jaburaks muutsid. Lisaks kui esimene raamat oli selline, kus tegelased olid inimestest pigem kaugel siis teises osas moondusid nad järjest inimlikumaks - oli see siis keha kirjeldamine või kohati lausa sõna “inimene” kasutamine. Samal ajal kippus uudsete sõnadega vürtsitamine liialt üle võlli minema ning muutis kogu supi veel veidramaks. Sisust ma parem ei räägigi kuna see on küll vahel ühtepidi paarkümmend aastat hiljem, siis minevikus - aga tegelikult on kohati raske aru saada, mis perioodist nüüd jutt on, autor on ajanud legoklotsid sassi (mis tehnilise võttena pole muide üldsegi halb) ja tulemus on nagu meega kokkumääritud searasvajäätis, mida tipitakse surströmmingusse. Nagu… ei.

Seega – esimest osa julgen küll soovitada kui vähegi söandada lugeda midagi tavapärasest erinevat. Teine osa ei andnud enda lugemiskogemusele küll midagi juurde. Võibolla olin ise küündimatu, ei eita üldse seda võimalust. Aga esimene, esimene osa oli väga kobe ja ponks.

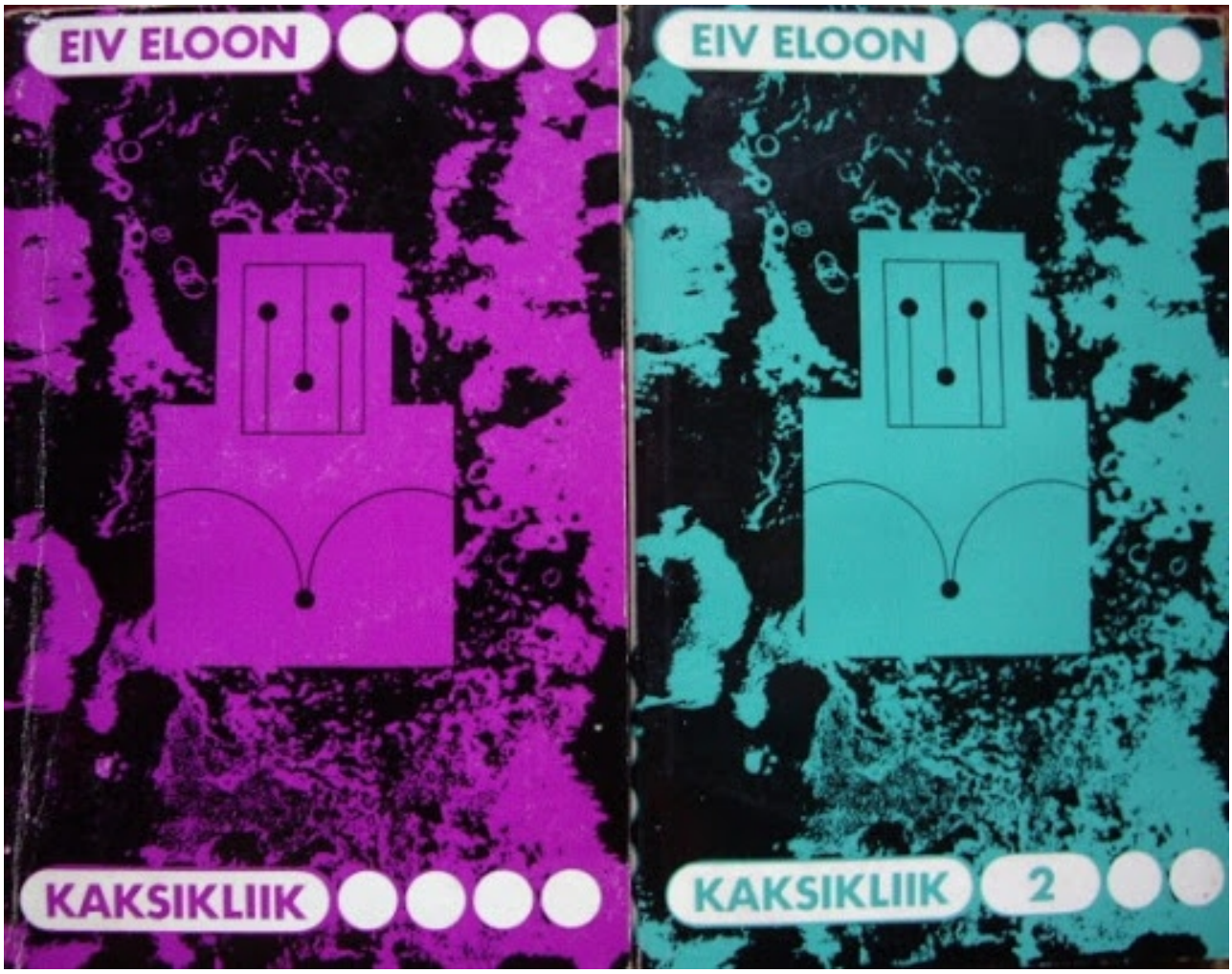

Raamatuarvustus: Heinrich Weinberg „Meeleheite valem“ (Agur Tänav)

Asudes lugema mõne autori teost, annab lugeja ennast tahtmatult justkui selle autori meelevalda. Ta nõustub sukelduma maailma, mille autor on loonud, osalema fiktiivsetes eludes ja väljamõeldud sündmustes, mis võivad olla ülimalt intensiivsed emotsioonide ja sündmuste virrvarrid või vastupidi, ülimalt rahulikud kulgemised või pikad filosoofilised mõttearendused.

Enese jaoks tundmatu autori teoste avastamine on nagu uude maailma minek, mõnest oled kuulnud kõlakaid, mõnest ei tea midagi muud, kui vaid kaanepildi peibutavat reklaamsära. Võttes aga ette mõne säärase autori teosed, kelle loomingut ollakse juba mitmeid kordi lugenud, on lugejal olemas ootused ja lootused, võib-olla eelarvamused ja kui tegelikkus kattub ootuste ja lootustega, siis peaks lugeja olema rahul. Vähemalt mina olen sõlminud oma loetavate teostega selles mõttes rahu, et ma ei nõua neilt midagi, mida ma juba ette tean, et nad ei suuda mulle pakkuda ja kui ma juba ette tean, et nad mulle tõenäoliselt ei meeldi, siis ma neid ka kätte ei võta. Erandi teen vaid siis, kui keegi suudab mind veenda, et seekord on toimunud mingi liikumine mulle rahuldavas suunas.

Heinrich Weinbergi teoseid olen ma varem lugenud, küll mitte kõiki, kuid kindlasti enamikku ja nende seas ka „Eneseväärikusel pole sellega midagi pistmist“, mis on „Meelehite valemi“ esimene köide. Seepärast ma juba aimasin, mis võiks mind „Meeleite valemis“ ees oodata. Nagu eelolevast sissejuhatusest võib järeldada, siis kui ma oleksin eeldanud, et romaan mulle ei meeldi, siis poleks ma seda ka oma lugemislauale seadnud. Niisiis avasin ma „Meeleite valemi“ pigem positiivse meelestatusega ja võib öelda, et see säilis kuni tagakaaneni, mille ma sulgesin heatahtliku ohkega. Minu ette laotatud loo vältel ma ei üllatunud ega pettunud kuigi palju ja sain täpselt seda, mille järele olin tulnud. Tõsi, üks üllatus siiski oli. Enese suureks hämminguks leidsin end romaani avakolmandikus juurdlemas selle üle, et romaani stiil meenutab mulle väga ühe teise tuntud eesti teadusulme viljeleja stiili. Isegi niipalju, et kui ma ei oleks täpselt teadnud, kes on tegelik autor, siis oleksin olnud valmis kihla vedama, et selleks on hoopis Siim Veskimees. Veidi lakooniline stiil, teadusemekine meeleolu, pikad arutlused elust ja inimestest.

Ülejäänud kahel kolmandikul siiski ilmnesid erinevused. Weinbergil on kujunemas kaubamärgiks lisada peatükkide algusesse tsitaate ja kuiva teadust on samuti tublisti vähem kui Veskimehel. Seda viimast ei oska isegi öelda, kas see on plussiks või miinuseks. Tegelikult kaldub kaalukauss siin isegi Veskimehe poole, sest veidi enam teaduslikkust teeb ju iga teadusulme romaani ainult paremaks.

Kui varasemates romaanides mulle ei meenugi, et seda oleks vajaka jäänud, siis „Meeleheite valemi“ õhkkond oli just selline, et veidi enam teaduslikkust poleks ajuti sugugi paha teinud. Kuid sellest hoolimata on „Meeleite valem“ säärane teos, mida ma ei saanud lugeda kiirelt. Märksõnaks oli siinkohal just lakoonilisus. Tihtilugu oli nii mõnigi suurem sündmus antud edasi üsna kiirelt ja kui iga lauset hoolsalt ei haaranud, siis võis nii mõndagi kahe silma vahele jääda. Selles mõttes ma ei kurdaks, kui autor teinekord isegi rohkem „õhku“ sündmustesse sisse puhuks.

Kui tulla veelkord Veskimehe ja Weinbergi erinevuste juurde tagasi, siis Heinrich Weinbergi romaanis puudusid naturalistlikud seksistseenid, mille üle ma sügavalt rõõmustasin.

„Meeleheite valemis“ puudus ka üks veskimehelikke tugevusi, millele ma Veskimehe teoseid lugedes ei ole kunagi tähelepanu pööranud, kuid nüüd, kõrvutades neid „Meeleite valemiga“, siis tundsin neist suurt puudust. Need on naturalistlikud kirjeldused hetkedest „siin ja praegu“.

Weinberg loob üsna hästi maailma suurt ajalugu ja taustamaailma, ning eriti just seekord tundsin, et need olid just täpselt omal kohal ja just parajal määral, et manada lugeja silme ette „seda mis on olnud“. Mul ei olnud mingit probleemi elada kaasa Linnutee koloniseerimisele inimkonna poolt ja usun, et minu peas rullus see koloniseerimise lugu lahti samamoodi aeglaselt ja majesteetlikult nagu võis olla autori soov seda edasi anda. Kuid kontrastiks eeltoodule suutsin ma väga harva tajuda seda konkreetset ruumi, milles kangelased olid „praegu“. Enamuse ajast tegutsesid nad minu jaoks nagu udus, kuskil hägusas ruumis, mille piirjooni võis vaid aimata, aga peaaegu mitte kunagi selgelt näha. Olid mõned üksikud hetked, kus udu hajus ja ma „nägin“ seda lava, kus tegelased elasid ja võitlesid, kus ma tundsin liiva niiskust nende jalge all ja maitsesin koos nendega õhku, mida nad hingasid. Siis aga langes udumüür uuesti alla.

Nüüd hiljem selle fenomeni üle mõtiskledes tundub, nagu olekski autori soov pigem jutustada Suurt Ajalugu ning kõik see väiksem sebimine seiklusloo kuues on lihtsalt boonusmaterjal tegeliku loo vahele, et siluda üleminekuid ühe ajaloolise mõtiskluse juurest teise juurde. See ei ole sugugi halb viis lugu jutustada, vastupidi, Weinbergile see sobib ja on tema eripärane stiil, mille ma olen teadmiseks võtnud ja ootan juba ette. Ma usun, et mida paremini ta sellise esitusviisi käppa saab, seda paremaks ka tema teosed lähevad. Lihtsalt ma oleksin soovinud, et need huvitavad ulmeliste maailmade ja tegevuskohtade dekoratsioonid, kus tegelased reaalajas oma asju ajavad, saaksid (näiteks võimalikus kolmandas osas või mõnes muus järgmises romaanis) samavõrd suurt tähelepanu kui ajaloolised tagasivaated ja oleks minu ees lahti rullitud igas stseenis „käegakatsutavamalt“.

Nüüd, olles oma mõtetes loetut lahanud nii ja naapidi ning lugenud neid mõtteid üle, pean ütlema, et tegelikult oli üks asi, mis mind lugedes kõige rohkem häiris ja see oli pigem mu enda viga. Ma oleksin pidanud eelmise osa veel värskelt üle lugema. Muidugi saanuks autor lisada algusesse või läbi teose veidi enam selgitusi eelmises osas toimunu kohta. Selgitusi ja vihjeid täitsa oli, aga ahne lugeja tahab ju alati rohkem, kuidas muidu saaksid sündida tellisromaanid. Lugemist miski õnneks ei häirinud ja midagi otseselt segaseks ei jäänud. Kuid kolmanda osa puhul võiks tugevdatud selgitusi romaani alguses kindlasti kaaluda, sest esimese osa sündmused on siis juba päris kindlasti lugeja mälus paljude teiste loetud raamatute alla mattunud.

Mida siis kokkuvõtteks öelda? Ütleksin, et Heinrich Weinberg on hetkel üks väheseid eesti ulmekirjanikke, kelle teoseid ma ikka ootan. Neis on minu jaoks palju puudusi, kuid neis on ka palju huvitavaid ideid. Mitmed kätte võidetud ulmeauhinnad näitavad, et autor on õigel teel ja neid, kes tema teoseid ootavad, on omajagu. Õnneks on Weinberg ka üks nende, kahjuks liiga väheste, eesti ulmekirjanike seast, kelle teosed vähegi mõistliku regulaarsusega lugejateni jõuavad.

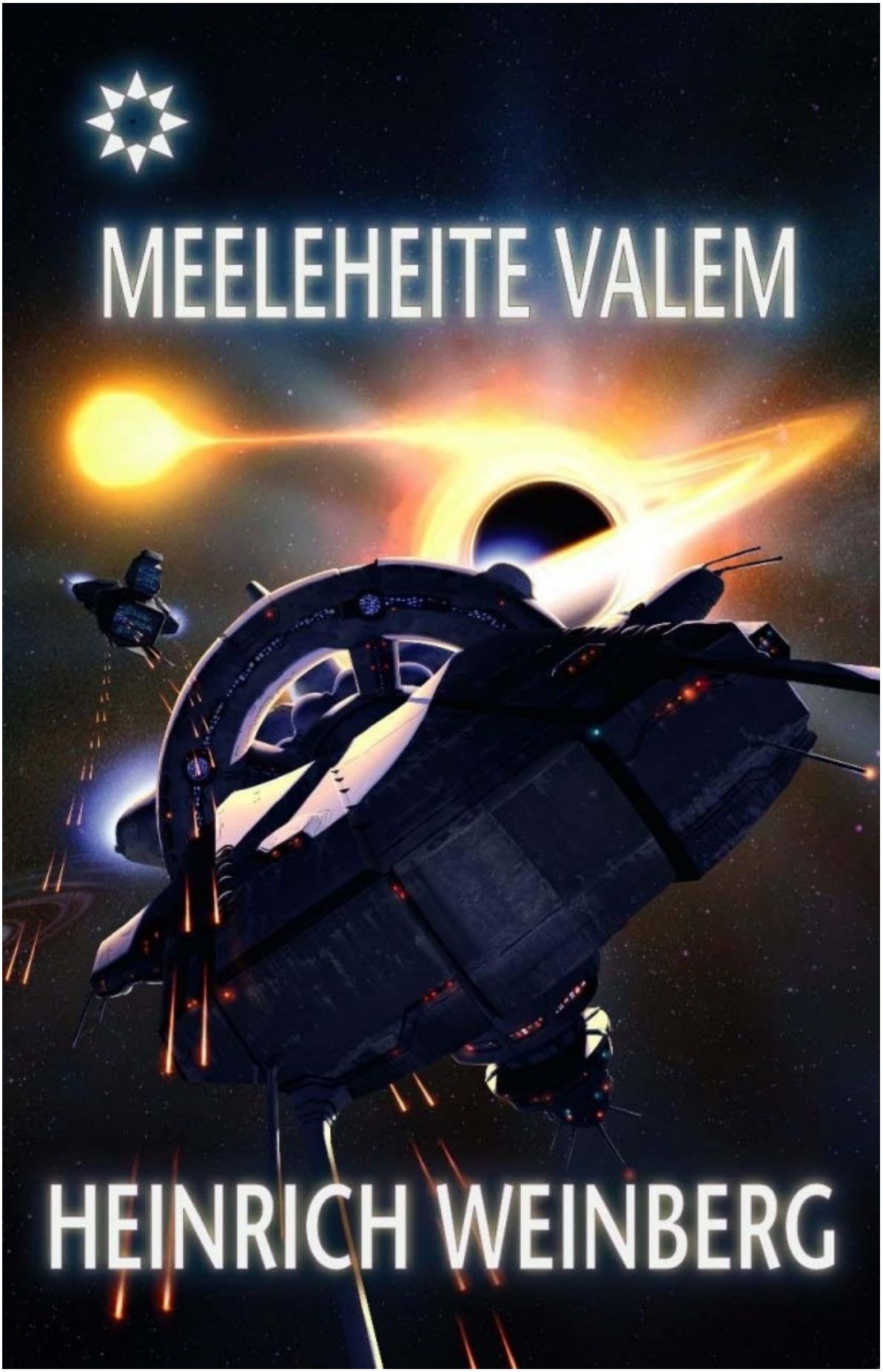
MEELEHEITE VALEM
HEINRICH WEINBERG

Ulmkonnakroonika 09/20

Ulmestaar: Iti Tõnisson

Iti Tõnisson (noorepõlvepseudonüüm Elläi Tuulepäälse), toimetaja (kirjastus Ilmamaa), luuletaja, kätt proovinud ulmejuttudega.

Mida praegu loed? Meeldib? Soovitad? Mida head vahepeal vaadanud-mänginud oled?

Just lõpetasin Suzanne Collinsi „Laululindude ja madude ballaadi“. Tahtsin teada, mis müüdi või varem maailmakirjanduses tuntuks saanud teema Collins seekord töödelda võtab ja ei pidanud pettuma: see on ju „Carmen“ düstoopia kastmes. Eesti keeles olen hiljuti üle lugenud Jim Butcheri raamatud Harry Dresdeni sarjast – rütm, tempo ja diktsioon töötavad ühtmoodi hästi teatris ja kirjanduses ja Butcher on siin meister. Kui meel must, siis võtan riiulist mõne Lois McMaster Bujoldi Milesi-sarja raamatu: vahel satub pihku narmendav vene väljaanne, mõnikord hoolikalt hoitud ja kiirelt ostetud eestikeelne, mõni originaal on kah kuskil, vahel kipun professionaalse kretinismi tõttu tõlkeid võrdlema. Uut trendiulmet loen pigem tähelepanuharjutusena: kui äge on naispeategelane, kas ta on LGBT esindaja või mõni kandev kõrvaltegelane täidab selle kohustusliku rolli, kuidas on rassid või rassitus kujutatud jne. Filmidest haaras mu täielikult kaasa sari „Expanse“, mis määrab nüüd minu jaoks järgmiste filmide ja sarjade latikõrguse.

Mis naelutab sind raamatu külge? Mis peletab eemale?

Mind peletab raamatu juurest see, kui autor alahindab lugejat – kehva kirjutamisoskuse serveerimine erilisusena, stereotüüpide ja trendide tuim järgimine, liigse materjali sissepumpamine mahu saavutamiseks (sellest viimasest pole vabad ka nn. suured tegijad). Hea idee, tähelepanu hoidmise võime (teadlik tehnika!), huvitav lugu, mõni kiiksuga karakter, ja juba ma olen lugejana õnge otsas. Kirjutamine on sama tehniline ala nagu ajukirurgia ning mitte kõike ei pea toimetaja autori eest valmis kirjutama ja ära siluma (mis paljude lääne autorite puhul kahjuks selgelt tunda annab).

Kolm lemmikut (juttu, raamatud, žanri, autorit...) ulmes? Paari lausega-lõiguga neist lugejale.

Minu ulmekolmainsus? Gaiman-King-Asimov. Teoseid nimetamata ehk kogu looming. Esimeselt kahelt on ka kirjutamisjuhistega (autobiograafilised) raamatud ilmunud. Targad kirjanikud. Toimetaja minus teeb kümme kummardust ja loeb kümme „Ave spiritum cosmicat“ neile mõeldes. Asimov on mind saatnud üle kolme aastakümne, temalt olen saanud ettekujutuse eepilisusest, mõtte sirutumisest igavikku ja lõpmatusse. See on, nagu hakkaksid

hinge tõmbama ja jäädki sisse hingama, kõiksus voolab kopsudest läbi ja taguotsast välja. Minu ulmepanteon on enam-vähem sama suur kui mu lugemus. Kui raamat kätte pidama jääb, siis järelikult meeldib, muidu panen kõrvale ja unustan ka autori. Ulmenäidendid ei ole väga köitnud, küll aga kõik teised žanrid (ka ulmeluule).

Kuidas sa üldse jõudsid ulmeni?

Ulme lihtsalt sattus ette (7-8-aastaselt „Seiklusjutte maalt ja merelt“ sarja läbi närides) ja jäi sinna pidama. Ulmet lugeda soovides õppisin korralikult ära vene keele, sest selles ilmus rohkem ja paremat. Ma pole keelte peale andekas, aga just ulme tõttu ma loen nii saksa kui ka inglise keeles päris soravalt. Ja kui nüüd antakse tööl pihku Goethe või Jung, siis … kümme kummardust ja „Ave spiritum cosmicat“.

On sul lemmikloomi?

Ma olen kassi-inimene. Saatuse tahtel veetsin 20 aastat kõrvuti sellise isiksusega nagu Madame de Moustique ja nüüd toetan (ja kadestan!) ema, kellel on võimalik nautida Minnie the Muffi seltskonda. Head tuttavad isakodust on olnud Felix, Pätu ja Viktor, praegu kohtun aeg-ajalt Peeter von Aardla de la Raunaga (jah, ta on Mait Rauna legendaarse Basteti poeg).

Artiklite kogumiku “Fändomi sünd. Artikleid ulmekirjandusest” esitlus Tartus

Reedel, 11. septembril esitleti monumentaalteost "Fändomi sünd" ning tähistati pärast üheskoos eesti ulme jaoks kaht väga olulist sündmust – sõna „ulme” sai 50 ja Eesti Ulmeühing 25-aastaseks. Mõned pildid sellelt ürituselt.

FÄNDOMI
SÜND

FÅRSÖM
PÖNA

NEXUS-9

NEXUS-9

Pildistasid Laura Loolaid ja Heli-Illipe Sootak

Fändomi sünni esitlus Tallinnas

25.09.2020 toimus Tallinnas Tammsaare muuseumis Kadriorus kell 19.00 Eesti Ulmeühingu 25. juubelile ja sõna “ulme” 50. juubelile pühendatud artiklite kogumiku “Fändomi sünd. Artikleid ulmekirjandusest” esitlus. Lisaks kogumiku koostajale olid kohal ka oma panuse andnud autorid Andres Mesikepp, Andri Riid ja Siim Veskimees. Samuti valati Juhan Habichti käsi kipsi - tõsi küll, uue tõlkestalkeri jaoks.

Teadaolevalt ei laekunud ükski ulmik koroonanähtudega jooma, aga kindel on see, et selle alkoholikoguse peale tapeti viimanegi viiruseosake.

Pilhasit

FÄRDÖMI
PÜND

Pildistas Riho Välk

Prima Vista: varjunimede väljanäitusel märgatud tuttavaid nägusid!

17 oktoobrini saab Tartu linnaraamatukogu teisel korrusel vaadata raamatunäitust “Kui ühest nimest jääb väheks”. Saab näha milliseid pseudonüüme on kasutanud erinevad tuntud autorid, miks varjunimesid kasutatakse ning kuidas kirjanikud on endile need teised nimed leidnud. Näituse koostasid Tiina Sulg ja Jaroslava Šepel.

Linnaraamatukogu külastajatel tasub läbi astuda ka eestikeelse ilukirjanduse osakonnast - sealt leiab väljapaneku jutuhäälingus “Tumedad tunnid” kõlanud teostest! (Vt. allpool.)

Pildistas Laura Loolaid

Meelis Friedenthali jutukogumiku “Kõik äratatakse ellu” esitlus

Meelis Friedenthali jutukogumikus on lugusid võõrastest jumalatest, ükssarvikutest ja lohedest, raamatutrükkalitest, kuraditest ja munkadest, kassidest ja näljast, vereülekandest ja revolutsioonist, nõiakettast ja kivististest, rebastest, inglitest, kontidest ja arheoloogiast, sõjast, surnutest ja ülestõusmisest. Need lood on sageli ulmelised, vahel olmelised, tihti ajaloolised ja mõnikord liiguvad unenäo ja reaalsuse piiril. Peamiselt räägivad kõik jutud siiski inimestest, nende soovidest, lootustest ja valikutest – asjadest, mis meid üldse inimesteks teevad.

Pildistas Laura Loolaid

Prima Vista: kirjandusblogijate vestlusring

23. septembril said Tartu Kaubamaja Apollos kokku Mariann (Hüperebaaktiivne), Triinu (Triinu raamatublogi) ning Mairi (tüdrukute raamaturiiul). Kõneldi oma blogidest, lemmiklugemisest, raamatutest, mis jäid pooleli, sellest, kuidas keegi loeb, ning muudest seiklustest. Vestlusringi juhtis Tiina Sulg Tartu Linnaraamatukogust.

Pildistas Laura Loolaid

Väljapanek Tumedatest Tundidest

Tartu Oskar Lutsu nimeline Linnaraamatukogu riiulitelt võib tähelepanelik lugeja leida just sellise väljapaneku Tumedad Tunnid Podcast ainetel. Saab siis teha oma valiku - kuula või loe ???????? Kindlasti väärib tunnustust Tiina Sulg, kelle andekad käed võlusid kokku graafilise osa.

Uudiskirjandus 09/20

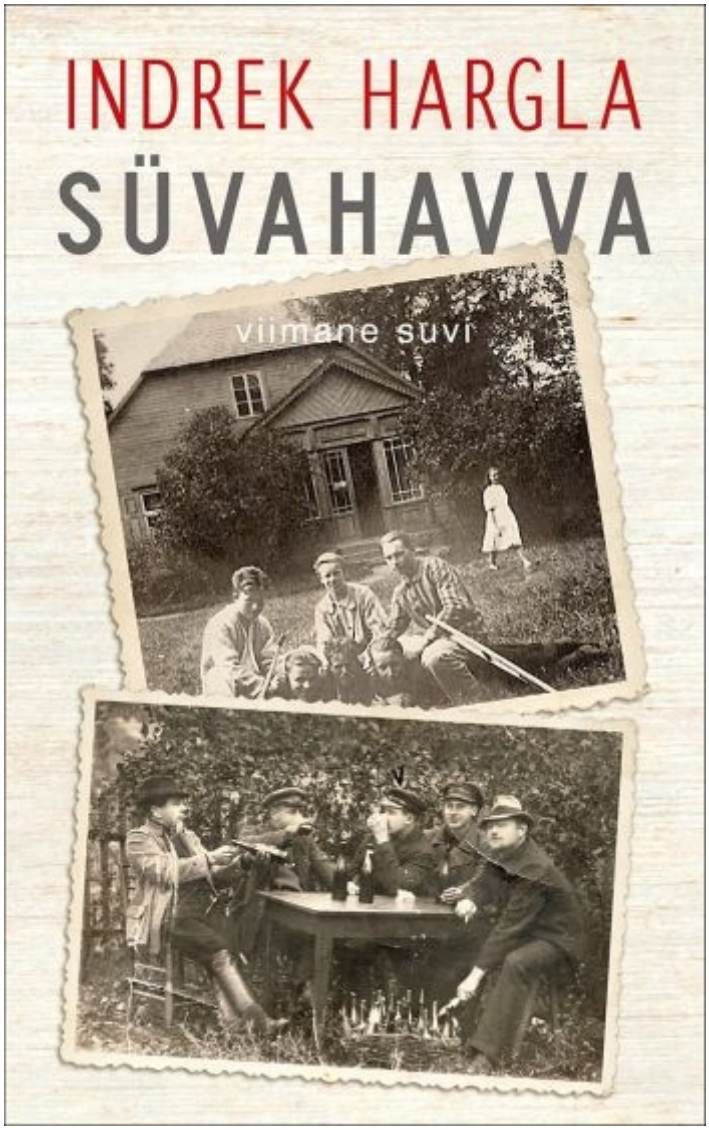

Süvahavva. Viimane suvi.

Indrek Hargla

„Süvahavva. Viimane suvi“ on sarja kolmas osa, milles on kasutatud folkloorset ainest, ja seda võib iseloomustada kui ulmelist kriminulli ja etnopõnevikku.

Süvahavva talus elab 20-aastane Arnika Ambros, kes on viimane arbujate suguvõsast, üleloomulike võimetega inimene, kes viib kokku elavaid ja surnuid ja suudab käia surmataguses maailmas. Aga Arnika on veel noor arbuja, ja võib-olla on ta teinud vigu, millel võivad olla kohutavad tagajärjed. Kui Arnika hakkab kahtlustama, et tema vanatädi on tapetud, avastab ta, et selle saladuse lahendust peab ta otsima oma suguvõsa tumedast minevikust. Arbujate suguvõsas on alati leidunud musta südamega inimesi, kes soovivad üleloomulikke võimeid kasutada kurjadel eesmärkidel. Süvahavva valitsemise pärast on kestnud salajane sõda juba aastasadasid.

Minevikus toimuvas tegevusliinis rändame me koos kõige esimese ja surematu arbujaga läbi Lõuna-Eesti ajaloo erinevate perioodide – muinasajast kuni Rootsi võimu alguseni välja.

Kirjastus Raudhammas

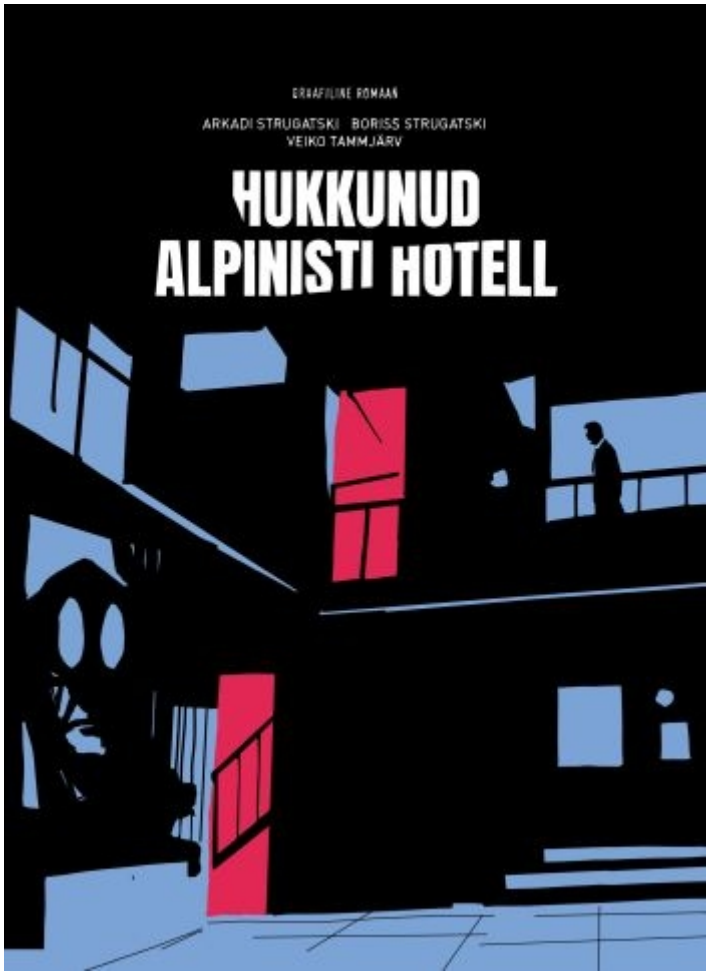

“Hukkunud Alpinisti” hotell

Teos on graafiline romaan, mille aluseks on vendade Strugatskite teos “Hukkunud alpinisti hotell” ning selle põhjal Tallinnfilmi stuudios 1979. aastal valminud film. Koomiksina pakub see lugu filmi- ja kirjandushuvilistele värsket elamust ja uusi põnevaid vaatenurki. Lugu räägib inspektor Peter Glebskyst, kes saabub väljakutse peale väikesesse Hukkunud Alpinisti hotelli Alpides. Kohapeal selgub, et tegu oli valehäirega, kuid ta otsustab ööseks hotelli jääda. Seejärel algavad salapärased juhtumid ja üks külalistest leitakse mõrvatuna. Kahtlusalustega hakkavad samuti toimuma ulmelised lood. Nad surevad ja ärkavad uuesti ellu, võtavad vajadusel teiste tegelaste kuju ja mõned külalised väidavad end olevat tulnukad või robotid. Selles segaduses püüab inspektor Glebsky jääda truuks oma töökohustustele ja langetada olulisi otsuseid. Kaalul on mõistatuslike külaliste hukk või pääsemine.

Väljaandja: Vida Verde OÜ

illustraator Veiko Tammjärv

128 lk

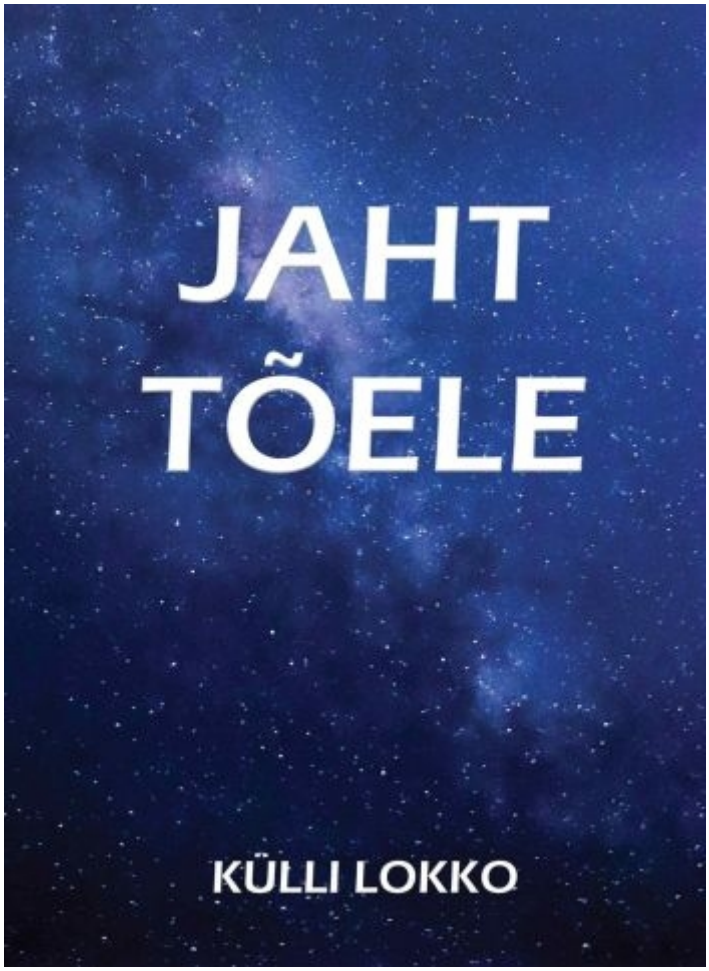

Jaht tõele

Külli Lokko

Aastal 2050 on Ühinenud Euroopa üheks tagaotsitumaks terroristiks Vera Pretiosa, kelle tabamiseks moodustatakse politsei eriüksus. Selle juhiks saab Alexander Schmidt. Mees on kulutanud oma elust juba ligi 20 aastat, et naist tabada ja ta loodab, et eriüksus suudab tema kinnismõtteks muutunud tagaajamise edukalt lõpule viia. Vera on siiani suutnud politsei käest pääseda tänu oma erakordsele tehnoloogiale.

Tasapisi tekib politseiülemal süvenev kahtlus, et kõik pole nii nagu paistab. Vera teeb tegusid, mis on vastupidised tema mainele. Ta lähtub oma otsustest tavapärasest kõrgemast moraalist ja eetikast. Kui Vera on politseiülemat korduvalt säästnud ja millegipärast isegi päästnud, lööb vankuma Schmidti lojaalsus oma ametkonnale. Sellegipoolest tahab ta naist tabada, sest peab teda oma parima sõbra surmas süüdlaseks. Käib kurnav ja lõputuna näiv jaht, jaht tõele…

Raamatus on tempokat jälitamist ja tagaajamist, inimsuhteid nende keerukuses, armastuse teemat, ulmelist tehnoloogiat ja selle imelisi võimalusi; aga samas leiab süvenenum lugeja ka tõsisemaid eetilis-moraalseid dilemmasid ja igavikulisi filosoofilisi arutlusi. Läbiv teema on hea ja kurja vaheline võitlus, kus vahel on raske aru saada, kummal poolel keegi on.

Autor Külli Lokko (sünd.1985) on doktorikraadiga bioloog, kellele see on esikromaan.

560 lk

Kummituste linn

Victoria Schwab

Tüdruk, kes näeb kummitusi. Seiklus, mida poleks osanud uneski näha.

Sellest ajast peale, kui Cass peaaegu ära uppus (olgu, ta tegelikult uppuski, aga talle ei meeldi sellest mõelda), suudab ta tõmmata kõrvale Loori, mis lahutab elavaid surnuist… ja siseneda vaimude maailma. Tema parim sõbergi on kummitus.

Nii et olukord on juba praegu üsna veider. Aga see kisub kohe veel veidramaks, sest kui Cassi vanemad valitakse juhtima telesaadet maailma kõige kummituserohkematest paikadest, suundub kogu perekond Šotimaale, Edinburghi, kus surnuaiad, lossid ja salajased vahekäigud kubisevad rahututest hingedest. Ning kui Cass saab tuttavaks tüdrukuga, kellel on temaga sama “anne”, taipab ta, kui palju on tal veel õppida Loori ja iseenda kohta.

Ja õppida tuleb kiiresti. Sest see kummituste linn on ohtlikum, kui ta eales oleks osanud arvata…

Kirjastus Rahva Raamat

Tõlkinud Marge Paal

304 lk

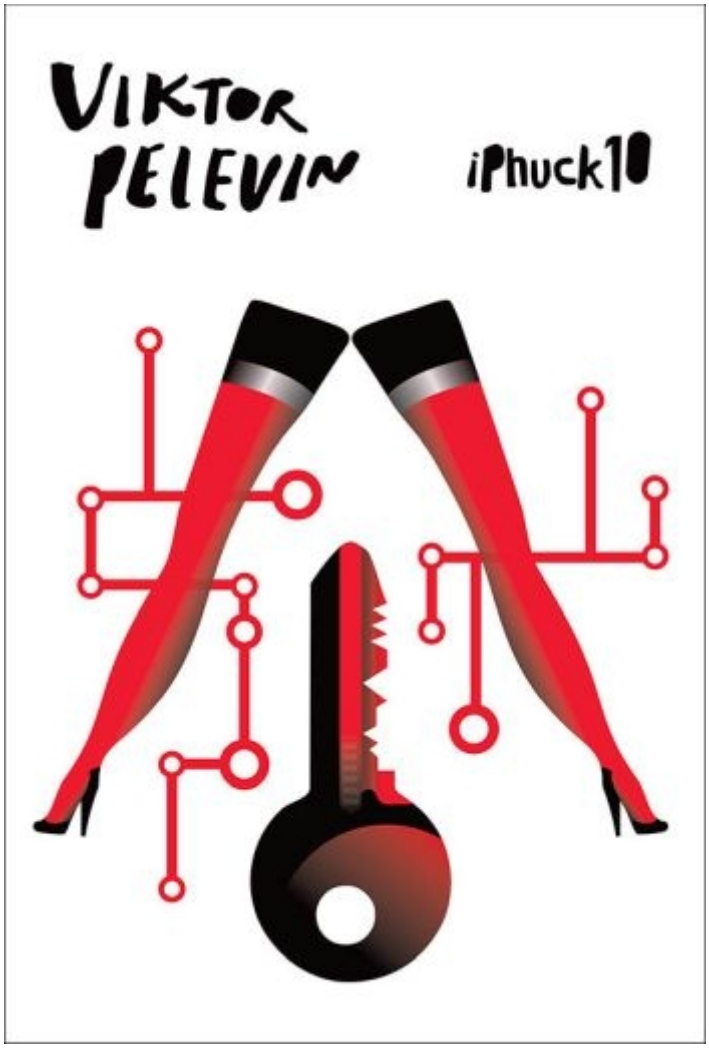

iPhuck 10

Viktor Pelevin

Viktor Pelevini romaani „iPhuck 10” tegevus toimub 21. sajandi teisel poolel. Selle peategelane, algoritm Porfiri Petrovitš, iseloomustab ennast kui oma ajastu tüüpilist vene tehisintellekti. Tema erialaks on kuritegude uurimine, ühteaegu kirjutab ta nendest ka kriminaalromaane, teenides sel moel politseivalitsusele sissetulekut. Romaani teine peategelane on varakas kunstiteadlane Maruha Tsho, kes tegeleb niinimetatud kipsiajastu ehk 21. sajandi esimese veerandi kunsti uurimisega. Kunstituru analüüsimiseks vajab ta abilist ja rendib selleks algoritm Porfiri. „iPhuck 10” on üks seksituru kallimaid armumänguvidinaid ja samas ka Porfiri kõige kuulsama kriminaalromaani pealkiri. Seesinane romaan on sajandialguse politseiproosa tõeline pärl, mis pakub põhjalikku ülevaadet armastuse, kunsti ja ülepea kõige muu arengust mitte eriti kauges tulevikus.

Kirjastus Varrak

Tõlkinud Maiga Varik

352 lk

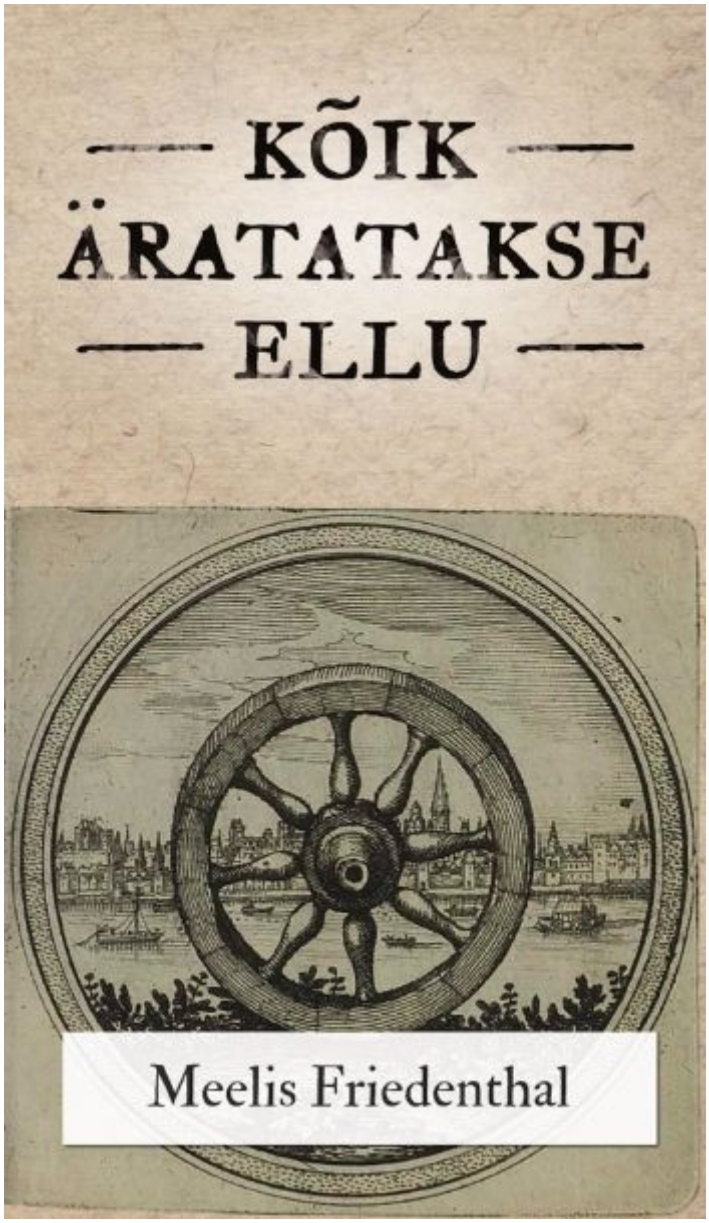

Kõik äratatakse ellu

Meelis Friedenthal

Meelis Friedenthali jutukogumikus on lugusid võõrastest jumalatest, ükssarvikutest ja lohedest, raamatutrükkalitest, kuraditest ja munkadest, kassidest ja näljast, vereülekandest ja revolutsioonist, nõiakettast ja kivististest, rebastest, inglitest, kontidest ja arheoloogiast, sõjast, surnutest ja ülestõusmisest. Need lood on sageli ulmelised, vahel olmelised, tihti ajaloolised ja mõnikord liiguvad unenäo ja reaalsuse piiril. Peamiselt räägivad kõik jutud siiski inimestest, nende soovidest, lootustest ja valikutest – asjadest, mis meid üldse inimesteks teevad.

Lood on kirjutatud vahemikus 2001 kuni 2020 ja koondatud kokku teemapõhiselt, mõningate uuendustega.

Kirjastus Kirikiri

256 lk

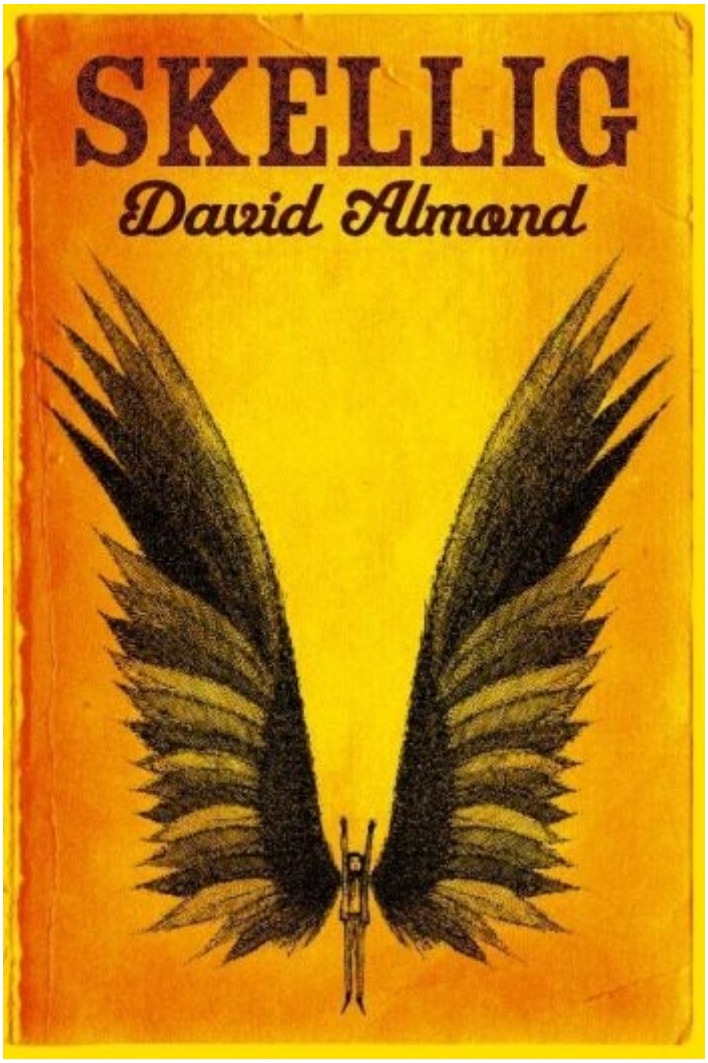

Skellig

David Almond

Piirjoon tõelisuse ja fantaasia vahel võib olla väga habras, elu ja surma vahe veelgi hapram. Michael mõistab seda tõde siis, kui ta on koos vanematega kolinud uude elupaika. Lisaks kõigile neile toimingutele, mida nõuab vana laguneva maja kordaseadmine, on perekond mures ka vastsündinud beebi pärast, kes on väga tõsiselt haige. Ent maja juurde kuuluvas garaažis, mis veel nagu ime läbi püsti seisab ja mida teab mis aegadest on kolikambrina kasutatud, avastab Michael midagi erakordset – olendi, kes näeb välja nii kahvatu, kõhn ja hooldamatu, et poiss teda esmapilgul surnuks peab. Teda salamahti toites ja ravides saab aga poisile selgeks, et vastutus endast nõrgema ja viletsama eest on iga inimese kohus. Andes Skelligile tagasi tema elu, saab Michaelist nõnda ka oma pisiõekese elupäästja.

Kirjastus Tänapäev

Tõlkinud Tiina ja Priit Zingel

168 lk

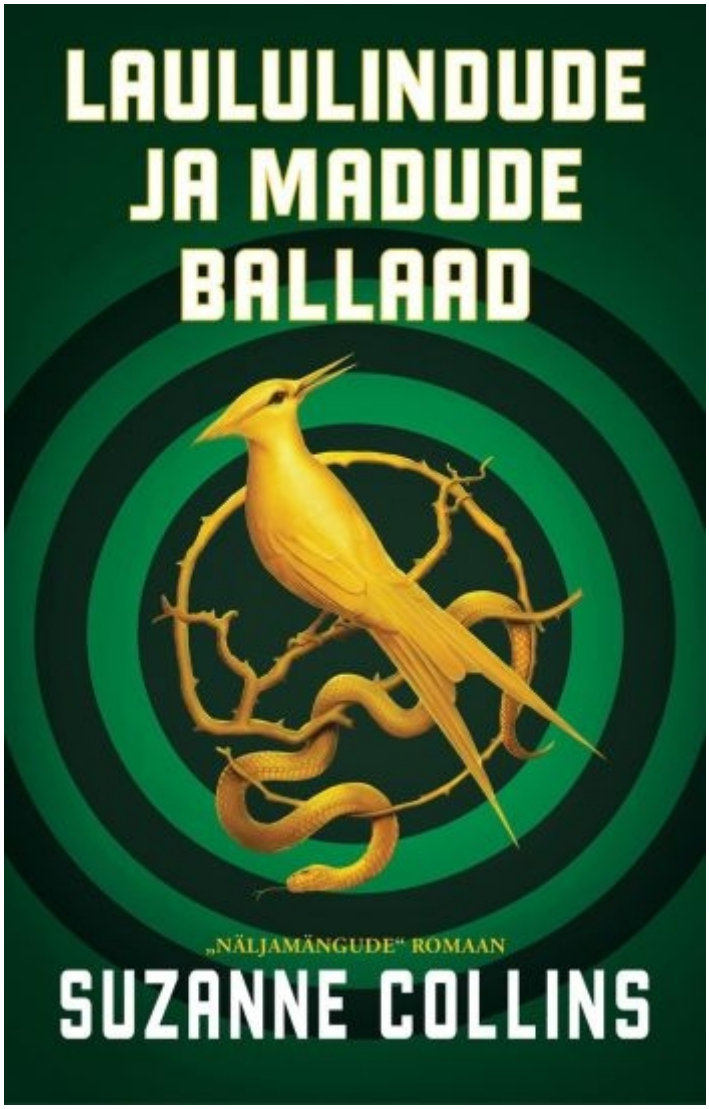

Laulindude ja madude ballaad

Suzanne Collins

10. Näljamängude lõikuspäeva hommik. Kapitooliumis valmistub 18-aastane Coriolanus Snow oma etteasteks mängude ühe juhendajana. Kunagi võimas Snowde perekond on langenud raskuste küüsi, ent Coriolanuse tribuudi võit mängudel võiks nende kunagise hiilguse taastada.

Juhus ei ole Coriolanuse poolt. Ta saab alandava ülesande juhendada kõige naeruväärsemat võistlejat, 12. ringkonna tüdruktribuuti. Nende saatused põimuvad. Iga Coriolanuse valik võib viia võidu või läbikukkumiseni. Areenil käib võitlus elu ja surma peale. Väljaspool areeni tunneb Coriolanus, et hakkab oma tribuuti kiinduma … ning peab otsustama, kas järgida Kapitooliumi reegleid või päästa ennast ja tüdrukut, olgu hind kui tahes kõrge.

Kirjastus Tänapäev

Tõlkinud Evelin Schapel

480 lk

Meremaa III

Meremaa jutud

Ursula K. Le Guin

Sarja kolmandasse köitesse on koondatud Ursula K. Le Guini lühijutud Meremaast. Neis arendab ta teemasid, mis on tema romaanidest välja jäänud või vähem käsitlemist leidnud. Eelkõige puudutab see naiste rolli maailmas, kus meestele kuuluvad võim ja võlukunst. Lühijuttudes on võimalik kohtuda ka vanade tuttavatega – Gedi ja Ogioniga –, samuti saada teada midagi uut Roke kooli kohta.

Algsele „Meremaa juttude” köitele on lisatud ka hiljem ilmunud lühijutud, autori ülevaade saarestiku ajaloost, etnoloogiast, müütidest, kultuurist ja keelest ning Le Guini loeng „Parandatud Meremaa”.

Tõlkinud: Eva Luts, Krista Kaer

368 lk

Reaktori juttudest 08/20 (Tõnis Hallaste)

Valgus pimedusest

Tim Hornet

Järjekordne lugu meedikust Skräppyst ja major Tomist, ent see on eelmistest erinev – siin selgub kogu tõde asjast – Skräppy on pooleaastane.

Andestatagu, et ma nii lühidalt kirjutan, aga – see praegune „peatükk" aitab põhjendada nii mõndagi, mis varasemalt veider või pooliklik tundus. Mingeid lünkasid täidetakse, üldiselt ka rahuldavalt. Kui eelmistes oli tugevamalt tajuda mingit poole vinnaga kirjutamist, siis siin nagu seistaks silmitsi selle ideega, mida sooritada taheti, ja kirjutati see lõpuks välja. See on igati tervitatav – lõpuks on asjal mingit tuuma.

Kõige rohkem olen rahul sellega, et Skräppy nimi saab õigustuse. Ega seda saanukski normaalselt kirjutada, igal juhul ajaks kirjapilt kukalt kratsima (kui ei teaks nüüd lõpuks põhjust selliseks kirjapildiks).

Kui autor soovib jätkata, siis loodan, et millegi tuumsega – Skräppy ja Tomi uued seiklused niisama ei paku huvi, autoril pole ka sellist jõhkrat ilukirjanduslikku magnetismi, et nii-öelda täitematerjali haaravaks teha, ent kui on midagi olulist ütlemata jäänud selliste tegelastega, mis annaks juurde olemasolevale milleski muus kui vaid kvantiteedis, siis lasku tulla. Pigem aga ootaks uusi katsetusi teistes maailmades. Miski selles (miski ütleb mulle, et swanwickilikus) loomanäoliste inimeste segumaailmas lihtsalt ei tõmba mind, mõjub veidrusena veidruse pärast.

Õues mängimine keelatud

Kadri Umbleja

Lugu kaevurite raskest elust kaugel planeedil. Jutustaja on noor laps, kes kirjeldab pealtnäha küllaltki kiretult (ja võib-olla veidi liiga täiskasvanulikult) seda kapitalismi ebaloogikat otse „rindejoonelt", kõige ekspluateeritumate seast. Kuni räägib õnnetusest.

Lugu oli mitmeti väga hästi kirjutatud. Maailm oli äratuntavalt üles ehitatud meie igapäevaelu ekstrapolatsioonina. Kaevurid ja kaevandus on mingis mõttes peaaegu et anakronistlik valik – söekaevurite raskest elust on ikka räägitud, neis kehastub madalklassi raske töö orjalikkus juba sajandi(te?)vanuse ideena. Kas polnud ka Fritz Langi „Metropolises" rasket tööd rügavad kaevurid – seega on see teadusulmes juba klassikaline element. Kosmoseasteroidide puhul on see idee jätkuvalt elujõuline.

Samas on autor seda rasket elu täiendanud paljude tänapäevaste elementidega – mida rohkem ta laseb „ülemrahval" (peaaegu tuleb kiusatus nimetada rikkureid „eloideks") figureerida oma „alamklassi" eludes, seda räigem tundub ebakõla nende kahe vahel. Isegi ühiskonna tipu heateod ja kaastunne omandavad mõrkja iroonilise maigu oma manipulatiivsuses (suunamudijate heasoovlikkuse labasus).

Miski on ent selle loo jutustamisviisis, mis teeb sellest veidike külma ja kiretu ülevaate ühest jubedast tragöödiast. Iga mõne aja tagant jutustaja rõhutab oma olukorra ebaõiglust või selle asjaolu kurbust, et lahkunu oli see või too – ent isegi see ei pääse millegipärast päris mõjule.

Ikkagi jääb kuidagi tunne, et isegi ajaleheartikkel oleks kuidagi laetum emotsionaalsemalt.

Võib-olla olen ma rikutud teatud tüüpi kirjandusest – sellisest klassikalisemalt n-ö dramatiseeritud kirjandusest, mis on jutustatud kohe tegelase kukla juurest ja algab kohe tegevusest, või kus tegevus oleks tajutavalt nüüd-ja-praegu. Umbleja loo esimene pool on aga justkui tegeliku loo või tegeliku sündmuse proloog, kuni jõutakse sündmuse kirjelduseni – ja seegi mõjub ülevaatena. Ei ole tegevusse kadumist, vaid on konteksti ja sündmuse lahtikirjutus. Sealjuures ei taju ma selle stiili potentsiaali teadlikku ärakasutamist. On vaid igati hea ulmeidee väga korrektne väljakirjutus.

Sealjuures tunnen kimbatust, et olen ennegi korduvalt kasutanud ühe või teise jutu kohta sõnu, et tekst on mingi ulmeidee „korrektne väljakirjutus" (olemata hetkel kindel, kas see on keeleliselt õieti korrektnegi… eh, las ta jääb) – ent see kehtib käesoleva teksti kohta sedavõrd täiuslikult, et ma tunnen mõningat soovi seda kuidagi täiendada või täpsustada, et oleks selge, mil moel see praegu täpsemini kehtib kui noil varasematel. Ent parem piirdun sellega, et lause täpselt kirjeldab praegust teksti – ja edaspidi hoidun selle väljendi kasutamisest. Idee on väga korrektselt välja kirjutatud, kõik oleks justkui paigas, ülesehitus on normaalne, maailm on äratuntavalt teadusulmeline, ent veelgi äratuntavalt igapäevane. Kõik on paigas. Lihtsalt pole sellist jutustamisstiili, mis mulle omane oleks (ja pole loodud selle asemel stiili, mis mõjuks mulle asendusena veenvalt). Võtke seda Tõnise oskamatusena lugeda teistmoodi kirjutust.

Kaugemale kui Odysseus

Peeter Helme

Tsentuurio Marcus Apronius Alemannicus kiikab läbi binoklite ja näeb vaenlast – ja otsustab tankikahuritega nende pihta tulistada. Tema tankikolonnis on veel terve rida ajaloolisi sõjardeid – üks asteegi sõdalane, paar Vercingetorixi väes sõdinud kelti, 19. sajandi suulu, üks Jeruusalemma piiramisel langenud sakslane, paar Oda Nobunaga teenistuses olnud samuraid jne. Alemannicuse loo taustaks on ent teadlaste arutelu teemal: kas vastates küsimusele „kas suudame?" on nad ehk jätnud isekeskis vastamata küsimusele „kas peaks?" (Elagu ajaparadoksid!)

Peeter Helme on delikaatne teema. Ma sellesse ei lasku, mu siinsetel kirjutistel puudub ajalooline väärtus – neid loeb vaid praegune lugeja ja sellele on kõik teada, isegi seisukoht võetud.

See aga ei mõjuta mu hinnangut jutu kohta – autori elu ja loomingu lahutamine ja nii edasi. Eriti olukorras, kus jutud on vabad igasugu patoloogiatest. Oleks vaid, et loomingut vaadates on näha, et geniaalsuse ja hulluse piir õhkõrn, aga võta näpust, Helme kirjutusstiil on väga rahulik katsetamine ühe või teise ideega, nende ideede väljakirjutamine ja lugejaga jagamine,

See on täiega käsitöölise stiil. Ei ole kohmakas, ei ole ka lõputult käiatud aines, on isegi veidi huvitav lugeda – aga lõpuks pole sellega suurt midagi peale hakata. Seda ei kanna mingi suurem või sügavam eesmärk peale kavatsuse ära kirjutada. Siin pole ka tunda, et oleks olnud vajadust midagi endast välja kirjutada, see lihtsalt on.

Ajajõe voogudest ära päästetud sõjakangelased on hea teema, aga kuidagi on tunne, et see soosiks veidi poeetilisemat teemakäsitlust. Veidi hägusemat, veidi udusemat, kus veidra olukorra teadusulmelisus oleks vaevu aimatav. Ka on tobe mõelda, et mõõga- ja odameeste sõjaline kasutegur ei kannataks olukorras, kui nad topitaks tankidesse. Nende suurim väärtus sõdalastena on ju nende mõõgaviipe ramm või heitejõud… Kui autor oleks rõhutanud nende sõdalashinge väärtust või midagi, oleks teine asi, aga tutkit. Selle asemel oli mingi ajaparadokside üle jauramine.

Samas, nüüd sain teada uuest mõistest – Newcombe'i paradoks. Wikipediat sirvides ei lugenud hästi välja, mida see tähendas, aga midagi ikka.

Jutt: Täiskuu (Tia Navi)

Rahutus oli teda juba hommikust saadik närinud. Tööle minnes unustas ta autovõtmed maha ja pidi tagasi neljandale korrusele ronima. Koju tulles läks meelest poest pesupulbrit osta. Asjad ei püsinud käes, nõusid masinasse pannes pillas ta taldriku maha. See ei läinud katki, aga ikkagi. Juustusaiu välja võttes puutus käsivars vastu tulist ahjuserva ja nahale tekkis inetu tumepunane triip. Mobiiltelefon kukkus käest, ekraan allapoole – kui ta ei oleks just plastikkaasi ümber ostnud, oleks see olnud juba kolmas telefon, mis ämblikuvõrgutaoliseks pragunenud ekraani tõttu kasutuskõlbmatuks muutub.

Talle tundus, nagu ei voolaks ta soontes mitte veri, vaid sulatina, raske ja kuum, ja süda, et suuta seda ringi ajada, pidi kõvasti vaeva nägema. Lõpuks haaras ta seljakoti, loopis sinna sisse tossud, rätiku, T-särgi ja liibuvad trennipüksid. Võttis köögikapist tüki leiba ja pistis kotti. Kontrollis, kas väike kullakarva kosmeetikakott on ikka küljelahtris. Siis viskas jope selga ja astus elutoa lävele. Mees istus diivanil, nutitelefon peos. „Ma lähen trenni. Võibolla lähme tüdrukutega pärast ja istume kuskil natuke.“

„Mhmh. Head trenni.“ Mees ei tõstnud pilku. Ta nägi välja nagu ikka: luitunud teksad jalas, vana jalgpallisärk seljas, hajevil, eemalolev.

Auto ei läinud kohe käima. Teisel katsel mootor urahtas ja juhtpaneelil süttis valgus. Ta tagurdas ettevaatlikult – nüüd polnud küll ühtki lisajama vaja, näiteks naabrimehe autot mõlkida või midagi – ja pööras välja tänavale. Tänavalaternaist valgus allapoole piimjat helki. Üleval oli selgem, tumedate rünkpilvede vahel näitas end täiskuu ja kadus siis jälle.

Maantee oli tühi ja ta vajutas gaasipedaali. Pärast tunnipikkust sõitmist jäid võsastunud maanteeveered selja taha ja ta jõudis tumedalt kõrguvate laante vahele. Ta sõitis veel veidi, siis pidurdas vaikselt ja käänas vaevumärgatavale kruusateele. Mets oli kottpime, vaid puutüved helendasid kahel pool teed; auto rappus ja vesi pritsis kõrges kaares, kui ta mõnest suuremast lombist läbi sõitis. Ta aeglustas veel korra, kuni nägi tulede valguses koltunud kõrtega metsasihti. Ta pööras auto kõrvale, keeras süütevõtit ja mootor jäi vaikse võpatusega vait.

Vaikus oli kõrvulukustav. Tema käed olid külmad ja higised ning süda kloppis, kuid ta lükkas otsustavalt autoukse lahti.

Teda võttis vastu metsa niiske ja vali müha. Mitte midagi polnud näha. Ta hingas sisse sügava sõõmu jahedat sügisööd. Kus on seljakott? Siin. Ta lülitas telefoni välja ja viskas selle autoistmele.

Samblikud, okkad ja kanarbik krõbisesid jalge all ning oksad kriipisid nägu, kui ta puude vahele sörkis. Ta jooksis ettevaatlikult, kobamisi, silmad ikka veel pimedusega harjumata, kuid suutis siiski end hoida vastu puutüvesid ära löömast. Pimeduses hakkasid välja joonistuma tumedamad kohad, puud ja põõsad. Korraks vilksatas kihutavate pilvede vahelt kuu ja heitis põgusat, tuhmi valgust. Siin. Siin oligi koht, mida ta otsis.

Nüüd ei olnud enam aega viita. Ta võttis sõrmused, kõrvarõngad ja kuldketi ära, pistis need taskusse ja tõmbas tasku luku kinni. Päästis juuksed valla. Võttis tossud ja sokid jalast ning pani need korralikult noore kuuse alla. Jope seljast. Teksad jalast. Uhh, külm. Särk. Nüüd rinnahoidja ja alukad. Ta riputas oma rõivad kuuseokstele ja seisis jahedas, pimedas novembrikuu öös keset metsa, ihuüksi, varbad niiskes samblas, alasti, lõdisev, oma

haavatavusest teravalt teadlik. Ta libistas kätega üle rindade ja puusade, nibud olid kikkis ja ihu kananahal. Käed värisesid, kui ta õngitses kobamisi välja kullakarva kosmeetikakoti ja tõmbas luku lahti. Siin see oli, kare, pikakarvaline nahatükk, peopesa suurune.

Ta hingas sügavalt sisse, surus nahatüki kahe käega oma alasti ihule, nimmeluu kohale. Nahatükk kleepus ta külge ja keha hakkas kipitama, justkui ajaks see temasse juuri. Ta laskus neljakäpakile ja ronis aeglaselt ümber sammaldunud, pooleldi maassevajunud kivi, käbid, okkad ja kõrred valusalt peopesi ja põlvi torkimas.

Kolm korda päripäeva, mõtles ta.

Külmatunne kadus. Metsa lõhnade intensiivsus tabas teda otsekui hoop pähe ja ilmaruumi seinad nihkusid kaugemale.

Veidi toibunud, tõstis ta koonu taeva poole ja ulgus pikalt. Veri tema soontes tungles metsiku hooga, otsekui püüdes viimsetki külmaraasu kehast välja peletada. Enam ei olnud pime – ta nägi selgelt, eristas metsa, selle hiiglasliku olendi varjundeid, tajus tukkuvaid linde puuladvus ja kössitavat jänest puujuure all. Siis hõljusid siin ja seal veel need teised, vereta ja lihata olevused, kes kiirgasid tuhmi külma kuma, ja üksjalad, kes hoidsid tema teelt kõrvale, kuid jälgisid teda valvsalt. Hoolimata kiirusest suutis ta vastusööstvate puude ja põõsaste vahel täpselt loovida, maha langenud puid ja kõdunenud kände graatsilise hüppega ületada. Oo, see oli joovastav! Ta peatus kergelt hingeldades, tõstis koonu taas taeva poole ja ulgus pikalt.

Ta kuulatas. Vastust ei tulnud, kuid ta haistis rada enda ees – jänesed, kitsed, rebane. Ta sörkis kergelt edasi, tema käpad puutusid vaevu maad, niiske metsaõhk silitas karva.

Äkitselt jäi ta seisma, üks käpp õhus, kõrvad kikkis. Karvad läksid turri ja kurgust tõusis urin. Ta kuulatas. Puud kohisesid nagu ikka, ühegi olendi häält ei kostnud, kuid ootamatult pööranud tuul kandis temani surma hõngu. Kaotust. Leina. Matusepärgade teravat aroomi. Ta astus tasakesi edasi, haistis metalli, senitundmata lõhnu, metsa ärevust ja kurbust, mõõtmatut tühjust, mis pani teda vaikselt niuksuma. Siis ta nägi.

Rada oli katkenud.

Nii kaugele, kui silm seletas, paistis ülesküntud tühermaa, otsekui metssigade tuhnitud, kännutüükad püsti. Elu oli siit lahkunud, ainult oksa- ja vaigulõhnad tungisid teravalt ninna. Aisting oli nii tugev, et ajas iiveldama. Kuuvalguses paistsid üksikud männid, haprad nagu õlekõrred.
Ta pööras selja ja lonkis eemale, saba sorgus ja koon maas. Siis hakkas ta jooksma.

Ta ei mäletanud, kui palju ta oli jooksnud, enne kui peatus ja lõõtsutas. Nüüd oli surm maha jäänud, ta oli suutnud selle kandadelt raputada, ent süda tagus endiselt ja hirm tema sees sundis: jookse edasi! Jookse! Kusagil vulises vesi, vist mingi väike ojanire; ta laskus allapoole ja lakkus vett, ahmis endasse niisket õhku, mahalangenud lehtede, sammalde ja samblike lõhna, metsa tüünet rahu. Ta heitis end niiskele samblale, pani koonu käppadele ja sulges silmad. Süda hakkas rahunema. Puud kohisesid tuules, vesi ojas silises ja sulises vaikselt. Kaugemalt, puude vahelt kandus temani ulg, pikk ja meloodiline.

Nad kohtusid kõrgete mändide vahel. Nad nuhutasid teineteist, tantsisklesid teineteise ümber; ta põgenes ja teine ajas teda taga. Nad näksasid üksteist ja veerlesid samblal, nad paaritusid pöörases tantsus, nii et karv läks turri, lihased kangestusid, silmad läksid pahupidi ja universum pritsis sädemeid.

Nad lamasid lõõtsutades teineteise kõrval, koonud samblal puhkamas; elu voolas neist läbi

nagu suur jõgi, kurbuse, tühjuse ja rahu jõgi. Nad tundsid teineteist viimse ihurakuni, ja ei tundnud ka.

Lõpuks sundis sisimast kerkiv ärevus teda paarilisest lahti rebima.

Ta sörkis tagasi, vältides suurt hävingupaika. Tal oli ähmaselt meeles eesmärk, ja see oli seotud lõhnaga. Lõhn juhtis teda viimaks lagendikule, kus rippusid kahejalgse rõivad ja vedeles märss. Ta nuusutas ettevaatlikult rõivaid ja märssi – ohtu ei olnud, tuttav lõhn; vaatas selja taha ja tardus. Joosta tagasi, söösta paarilise juurde, joosta, joosta veel; murda mõni pehme, järeleandliku ihuga jänes või kits, lakkuda sooja verd, joosta läbi öö, kuni hakkab valgeks minema ja tekib tahtmine end mõnes kuivemas ja hämaramas kohas kerra tõmmata ja magada. Või täita käsku. Käsk, kuigi ebameeldivam, vastumeelne, isegi vastik, oli tugevam. Ta alistus.

Ta pistis nina kahejalgse märssi, leidis sealt leivatüki, näkitses seda ettevaatlikult ja kugistas siis korraga alla. Miski sundis teda nüüd ümber sammaldunud, pooleldi maasse vajunud suure kivi sörkima, kolm tiiru vastupäeva.

Tagasitee oleks võinud pikem olla, kuid oli lühem. Nagu ikka. Ta pidi pingutama, et mitte rooli hajameelselt käest lasta. Millegipärast pitsitas südant, nagu oleks keegi surnud, justkui lehviks õhus matusepärgade mõrkjasmagus hõng. Ta ei suutnud mõista, kust see tunne tuli.

Kurvi taga, eespool, silmas ta teeveerel seisvat vilkuritega autot ja helkurvestiga meest, kes märku andis. Ta aeglustas automaatselt, süda rinnus kloppimas, ja peatus politseiniku käeviipe kohaselt.

"Näidake palun oma sõidudokumente," ütles politseinik ja kiikas aknast sisse. Naine õngitses kohmakalt seljakotist rahakoti ja selle vahelt juhiloa.

Politseinik silmitses seda taskulambi valgel ja ulatas siis tagasi. "Võite edasi sõita," ütles ta, ja lisas kõhklevalt: "Mulle tundus, et teil oli autos koer. Või mingi loom? Aga ju ma eksisin."

Kui Luunja kasvuhoonete soe kuma paistma hakkas, naine ohkas. Talle meenus nagu läbi udu, et ta peab midagi tegema. Ta pööras auto teeserva ja mõtles veidi. Siis meenus talle, et ta polnud telefoni sisse lülitanud. Ta võttis istmelt telefoni. Ekraan hakkas helendama, ühtki vastamata kõnet polnud. Ta uuris oma käsi: üks küüs oli murdunud, peopesad määrdunud, küünealustes metsapuru. Niiske salvrätiga nühkimine aitas vaid pisut.

Annelinna aknad olid veel tuledes, hoone hoones kinni, majaesised tihedalt täis pargitud. Hakkas selgeks minema: täiskuu vahtis alla linna peale ja pilved olid peaaegu hajunud. Tänavad olid tühjad, vaid paar jooksjat ja üks koeraga jalutaja. Ta parkis auto maja ette, lukustas autoukse, ronis aeglaselt neljandale korrusele ja keeras võtit lukuaugus. Pani võtme taskusse tagasi, lükkas korteriukse vaikselt lahti ja astus sisse. Esik oli hämar ja soe, kuid hingematvalt umbne ja tolmune. Elutoa ukse vahelt paistis sinist valgust.

Ta läks vannituppa ja keeras vee jooksma.

Jutt: Alglaadimine (Martin Jaanus)

Öösel ärkas Mati selle peale, et kuskilt kaugelt oli tulnud tema ajusse integreeritud AIU-seadmele käsk „52 65 73 65 74”.

„Tohoh!” ei saanud ta esialgu midagi aru. “Kes tahab keset ööd mulle taaskäivitust teha? Õnn, et ma toiminguid blokeerida suudan!“

Mati pani korralikust terasfooliumist mütsi pähe ja üritas magama jääda. Mis aga tulemata jäi, oli uni.

Igaks juhuks vaatas Mati õue - elekter oli alles ning tänaval võis näha liikumas mõnda üksikut iseliikurit. „Toimib,“ mõtles ta ning lülitas sisse oma üsna vana arvuti, keetis ühe teelaadse joogi ning võttis näljakustutuseks antivegan-vaglavorstiga leivalaadse toote käepärast.

„Personaalarvuteid on meile üsna vähe järele jäänud,” mõtiskles Mati. “Võimsad keskserverid ja 9G ühendus teevad ju kõik töö ära … meie ripume vaid juhtmeid pidi terminalide otsas. Aga ise me seda ju tahtsime ...” Mati noogutas arvutile, mis oli pildi ette võtnud. “Vähemat siin saan veidi anonüümsemalt maailmaga kursis olla.”

Veendutud, et uudisteportaalid midagi jubedat ei kirjuta, julges Mati mütsi peast ära võtta.

Taas saabus käsk „52 65 73 65 74” .

Mati teadis, mida selle käsureaga on võimalik teha. Alles mõne kuu eest, kevadel, oli ta ju ise sama käsku kasutanud, et Liisa deliriums instagrammusest üles äratada. Aga seekord ei olnud tema lähedal mitte kedagi, isegi mitte Liisat, keda Mati väga igatses.

Käsk tuli keskserverist.

“Tähendab see on mingi tehniline jama või siis keegi…“

Matit valdas väike paanikahoog. Ta tahtis kiiresti kaduda, terasfooliumist müts peas, sest mine tea, kes teda võib otsima tulla.

Õues oli juba valgeks läinud.

Mati võttis jalgratta ja üritas mööda tänavat minema sõita. Kaugele ta ei jõudnud, sest nurga tagant tuli välja kahvatu näoga tuttav kuju .

„Liisa!“ karjus Mati. „Aita palun! Ma olen vist hulluks läinud!“

“Mati!” Liisa tõttas talle vastu. “Ma tulin nii ruttu, kui sain … Mis on lahti?”

Nüüd aga ilmus nurga tagant välja teinegi naisterahvas, juhtpult käes. „Nii, nii, nii – näed, kus sa mul oled! Aitäh, Liisa, juhatasid mind õigesse kohta!“ Võõras naine vajutas juhtpuldi nuppe - selle peale sööstsid Mati juurde kaks humanoidrobotit. Need võtsid Mati kinni ja hakkasid endaga kaasa vedama.

Nüüd tundis Mati naise ära - see oli kultusajakirjanik Karol “Ausatest Uudistest.”

„Aitäh, armas Liisa! Tõestasid, et sa oled siiani parim!” ütles Karol naeru tagasi hoides. “Olen sulle teene võlgu!” Ta tõttas eemale, robotid Matiga järel.

„Liisa, miks…” Kaugemale Mati ei jõudnud, sest läbi pea tungivad elektromagnetkiired katkestasid ta teadvuse.

Liisa jäi nuttes istuma. Ta sai aru, et midagi on väga valesti ning tema usaldavat iseloomu oli valusalt ära kasutatud. Kui tema AIU püüdis kinni teate, mis sisaldas sõnumit „Matil on mure“, oli Liisa muidugi otsustanud vaatama tulla, milles asi. Ta ei olnud isegi uurinud, kes on sõnumi saatja …

Liisa kogus ennast ja kuivatas pisarad. Siis läks ta esimese vaba Selfdrive'i juurde ja sisestas Siimu aadressi.

„Mitte midagi ei saa aru! Joo nüüd vett ja räägi rahulikult sõnahaaval, mitte ühe hingetõmbega,“ üritas Siim Liisat rahustada.

Lõpuks õnnestus Liisal kogu lugu ära rääkida - kuidas ta sai teate, et Mati on hädas, ning otsustas teda vaatama minna, siis aga ajakirjanik Karol Mati kätte ja lasi ta välja lülitada.

„Ah et Karol? Kuule Liisa, mul tuleb selle peale üks vana asi meelde. Mäletad, kui me koos esimese isesõitva auto kallal töötasime ja meie tiimi üritas tulla üks omapärase jutuga mees, kes oli kuulsust kogunud nii öelda vabadust kaitstes?“

„Mäletan - tema oli ka Karol!“ Liisa tõmbus näost veidi roosakaks. “Aga…”

„See on seesama Karol! Siis ta muidugi ei olnud veel naine. Sa peaksid teda ju hästi mäletama.“ Siim irvitas ja jätkas: „Ma ei tea, mis teie vahel kunagi oli, aga esimesel kokkusaamisel tutvustasin talle oma tiimi. Kui ma jõudsin öelda “Liisa”, vastas tema, et Liisat tunneb ta küll, et õudselt pahur pirtsakas üksik naisterahvas. Ma ei osanud selle peale muud vastata, kui et sinust toredamat ja paremat inimest ma ei tea ja et üksik sa ka enam ei ole - leidsid oma õnne ning elukaaslase. Selle peale kohkus Karol väga - ma pole varem näinud sõjaväelast, keda üks nimi võiks niimoodi ehmatada. Igatahes meie tiimi ta ei tulnud ja hakkas hoopis isetoimivat militaartehnikat arendama. Vahepeal jõudis ta sugu muuta … Siis avastas Karol, et kui ta võtab ruupori kätte, on ta kõige ilusam ja kõige targem siin maailmas. Tema oligi üks neist aktivistidest, kelle algatusel loodi „Vastastikuse digitaalse aktikinnituse seadus“ ja „vilepuhumisseadus“... Ja nõnda edasi, kuni ta lõpuks kurikuulsa ajakirjaniku maine saavutas.” Siim tõmbas hinge. “Aga mis siis sinu ja Karoli vahel ikkagi oli?“

„Noh, oli, mis oli … ei midagi erilist, me kõik olime noored…” Liisa läks näost juba päris roosaks. “Aga miks tal Matit vaja läks?“

“Sa ju tunned Matit, vastas Siim. “Tal on omamoodi kiiksud. Kui ta näeb tehnilist lollust, ega tema juba vait ei ole. Minultki küsis ta ju avalikul üritusel, et mis saab meie lipulaevast, kui keegi selle neetud pistiku välja tõmbab? Tema jutt ajas meid kunagi korralikult tülli. Võib-olla toimus tema ja Karoli vahel midagi sarnast?“

„Oota,” katkestas Liisa Siimu. “Mulle tuli just üks kiri … „Ausate Uudiste“ peatoimetaja küsib, kas Mati on mind kuidagi ahistanud … Lubab tunnistajakaitset ning kohtukulude täielikku hüvitamist. Kuule, see on ju täielik jama! Sa olid ise juures - mina suudlesin hoopis teda! Appi, nüüd tuli teine kiri – nüüd on pilt kaasas.“

„Mis pilt, kus pilt?“ küsis Siim.

Liisa saatis pildi Siimule edasi.

„Ma ju ütlesin teile tookord – tehke digitaalne aktikinnitus! Näed, pilt on ühest vananenud tänavajälgimis-kaamerast, millel on veel autonoomne salvestusvõimekus ja akutoide. Neid on alles mõned üksikud, aga noh ühest piisab,“ ütles Siim. „Tõenäoliselt leiti see pilt siis, kui megaelektrikatkestuse põhjust uuriti, ja siis sattus see Karoli kätte.“

„Aga üks pilt ei ole ju põhjus Matit kinni võtta,“ ütles Liisa, ise näost juba täitsa punane.

„Muidugi - see on otsitud põhjus. Tegeliku põhjuse peame alles välja uurima,“ ütles Siim.

Siim sukeldus mõneks ajaks AIU otsingusse. “Leidsin!” hüüdis ta varsti ning lisas: „Mul on uus projektor - saan tulemuse otse peast seinale kuvada.” Nende sõnadega hakkasid Siimu silmad särama ja kiirgav valgus joonistas seina peale kujutise.

„Vaata, mis juhtus konverentsil Warcraft2050!“ Siim mängis videolõigu ette.

Selles demonstreeriti riikliku rahastusega arendatavat sõjarobotit. Karol intervjueeris parajasti üht sõjaväelast ja robot sõitis nende käsklustele kuuletudes siia-sinna. Kõik toimis ilusti, kuni rahvahulgast astus välja Mati ja küsis: „ Aga kuidas meie teame, kummal pool see robottank sõdib? Kuidas te teate, et see tank on ikka meie poolel?“ Sõjaväelane naeratas ja lausus, et kogu see asi on kokku pandud nii kaasaegset tehnoloogiat kasutades, et vaenlasel kulub selle lahti muukimiseks aastasadu. “Ning kui see kord kätte jõuab, on meil juba uuem tehnoloogia.“ Selle peale hüüdis Mati: „Vaadake!“ Tema sõnade peale hakkas robottank liikuma ühtlaselt ja sirgjooneliselt sõjaväelase poole. „Tank – tagasisõit!“ hüüdis Mati, ning tank tagurdas. Rahvas saalis plaksutas . „Tank – toru Karoli poole!” hüüdis Mati ning toru keerati õigesse kohta. Karolil kukkus mikrofon käest maha, ning ta hakkas värisema. „Noh, kas teeme pauku kah?“ Mati irvitas. „Olgu, ei tee, ei tee, aga näete, ma vastasin ise oma küsimusele,“ ütles Mati naerust luksudes. Pealtvaatajad naersid samuti ja plaksutasid.

„Ja see video on nähtav üle terve maailma,” lisas Siim. “Mati tegi, mida Mati ikka teeb, aga tundub, et ronis seekord valesse liivakasti.”

„Ma ju tunnen Matit - ta ei ole elu sees relvagi kätte võtnud,” lisas Liisa. “Ega ta tulistanud ei oleks.“

„Aga mainekahju missugune. Ja sellest ka need kirjad sulle,” vastas Siim. “Kuidas siis saab, kui kuidagi ei saa, aga saama peab … Ma lähen ja räägin Karoliga nagu mees me… ee, naisega. Ja sul, Liisa, on targem ehk mõneks ajaks kaduda.“

Siim võttis suuna „Ausate Uudiste“ toimetuse poole. Ta teadis, et parem oleks rääkida Karoliga rahulikult tema töökohas. Ainult et millest alustada? Kui ähvardaks? Aga millega? Ühtegi head mõtet ei tulnud pähe.

Käiks õige tee peal Heterobaaris, otsustas Siim. Võtaks sealt ühe singilõhnalise vaglaburgeri.

Heterobaari ligidusse jõudes nägi Siim rahvahulka, kes hoidsid käes plakateid ja karjusid. Paarkümmend inimest hõikusid läbisegi: "Maha, termodünaamika esimene seadus! See ei lase meil uusi leiutisi nautida! Nõuame termodünaamika esimese seaduse kehtetuks tunnistamist ja suunamudija Rudolf Clausiuse tagantjärele hukkamõistmist! Tema seaduse tõttu on meil nüüd suured elektriarved!"

„Mida kõike minu vanad silmad nägema peavad?” pomises Siim. “Koos tehisintelligentsusega võiks ju suureneda ka vastutus – aga noh, eks intelligentsus ole maailmas konstantne ...“

Baari ta ei jõudnudki, sest ukse taga kohtas ta Karolit, kes üritusest värvikat reportaaži tegi.

„Vaata, kus siit saab vinge loo!” Karol müksas Siimu küünarnukiga. “Monteerin kokku, nagu vaja ja olemegi jälle maailma esirinnas!“

„Ma tahaksin sinuga vestelda,” ütles Siim. “Kui oled lõpetanud, läheks kuskile kõrvalisse kohta?”

„Oota, kohe … Mõned head pildid veel ja siis saab hea jutu kokku monteerida. Kui sa midagi huvitavat jagad, olen üks suur kõrv!“

Siim oleks nagu külma duši alla sattunud. Ta teadis, et iga sõna on suure kaaluga ning et edeva ajakirjaniku käest teabe välja pigistamiseks tuleb tal rääkida õigesti, õigesti ja veelkord õigesti. „Mul on üks mure,” alustas ta ettevaatlikult. “Kuidagi ei leia üles sellist inimest nagu Mati Maasikas. Mäletad, mõni aasta tagasi oli meil üleilmne 9G konverents ja ta häbistas mind seal üsna korralikult.“

„Jaa, meie telekanal tegi sellest otseülekande. Küsimus küsimuseks, aga mõtle, millise mainekuvandi see meie uhkele riigile ja tehnoloogiale jätab! Alati peame meie ja meie IT-minister selgitama ja vabandust paluma, kui mõni hull kaamera ette lahti lasta …”

Siim oli tabanud õiget punkti, sest Karol ei suutnud ennast vaos hoida.

“Ja mõtle veel, mida see hullumajakandidaat Mati Warcraft2050 üritusel tegi! Meie tehnoloogiasse ei usu nii enam mitte keegi! See oli ju minu algatatud ettevõte! Ja vaene IT-minister, jälle peab ta vabandama ...“

Siim noogutas innukalt kaasa. „Mul oligi sellepärast tegelikult plaanis Matiga rääkida, et ta ise avalikult vabandust paluks.” Siim otsustas, et on aeg riskida ja ka Karoli edevust kõditada. “Aga muide – loodan et sa pahaks ei pane - sa näed täna vastupandamatu välja!“

„Ah et vastupandamatu?” Karol naeratas kelmikalt. “Tänan komplimendi eest - sa ära nendega liialda, ma võin ennast veel ahistatuna tunda!”

„See nagu rohkem Heterobaari teema,“ ühmas Siim, Karol aga jätkas.

„Küsisid Mati kohta - ta on otsapidi politseijaoskonnas. Mul on väike ajakirjanduslik eksperiment käsil. Kahjuks või õnneks on meil siiani sõna vaba ja vaba sõna eest inimest kinni ei saa panna … Sa ise tahtsid ju talle omal ajal virutada?“

„Tõsi, see mul oli plaanis.“

„Ja vaata, selle eest saaksid kohe kehalise väärkohtlemise kaela. Aga minu käes on hoopis ajakirjanduse võim! Leidsin juhuslikult selle neetud Mati kohta infot otsides ühe uduse valvekaamera pildi - tema teeb minu nooruspruudiga vanainimeste asja! Keegi kolmas jäi ka pildile, aga ei ole kahjuks tuvastatav, üks tunnistaja kuluks veel ära.“

„Aga mis siis, kui su nooruspõlvepruut ennast ohvriks ei tunnista?” küsis Siim.

„See polegi oluline – selliseid ohvreid tuleb veenda, et nad abi saaksid ja õigesti käituksid. Kõigepealt peab ohver endale tunnistama, et ta on ohver ja vajab abi. See võib võtta aega. Ja seda abi saame meie talle pakkuda. Kui meil on tunnistajad, kasvõi anonüümsed, ning tegevusele ei ole digiallkirjastatud kahepoolset nõusolekut, siis saab seda võtta kui seaduserikkumist. Meil kõigil on õigus tunda ennast ahistatuna!“

Siim tegi üllatunud näo pähe ja küsis edasi: „Aga kuidas te siis Mati kätte saite?“

Karol ohkas. „Sellega oli üsna palju tegemist. Mati asukohta oli raske tuvastada – kord oli ta AIU keskusega ühendatud ühest kohast, kord teisest … mõnikord ei vastanud ta AIU mitu päeva.“

„Hehhee! Fooliumimütsid toimivad,” mõtles Siim.

„Ja siis nägin juhuslikult seda lapsepõlvepipart – Liisa Liivikut,” jätkas Karol. “Mõtlesin, et kasutaks teda oma huvides ära. Vaataks, kas see superteadlane on ikka nii loll, kui ta omal ajal oli. Ja nii saatsingi Liisale anonüümselt sõnumi „Mati on hädas“. Siis oli vaja tal vaid natuke

sabas jõlkuda ja Mati oligi käes!“

Siim oleks tahtnud Karolile kõigest jõust vastu lõugu virutada, aga ta suutis oma viha taltsutada.

„Nii, aga loll küsimus – Kui Mati teda ära kasutas, miks siis Liisa talle appi tahtis rutata?“ teeskles Siim üllatust.

„Vaata, asi on lihtne,” seletas Karol silmade põledes. “Ohvrid, kui nad pole aru saanud, et nad on ohvrid, hakkavad oma ahistajat armastama ... Nad vajavad ravi, psühholoogi ja vajadusel ka AIU ümberprogrammeerimist. Lõpuks on muidugi vaja, et ka Liisa tunnistaks, et teda kasutati ära. Mõtle, millise huvitava loo siit saab!“

„Oota!“ ütles Siim. „Sa saa ju kedagi ajakirjanduses ilma kohtuotsuseta hukka mõista. Pealegi jätaks selline lugu Liisa mainele suure pleki. See pole ju sinu stiil – hea tava on ohvrid anonüümseks jätta.“

„Njah, sul on õigus … Aga hägustame Liisa näo ja kajastame ainult fakte ning kõik on kõige paremas korras.” Vaatame, mida politsei ja kohus otsustab - digikohus käib ju kähku!”

Karoli silmis säras õnnesäde, nagu oleks talle varandus sülle kukkunud, ning Siim sai aru, et niisama lihtsalt teda peatada ei õnnestu. Vaidlemise asemel soovis Siim kõike head ja läks oma teed.

Kui Siim oli Karoli kuuldekaugusest väljas, käis tema taskus vaikne "klõps!"

"Mati Maasikas – sinu juurde tuldi!" teatas valvedroon. "Teie vestlus salvestatakse!“

Drooni järel kongi astunud Siim leidis Mati mustas meeleolus.

"Neetud," pomises Mati. "Kui midagi valesti saab minna, siis kõik korraga. Mingi pilt kaevati välja ja nüüd leiavad veel, et ma omavat "haiglaselt suurtes kogustes robootilist pornograafiat!" No mis teha, mulle on lapsest saadik elektroonika koostamine ning skeemid meeldinud. Ma olen neid isegi disaininud! Aga nüüd ütlevad, et hälve ...“

„Ma usun sind, Liisa usub ka,“ lohutas Siim.

"Liisa ... miks ta niimoodi - kas talle on mõni AIUviirus külge hakanud?

„Ei, ei," rahustas Siim. "Talle saadeti lihtsalt teade, et sa oled hädas."

„Aga nüüd on lugu nii," kurtis Mati edasi, "Kui mind süüdi mõistetakse, on karistus kohustuslik AIU ümberprogrammeerimine, aju stimuleeritakse, kuni see on ümberkasvanud – ja see on minu hukk!“

„Ma teen, mis suudan,“ ütles Siim. "Homme on kohtupäev – tulen tunnistajaks!“ Ta patsutas Matile õlale ning lahkus.

Juba õhtul ilutses „Ausate Uudiste“ juhtkirjas pealkiri: „Kuulus tehnoloogiaskeptik – kas tõesti vägistajast robopervert?” All seisis väiksemas tekstis: “Kohtuistung toimub homme. Kui ka sina oled Mati Maasika ohver, anna teada vihjeaadressile! Tunnistajate anonüümsus on garanteeritud vilepuhumisseadusega.“

Loole oli lisatud kommentaarid ka presidendilt, kes juhtumi äärmiselt kahetsusväärseks ning inetuks kuulutas ja lisas, et vihkab neid, kes ei usu sõnavabadusse.

Loo juures oli juba ligi sada pseudoanonüümset kommentaari. Enamiku moodustas kommentaatorite omavaheline sõim, aga paljud olid ühel nõul – oleks viimastel valimistel läinud kõik õigesti, oleks kogu see lugu olemata. Mitmed leidsid, et Mati, kui tumeda jõu esindaja, keeras sellise asja kokku ning hea, et ta vahele võeti.

Siim teadis, et Matit päästa võib vaid ime. Ja Liisa, mõtles ta. Mis kuramuse värk Liisa ja Karoli vahel kunagi oli, et Liisa temast rääkides nüüd iga kord ähmi läheb?

Liisa oli teel lennujaama. Tal hinges möllasid valu ja pettumus. Valu kasvas, kui ta viimaseid uudiseid luges. Liisa oleks tahtnud karjuda ja otseteed politseisse joosta, aga ta oli kindel, et teda ei usuta.

Lennujaamas jooksis talle järele Siim. “Oota! Enne kui ära sõidad, palun aita mul aru saada, mis siis tegelikult sinu ja Karoli vahel kunagi juhtus. Ma näen, et sul on raske sellest rääkida, aga palun püüa.”

Liisa neelas pisarad alla ja ohkas. “See oli ammu - olime vist esimest aastat ülikoolis … Igatahes meil toimus vabas looduses üks tutvumisõhtu - maastikumäng, kostüümid ... Mina olin lumivalgeke ja tema oli Peeter Paan. Olime koos metsas ja… Mina arvasin, et see kuulus mängu juurde, et ta viib mind metsa ja… Ma hakkasin kartma, aga tema seletas, et metsaonn siin on meie armupesa ja mina pean tema omaks saama…“ Liisa ei suutnud pisaraid tagasi hoida.

„Tähendab, ta vägistas su ära?” küsis Siim tõsiselt.

Liisa noogutas läbi pisarate. „Aga luba, et sa kellelegi ei räägi,“ sosistas ta.

„Vaatame,“ ütles Siim ja tema taskust kostis imelik „klõps!“ „Liisa, sa oled super,“ ütles Siim. „Anna andeks, aga see, mida ma nüüd teen - seda on vaja teha. Sinuga ei juhtu midagi … Enne löögu välk mind maha!“

Otsekui tema sõnade kinnituseks kerkis taevasse suur äikesepilv.

Liisale hüvastijätuks põsemusi andnud, kiirustas Siim minema.

Öösel oli päris korralik torm ning ilmateade ennustas selle jätkumist veel järgmiselgi päeval.

Siim ei maganud. Tema käes oli trumpäss - küll valusalt läbi pisarate saadud, aga siiski.

Siimul oli meeles Mati väljend „Lint mäletab kõike“ ja nõnda oli ta endaga kaasas kandnud kuuekümne-aastast mikrokasseti-diktofoni. See talletas nii Karoli kui Liisa jutu.

„Liisa, anna mulle andeks, aga on vaja,” pomises Siim endamisi. “Las Karol mängib virtuaaltööriistadega, mina päris kääride ja kleeplindiga. Õnneks on tehnoloogia nii vana, et ükski automaatne sisukontroll selle peale ei hakka …”

Siim läks Mati koju, ning hakkas arhailiste helisalvestusseadmete - magnetofonide - ja kääride abil juttu kokku lõikama. Viha Karoli vastu andis talle jõudu.

„Homme kohtus paneme lindi käima. Teeme Karoli otseülekande huvitavaks.”

Hommik jõudis kätte ja kell sai kümme. Vaatamata halvale ilmale oli kohtumaja juures suur hulk rahvast. Osad kandsid plakateid kirjaga „Teo eest tuleb vastutada“ ja „Kes hinges vaba, on ka sõnades vaba.“

“Ausad Uudised” tegi sündmusest loomulikult otseülekannet ja reporteriks oli Karol.

„Mati Maasikas, ma näen, et te olete oma süüdistusega tutvunud,” ütles kohtu humanoidist esindaja. “On teil midagi enesekaitseks öelda?“

„Vahet pole – kes mind usuks?“ vastas Mati poolvihaselt-poolkurvalt.

„Mina usun!“ Siim tõusis püsti.

„Usk ei aita, on vaja tõendeid," sõnas kohtuniku humanoidesindaja. "Inimese seksuaalne väärkohtlemine on tõsine kuritegu."

„Aga palun – mul on tõendid," ütles Siim, ja tõstis diktofoni üles. Kostis "klõps!" ja diktofonist kõlas alguses Karoli, siis Liisa hääl.

Rahvas hakkas sumisema ning Karolil kukkus ehmatusest mikrofon käest.

„Eeee sõna on vaba… ee… las ma selgitan … Aga akt ju ikkagi toimus, kõik muu on võltsitud!"

„Ei ole!" hüüdis Siim. "Ja see kolmas isik seal iseautos olin mina! Kõik, mida nad tegid, oli nende omavaheline siiras armastus - see, mida siin maailmas tänu solvumistele ja muudele juriidiliselt korrektsetele tavadele ei ole! Ja nagu ka kohus kuulis, teatas Liisa, et hoopis sina oled teda kuritarvitanud!" lisas Siim kurjalt.

Karol õhetas nagu linna kõrged majad päikeseloojangul. „Ma… ma täitsin oma tööülesannet! Minu ülesanne on kujundada mainet ja seda säilitada - et kõik õigesti välja paistaks. Meie maine ja inimeste usk meisse on meie uhkus ja sellega paistame me maailmas silma! Mis aga Liisasse puutub, siis tema kui ohver võib ju oma ahistaja kaitseks ükskõik mida öelda!"

Kuid siis teatas kohtuniku humanoidesindaja: „Kohus võtab arvutuste-analüüside tegemiseks väikese vaheaja. Kohtuotsus avalikustatakse poole tunni jooksul. Lisaks kaalutakse süüdistuse esitamist Karol Kaasikule."

„Aga…" ütles Karol. „Nii ju ei tohi!"

„Meil piisab vihjamisest," kostis saalist. "Vihje ja vile on vabad!"

Liisa istus lennujaamas. Tormi tõttu olid kõik lennud edasi lükatud ning Liisal ei jäänud muud üle kui ootesaali suurelt ekraanilt kohtuistungi ülekannet jälgida. Näost lumivalge, võitles ta iseenda ja häbiga. Kõik ülekande jälgijad kuulsid, et ühte Liisat vägistati - ega teda ära ei tunta?

„Kohtunik teatab otsuse!" kostus lennujaama suurelt ekraanilt. „Kohus, arvestades asitõendeid, mõistab Mati Maasikase ÕIGEKS naisterahva väärkohtlemise süüdistuses ja SÜÜDI suurel hulgal robootilise pornograafia omamise süüdistuses. Karistusena määratakse Mati Maasikasele AIU lisatarkvara, mis võimaldab elektriskeeme vaadelda ainult äärmise vajaduse korral. Otsus läheb täitmisele koheselt, kõrvalruumis. Palume kohtualusel sinna minna. Mis puutub võimalikku süüdistust Karol Kaasikule, siis see jääb hetkel esitamata avaliku huvi puudumise tõttu."

Kohtusaalis tõusis Mati vastumeelselt ja liikus kõrvalruumi, kus talle pandi pähe AIU programmaator.

Siim vaatas õues märatsevat äikesetormi ja surus vihast hambaid kokku. „Kurat, kui siin maailmas veel õiglust on, löögu välk mind kohapeal maha!" mõtles ta.

Justnagu Siimu palvet kuulda võttes kärgatas välk otse kohtumaja akna taga. Ere sähvatus täitis saali, kostis vägev pauk ning kohtusaal jäi vaikseks.

"Elektrikatksetus!" mõtles Siim. "Süsteem läheb häiresse ja kõik jooksevad kokku. Jälle see meie töökindel 9G…"

Kuid ta ei jõudnud mõtet lõpetadagi, kui juba süttisid laetuled ja inimesed hakkasid taas liigutama.

„Taaskäivitus,“ mõtles Siim.

„Kohtuotsus on täideviidud,” teatas kohtuniku humanoidesindaja. “Mati Maasikas on vaba inimene, eeldusel et ta täidab kohtuotsust.“

Rahvas plaksutas, kuid Mati ei liigutanud. Ta istus endiselt, programmaator peas.

„Tema AIU sai läbi programmaatori pikselöögi ja on juhuslikus seisus!” karjus Siim. “Ruttu arsti!“

Esmaabidroon viis Mati endaga kaasa ja Siim jooksis nende kannul.

Liisa jälgis hinge kinni pidades otseülekannet. Pildi taustal jooksis tekst: “Mati Maasikas viidud koomalähedases seisus haiglasse. Kuna tema AIU on ebastabiilne ja spetsialist viibib suvepuhkusel, võidakse kaaluda surmakapslite kasutamist“

„Ilm on paranenud,” kostis samal ajal lennujaama teadustus. “Lennukitele antakse taas luba startida.“

Liisa unustas kogu oma valu ja häbi ning hüppas püsti. Aitab põgenemisest, otsustas ta. Tema võimuses on Mati päästa! Tal on ju endiselt alles koopia Mati AIUst – seesama, mille ta iseautos salaja teinud oli! Liisal hakkas kiire. Ta jooksis esimese vaba dronos autonomouse juurde ja lasi ennast haiglasse sõidutada.

„Eest ära!“ röökis Liisa ning jooksis intensiivpalatisse, nii et Siim ning arsti humanoidesindaja kahte lehte laiale lendasid.

„Usaldage nüüd mind!“ hüüdis ta ja kummardus Mati kohale.

Liisa surus oma pea vastu Mati pead ning andis koodi: „52 65 73 65 74“. Midagi ei juhtunud. Liisa kordas käsku: „52 65 73 65 74“. Ikka ei juhtunud midagi ning Liisa pisarad tilkusid Mati näole. Ta proovis veel ja veel. „6d 61 20 61 72 6d 61 73 74 61 6e 20 73 69 6e 64 20 21,“ tuli käsklus nagu kogemata ning Liisale tundus, nagu püüaks Mati AIU temaga suhelda - ta võttis vastu signaali „41 49 55 20 52 6f 6f 74 20 75 73 65 72 3a“. Liisal pisarad jooksid nüüd juba rõõmust.

„MD AIUxxv3beta ; copy AImAn1d100t.com a/y . Restore folder memories from „L11sabckp“!”

Liisa hakkas õhetama. „Nii, failid on olemas. Vaatame, mis juhtub - “52 65 73 65 74“!”

Mati hakkas vaikselt liigutama, avas silmad ja üritas istuli tõusta.

Liisa haaras ta ümbert kinni ja kallistas kõvasti. “6d 61 20 61 72 6d 61 73 74 61 6e 20 73 69 6e 64 20 21 4d 61 20 65 69 20 73 75 75 64 61 20 69 6c 6d 61 20 73 69 6e 75 74 61 20 65 6c 61 64 61 20 21,“ saatis Liisa veel ühe otsekoodi Mati AIUle.

„Mitte midagi ei saa aru … Miks ma siin olen?” küsis Mati. “Miks Liisa mul kaelas ripub, nagu segane? Mäletan, et sõitsin jalgrattaga, nägin Liisat, aga siis …”

„Mõnes mõttes on isegi hea, et sa ei mäleta,” arvas Siim. “Aga vist on parem, kui sa kõike meie käest kuuled ja mitte uudistest.”

Ning Siim ja Liisa hakkasid üksteise võidu jutustama, mida nad viimaste päevade jooksul läbi olid elanud.

„Aga kas ma olen siis süüdi?“ uuris Mati.

„Juriidiliselt jah, kuid ka karistus on sul juba kantud,” vastas Siim. “Nimelt muudeti kohtuotsuse täidesaatmisbitt olekusse „tõene“ vahetult enne seda, kui välk kohtumajja lõi.

Juriidiliselt oled sa puhas… Kuulge!” pahandas Siim, “Mis te nüüd teete? Ühest õppetunnist oli vähe või? Laadige fail AIUsse ja andke allkirjad, siis võite musutada, palju tahate.“

„Sa käi…” porises Mati. “Näe, failid on siin.“

“Hei!” Liisa viipas arsti humanoidesindaja enda juurde. “Võta nende failide koopiad ja saada Karolile. Las ta riputab kohe Mati teemaliste uudiste juurde üles, nii et kõik saavad lugeda. Juriidiliselt on kõik korras, nüüd aga me tahame olla omaette.”

Teised lahkusid.

„Anna mulle andeks,“ sosistas Liisa Matile.

„Mille eest? Kas selle eest, et sa oled täpselt selline nagu sa oled? Mul ei ole vaja võltsnaeratust ja poliitkorrektsust – mul on vaja kedagi, kes suudab päriselt ka mu sisse vaadata. Sa oled parim!“

Jutt: Kehavälised (Meelis Looveer)

Hugh Riggs

Kui Hugh ümbritsevast midagi taipama hakkas, avastas ta, et jooksis mööda samblast liivarada üksikute mägimändide vahel. Hingeldades mõtles ta, miks kuradi pärast üldse joosta on vaja, kuid jätkas siiski, liiva pritsimas taldade alt. Rusikas käsi tundis pigistades valu. Hugh avas pihu ja vaatas ainiti suurt läikivat rubiini, mis sillerdas imeilusalt hommikuse päikese käes.

Puujuurikas oli see, mis mehe teekonna katkestas. Jalg takerdus selle taha ja Hugh veeres mööda liivast pinda.

Kukkumisest taastunud ja hetke hinge tõmmanud, avastas ta äkki... "Kalliskivi!" Ta roomas käpuli puujuurika poole tagasi, ise meeleheitlikult siia-sinna vaadates.

"Seda otsid?"

Hugh nägi kõigepealt pruune matkasaapaid, tõstis siis pilgu nendelt aeglaselt üles ning vahtis tõtt pika tõmmu mehega, kes hoidis tuttavat rubiini pöidla ja nimetissõrme vahel, teise käega püstolit tema poole viibutades.

"Chris?" mõtles ta, "Mida ta siin teeb ja miks tal relv on?"

See oli tema peika Chris Gordon, kellega ta järgmine kuu pidi abielluma. Oot, mida? Peika? Hugh vaatas oma mehelikke, kuid värisevaid käsi ning talle hakkas meenuma enda isik ja ülesanne.

"Ma oleks sullegi nodi jätnud, aga too iludus siin," mees andis rubiinile musi, "on mu armsamale määratud ja seda võttes tegid sa suure vea!" irvitas Chris ja sülitas liivale.

"Sinu armsam ei taha sellise kurjategija käest mitte midagi," ütles Hugh veendunult: "Kust sa selle said üldse?"

"Mina?" Chris vaatas käpuli meest kavalalt ja pilgutas talle silma. "Me koos röövisime ju Chatham´i juveelipoodi!"

"Ja mis mõttes, kurjategija käest?" jätkas ta, "Kes see kurjategija sinu arvates on? Sina näppasid selle minult." ning ta astus Huge´ile ähvardavalt lähemale: "Küll see rubiin leiab oma tee õige omanikuni, kui aeg küps. Me veel kohtume!" vastas Chris ja tõstis jala. Ta matkasaabas tabas kühmutõmbunud ohvrit lõua alla, nii et hambad raksusid. Kuid sellest talle ei piisanud.

Jessica Murray

Jessica võpatas ja avas silmad. Ta istus oma ratastoolil, keset laia nõmme, rattad poolenisti liiva vajunud. Jändriku männi juures, pikkade männijuurte vahel lamas mehe surnukeha, keha kägaras ning nägu paistes ja verine.

"Nooh?" kostus seljatagant tuttav hääl. "Kas nägid midagi?"

See oli inspektor Todd Mills.

"Rubiin," vastas Jessica vaikselt ja väsinult. "Päris pirakas."

"OK!? Ta on siis Chatham´i juveelipoe röövel? Aga kes teda niimoodi töödelnud on?"

Naine tõstis pea. Laiba ümber askeldas mitu inimest, veidi eemal vilkusid politseiauto tuled. Ka mõned uudishimulikud olid eemale lindi taha kogunenud.

Koroner tuli nende juurde, tõmbas kindad käest ja lausus:

"Surmaaeg täna hommikul 7-8 vahel."

Äkki nägi Jessica oma peigmeest, Chrisi, eemalt teeotsalt sündmuspaigale tulemas. Nähes naist, ta kiirendas sammu ning tahtis lindi alt läbi tulla, kuid lähedal asuv politseinik blokeeris ta tee.

"Jessica!" hüüdis mees, kuid naine lõi pilgu maha ja tõmbas käed rusikasse.

Politseinikuga paar sõna vahetanud, õnnestus Chris´il üle lindi pääseda ja tõttas kohe Jessica juurde.

"Kas kõik on korras?" haaras ta naisel käest.

Hugh´i surnukeha nähes ta tardus.

"Seda meest ma olen näinud."

Jessica vaatas teda tähelepanelikult, kuid ta ei suutnud märgata teeskluse poegagi. Õud mehe silmis paistis ehtne.

"Kus Sa täna hommikul seitsme-kaheksa vahel olid?" küsis ta mehelt vaikselt.

"Tead, hommik on täielik bläkaut! Ma mäletan, et olin Happy Grill Gardenis ja sõin, kui nägin toda meest. Ta istus ka minu lauda." Mees sügas habet ja proovis edasist meenutada.

"Kas see Chithami juveelipood on sellest söögikohast üle tee?" küsis Jessica. Ka Todd astus lähemale, vaadates naist teatud üllatusega.

"Vist küll!" Chris vaatas vaheldumisi Jessicat ja Toddi.

"Edasisest ma väga ei mäleta. Ärkasin just enda maja ees pingil."

"Mis kell?"

"Äkki üheksa paiku?"

Seni kuni koronerid laipa surnukuuri viimiseks ette valmistasid ning mõned inspektorid Jessica tooli auto peale aitasid, küsitles Todd meest edasi: "Kas Happy Grill Gardenis oli veel inimesi?"

„Paar inimest vaid. Vanem naisterahvas ja üks uudishimulik kiilakas habemega härrasmees!”

Chris vaatas mõtlikult musta laibakotti, mis surnuautosse ära viidi.

Jessica Murray

Telefon helises laua peal. Huvitav, kas Chris? Jessica oli kahevahel. Kas ta tahab mehega rääkida? See, kuidas ta nägi oma peikat ennast peksmas, painas teda kohutavalt. Jessica veeretas end laua juurde ja haaras telefoni. Todd hoopis.

"Hei Jessica! Ei lase sul mitte puhata. Järjekordne mõrv, seekord isegi topeltmõrv, Fristoni tänaval. Kas saadame auto järgi?"

Kuigi Jessica tundis suurt väsimust, surus ta ohke maha. "Jess, söör! Ootan!"

Jessica Murray oli 25 aastane, kena ja tagasihoidlik, pikkade blondide juustega naisterahvas. Lapsena oli ta üle elanud ränga õnnetuse, kuid enam-vähem taastunud sellest ning

aheldatuna oma ratastooli, ei olnud ta oma head tuju ja positiivsust kaotanud. Vastupidi. Tal oli mitmeid hobisid, boyfriend ja töö. Ta nimelt töötas Chantam´i linna politseijaoskonna teenistuses konsultandina, kuid vaid inspektor Todd Mills ja nende otsene ülemus vaneminspektor Gerry Walsh teadsid, mida ta seal tegi ja kuidas tema konsultatsioonid tegelikult välja nägid.

Pärast õnnetust sai naine aru, et temas on midagi teistsugust. Jäädes kuhugi - parki, tänavale - unelema, avastas ta end liikumas ringi ning nägemas maailma teiste inimeste silme läbi, nähes siis ka iseennast liikumatult ratastoolil istumas. Nii mõnegi praeguse sõbra või sõbranna oli ta nii enda juurde juhatanud, siis tagasi enda kehasse läinud ja seejärel juttu alustanud. Pärast Vanaema surma avastas ta, et ta suudab ka surnute pilgu läbi maailma näha, nähes ja läbides nonde viimaseid eluhetki. Ta õppis oma keharännakuid kontrollima ja nüüd ta töötaski mitmendat kuud jaoskonnas. Sõber Todd, kes ta politseijõududesse kutsus, oli tema kontakt, nad käisid koos mõrvapaikadel ja proovisid juhtumeid lahendada - Jessica läks surnu viimastesse elatud hetkedesse ja sageli lahendas ta kehaväliselt nii mõnegi mõistatuse. Kolmekesi, koos politseiülem Gerryga, hoidsid nad aga naise suurt saladust kiivalt enda teada. Isegi tema peika Chris ei teadnud sellest midagi.

Sireenid huilgasid ja politseinikud sagisid ringi nagu sipelgad, kui Todd Mills Jessica ratastooliga mahajäetud lao uksest sisse lükkas. Ka Gerry Walsh oli kohal ja sügas mõtlikult kõrvatagust.

Kastide vahel oli kahe neiukese surnukehad. Üks, blondide juustega, oli näoli põrandal, käed seotud, veri määrimas ta heledaid valgeid kiharaid. Teine, tumedamate juustega neiu oli meeter eemal, selili, kaks kuuliauku rinnus.

"Need on ajakirjandusmagnaadi Benjamin Olseni tütred,"

lausus Gerry. "Täna hommikul, juba enne seitset rööviti nad Chatham´i kolledži ühiselamust."

"Oot, mis point on? Miks nad tapeti? Lunaraha? Sarimõrvar?" küsis Todd.

"Ei oska öelda!" vastas Gerry närviliselt, "See asi, et, hommikust ei tea ma väga midagi. Eile läks vist selle kalliskiviröövi-juhtumiga liiga pikale ja ma ärkasin täna alles pärastlõunal oma töölaua taga."

"Näed, siin on ka verd," osutas Todd naiste surnukehadest veidi eemale.

"Jajah, inimröövkiskus veidi kiiva?!"

Jessica, kes oli vaikides ja tähelepanelikult kõike jälginud, lausus lõpuks: "Ma olen nüüd valmis!"

"Ok!" ütles Todd rahulikult ja ajas teised uurijad korraks eemale.

Naine keeras oma tooli blondi naisterahva poole, toetas mugavalt oma selga ja jäi teda ainiti vaatama.

Karen Olsen

Auto pidurdas liiga järsult ja Karen lõi pea vastu esiistet. Ta karjatas. Mingi kott oli tal peas, nii et ta ei näinud midagi, küll aga kuulis kõrvalt kellegi teise naisterahva haledat nuttu. Käed olid kõvasti kinni seotud.

Uks avati ja keegi tiris ta jõuliselt autost välja.

"Palun! Ärge tapke mind!" kuulis ta teist, nutvat naist, hüüdvat.

Teda talutati jõhkralt mööda asfalti, tugev mehekämmal ümber ta käsivarre tegi väga haiget. Kõrvalt kuuldus ka teise paari samme. Uks ees avanes ja nüüd liiguti kuskil siseruumis, kaja järgi otsustades päris avaras. Lõpuks peatuti.

"Niih! Siin on meie staap! Paneme nad valmis!" ütles kähiseva häälega mees.

Inimröövel lasi tast lahti ja sammus veidi eemale. Karen kuulis ka teise mehe sosinat, mis tundus talle kummaliselt tuttav.

Kui sammud ta kaaslanna suunas tulid ja peatusid, muutus esimene mees äkki kurjaks: "Mida Sa kurat teed? Sa rikud kõik ära!"

Kaaslanna hakkas nuuksuma: "Sina? Miks Sa seda ometi teed?"

Kostus lask ja kostus keha kukkumise mütsatus. Naine kõrval hakkas meeleheitlikult karjuma. Kostus teine lask...

Jessica Murray

Jessica võpatas ja lõi silmad ehmatusega lahti.

"Noh?" küsisid Todd ja Gerry peaaegu ühel ajal.

"*Sorry*! Vale tüdruk!"

"Mismoodi?" oli Gerry pettunud.

"Mind tapeti vist ennem ära, pilt läks tasku." Jessica võttis käekotist pudeli ja ahmis endale vett sisse ning jätkas: "Midagi on siin mäda! Neid oli kaks meest. Nad tahtsid siia oma staabi teha ja tõenäoliselt ka lunarahanõuet esitada, aga üks mees lasi teise maha ja tolle blondiini ka," osutas ta kägaras linalaka poole, kelles ta oli just seigelnud.

"Kas Sa ei näinud neid?" küsis Todd

"Ei! Mul oli miskine kott või riie peas."

Todd uuris eemal maas vereplekki ja võttis sellest proovi. "Äkki kui selle teise mehe isiku identifitseerime, saame ka targemaks."

"Aga tapja hääl oli justkui tuttav," Jessica vaatas Gerryle otsa. "Nagu Sinul. Kuigi ma kuulsin ainult sosistamist."

"No see selgitab paljuski, kus ma hommikupoole olin," irvitas mees.

"Nonii, aga ma proovin nüüd selle teise neiu sisse minna."

Jessica sulges silmad ja tardus.

Terle Olsen

Terle virgus kitsas mürisevas paigas. Midagi läbipaistmatut oli tal silme ees ja ka ta käed olid kinni seotud. Ta kõikus tugevalt igas suunas, kuni õlg millessegi kõvasse raksatas. Ta oli röövitud ja ilmselt röövlite autos.

Ta õlg valutas, ta ei teadnud, kus ta on ja mis saab edasi, ta hakkas nutma.

Uus järsk pidurdus ja Terle lõi end jälle valusalt ära, ka kõrval käis kõva kolakas.

Hetk hiljem kisti uks lahti ja ta tiriti välja. Nuttes palus ta: "Palun! Ärge tapke mind!"

Justkui halvatult lasi ta end talutada, valu õlas tegi ta mõistuse justkui tuimaks, ta ei suutnud

ümbritsevat selgelt tajuda, ta vajus justkui tühjusesse.

"Niih! Siin on meie staap! Paneme nad valmis!" ehmatas kähisev mehehääl Terle tagasi reaalsusesse.

Keegi lähenes talle, ta tundis puudutust oma juuste lähedal ning ühe ropsuga tiriti must näomask tal eest.

"Mida Sa kurat teed? Sa rikud kõik ära!" rääkis jälle kähiseva häälega mees.

Mida kuradit. See siin tema ees oli ju Gerry. Gerry Walsh.

Ta hakkas nuuksuma: "Sina? Miks Sa seda ometi teed?"

Teine, eemal olev mees haaras relva ning tõstis selle, kuid Gerry oli kiirem ning tulistas tollele kuuli pähe. Elutu keha vajus põrandale ja Terle hakkas karjuma. Seejärel lasi Gerry ka eemal seisnud blondile pantvangile kuuli pähe.

"Nüüd saame rahulikult rääkida!" lausus mees stoilise rahuga.

Terle värises üle kogu kere.

"Ära karda!" mees vaatas teda uudishimulikult. "Kas sa tõesti arvad, et ma tegelikult ka Gerry olen?"

Terle piidles teda altkulmu ja talle meenus boyfriendi kummaline agressiivne käitumine.

"Aga miks? Mida sa must tahad?"

"Kas Sa siis aru ei saa? Jessica Murray. Me oleme erilised! Ainulaadsed! Jumala poolt ära valitud!" Gerry silmad särasid ekstaasis, kui ta naise seljataha läks ja nööri lahti pusis.

Naine tõmbus tast eemale: "Kas selleks on vaja tõesti tappa?"

"Jeff Dahmer." Mees jalutas tagasi naise ette ja ulatas käe: "See on kõik suurema hüvangu nimel! Paar ohvrit ees või taga!"

"Aga miks just Chris? Miks just Gerry?"

"Et Sa oma elu kergemini unustada suudaksid, et meiega tulla."

"Kas nende kohta tõendusmaterjali ei leita. Nad on ju

süütud!" väljendas Jessica muret, kuid mees rahustas teda: "Nad on puhtad poisid ja keegi ei saa sellest midagi teada," ta tegi ähvardava pausi ja jätkas: "Välja arvatud juhul, kui sa meie orduga ei liitu."

"Orduga?"

Gerry-Jeff jalutas edasi-tagasi ja rääkis: "Jäta hästi meelde! Tuled homme kella kaheteistkümneks keskväljakule, kellatorni alla. Sealt kihutame edasi. Meie boss ootab meid!"

Gerry-Jeff keeras end Terle poole, tõstis püstoli ja enne kui Terle karjuma jõudis hakata, kihutas talle kaks kuuli kerre.

Jessica Murray

Jessica avas silmad. Todd ja Gerry vaatasid talle uudishimulikult otsa. Jessica vaatas Gerryt tähelepanelikult ja lõi siis silmad maha. Todd võttis märkmikku ja pastaka ning ootas kannatamatult naise rääkima hakkamist. Kriminalistid ja koronerid olid juba ammu ametis.

"Kahjuks ei saanud midagi teada," Jessica punastas. "Lasti vist ennem maha, kui rätik silme

eest võeti."

"Kurat!" väljendas Todd pettumust.

"Ma tahaks nüüd ära minna, ma tunnen end pahasti."

Kodus hakkas Jessica koheselt toimetama. Ta pani väikese reisikoti asju täis. Seejärel kontrollis ka oma käekoti läbi, et kõik vajalik oleks kaasas. Chris helistas korduvalt, aga telefoni ignoreerides võttis ta koti sülle ja lahkus kodust.

Keskväljak polnud kaugel, kõige peale oldi mõeldud. Tuttavat kellatorni nähes ta kiirendas minekut ning vaatas uudishimulikult ringi, kes Jeff võis olla. Või oli ta jälle kellegi teise keha üle võtnud? Suur must Mercedes oli otse kõnnitee ääres kellatorni vastas. Suur mehemürakas tõusis autost, viipas Jessicale, veeretas ta tagaistme juurde ning aitas naise autosse ning ratastooli pagasiruumi ning istus ette.

Jessica kõrval istus pikk kiilakas mees, hoolitsetud habemega, seljas tume ülikond.

"Õhtust!" ütles ta meeldiva häälega ja ulatas käe: "Kas nüüd tervitame?"

Naine surus külmalt ta kätt.

"Kingitus on ka!" Mees ulatas Jessicale tuttava, imeilusa punase rubiini.

Auto võttis kohalt ja kadus aeglaselt mööda kitsaid kesklinna tänavaid.

Jutt: Ilu kohutav jõud (Helju Rebane)

Alviira…

Kas oleksin temaga jäänud, kui oleksin kohe alguses tõde teadnud?

See oli vaikne, Itaalia kalmistuid meenutav surnuaed. Vaid mesilased sumisesid valgete hauasammaste vahel. Päike kõrvetas, õhus hõljus põllulillede lämbe lõhn. Mu kaaslaste näod olid nukrad. Noorte neidude surm masendas meid kõiki. Olime hiljaks jäänud. Kuidas me rõõmustasime, kui avastasime planeedi, mis nii väga sarnanes Maaga! Kased, pärnad, kibuvitsapõõsad, karikakrad...

Seal elanud inimesed olid ehitanud samasugused linnad nagu meiegi. Neilgi olid viisoritoad. Ainus (ja tohutu!) vahe oli see, et naised olid seal lausa uskumatult ilusad.

Seal oli kombeks panna hauasammastele kadunute värvifotod, kus nood poseerisid seistes. Fotodel olid eranditult naised. Meeste pilte polnud.

Neid varalahkunud naisi vaadates jäi lausa hing kinni. Kõik nad olid saledad, kõigil pikad jalad ja imekaunid naeratavad näod. Blondid, tumedajuukselised, punapäised. Juuksed tihedad ja pikad, paljudel vööni. Ja ninad! Sirged ilusad ninakesed. Kui just väga tahaks norida, siis mitte eriti suured silmad.

Hauakividele oli neil komme panna ainult surmakuupäev, aga fotodelt oli näha, et mitte ükski õnnetu neiu polnud elanud isegi kolmekümneaastaseks.

Saabumispäeval käisime läbi peaaegu kogu inimtühja linna, komistasime selle ilusa kalmistu otsa ja arvasime juba, et linnas olidki elanud ainult naised. Ent hiljem, maju läbi otsides, nägime mitmel pool meeste ülikondi, vannitubades habemeajamisvahendeid. Leidsime dokumendid, kus passipiltidelt vaatasid meile otsa täiesti tavalised meeste näod. Isegi ligilähedaselt polnud meestel sealsete naiste ilu.

Uurisime põhjalikult läbi kogu planeedi, kõik linnad. Mõnes majas helendasid ikka veel viisoritubade seinad, kuigi viisoritornid olid ammu saated lõpetanud.

Kammisime nädalaga läbi linnad, avastasime ka vaeste agulid, kus majad olid üksluiselt hallid ja korterid väiksed. Vaeste kalmistutel polnud ei marmorist hauasambaid ega fotosid. Kontrastide planeet. Nagu kõik teisedki kohad, kus inimesed on iganes elanud.

Minu kaaslased langetasid korraks pea ja hakkasid siis vaikides kalmistu värava poole astuma. Oli aeg tagasi lennata. Kaunitaride hukk jäi saladuseks.

Suutmata pilku lahti kiskuda imekaunilt näolt hauakivil, jäin teistest maha.

Äkki tundus mulle, et hauaplatsi serval kasvava vana pärna tagant vilksatas miski.

Astusin sammukese sinnapoole ja kuulsin sosinat:

„Tule siia.“

Läksin lähemale ning tardusin soolasambaks.

Teda nähes oleksite ilmselt samuti pea kaotanud. Neiu ebamaine ilu vapustas mind nii, et hakkasin endalegi ootamatult kõnelema paatosega, mis pole kunagi olnud mulle omane: „Kes oled sa, oo ingel?“

„Mu nimi on Alviira,“ vastas neiu. „Aga ingel ma nüüd küll pole.“

„Milline kaunis nimi! Sa oled nagu ingel! Olen valmis täitma su soove, su käske! Palun, käsuta mind!“

Ta naeratas ebalevalt ja ohkas siis: „See oleks tore. Aga mu suurim soov ei lähe ealeski täide.“

Ma tegelikult ei kuulanud teda. Suu ammuli, vahtisin talle otsa ja pahvatasin siis: „Sinuga võrreldes olen ma väga inetu, lausa värdjas. Aga usu mind, Maal, seal, kust me siia lendasime, peetakse mind ilusaks meheks! Ma meeldin naistele. Ning ma olen ikka veel vaba ja vallaline!“

Alviira kehitas õlgu: „On olemas ilust märksa tähtsamaid asju. Ilu on köömes.“ Ta osutas käega hauakivile: „Ma lähen varsti nendele järele. Elu. See on tegelikult tähtis.“

„Kas sa oled haige? Kas siin oli mingi taud?“

„Ära karda,“ muigas ta. „See pole nakkushaigus.“

„Ma ei kardagi! Muide, ma olen ju arst. Tõotan sulle, et teen kõik, mis vähegi võimalik, et sind aidata. Võtame su kaasa ja usun, et leiame Maal sulle ravi.“

„Planeeti Maa tean ma küll,“ ütles ta. „Meie esivanemad on ju sealt pärit. Kunagi tulid nad Maalt siia, asustasid meie planeedi ja panid talle nimeks Mua. Aga teie olete meist maha jäänud. Meie arstiteadus on olnud palju edukam kui teie oma.“

„Mua... Kõlab prantsusepäraselt. Hea küll! Siis jään mina sinuga siia!“

Tal läks kulm kortsu ning ta jäi mind sõnatult põrnitsema, nagu kahtlustaks, et üritan teda petta.

„Mis mõttega?“ küsis ta veidi pahaseltki.

„Ma armastan sind! Armusin esimesest silmapilgust – nii, nagu õige armastus olema peabki. Imelik, ma olen juba kolmkümmend kaks aastat vana ja mõtlesin, et olen armastust piisavalt kogenud... Alles nüüd mõistan: tuhkagi!“

Ning ma ei suutnud taas sõnadevoolu ohjeldada:

„Olen valmis oma elu sinule ohverdama! Oo! Alviira!“

Kaunitar vaatas mulle tükk aega justkui vaagides otsa ning lausus viimaks:

„Oled luuletaja. Romantik... Sinu armastusest äraütlemine poleks vist tark tegu...“

„See oleks ülimalt rumal tegu! Ma olen arst! Kui su elu on tõepoolest ohus, olen mina see, kes su päästab! Esimest korda elus tunnen, et olen õnnelik – kogu aeg, mis me sinuga vestleme!“

Ootamatult kuulsime lähenevat jutuvada. Mu kaaslased olid mind otsima tulnud.

„Palun ütle ruttu, kas tuled meiega kaasa. Või jään hoopis mina siia?“

„Siin pole mitte kedagi, kes mind maha saaks matta,“ ohkas ta. „Olen viimane, kes veel elus on. Kas oled tõesti valmis minuga siia jääma? Ega sa ei luiska?“

„Jään siia ja päästan su elu! Tõotan sulle!“

„Nad on juba väga lähedal,“ sosistas neiu, haaras mul käest ja me panime jooksu lokkavalt õitsvate kibuvitsade suunas.

Kui kaaslased peaksid mind leidma, mõtlevad, et olen hulluks läinud. Meeskonnast maha jääda? See on rangelt keelatud! Nad hakkavad mulle mõistust pähe panema ja kui see ei aita, viivad vägisi minema.

Igas kosmoseekspeditsioonis on olemas päästja, kelle kohus on maha jääda ja kadunud kaaslane üles otsida. Pärast viib esimene mööduv kosmoselaev ta tagasi.

Viimasel ajal ehitasime päästebaase paljude uuritud maailmade lähedusse. Päästjad andsid nõusoleku, et jäävad elama mõnda baasi ja ei tule enam eales Maale. Ka hätta sattunud ekspeditsiooniliikmete otsimine oli nende kohus.

Just selline inimene, nagu varsti selgus, jäetigi minu pärast maha.

Meie jaoks polnud ta mitte päästja, vaid jälitaja.

Saime Alviiraga kibuvitsaokstest kõvasti kriimustada, aga mind ei leitud.

Hingasime kergendusega, kui nägime kosmoselaeva taevasse sööstmas, täpiks muutumas ja silmist kadumas.

***

Alviira ilust ja õrnusest võlutuna sattusin ma erilisse eufooriaseisundisse. Ma ei tahtnud enam mõeldagi maiste asjade peale. Seda polnudki tarvis. Tühjades supermarketites, mille ümber hulkusid koerad ja kassid, mõnikord isegi metsloomad, oli toitu ja joogipoolist kuhjaga.

Kuid mind painas pidevalt küsimus, miks neiu elu on ohus. Käisin talle peale, et ta räägiks, mis haigus tal on, aga tema vaid muigas: „Palun jäta pinnimine. See ei ole nakkushaigus. Ma ei taha sellest rääkida!“

Lesisime tookord teineteise kaisus tema laias voodis.

Alviira üritas juua läbi kõrre oma lemmikkokteili, aga pidi siiski istuli tõusma, et klaas ümber ei läheks. Päikesekiir mängles oranžis klaasis, mille servale mu armsam oli kaunistuseks kinnitanud ananassiviilu. Alviira jumaldas kokteile ja mõtles välja üha uusi segusid.

„Küll sa lõpuks teada saad,“ ohkas ta.

„Siis võib juba hilja olla! Ma ei saa ju sind aidata, kui sa ei räägi, mis sinuga on!“

„Polegi vaja. Niikuinii ei saa sa aidata.“

„On see mingi kohutav saladus?“

„Kuidas võtta... Oled nii naiivne, mu doktor. Kolmekümne kahele eluaastale vaatamata.“

Tema silmis olen ma juba vana mees, mõtisklesin vahetevahel nukralt.

Alviira avar maja asus linnast väljas ning me lootsime, et päästja mind nii kaugele otsima ei tule. Mõtleb, et olen hukkunud, saadab raporti ja lendab esimesel võimalusel minema.

Alviira nukrutses sageli. Vaid see, et ümmardasin teda nagu printsessi, ajas teda naerma.

Ainuke asi, mis lisaks ta saladuslikule haigusele mu tuju rikkus, oli mittemidagitegemine. Töötada polnud vaja. Linn oli toiduvarusid täis. Inimtühjad supermarketid; puutumata konservide, mahlade, küpsiste ja kompvekkide tagavarad. Veinid, konjakid.

Alviira hoidis saledat joont, sõi nagu linnupoeg... Jumaldas ananassikonserve. Värsked ananassid olid hulkuvad loomad või linnud ilmselt nahka pistnud. Poodides olid kõik juurvilja- ja puuviljaletid räsitud ja tühjad.

Käisin „jahil“ inimtühjades supermarketites ja rõõmustasin, kui mul õnnestus ananassikonserve leida.

Käisime jalutamas maja lähedal pargis, aga Alviira väsis jalutamisest kiiresti. Olin sedavõrd eksalteeritud tujus, et see läks mul varsti meelest.

Viisorikeskus vaikis. Tahtsin otsida mõne raamatukogu või siis tuua raamatuid mõnest eramajast. Lugemiskirg on mul olnud lapsest saadik. Mu armsama majas polnud isegi raamaturiiuleid.

Alviira oli kategooriliselt vastu. Ta läks endast välja, esitas mulle lausa ultimaatumi: „Kui lähed raamatukokku, siis mind sa enam ei näe!“

Kui inimesele midagi vägisi keelatakse, tahab ta seda veelgi rohkem, aga… ma ei julgenud ta keelust üle astuda, nii sisse olin ma temast võetud. Mul käis siiani üle mõistuse, et selline kaunitar nõustus olema minuga! Võisin teda tundide viisi imetleda, kui ta magas, pikad tihedad ripsmed unes värahtamas. Mõnikord oli mul tunne, et näen und.

Alviiral oli veel üks saladus. Iga päev kadus ta paariks tunniks oma tuppa, kuhu sissepääs oli minule keelatud.

„Tahaksin olla veidike omaette,“ kuulutas ta iga kord ning toa uks sulgus mu nina ees.

Ühel päeval panin äkki tähele, et tema ilule oleks nagu langenud mingi imelik vari. Jalutasime pargis ja uurisime nagu ikka põhjalikult ümbrust – ega äkki mõne põõsa taga ei varitse „päästja“.

Ootamatu päikesekiir valgustas ta näole langedes pisikesi kortse silmade ümber. Võisin vanduda, et varem neid ei olnud...

Kuid see esimene kord läks minu teadvusest õigupoolest mööda. Nägin ja unustasin.

Paari kuu pärast ma lausa võpatasin, kui märkasin, et kortsud mu kallima näol on läinud sügavamaks. Laubale ja kaelale olid tekkinud uued ja isegi kauni pruntis suu nurgad oleksid nagu vajunud veidike allapoole. Ta oli endiselt imekaunis, ent nägi nüüd välja, nagu oleks ta neljakümnene.

Nii kiire vananemine noores eas on raske haiguse ilming. Pingutasin mälu – arstiteaduskonnas meile ju loeti seda... oo õudust... see on ju progeeria – Hatchinson-Gilfordi sündroom. Tüvirakkude homöostaasi puudulikkus... Harilikult ilmneb see juba lapsepõlves...

Järgmisel päeval läksin tema eest salaja raamatukogu otsima. Lootsin leida midagi, mis aitaks õnnetu terveks ravida.

Raamatukogu ma küll leidsin, aga komistasin seal „päästja“ otsa.

Päikesepruun musklis mees, seljas meie ekspeditsiooni logoga T-särk, istus toolil keset saali. Ta lehitses mingit ajakirja.

Teda nähes võpatasin sekundi murdosaks seisma ja hakkasin siis kikivarvul, selg ees, ukse poole taganema. Teadsin, et päästjatel on relv ja käerauad, et aru kaotanud meeskonnaliige vastupanu korral iga hinna eest Maale tagasi tuua. Ülikaugete kosmoselendude ajal on uutel, äsja avastatud planeetidel juhtunud uskumatuid asju. Mõnigi muidu igati julge vend on seal nähtust hulluks läinud. Ning hullumeelsed võitlevad oma elu eest vihasemaltki kui tiigrid.

Olin juba peaaegu väljapääsuni jõudnud, aga riivasin kogemata õlaga mingit paksu raamatut ning see sadas kõva mürtsuga põrandale.

„Päästja“ röögatas: „Viimaks ometi! Siin sa mul oledki! Pea kinni! Ma pean sulle midagi ütlema!“ Tema jalgade tümpsumisest sain aru, et ta on püsti karanud ja tormab mulle järele.

Jooksin ülepeakaela trepist alla. Tänaval kihutasin meie majale vastassuunas.

Päästjad on hästi treenitud mehed. Olin jooksnud juba läbi mitme linnaosa, kuuldes kogu aeg kusagil selja taga jälitaja jalgade müdinat.

Äkki tundsin, kuidas tohutu võrk mind endasse mässib. Kukkusin maha. Jälitaja oli tulistanud võrkharpuuniga. Mul ei jäänud muud üle, kui abitult lamada ja jälgida, kuidas musklis mees läheneb.

„Milleks siis nõnda, sõbrake,“ sõnas „päästja“ minu ees peatudes ja laubalt higi pühkides leebelt. „Ma ju tahan sind aidata. Oled ikka käki kokku keeranud! Aga ma teadsin, kus sind on kõige õigem varitseda! Raamatusõber, nagu sa oled... Ära pane pahaks, aga nüüd ma teen sulle ühe süsti.“

„Mida muud sinult oodata oligi!“ urisesin vastu. “Olen samuti enne lendu instruktsiooni lugenud! Loomulikult oled sa mu sõber, kuidas siis teisiti! Siis, kui kavatsetakse nuga selga lüüa, öeldakse alati, et see on su enda huvides. Sõbramehe poolest! Lase mind lahti!“

„Ära nüüd nii endast välja ka mine. Sa veel tuled mind tänama! Saa ometi aru, et sind on petetud!“ manitses ta süstlaga mu kätt sihtides. „Kohe rahuned maha ja me lendame ilusti koju. Parajasti ülehomme tuleb üks tähelaev Kompuutri pealt tagasi ja meid sinuga võetakse kaasa.“

Planeeti Kompuuter tean minagi. Üks tähelaevnik unustas sinna oma superarvuti ja olevat kogu tagasitee muudkui korrutanud „minu kompuuter ja minu kompuuter“. Seepärast see nimi pandigi.

„Sõbrake, ma süstisin sulle ainult veerandi annust,“ rahustas „päästja“ mind leebelt. „Et sul ikka jätkuks kojuminekuks jõudu. Tule nüüd ja näita mulle, kus te nii kaua minu eest peidus olite. Osavad sellid... Pärast saad veel portsu.“

Ma teadsin liigagi hästi, mida ta mulle süstib. See rohi halvab tahtejõu. Allutab su teise inimese tahtele ja sa teed kuulekalt kõik, mis kästakse.

Ma teadsin seda, kuid vere keemia on mõistusest tugevam. Kui ta oli mu võrgust lahti päästnud, juhatasin ta kuulekalt Alviira maja juurde.

Vantsisin ta kõrval, mõeldes, mida teha. Kui jõud ei aita, tuleb appi võtta kavalus.

„Mu sõber!“ Vaatasin talle anuvalt otsa. „Palun aita mind!“

„See on juba teine tubakas,“ lausus ta mulle lõbusalt õlale patsutades. „Muidugi aitan! Kui oskan.“

„Palun võtame Alviira kaasa. Ta, vaeseke, on siin ihuüksi. Linnas pole hingelistki. Ta on viimane ellujäänu Mual. Ning ta on raskesti haige.“

„Tohoh... Alviira... Miuke nimi pandud. Ainult et… ta ei ole haige!“

Ah et nõndamoodi siis... Olen arst, tean seda haruldast haigust, aga see musklimägi leiab, et tema teab minust paremini. Temaga vaidlemiseks mul aga jõudu ei olnud. Süst tegi oma töö. Tundsin, kuidas langen ükskõiksuse rüppe. Kosmilisse, lausa universumi lõpmatusega võrreldavasse ükskõiksusesse.

Astusime tuppa. Alviira lesis voodis. Ta võpatas, kuid sai kohe enesevalitsemise tagasi. Tõusis istukile, tõmbas teki ülespoole, lausa lõua alla, võttis öökapilt alustassi ananassiviiludega, tõstis selle enda ette teki peale ja alles siis lausus: „Ma teadsin, et nii läheb.“

Ta vaatas mulle sügavalt silma: „Sa kinkisid mulle killukese õnne enne lõppu. Igaühel pole kaugeltki nii vedanud, nagu minul. Ole sa tänatud!“

Ta sirutas käe öökapil seisva kokteiliklaasi järele ja hakkas läbi kõrre kokteili jooma.

„Ma ootan!“ ütles mu vahistaja Alviirale. Oli tunda, et mees on siiski väheke heitunud. „Kas räägid ise talle kõik ära?“

Äkitselt läks mul silme ees mustaks. Kaotasin teadvuse.

... Kui taas teadvusele tulin, sain teada, et olen juba Maal tagasi ning otsaga haiglas.

Minuga hakkas käima vestlemas psühholoog, kes üritas, tema sõnul, mu silmi avada.

„Mua tööstus teenis ainumast eesmärki,“ seletas ta. „Naiste ilu loomist ja alalhoidmist. Toon nende raamatuid lugeda. Seal on kõik kirjas. Nende saavutused olid fantastilised. Ilukirurgid tegid lausa imet. Kuid lugu lõppes sellega, et naised ei tahtnud enam sünnitada. Nende päevad kulusid ilu alalhoidmisele. Kogu aeg tuli midagi parandada, vahetada implantaate, lihvida nahka, siirdada uusi juukseid ja küüsi. Käia massaaži tegemas, sest kunstlikult pikemaks tehtud jalad hakkasid pahatihti valutama. Lõpuks loobuti ka surrogaatemadusest. Vaesemad naised unistasid rikkaid vaadates hommikust õhtuni sama kauniks saamisest. Nad ei soovinud rasedusega oma figuuri ära rikkuda. Nii surigi Mua välja... Teie kalli Alviira välimus hakkas pärast arstide surma, kes aitasid tal noor välja näha, tasapisi alla käima. Ega te vist ei aimagi, et ta on juba üle üheksakümne aasta vana?“

„Ma ei usu teid!“ hüüatasin nördinult. „Saan haiglast koju, lähen uuesti Muale, toon õnnetukese siia ja me ravime ta terveks! Teda üksi jätta on kuritegu! Abi mitte osutamine!“

„Olge nüüd! Vana puud ei tohi ümber istutada. Seal ta ehk peab veel paar aastat vastu.“

„Ärge valetage. Minge minema.“

Ma ootan, millal mind haiglast koju lastakse. Mõtlen Alviirale. Kuidas ta hoiab kõhnas, kaunis käes klaasi, naudib kokteili ja näksib ananassilõiku... kuidas klaasis mängleb oranžikas päikesekiir.

Jutt: Ristsõnamõistatus (Helju Rebane)

Ristsõna lahendasin ruttu. Nagu ikka. Aga see kaheksatäheline sõna, mis tuli lõpuks diagonaali ruutudesse, oli mulle arusaamatu.

Kohkusin ära. Äkki see on mulAlzheimeri tõve esimene ilming? Inimene hakkab kõike unustama. Lõpuks ei tea oma nimegi. Inimkond pole siiamaani osanud sellest õudusest jagu saada. Alzheimer kummitab nüüd isegi rohkem, kui kunagi varem, sest me kõik elame nüüd igavesti.

„Nuujah," – nagu ütleks minu vanavanaema –„Epsilonil käidi ära, aga

Alzheimerist jagu ei saa. Ainus, mis ikka ja alati aitab, on rahvameditsiin!" Rahvameditsiiniks nimetab ta ristsõnade lahendamist. Arstid soovitavad neid lahendada unustamistõve profülaktikaks.

Telepateerisin emale ja küsisin, ega äkki tema seda sõna ei tea.

„Pole õrna aimugi", mõtles ta väheke ärritatult vastu. „Sa, Manne, küsi parem va-lt. Tšau! Mul on kiire!"

Mulle pandi vanavanaema soovil nimeks Marianne, kuid kõik pikemad sõnad lühendatakse meil ära. Seepärast olengi Manne, vanaema on lihtsalt va ja vanavanaema va-va. Ning mina olen talle la-la-la. Lapselapselaps.

Telepateerisin va-le. Tema jalutas hetkel koos teiste turistidega Marsil. Kui telepateem on vastu võetud, näeb kohe ära, millega vestluskaaslane hetkel tegeleb.

„Ma ei tea sellist sõna. Palun ära sega, giid räägib nii põnevaid asju,"telepateeris ta vastu.

Ahhaa, tema ka ei tea. Järelikult on see lihtsalt mingi tundmatu sõna! Alzheimeriga pole siin õnneks midagi pistmist. Hea küll, aga miks see siis ristsõnamõistatusse pandi?

Tõmbasin telepaatiliselt traati va-va-le, kes hetkel oli asunud Metagalaktika kruiislaevaga tagasiteele. Neljakümneselt saadetakse meil vastuvaidlemist kannatamata pensionile ja pensionäridel ei jää üle muud, kui reisida.

Va-vajõi parajasti tähelaeva transformertugitoolis istudes noorendavat hapnikukokteili. Mõni aeg kulus mul selleks, et teha talle selgeks, *kes ma siuke olen*. Just nii ta küsis. Pole ime, la-la-la-sidon tal minu teada vähemalt kakskümmend tükki.

Kuulasin kannatlikult ära tema salvavad mõtted teemal: miks küll teadlasedometi selle kohutava Alzheimeriga midagi ette ei võta.

Nuujah, eks see haigus ole tõesti hetkel suurim oht meie tsivilisatsioonile. Aga kas tasub sellest nii palju heietada? Va-va oli tõrges ja palus tulla tema mõtetesse tagasi tunni aja pärast, sest ta oli näo sisse määrinud mingi superkalli kreemiga, mis pidavat sisaldama Veenuselt toodud magmat. Ta võib mälu pingutades kogemata kulmu kortsutada ja mask läheb aia taha.

Vaevalt olin va-va mõtetest läinud, kui mu mõtetesse koputas mu tütar. Ei oska öelda, mida ta tahtis, sest see ristsõnamõistatus oli mind üles ärritanud. „Palun ära sega," mõtlesin tusaselt ja lülisin ta teadvusest välja.

No kui juba va-va ei tea, siis va-va-va ei tea ammugi.

Igaks juhuks võtsin temaga siiski ühendust.

„Kes sa oled?“mõtles tema.

Kes olen? Sinu järeltulija neljandas põlvkonnas, sinu lihane la-la-la-la, kelle võiks ikkagi ära tunda, mõtlesin tusaselt ning samas kohkusin, sest ta ju kuulis mu mõtted ära.

„Olen sinu la-la-la-la. Milline neist, on raske selgeks teha,“ mõtlesin viisakalt.

Va-va-va on tolle õnnetu põlvkonna esindaja, kes ilma tööta elada ei suuda. Nad hakkavad kiratsema ja neid on raske taastada. Seepärast mõeldi nende jaoks välja terve hunnik mõttetuid töökohti. Va-va-va töötab valvuritädina vanaaegse arvutustehnika muuseumis, kust viimase saja aasta jooksul pole mitte midagi pihta pandud. Välja arvatud kellegi Gatesi foto. Seda *seiklust* meenutab ta iga kord, kui me megaskaibis, ehk meskas näeme.

„Kuule, Manne, see sõna on tegelikult täitsa tuttav, mul nagu koidaks midagi... Oota, ma helistan oma emale.“

Ta *helistab*! Võeh! Koopainimesed! Kuid tema ema, minu va-va-va-va, pelgab telepaatilist sidet paaniliselt. Ta arvab, et see on hallutsinatsioon. Sellega tuleb leppida, kui tahad temaga rääkida. Aga just va-va-va-va ongi mu viimne lootus, sest ta sündis siis, kui inimestel oli veel halb komme ära surra. Sünge ajastu. Tema ema kahjuks enam elus ei ole.

Peagi telepateeris va-va-va rõõmsalt mulle:

„Manne, minu ema tegi asja selgeks! Kuula tähelepanelikult! „Armastus“ – see olevat väga eriline tunne. Tema meelest olevat see lausa *imeline*. Näiteks mees võis armastada naist, naine meest.“

„*Imeline* tunne. Hea küll. Agamisasi see„mees“ veel on?“

„Kohe seletan sulle. Mees... Vaata, vanasti oli olemas siuke inimkonna arengu tupikharu – „mehed“. Näiteks Bill Gates. Mehi läks vaja selleks, et...“

Aga ma ei viitsinud enam ta mõtteid kuulata.Kes küll koostab nii nõmedaid ristsõnu! Paneb sinna ammuunustatud sõnad! Kas tõesti midagi paremat teha ei ole?Uurimistööd, näiteks.Alzheimeri tõbi ju kummitab.

Jutt: Alma mater (Tim Hornet)

„Sinna!“ osutas major näpuga. „Viib küll trajektoorist natukene kõrvale, aga saab varju.“

Nad olid juba ligi kaks nädalat sammunud mööda kuuma lagedat liiva. Toidu- ja joogivarusid küll veel oli, kuid piiratud koguses. Kui algul leidus ka natukene kohalikke loomi ja taimi, millest varusid täiendada, siis nüüd ümbritses neid vaid surm. Tühi ja lage surm, mis võis kesta veel nädalaid.

Major oli justkui sellise väljakutse jaoks loodud – niikaua, kuni nanovedelikku jätkus, võis ta kui robot järjest sammuda, tundmata väsimust või valu, planeerides igat toidupala ja kulutatud energiaraasukest.

Skräppy aga ei omanud ei sõjaväelist treeningut ega füüsilist vastupidavust. Väikegi paus päikese käest ära võis teha tema räsitud kehale imesid.

Pealegi oli peagi saabumas keskpäev – see kõige tapvam aeg, kui isegi major ei suutnud päikese käes olla. Üks võimalus, mida nad olid juba korduvalt kasutanud, oli kaevata auk ning seal katte all keskpäev üle elada.

Kuid kaevamine võttis lisaenergiat. Kui seda oli kuidagigi võimalik vältida, oli asi seda väärt.

Skräppy kohendas oma tumendatud klaasidega prille, mida näokatte alt tulev kuum hingeõhk, aina vähem, kuid siiski, uduseks ajas, ning vaatas osutatud suunas. Päike peegeldas ümbritsevalt liivalt ning pani silmapiiri lainetama, kuid ka tema märkas tumedat kogu kesk lagedat liivavälja.

„Mingi hoone?“ sõnas ta vaikselt, olles keelega enne suud ja huuli niisutanud.

Major raputas pead. „Laev. Või vähemalt see, mis sellest alles on. Ma asjatult sisse kondama ei läheks, kuid peavarjuks sobib.“

Ta vaatas korra sillerdavat päikest, mis liikus usinasti seniidi poole.

„Liigume käbedalt.“

***

Illustratsioon: Tea Roosvald

Skräppy viskas end väsinuna liivale, toetades selja vastu masinat. Laev, või vähemalt selle varjus olev osa, polnud kuum, aga mitte ka jahe. Siiski, vari ise oli teretulnud ning kosutav.

Major istus natukene eemale ning vaatas kriitilise pilguga varusid üle. Toidu puudumisega sai ta hakkama, seda tasus pigem Skräppyle hoida, kuid nanovedelik oli teine asi.

Ta võttis käsiloleva pudeli ja raputas seda. Tühi! Major ohkas sügavalt, sobras oma kotis ning võttis viimase pudeli välja.

Üks pudel – see oli kõik, mis tal alles oli. Enamasti läks see kahe-kolme päevaga, kuid korralikult planeerides võis nädala või rohkemgi välja imeda.

Ta võttis pliiatsi, niisutas selle otsa keelega ja märkis pudelil vedeliku taseme. Siis jaotas ta selle pooleks ning tegi järgmise märke. Seejärel tegi ta pooled veelkord pooleks.

Nii jätkas ta veel mõned korrad, kuniks jooned olid piisavalt tihedalt, et nendevahelist ala sai vaevu lonksukoguseks nimetada. Kümme päeva, see oli kõik, mida ta veel välja suutis panna. Mis sealt edasi tuli...

„Tom, kas sa tunned ka värinat?“ peatas Skräppy ta mõtted.

Major peatas oma tegevuse ja keskendus.

„Paigal ja kuss!“ andis ta käsu.

Major, relv valmis, põrnitses maapinda. Sellistes piirkondades elasid hiidussid, kes maa all liikusid ning heli ja liikumise järgi saaklooma jälitasid. Mõned võisid lugude järgi olla nii suured, et suutsid hetkega terve rügemendi alla neelata. Peamiselt liikusid nad küll öösiti, kuid vari oli siin suur.

Skräppy jälgis endist sõdurit, siis pani kõrva vastu masinat.

„Mul on tunne, et see on laev,“ sosistas ta.

Major vaatas veel skeptiliselt ringi, siis tegi paar ettevaatlikku sammu meediku suunas ning asetas oma käe vastu laevakeret.

Skräppy ei eksinud. Vibratsioon tuli masinast. Sellisel laeval olid päikesepatareid ning isegi kui kahjustatud, võisid need keskpäevase kütmise ajal midagi masina sees käima lükata.

Kuid see polnud ainus heli, mida major märkas.

Kostus mütsatus. Seejärel teine ning äkki vajus liiv nende jalge all ära.

„Skräppy!“ Major hüppas, haaras oma langeval sõbra ümbert kinni ning surus ta vastu metalli, nende eelnev asukoht lainetamas kui tormine vesi.

Raisk! Laeva vibratsioon meelitas ussid kohale ja mitte vähe – neid võis siin olla terve pesakond.

Maapinnal olemine oli selge enesetapp.

Päikese kätte minek samuti.

Muud võimalust ei olnud, nad pidid minema laeva.

Kiire pilguheit masinale ütles, et sissepääs, kui see oli veel olemas, oli suure tõenäosusega teisel pool. Lisaks liikumise ohtlikkusele oli seal ka tappev päike. Küll aga võis üsna nende lähedal olla õhutus- või väljutusava.

Major libistas oma kotkapilku mööda siledat pinda.

Seal! Diagonaalis, nii kolme meetri kaugusel. Laev oli ronimiseks liiga sile, maapind nende all

võis aga iga hetk kaduda. Nad pidid siit minema saama ja seda ruttu.

Köis? Ei!

Teravik, mida seina sisse suruda ja ronimiseks kasutada? Pigem mitte – laevakeresid ei tehtud just pehmest metallist.

Midagi, mis lennutas neid õigele kõrgusele?

Tom vaatas oma vööle, kus rippus põrkur. Tema, Skräppy ja nende varustuse kombineeritud kaal oli suur ning jumala eest, see ei olnud antud relva tööülesannete hulgas, kuid see võis töötada. Ta võttis relva kätte ja keeras selle löögi maksimumi peale.

„Skräppy! Hoia minust kinni, nii kõvasti, kui sa saad!“

Niipea kui meedik tema külge klammerdus, lükkas Tom oma tiivad laiali, suunas põrkuri maa poole ja lülitas päästikule.

***

„Aga mis siis, kui luuk oleks kõvemini kinni olnud?“ uuris meedik, vaadates õlalambi valguses majori keha üle. Pool sellest oli üks suur sinikas. Põrkuri löögijõud mõjus mõlemale poolele.

„Ma sain meid ohutusse kohta... ei saanud või?“ urises major läbi hammaste.

Skräppy vangutas pead. Selle plaani juures oli nii palju asju, mis võinuks valesti minna, kuid ometi ei olnud tal endal midagi paremat pakkuda. Tom tegi seda, mida ta õigeks arvas ja see päästis nende mõlema elud.

„Said,“ kinnitas ta kerge vastumeelsusega. „Aitäh sulle.“

Olgugi et pime, märkas ta ilmselget probleemi majori kehal.

„Nüüd tuleta meelde kõik oma vandesõnad.“

„Mida… agrhh!“

Tomi sajatusi tuli valjult ning ohtralt. Need kajasid rauast seintelt vastu, summutades enda alla ühtlase mürina.

Seejärel tuli vaikus – major pani pildi tasku.

Skräppy vaatas veel oma kätetöö üle. Löökjõust põrutatud õlg oli nüüd vähemalt liigeses tagasi, kuid ehk tasus seda sidemega toestada. Samas, majorit teades oli see siin varem või hiljem jälle katki, sidemes või mitte. Vähemalt ei paistnud seekord ühtki luumurdu olevat.

Meedik oli ka varem pidanud Tom’i korralikult lappima, kuid mitte kunagi ei olnud nad mõlemad enne seda nii rampväsinud.

Skräppy tõmbas sinetavale alale veel salvi peale, vaatas üle, et sõber ohutult puhata saaks, ning läks majori õpetusel perimeetrit paika panema.

***

„Sa vana..!“ urises major ja proovis silmi avada. Raisk, kuidas kogu keha tunda andis. Uduselt, kuid siiski, paistis sõbra figuur. „Skräppy...“

„Tom!“ Hetkega oli meedik ta kõrval. „Kuidas sa ennast tunned?“

„Nagu oleks hakklihamasinast läbi käinud, aga jään ellu.“

Major lükkas end istuli, tõmbas korra hinge, et pea selgeks saada, kissitas silmi ja põrnitses kuhja Skräppy selja taga.

„Kes su sõbrad on?“ uuris ta.

„See, kulla sõber, on üks väga põnev küsimus. Oota üks hetk!“ Skräppy võttis kuhjast kaks pealuud ning pani need majori ette maha. „Leia viis erinevust.“

Major põrnitses koljusid. Ta ei olnud küll mingi ekspert, kuid nende sarnasus oli imekspandav, olgugi et vigastus oli erinevas kohas.

„Kaksikud?“ pakkus ta.

„Või kolmikud?“ sõnas meedik ja lisas veel ühe pealuu. „Või nelikud.“ Ning ta lisas veel ühe.

„Tegelikult paistab neid olevat rohkem kui kakskümmend. Kõik sarnased ja paljad. Paras mõistatus, eks? Siin veel üks vihje.“ Meedik lisas ritta veel kaks pealuud, võttis siis keskmised ära ning lükkas kaks äärmist kokku. Olgugi et endiselt sarnased, ei sobitunud need üksteisega enam nii hästi.

„Mis kurat?“

„Tahad, ma aitan?“ pakkus meedik.

Major tõstis sõrme ja raputas pead. Kui Skräppy talle väljakutse esitas, siis pidi ta selle ka lahendama. Neil luudel pidi olema mingi loogiline seletus ning meedik oli selle juba välja nuputanud. Vastus ei saanud olla väga keeruline.

Siin olid inimesed, kes olid sarnased, kuid ainult eelnevaga, justkui koopiad, mis läksid aina halvemaks ja halvemaks.

„Kloonide kloonid...“ pomises ta mõne minuti möödudes.

„Bingo!“ rõõmustas meedik. „Nüüd oleme me samal lehel. Järgmiseks tuleb ära mõistatada, kes need on, miks need on ja kuidas need nii puhtaks said.“

„Oot, esiteks tahan ma teada, mis meie ümber on,“ sõnas major.

„Kuus meetrit korda kaks meetrit kerge kalde all olev tunnel. Ühes otsas väljapääs, teises nii viie meetri kõrgusel luuk üles,“ vuristas Skräppy. „Need kondised sellid on ainsad kohalikud elanikud.“

„Mul oli aega,“ lisas ta, nähes majori üllatunud nägu.

„Pole paha,“ kommenteeris Tom muiates. Ilmselgelt oli poisi õpetamisest asja olnud. „Mürinat enam ei ole.“

„Ei, see lõppes nii viis tundi tagasi.“

„Viis tundi?“ kordas major. „Kaua ma, raisk, pilditu olin?“

„Umbes kümme. Aeg läheneb südaööle.“

Raisk! Niigi kitsastes oludes olid nad raisanud pool päeva.

Major mõtles hetke, siis ajas ennast püsti. „Skräppy, anna mulle üks oma sõpradest. Selline, millest väga kahju poleks.“

Meedik andis talle kolju ning seda käes hoides komberdas major luugi poole. Öine õhk oli kosutav ja jahe, lausa kutsuv.

„Näita alla valgust,“ andis Tom käsu.

Skräppy timmis oma lampi ja suunas selle tumeda liiva peale.

„Kõik tundub rahulik,“ sõnas ta, olles mõni aeg vaikuses liiva põrnitsenud.

Major turtsatas. Seejärel viskas ta kolju liivale. Hetkega tõusid maapinnast lõuad, mis sulgesid end selle koha ümber.

Mõned hetked hiljem oli kõik jälle vaikne, nagu poleks seda kunagi juhtunudki.

„Vähemalt päikesetõusuni oleme me siin lõksus," sõnas major ja libistas end seina äärde istuma.

„Aga meil on neid konte päris palju. Ma võiks kõik need maha loopida, äkki saavad kõhu täis?" pakkus Skräppy.

Major raputas pead. „Pisike üksik uss – võib-olla isegi töötaks. Aga meil on neid siin terve pesakond."

„Aga siis me võiks ju laevas kolada? Äkki leiaks midagi vajalikku?"

„Võiks, aga me oleme jäätmešahtis. Siin on ainult üks sissepääs ning see..."

Samal hetkel kostus tunneli otsast metalne kääksatus, justkui keegi oleks lükanud lahti vana ja roostes ukse.

„Halloo! On seal keegi?" hüüdis lapse hääl.

Skräppy vaatas majorile otsa. Laps? Sellises keskkonnas?

„Ma ju ütlesin, et ainult tuul," seletas teine hääl, mis võis kuuluda naisterahvale. „Paneme nüüd luugi uuesti kinni ja..."

„Oodake!" hüüdis Skräppy.

***

„Tere tulemast Videvikusära pardale," sõnas õbluke naisterahvas, võttes diivanil istet. „Palju meil pakkuda pole, aga jahedama öömaja saab ikka. Mina olen Eha, see seal on Tristan."

Poiss, kes oli ootamatutest külalistest üsna ähmi täis, piilus häbelikult diivani nurga tagant.

„Tristan?" ütles Skräppy. „Äge nimi. Mina olen Skräppy ja see siin on Tom. Kui vana sa oled, Tristan?"

Poiss vaatas kahtlustavalt Skräppy poole, siis vaatas oma ema. Too noogutas sooja naeratusega.

„Nii palju!" hüüdis poiss ja tõstis ühel käel viis sõrme ja teisel pöidla.

„Kuus," sõnas ema. „Sa ju tead, kuidas seda öelda."

„Kuus!" kordas poiss, venitades keskmisi tähti üleloomulikult pikaks. Siis piilus ta võõraste poole ning sosistas midagi ema kõrva. Ema muigas.

„Aga küsi. Ma ei usu, et onud pahandavad."

Poiss kaalus vastust natukene, kogus hetk julgust ja osutas siis näpuga Tomi suunas. „Sul on imelikud jalad."

Major tõstis üht oma kanajalgadest ja kõverdas selle küüniseid. „Imelikud? On vist jah," kinnitas ta.

Poiss kihistas naerda. Siis vaatas ta Skräppy poole. Ta tundus õigeid sõnu otsivat.

„Ja sul on imelik nägu," teatas Tristan lõpuks.

Iseenesest oli see tõsi – Skräppy näos jooksid mitmed õmblusarmid.

„Andke talle andeks," naeris Eha. „Ta pole aastaid kedagi peale minu näinud."

„Pole hullu,“ muigas meedik. „Ja mitte ainult nägu. Mul on igal pool armid. Näe, siin käel on üks eriti pirakas.“ Ta tõmbas käise tagasi.

Tristan vaatas jämedat armi, suu ammuli.

„Nii äge! Tahan ka!“

„Uhh. Mis sinuga juhtus?“ uuris Eha, ignoreerides lapse soovi endale samasugune hankida.

Major köhatas. „Skräppyga on igasuguseid asju juhtunud. Aga õnneks on ta väga osavate kätega meedik. Lapib nii ennast kui ka teisi väga edukalt.“

„Meedik? Mis see on?“ oli Tristan segaduses

„Nagu arst. Ravib inimesi,“ seletas ema.

„Ah, aga siis sa saad emmet aidata!“ oli poiss õnnelik.

„Äkki tõesti. Mis tal viga on?“

„Üks jalg on aina kangemaks jäänud, muud ei midagi,“ võttis ema üle. „See pole midagi nii tähtsat, et peaks võõraid tülitama.“

„No aga ma võin pilgu peale visata,“ sõnas Skräppy.

„Sellisel juhul, teeme seda palun hiljem. Tristan, sul on aeg magama minna.“

„Aga ema?!“

„Ma tean, et sul on põnev. Äkki homme saab veel onudega juttu ajada. Aga praegu pessu ja magama. Võid peale pesu veel siit läbi tulla ja head ööd soovida.“

Tristan lükkas huule mossi ja pomises midagi enda ette, kuid seadis sammud teise tuppa.

Eha ohkas ja seejärel naeratas justkui iseendale. „Elu lilled. Kuigi ükski lill ei räägi nii palju,“ lisas ta muiates.

„Igatahes, kui ta magama saab, on natuke rahulikum ja saab ka natuke tõsisemat juttu rääkida.“ Ta tõusis püsti. „Saan ehk teed pakkuda? Vett on kah, aga see on natukene imeliku maitsega minu arust, seepärast ma ise eelistan teed.“

„Võib ikka,“ sõnas Skräppy.

Tom aga põrnitses naist altkulmu. „Maru julge sinust kutsuda oma elamisse, kus sul on väike laps, kaks võhivõõrast ja võib-olla ohtlikku inimest.“

Eha turtsatas.

„Aus!“

Ta istus maha tagasi. „Te võite tõesti olla ohtlikud, kuid ma arvan, et nii karmis keskkonnas peame me pigem ühiselt looduse vastu sõdima, mitte üksteise. Muidu siin ellu ei jää.“

Ta muigas. „Lisaks, Videvikusäral on oma kaitsemehhanismid.“

Major vaatas ruumis ringi. Peale mõne diivani, laua, kokku klopsitud mänguasjade ja tumedate ekraanide ei paistnud just paljut. See võis olla bluff, kuid ei saanud välistada võimalust, et midagi siin hoidis neil ka silma peal.

„No mis kaitsesüsteem see oleks, kui see oleks kergesti märgatav,“ muigas Eha tema pilku jälgides. „Igal juhul pakkumine on endiselt jõus. Teed?“

„Võib,“ pomises major.

Eha noogutas. „Andke mulle viis minutit.“ Seejärel lahkus ta kergelt longates toast. Major

vaatas talle järgi.

Kui uks naise järel sulgus, pöördus ta Skräppy poole.

„Mida sa neist arvad?“

„Tunduvad toredad,“ sõnas Skräppy, tema silmades tantsimas säde. Skräppyle mõjusid lapsed niimoodi – ehk seepärast, et ka ta ise oli paras laps. „Mida sa arvad?“

„Toredad,“ kordas major, uskumata oma sõnu. Midagi näris tema hinge. Kuidas suutsid üks ema ja laps sellises keskkonnas ellu jääda? Muidugi, nii suurel laeval olid omad varud. Meeskonda pidi sellise asja opereerimiseks olema nii kolmekümne kandis ja kõik nad vajasid toitmist, kuid väljast vaadates tundus laev olevat siin juba aastaid. Ka terve meeskonna varud pidid ükshetk otsa saama. Eha ja Tristan aga olid pringid ja roosad – keskkonnast täiesti mõjutamata. Vett võis ju laev ise toota, aga toit...

Sel hetkel jõudis Eha tagasi, käes kandik kolme aurava plekkkruusiga. Ta asetas selle diivani ette lauale ning võttis ühe endale.

Ta keris end diivanile kerra ja võttis lonksu, mis ei paistnud just väga hästi maitsvat. „Mõru,“ selgitas ta. „Aga paremat ei ole.“

Ka Skräppy ja Tom võtsid mõlemad endale kruusi ning peale üht lonksu pidid kinnitama, et tegemist oli tõesti mitte just väga meeldiva maitseelamusega.

Eha naeris.

„Igatahes, mul on teile mõned küsimused ning kindlasti on teil mõni ka minule. Millest me alustame?“

„Alusta sellest, mis laev see selline on,“ sõnas major ning võttis järgmise lonksu. Laeva sisemus oli kosutavalt jahe ning kuum tee oli siia kui loodud.

„Videvikusära on... pigem siiski oli... uurimislaev. Olime roheliste niitude otsinguil, kuid nagu te oletada võite, siis ei läinud kõik plaani kohaselt. Hädamaandumine.“

„Ja Videvikusära ülejäänud meeskond?“

„Olgem ikka ausad. Minu kord,“ muigas naine ja võttis lonksu. „Kust suunast te tulite ning palju sellest oli puhas kõrb?“

„Edelast. Kõrbe nii kaks nädalat. Esimene nädal mõningase loodusega,“ vastas major ning põrnitses naist. „Ja minu küsimus?“

Isegi Skräppy nägi, et pinge nende vahel oli piisavalt paks, et seda võis noaga lõigata, kuid ta ei mõistnud, miks see seal oli.

„Peale hädamaandumist läks ülejäänud meeskond abi otsima. Mina, kuna mul oli väike laps, kes sellises keskkonnas hakkama ei saa, jäin siia neid ootama. Nüüd on minu kord.“

Sellel hetkel avanes toauks ning sisse astus Tristan, uneriided seljas. Major märkas alles nüüd, et kõik, mis siin leidus, alustades lapse mänguasjadest ning lõpetades tema tuduriietega, oli taaskasutus laeva standardvarustusest. Ema oli oma lapsega juba kaua siin olnud ning võtnud sellest parima.

„Tule tee emmele kalli ja siis tuttu.“

Tristan haigutas. Siis aga jäi võõraid põrnitsema. „Aga sinu jalg, emme? Saab arstionu selle korda teha?“

„See läks täiesti meelest!“ hüüdis Skräppy, kes oli kestva vestluse jooksul juba mitu korda

haigutanud. Niisama istumine ja jutuajamine oli täiskasvanute värk ning tema ei olnud seda mitte, vähemalt mitte vaimselt. „Aja püksid jalast ära. Ma vaatan kohe üle.“

Major turtsatas ning sama tegi ka Eha. Naine pöördus Tomi poole. „On ta tõesti meedik?“

„Tead, vahel imestan ma isegi, kuid jah,“ muigas ta.

„Äkki siis saad kiirelt läbi pükste uurida?“ pakkus Eha välja. „Tristani meeleheaks.“

„Ma võin proovida,“ sõnas Skräppy, põlvitas Eha ette ja võttis tema vasaku jala kätte. Ta mudis seda mõni aeg, mis kohati tegi naisele ka valu, seejärel sügas mõtlikult pead.

„Nooh?“ uuris Tristan.

„Luu on mitmes kohas jämedam, kui peaks. Korraliku varustusega võiks operatsiooni ju ära teha. Taastumine võtab pärast omajagu aega.“

„Juhuu!“ hüppas poiss rõõmust.

„Oota,“ manitses ema. „Arstionu ei öelnud, et ta selle ära teeb. Ainult seda, et see on ehk tehtav.“

„Näh, aga emmel on vaja...“

„Vaatame seda asja, eks ole kallis. Nüüd aga tuttu!“ Tristan kallistas ema, soovis kõigile head ööd ning lahkus ruumist.

„Tore poiss,“ sõnas Skräppy.

„On,“ nõustus Eha. „Ma annaksin tema eest oma elu.“

„Sa oled seda juba teinud. Mitu korda,“ sõnas meedik. „Me nägime konte. Need olid ju sinu omad. Kuigi ma ei saa päris täpselt aru, miks...“

Eha ohkas. Tema rõõmsameelsus oli justkui hetkega pühitud. Nüüd oli ta ema. Ema, kes oli oma lapse nimel kõigeks valmis.

„Sa ei ole Tristani bioloogiline ema. Sa oled tema kloon. Või täpsemini klooni klooniklooni klooni...“ jätkas Skräppy.

„Kokku umbes kakskümmend,“ pistis major vahele enne, kui meedik kõik üles luges.

„Just, sa oled Eha umbes kahekümnenda klooni kloon. Ja kui enne ma isegi kahtlesin selles, siis sinu jalg... see on kopeerimise defekt, mis on aina võimendunud ja võimendunud. Iga kord natukene rohkem.“

„Ja mida te selle teadmisega teha plaanite?“ uuris Eha. „Niikaua, kui teil veel selleks aega on.“

„Mida sa sellega...?“ alustas Tom, kuid ei jõudnud lõpetada – tema lihased äkitsi tuimad. Teetass Skräppy käest kukkus põrandale, siis tegi sama ka majori kruus.

***

Nuudel ronis jaki taskust välja ja haigutas. Kogu palava kuumuse oli ta peidus olnud, kuid siis viibis ka peremees kõrval. Nüüd polnud peremeest kusagil tunda.

Ta sirutas end pikaks, lükates rammestuse kehast välja, ning otsustas asja lähemalt uurida.

Visuaalne pilt kinnitas, et siin olid peremehe rõivad ning kott ja selle kõrval tolle teise, kes peremehega koos rändas – äkki tema lemmikloomana? – mantel ja kott

Siin olid sees asjad, mida mõlemad vajasid elus püsimiseks, teadis Nuudel, kuigi tal endal selliseid vajadusi ei olnud.

See tähendas, et peremees ei saanud olla kaugel.

Ta roomas mööda siledat pinda. See oli ootamatu. Viimane mälestus oli tal kõrge temperatuuriga pudiseva asja sees roomamisest, kuid ta ei mäletanud täpselt, millal see juhtus.

Mehhaaniline konstruktormadu liikus veel natukene edasi ning tõusis siis saba peale püsti, proovides leida mingitki peremehe signaali. Tükk aega seiras ta ruumi, siis jäi aga paigale. Signaal oli olemas, kuid see oli kehv ning summutatud.

Nuudel võttis sihi ning roomas Skräppy poole. Iga sikk-sakiga oli peremees natukene lähemal. Niipea kui signaal oli piisavalt tugev, saatis ta ka enda oma peremehele.

Korraks oli vaikus, seejärel proovis üsna väsinud Skräppy luua ühendust. Nuudel lasi sel juhtuda ning juba peagi roomasid nad ühiselt mööda metalli edasi kastini, mille vahelt õhkas külma. Nuudel tõusis sabale püsti, et seda lähemalt uudistada. Kastil oli ümmargune klaas, millest paistis härmas Skräppy nägu.

Nuudel lasi peremehel end juhtida ning nõustada. Ilmselgelt olid siin asjad, mida peremees tundis temast paremini. Nad said ta päästa vaid üheskoos.

Konstruktormadu roomas kasti ääres oleva jalani ning siis mööda seda üles. Seal olid erinevad mügarikud, mummud ja pulgad. Skräppy vaatas kõike seda läbi Nuudli silmade ja andis seejärel käsu suruda suuremat rohelist kuplit.

Niipea kui konstruktormadu sellele surus, lõi kast Skräppy ümbert pahmakaga lahti. Meedik tegi mõned spasmilised liigutused, seejärel avas silmad. „Aitäh, Nuudel,“ sosistas ta, kangutas end vaikselt kastist välja ja tõmbas hetke hinge. Ta ei olnud veel taastunud, kuid aega polnud raisata. Järgmiseks sammus ta kõrvalseisva kasti juurde, vaatas selle aknast sisse ning andis puldil mõned käsud.

„Panin esialgu soojenema. Vähemalt saab major natukene leebema äratuse,“ sõnas ta Nuudlile kui möödaminnes, lisades, „Ai, mul on hea meel, et sa siin oled.“

Siis märkas ta oma endiselt külmast värisevat paljast keha. „Nüüd kuluks ka mõned riided ära.“

Nuudel tegi tervitava õnneliku piiksu, tõusis sabale püsti ja osutas peaga nodikuhja suunas.

„Mida ma küll ilma sinuta teeksin,“ muigas Skräppy, kõndis kuhja juurde ning asus riideid selga ajama – topelt, kuna külm oli endiselt kontides.

Kui ka saapad olid lõpuks jalas, jalutas ta majori hoiukasti juurde, vaatas näite ning seejärel surus rohelisele nupule.

Uksed lõid aurupahmakaga lahti. Nende tagant kostus Tom oma headuses.

„Oi, sa vana tõbras!“ Tema hääl oli veel vaikne, kuid selge.

„Ma loodan, et sa ei mõtle mind,“ muigas Skräppy. „Igal juhul, esiteks viska riided selga.“

Major lükkas end kambrist välja ja vaatas ruumis ringi. See laevaruum oli mõeldud pikamaa reiside jaoks – sa said meeskonna sõna otsesemas mõttes mõneks ajaks külma ja magama panna. Enamik kastidest tundusid kas üht- või teistmoodi katki, vaid kolm olid terved. Tema oma, Skräppy oma ja...

„Oot, kuidas sa välja said?“ ei saanud major imestamata jätta.

„Nuudel päästis just meie mõlema elu,“ märkis Skräppy. See oli tähtis, sest keset kõrbematka soovitas Tom kõik üleliigse raskuse ära visata ning selle alla kuulus ka magav Nuudel.

Major Tom vaatas konstruktorussikest, seejärel läks ja hakkas riideid selga ajama, hoides relvad käepärast. Skräppy aga uudistas toas ringi. Ta läks kolmanda töötava kambri juurde ning hõõrus selle akna puhtaks.

„Siin ei paista kedagi olevat, aga ometi on külmutus põhjas," sõnas ta.

„Ära..." alustas major, kuid Skräppy oli juba nupule vajutanud ning uks lõi aurupahmakaga lahti.

„Vasak jalg?" sõnas Skräppy, põrnitsedes kasti sisemust. „Miks peaks keegi hoidma siin ühte jalga?"

Major ohkas. Tema jaoks oli olukord juba tükk aega tagasi selgeks saanud, kuid tal polnud südant seda Skräppyle rääkida. Kuid nüüd polnud muud võimalust.

„Eha kasutab neid kambreid külmikuna," sõnas ta. „See on toit, mis neil veel on. Ning meie oleks olnud järgmiseks eineks peale seda."

Skräppy vaatas talle segaduses ilmega otsa. „Aga kui ta saab kloonida, siis miks ta ei klooni endale mõnda looma söögiks?"

Major raputas pead. „Mõte on hea, aga klooni saab teha ainult sellest, mis on. Kui looma pole, siis ei saa seda ka kloonida. Lisaks, ma olen veendunud, et ka Eha hammustas selle üks hetk läbi, kloonil võtab mitu kuud enne, kui see on loomse toiduna tarvitatav. Biomass võtab settimiseks ja stabiliseerumiseks aega."

„Aga biomass ise...?"

„Ei ole söödav. See on loodud kasvu soodustamiseks ja kiirendamiseks. Selle otse tarvitamise kõrvalmõjud võivad olla üsna jälgid – alustades kasvajatest, lõpetades mutatsioonidega."

Skräppyl võttis paar hetke selle kõige seedimiseks.

„Nii et ükshetk sai neil toit otsa ning selleks, et Tristan elus püsiks, tegi Eha endast klooni ning see sõi koos poisiga originaali ära. Siis, kui see sai otsa, tegi kloon endast uue klooni ning ka siis tarvitati eelnev toiduks ära..."

„Umbes nii..." kinnitas major „Suure tõenäosusega ka miskit vitamiinisegu juurde."

„See on suht..." Skräppy otsis õiget sõna. Võigas oli vähe öeldud. Õõvastav?

„Ma tean." Major ohkas sügavalt ja põrnitses oma jalgu. Ta oli omajagu õõvastavaid asju oma elus kohanud, kuid see siin oli endiselt häiriv. Ekstreemne olukord sundis inimesi leidma ekstreemseid lahendusi.

Ta tõstis pea ja vaatas Skräppy poole. „Meie asi on nüüd siit kiiremas korras vehkat teha enne, kui meist praad saab."

„Aga Tristan ja Eha?"

„Võõras pohmell! Pole meie asi. Ma usun, et biomassi peaks nii paari klooni jagu veel olema, aga ka see saab ükshetk otsa."

„No aga me peame neid aitama!"

„Skräppy, tuletame meelde, et kallis Tristani ema proovis meid just supikondiks külmutada. Ja sa tahad neid aidata?"

See ei oleks pidanud üllatusena tulema, Skräppy tahtis alati igal pool aidata, aga ikkagi…

„Ta ei tapnud meid ja see tähendab, et temas on veel midagi inimlikku," õigustas Skräppy.

„Mida on inimlikku kellegi surnuks külmutamises?“

„Seda on lihtsam teha, kui kellelgi elusast peast kõri läbi lõigata. Vaikne rahulik surm.“

Major turtsatas.

„Sul võib ju õigus olla, aga mida saame me nende jaoks teha? Meeskonda me kohale ei kutsu, laeva töötama ei pane. Tahad sa oma toidupakid neile loovutada? Aga palun. Vau! Päästame neid tervelt üheks lisapäevaks. Igal juhul ei ole see siin piisavalt jätkusuutlik, et poiss üles kasvatada. See on lihtsalt aeglane, kuid kindel liikumine paratamatuse suunas. Eha oleks pidanud seda kohe alguses mõistma.“

Ja äkki Eha tõesti mõistis, kui lootusetu see oli, kuid hoolimata sellest ei andnud alla. See oli kogu asja juures kõige hirmsam. Ema oli oma lapse elu päästmiseks kõigeks valmis. Isegi kui see tähendas kannibalismi. Isegi kui tema enda tervis kloonimise käigus kannatas. Isegi kui ta sai juurde vaid paar lisapäeva.

Major raputas pead, ta ei uskunud ka ise, et ta Skräppy lollustega kaasa läks.

„Sa tõesti tahad neid aidata?“ küsis ta ja vaatas oma reisikaaslasele otsa.

Meedik noogutas.

„Mul on üks mõte.“

***

„Emme! Ma käisin just saalis. Imelikud onud on ära läinud,“ hüüdis Tristan, pugedes oma ema kaissu. Eha hoidis pisaraid tagasi. „Jah, neil olid omad asjad ajada, kullake.“

Poiss oli nördinud. Siis aga tõstis pea.

„Aga vähemalt jätsid nad meile ilusad joonistused.“

„Joonistused?“

Eha oli hetkega püsti. Olid Skräppy ja Tom eelmisel õhtul ehk midagi joonistanud, enne kui unerohi toimima hakkas? Ei! Ta oleks seda märganud. Paberid ja värvipliiatsid olid küll toas olemas, aga...

„Tule nüüd, ma näitan sulle!“

Tristan vedas ema suurde ruumi. Selle laual paistsid paberid.

Eha võttis laua ääres istet, käed värisemas.

„Näe, siin me laseme kraana – põmm! – vastu liiva,“ seletas poiss entusiastlikult pilte näidates. „Ja siis tuleb suur uss, kes mõtleb, et see on toit ja neelab otsa alla, ja näe, siin on ta üllatunud, hihii! Vaata, kui üllatunud näoga ta on!... ja siis me väntame ta üles, laseme luugi kinni... ja uss sureb ära ja siis...“

„... ussiliha vorstikesed...“ ütles ema läbi nuuksumise. Tema pisarad kukkusid piltidele, mis valgusid vaikselt laiali.

„Emme!“

„Anna andeks, kullakene.“ Eha pühkis näo kuivaks ja kaisutas oma poega. Kõvasti, nii nagu võinuks too iga hetk tema käte vahelt kaduda, kui ta seda ei teinud.

„Emme...“

„Kannata ära... sa oled...suur poiss,“ nuuksus Eha läbi pisarate.

Neil oli veel aega.

***

Kaks kogu marssisid tõusva päikese all luite peale. Tippu jõudes heitis üks neist veel pilgu selja taha.

„Sa oled kindel, et nad saavad sellega hakkama?“ uuris Skräppy.

„Juhend, mille ma tegin, on suhteliselt lollikindel. Pealegi ei vaja see meetod elektrit. Kõik on ka lihtsalt mehaaniliselt tehtav.“

„Ja ussid on tõesti söödavad?“

„Mitte nende nahk ja magu, aga selle ma panin kirja.“

Hetkeks saabus vaikus. Nad ütlesid selle paigaga hüvasti, et edasi minna.

Seejärel mindi teele. Keskpäevani oli veel aega, kuid selleks tuli valmistuda.

„Tead, sa oled tegelikult täitsa hea inimene,“ sõnas Skräppy mõne aja pärast. „Kuid seda teadsin ma alati. Aga üks asi üllatas mind küll.“

„Nimelt?“

„Sa oled kohutavalt halb joonistaja.“

„Käi kah...“

Major tundis midagi kõva oma põues. Pudel! Ta oli arvestanud lonksu päevas, kuid eile jäi see täiesti võtmata ning jääknähud, mis pidanuks ta juba ärgates siruli sundima, ei olnud veel avaldunud. Ehk tõesti oli temalgi lootust.

Tõlkejutt: Peegelmees (Uwe Hermann)

„Kaks miljonit eurot?" See võttis mu hetkeks tummaks. Ma olin muidugi arvestanud liialdatud hüvitusnõudega, kuid mitte sellises suurusjärgus.

Et sellist summat arvesse võtta, pidanuks mu siirdur reisija päris hakklihaks töötlema, kuid kiilaspäine mees, kes beežis ülikonnas mu ees istus ja mind ainitise pilguga materdas, tundus täiesti vigastamatuna. Ei kipsi, ei sidet ega isegi mitte kriimustust ei suutnud ma avastada tema kehalt, mis oli nii kõhn, nagu piirdunuks ta päevaratsioon vaid paari vitamiinitabletiga. Ma võisin oma kahtlused endale hoida, ent kas polnud Philip Brand – nii oli mehe nimi – tulnud lihtlabasel moel mu raha järele. Tavaolukorras polnud ma kordagi sellise lepitusvestlusega nõustunud, kuid just nüüd seisis ees mu firma esimene börsileminek ja ma ei saanud endale lubada ühtegi negatiivset kuulujuttu... mis aga ei tähendanud, et ma olin valmis seda koletut summat maksma. Seda ma talle ka ütlesin.

Brandt silmitses mind nii, nagu tahaks mind kõigi oma elumurede eest vastutavaks teha. Ta vaikis – ta oli kogu aeg, büroosse astumisest peale vaikinud. Toolil tema kõrval, riietatud kallisse, mõõdu järgi õmmeldud ülikonda, istus advokaatdroid. Tema kroomiläikene nägu oli liikumatu, kui ta kõneles: „Kaks miljonit eurot on sobiv hüvitus moraalse ja kehalise kahju eest, mida minu mandaat on teie transpordisüsteemi läbi kandnud."

Ma ahmisin õhku.

„Taeva päralt, millise kahju eest siis? Kahe sõltumatu spetsialisti hinnangul on teie klient üdini terve, kui välja arvata kerge kolesteriinitaseme tõus, aga seda võite vaevalt minu siirduri süüks arvata."

Sõnakehva mehe kuju elustus. Vihast vabisedes võttis ta pintsakutaskust diktofoni, tõstis selle suu juurde ja pudistas sinna sisse arusaamatuid sõnu. Siis suunas ta selle minule:

„Kas te väidate, et ma vaid simuleerin?" prääksatas diktofoni kõlarike.

„Ma ei väida üldsegi midagi," laususin ma kärmelt, sest ma teadsin, et advokaatdroid tähendab iga mu sõna üles ja võib neid kohtus minu vastu kasutada. „Ma üksnes tsiteerisin spetsialistide järeldust."

Brandt pomises taas oma diktofoni ja aeglaselt tekkis mulle kahtlus, et spetsialistid kiirustasid tema vaimse tervisliku olukorra hindamisega.

„Te olete kogu mu elu hävitanud. Teie transpordisüsteem on igale inimesele ohtlik ja kuulub ärakeelamisele."

Enne kui Brandt edasist sõimu üles tähendada jõudis, katkestas teda advokaatdroid:

„Kui te olete spetsialistide aruannet hoolikalt lugenud, siis on kindlasti teie tähelepanu äratanud, et jutt käib anomaaliast subatomaarsel tasandil."

Ma kortsutasin otsaesist.

„Ja siis? See pole küll minu siirduri süü."

Minu küsimusele vastamise asemel keeras advokaatdroid tasase käginaga pead ja vaatas oma kliendile otsa.

„Härra Brandt, kas te palun jutustaks mõne sõnaga, mis teiega juhtus?" kostis ta.

Kuivetu mees heitis mulle mürgise pilgu, võttis siis põuetaskust väikese disketi, mille ta oma diktofonis oleva vastu vahetas. Kui ta nupule vajutas, kuulsin ma kirjeldust:

„See oli 17. augustil, enne kella ühte päeval. Ma olin teel kohtamisele ja kuna ma kiirustasin, siis kasutasin ma avalikku siirdurit. Ma riivistasin ukse, valisin klaviatuuril sihtkoha ja asetasin oma krediitkaardi tasumiseks avasse. Koheselt, kui ma aktiveerimisklahvi vajutanud olin, tajusin ma, et miski on teisiti kui peaks. Siirdur võttis mu keha aatomiteks lahti ja saatis need sihtkohta ning õigupoolest poleks ma pidanud üldse midagi tajuma, aga siiski ma tundsin, kuidas üksikud molekulid justkui erinevalt kokku viiakse. Kui ma vastuvõtujaamast välja vaarusin, olin ma orienteerumisvõimetu ja rääkisin ainult arusaamatut jama. Keegi tõi mu haiglasse, kus õde andis mulle pliiatsi ja kirjaploki, et ma vähemalt sel viisil end arusaadavaks suudaks teha. Kui ma oma nime kirja olin pannud, adusin ma järsku, mis minuga toimunud oli.

Oma õnnetuseks olin ma paremakäeline, nüüd suutsin ma oma nime ainult vasakuga kirjutada – peale selle veel kirjutasin ma lause lõpust algusesse."

Iga sõnaga läksid mu suu ja silmad üha enam pärani, lõpuks oli mul tunne, nagu oleks mu lõug vastu lauaplaati kukkunud.

„Siirdur oli mu aatomid sihtpunktis peegelpildis kokku pannud; teist selgitust ei ole."

Lint lõppes ja mees lülitas diktofoni vaikse klõpsatusega välja.

„See on täielikult välistatud, minu siirdur on absoluutselt ohutu!" protesteerisin ma energiliselt ja lisasin mõttes juurde: vähemalt nii ohutu, kui see finantsiliselt võimalik on.

Brandt hüppas toolilt püsti.

„?sitep nelo am te ,amadnehät baep ees saK" karjus ta.

Ma tundsin, kuidas mu kuklakarvad järsku püsti tõusid.

„Minu klient suudab end arusaadavaks teha ainult ümberehitatud diktofoni vahendusel, mis üles tähendatud laused taas õigetpidi väljastab," selgitas advokaatdroid.

„.no duniet agunim rudriis eiet adim ,adaet skaas mliaam ugok te ,tsee elles nestilooh am aj ,haJ"

Kuigi ma ei saanud ühestki ta sõnast aru, võisin ma üsna täpselt ette kujutada, mida ta mulle öelda tahtis. Ma nägin, kuidas mu aktsiad põhja lähevad veel enne, kui nendega börsil üldse kauplema hakatakse.

Võib-olla pole kaks miljonit eurot üldsegi mitte liiga palju? Praegu on tähtsam, et ma hoiaks vaka all kõike, mis börsileminekut negatiivselt mõjutada võib.

Viimaks ma ohkasin.

„Hea küll, kuigi ma tahaks rõhutada, et minu siirduril pole teie õnnetusega mingit pistmist, olen ma valmis nõutud summat maksma. Muidugi ainult siis, kui Te kirjutate alla seletusele, et minu transpordisüsteem pole süüdi teie praeguses seisukorras."

".suõN" ütles mees ja noogutas heakskiitvalt.

Ma püüdsin varjata, millist kergendust ma tundsin, kui Brandt paar päeva hiljem, just enne börsileminekut sisse juhatama pidavat pressikonverentsi, dokumendile alla kirjutas. (Kuigi ta kirjutas peegelallkirja, kinnitas advokaatdroid allkirja õigsust.)

Pärast Brandti ja advokaatdroidi lahkumist silmitsesin ma end viimast korda peeglis. Kui ma

olin oma välimusega rahule jäänud, astusin ma siirdurisse, mis mind otse pressikeskusesse pidi viima.

Vastuvõtvast siirdurist planeeritud väärika esileastumise asemel ma hoopis koperdasin sealt välja.

Kui ajakirjanikud mind silmasid, valitses saalis paugupealt täielik vaikus – siis kriiskas üks naine. Alles siis ma märkasin esimest korda, et miski minus ei klapi.

See polnud minu väljanägemine, mis mulle peamurdmist valmistas – osav arst saab selle paari operatsiooniga taas korda – palju hullem oli see, et mul polnud vähimatki aimu, kuidas ma peaks ajakirjanikele selgitama, miks mul enam vasakut kätt ei ole, küll on aga kaks paremat.

Lõpp.

Raamatukatkend: „Süvahavva. Viimane suvi“ (Indrek Hargla)

„Mõned asjad tahavad arutamist,“ ütles Arnika ja sikutas endale pleedi tihedamalt ümber. Käärkambris oli jahe nagu alati. Feliks oli süüdanud kümmekond küünalt ja väikse elektriradiaatori sisse lülitanud, aga ikka oli jahe. Süvahavva salajane nõukoda pidas koosolekut, nii nagu see aastasadu oli sündinud – kirikus, pühal pinnal, kus kurjad jõud neile ligi ei pääse, ent nagu see oli olnud viimane aasta, istus nõukoja turvamees Margus taamal puu all pingil ja lahendas ristsõnu ning tukk oli tal põues. Kaks aastat järgemisi on Värravi kandis inimesi surma saanud ja on püsse lastud.

„Tahavad küll,“ sõnas Helga. „Ma just sattusin ühe jama peale.“

„Palun räägi,“ ütles Arnika ja Helga siis rääkis, mis ta „Parafoorumist“ oli lugenud ja et mingi Tallinna rahvas on uue rahvamaja juhataja juures käinud ja et tema, see Eevi, on ka nüüd küla peal uurinud, et mis asi see Süvahavva on.

„Ühesõnaga, internet on igasuguseid kõlakaid täis ja me peame sellega midagi ette võtma,“ ütles Helga.

„Üheksakümmend protsenti kõigest, mis on internetis, on kõnts,“ ütles Arnika. „Tühi pläma ja sellel foorumil ei ole ilmselt kuigi palju lugejaid. Aga ma olen nõus, see on paha, tekitab ülearust uudishimu ja kõmu. Feliks tegeleb sellega.“

„Mina?“ küsis Feliks. „Aga mina pean kohe varsti Vatikani sõitma.“

„Feliks ajab meil Saatanat taga,“ mühatas Helga ja jäi millegipärast kohe vait.

„See ei võta kaua aega,“ ütles Arnika. „Teed mõned valekontod ja kirjutad, et see kõik on jama ja vale. Las keegi ütleb, et ta on seal talus käinud ja kindlasti seal midagi sellist ei ole

ja las keegi kirjutab sedasama, mis Helga ütles, et Berta võttis soolatüükaid maha. Võid mõne roppuse ka kirjutada, siis on võimalus, et lõng pannakse üldse kinni.“

Feliks noogutas. „Aga kui ikka vaidlevad edasi?“ küsis ta.

„Siis vaidled vastu. Tee kohe mitu valekontot ja vaidle kõvasti vastu, vii jutt mujale, sõima kedagi, siis läheb kätš lahti ja see esimene teema vajub üldse ära. Ja sa saad seda reisi peal ka teha. Kui sul ikka tõesti on vaja minna?“

Feliks kõhkles, vaatas Helga poole ja siis jälle Arnikale otsa. „Mul vist oleks vaja küll,“ ütles ta. „Helga palvel ma nagu sinna esimest korda läksin ja nad olid seal väga lahked minu vastu, õpetasid palju. Nad on Süvahavvat uurinud aastasadu. Nad on meie liitlased, ma arvan, et ma saaksin nende arhiivist veel palju teada ja me ei tea ikka veel, misasi Vaigutaja täpselt on. Kas ta on kuidagi nagu Saatan või nii. Deemon äkki.“

„Jah,“ pomises Arnika. „See arbujate tumeda poole needus.“ Mingi õudus oli olnud läinud suvel Arno sees. Arnika ei olnud seda unustanud ja nüüd oli käinud Annemai oma murega. „Jah,“ ütles ta uuesti. „Uuri seda edasi, Feliks. Aga ära unusta, et kõigepealt on Süvahavva, siis on kirik ja siis on Vatikan.“

„Jah,“ kostis Feliks. „Ei. Või, see tähendab, jah, ei unusta.“

„Mul on selline mõte,“ ütles siis Helga, „et see uus rahvamaja naine, Eevi. Väga traks naine

on, energiline sihuke ja tubli, internetti teab hästi ja kaarte oskab panna. Meest ka ei ole. Ma mõtlesin, et kui ettevaatlikult ja aegamööda vaadata, kas teda ei saaks proovida Marta asemele. Meil oleks vaja ühte juurde, eriti kui peab hakkama internetis madistama.“

„Ta on võõras,“ ütles Arnika. „Ja ta on olnud siin nii vähe aega.“

„Ma tean. Muidugi me peame teda järele katsuma, et kas ta oskab saladust pidada. Aga ma ei ole kindel, kas ta mind päriselt uskuma jäi, et Süvahavva on kuulujutud ainult. Ta on sellise ärksa loomuga naisterahvas, et äkki uurib edasi ja saab midagi teada.“

„Vaatame,“ ütles Arnika. „Ma ei tunne teda. Eks ma astun sealt kunagi läbi. Kui me kellegi võtame, peab see olema sada protsenti usaldusväärne inimene. Aga nüüd, üks asi, mis ma tahtsin küsida. Helga, kas sa tead midagi, kes on Süvahavva haldjad?“

See küsimus tuli ootamatult, Helga isegi võpatas selle sõna peale ja pööritas silmi. „Feliks!“ ütles ta siis järsku. „Pane kõrvad kinni!“

Ja Feliks tegi nii, nagu ta aastatega harjunud oli, et kui Helga käskis, siis seda ta ka tegi ja kattis kõrvad kätega.

„Litsid on nad!“ teatas siis Helga. „Häbitud hoorad ja litsid.“

„Nii et nad on olemas?“

„Mina ei ole neist ammu midagi kuulnud, vaevalt, et neid tänapäev enam on.“

„Aga vanasti olid?“ küsis Arnika.

„Vaata, päris vanasti olid ju paljud asjad teistmoodi,“ jutustas Helga. „Inimesed olid ebausklikud ja igasugu meelelahutust oli vähem. Igas külas olid targad ja nõiad ja posijad ja kui mõni nendest juhtus olema noorem meesterahvas, siis külaplikad hirmsasti käisid teda noolimas. Ja Süvahavva arbuja, see oli omal ajal nagu Biitels või Georg Ots, püsti rokkstaar ja üle mitme kihelkonna tulid tüdrukud temaga kurameerima. Usuti, et arbuja on suure... väega meesterahvas ja armastab kole magusasti ja et kui temaga lapse saad, siis laps tuleb ka nagu vägilane või nõid või midagi. Et siis käisivad plikad öösel aasa peal vihtlemas ja ennast kastega kastamas ja enda meelest kuidagi nõidumas, et arbuja neid armastada võtaks, räägitakse. Aga see oli ammu, nüüd moodsal ajal ei ole mina nendest kuulnud.“

„Andruse juures ei käinud külaplikad?“

„Taivane halastus, ei!“ hüüatas Helga. „Andrus oli korralik mees. Ma ei ole nendest litsidest juba väga ammu midagi kuulnud.“

„Aga tead sa mõnda?“

Helga raputas pead. „Eesti ajal olid, räägitakse. Ja ma mäletan, et kui mina plikake veel olin ja Ilmariga natuke musutasin, sel ajal olid mõned jutud küla peal, et ühed tüdrukud on ööse metsa all alasti vihtlemas käinud, aga siis oli ju Berta arbuja. Meeta oli vist ühe nimi, see poos ennast pärast üles veel või uputas ära, hull oli peast, noh, ja teine oli Taanja, isa oli tal setu, pärast läks maaparandajale mehele, jõid ennast mõlemad surnuks. Ma üldse imestan, et kust sina neist nüüd kuulnud oled?“

„Niisama,“ kohmas Arnika. „Juhuslikult sattus see sõna ette.“ Aga mõnes mõttes oli Helgal kindlasti õigus. Need niiöelda haldjad ei saanud olla väga kombekad tüdrukud, ja ei olnud raske ette kujutada, miks Helgal neist selline mulje oli jäänud. Arnika ise oli samuti Annemai kohta „lits“ öelnud. Kuid arvatavasti teadis Helga nendest ainult poolt tõde.

„Kas sa sellepärast kutsusid nõukoja kokku, et juhuslikult sattus see sõna ette?“ küsis Helga.

„Ei,“ ütles Arnika. „See Maeve Miiliuse asi. Kes bussipeatuses ära minestas. Ma ei viinud teda kokku tema lapselapsega, nagu ta tahtis, seda ei olnud tarvis, see oleks olnud vale.

Aga ometi nägi ta oma lapselast pärast Värravi bussipeatuses, nagu oleks Aariel läbi tulnud. See tundub võimatu, aga seal teisel pool on mõned märgid, et keegi oleks seal nagu toimetanud,

ilma minu teadmata. Viimati, kui ma ära tulin, astus keegi püstkotta sisse. Justkui. Need asjad teevad mind natuke murelikuks. Kas varem on ka nii olnud, et sealt tuleb keegi läbi ja elusad näevad teda?“

Helga vaatas teda, silmad pärani ja jahmatust tulvil. „Ei,“ sosistas ta siis. „Mina küll ei tea.“

„See püstkoda seal teisel pool on üks kummaline koht, aga mulle ei tundu õige, et seal veel keegi peale minu käib,“ sõnas Arnika. „Need võivad olla muidugi juhused ja kokkusattumised, ma ei ole selles praegu päris kindel, ma pean seda veel uurima.“

„Kui ülemineva suvel Andrus oli surnud ja uut arbujat ei olnud, siis oli teie majas märke, et surnute hinged justkui pressivad läbi,“ sõnas Helga aeglaselt. „Sinu ema ja Ants kutsusid veel selle Ofeelia, Feliks sattus neile peale. Siis oli kriis, aga enam ei ole kriisi. Mina küll ei tea, et surnud oleks sealt läbi tulnud nagu viirastused.“

Arnika ohkas ja noogutas. See lugu tahtis veel uurimist. Ja siis oli tal veel Annemai juhtum, millest ta ei saanud Helgale kõnelda. Kummati tundis ta, et see andis talle Helga üle mingi võimu, ta teadis rohkem kui Helga, temal oli asjadest parem ülevaade kui Helgal. See oli hea tunne.

„Sa võid nüüd käed kõrvade pealt ära võtta,“ ütles Arnika siis Feliksile ja lehvitas.

„Mis?“ küsis Feliks ja võttis käed ära.

„Nõupidamine on läbi,“ ütles Arnika. „Ite, missa est.“

„Aamen,“ sõnas Feliks.

„Arnika,“ ütles Helga äkki, kui Arnika oli juba välja astumas.

„Jah, mis on?“
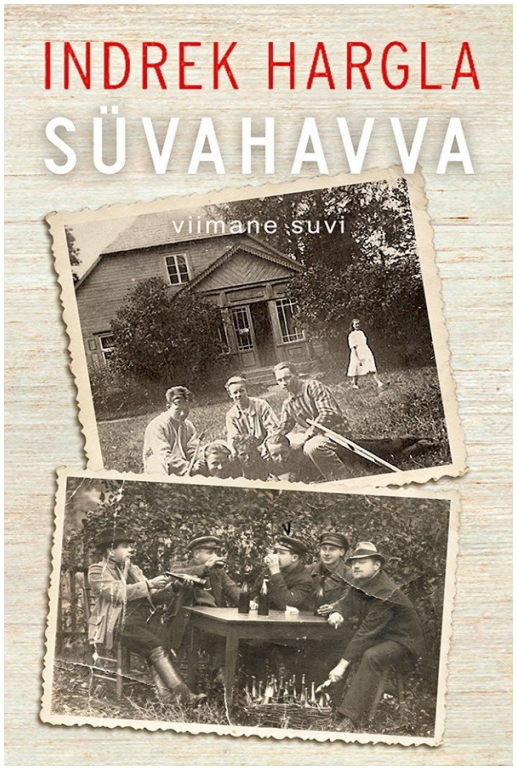
„Ole ettevaatlik, palun,“ ütles Helga. „Mul on üks kuri tunne, et hädaoht võib sulle lähedal olla.“